Lillemor Andersson-Brolin

ETNISK BOSTADS-SEGREGATION

Ess Stokholm
1984

Omslag: Mats Arrhénborg

Fotot visar muralmålningen
"Människans träd" av
Josephine Siskind.
Målningen finns i stadsdelen
Tensta i Stockholm.

ETNISK BOSTADSSEGREGATION

Ethnic residential segregation

Akademisk avhandling som för
avläggande av filosofie doktorsexamen vid
Stockholms universitet offentligen
försvaras i Hörsal 4, hus B, Frescati
måndagen den 28 maj 1984 kl 10.00

av

Lillemor Andersson-Brolin
Fil kand

Sociologiska institutionen
106 91 Stockholm

Stockholm 1984
272 s. ISBN 91-7146-427-1

ABSTRACT

The main purpose of this study is to describe and analyse ethnic residential segregation in Swedish cities. Emphasis is placed on a comparison between the segregation experienced by 13 ethnic groups, but this statistical study is complemented by a small interview study of Latin Americans.

The data base is mainly made up of information from parish registers. The data on income for the various ethnic groups has, however, been gathered especially for this study.

It is primarily the segregation that occurred in the latter 1970s that is focused. However, a review is also made of the development of ethnic segregation in Stockholm during the 1970s. The degree of segregation is measured with the help of indexes of segregation and dissimilarity.

The study reveals that ethnic residential segregation has increased markedly during the 1970s. This fact can be attributed to an increased segregation among a few of the ethnic groups studied. The housing policy known as the "million-homes program" has been an important contributing factor since in the 1970s the relevant ethnic groups have concentrated to an increasing degree in two of the suburbs constructed under the program.

The results demonstrate the importance of treating the various ethnic groups separately when studying segregation as they exhibit different residential patterns, something which is concealed when immigrants are treated as an aggregate category. There is some correlation between the degree of residential segregation and what might be called ethnic distance between an ethnic group and Sweden: segregation is most notable when the ethnic distance is large.

Segregation is only partly related to differences in income or to household composition. Practically all immigrant groups show a tendency to live in less attractive parishes than could be expected on the basis of income. The conditions under which immigrants choose their place of residence are thus different from those for Swedes. In part this might be seen as the price immigrants pay to live near their countrymen. The tendency varies in strength from group to group, however. This more likely reflects differences in their total resource situation, than in ethnic distance alone. Where an ethnic group becomes concentrated thus seems to have to do with the resources - taken broadly - available to households as well as with ethnic distance.

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/IA41552724_0007

Lillemor Andersson-Brolin

Etnisk bostadssegregation

Denna forskningsrapport hänför sig till forskningsanslag 801002-0 från Statens Råd för Byggnadsforskning till Sociologiska institutionen, Stockholms universitet.

Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen
vid Stockholms universitet
Sociologiska Institutionen
106 91 Stockholm

© 1984 Lillemor Andersson-Brolin
ISBN 91-7146-427-1
Stockholm: Minab/Gotab, 1984

Förord

Avhandlingen är resultatet av ett forskningsprojekt som startade våren 1980 och som huvudsakligen finansierats av Statens Råd för Byggnadsforskning.

Det är många som medverkat till att projektet kunnat genomföras, och till dessa vill jag rikta ett varmt tack. I första hand vill jag nämna min handledare Marja Walldén vid Sociologiska Institutionen, Stockholms Universitet. Marja har under hela tiden outtröttligt läst, uppmuntrat och kritiskt kommenterat mina många utkast.

Jag har också haft stor hjälp av flera sociologkollegor. Arne Modig har gett mig många värdefulla idéer och synpunkter. En referensgrupp som förutom Marja och Arne bestod av Gunilla Bjerén, Ulf Blomdahl och Mona Mårtensson gav stadga åt projektet i dess första fas. Ulla Arnell-Gustafsson, Jim Kemeny och Tarja-Liisa Leiniö har under projektets gång kommit med många inspirerande kommentarer.

De latinamerikanska hushåll som vi intervjuat har bidragit med väsentlig kunskap. I samband med intervjuerna har jag haft ovärderlig hjälp från Isidro Fernandez, Graciela Nane och Maria Elena Lazo.

Den statistiska bearbetningen har så gott som uteslutande gjorts på mikrodatorerna ABC 80 och Epson, och min man Lennart Brolin har hjälpt mig med programmen.

Danuta Biterman vid Regionplanekontoret har ställt samman vissa specialuppgifter och har också varit vänlig att låna mig egna data. Rolando Mutis har ritat figurerna och Kristina Alkeborn har förvandlat kaotiska manus till prydlig, fotosatt text.

Jag vill också tacka alla andra som på ett direkt eller indirekt sätt bidragit till arbetet. Det gäller förstås inte minst Sara och Lennart som ofta fått dela på det hemarbete som "man inte lägger märke till så länge det görs, men som man snabbt lägger märke till då det inte görs".

Hässelby den 31 mars 1984

Lillemor Andersson-Brolin

Innehåll

1. ETNISK BOSTADSSEGREGATION 11
   - 1.1 Den allmänna debatten 11
     - *1.1.1 1950-1960-talet 11*
     - *1.1.2 1970-talet 11*
     - *1.1.3 Början av 1980-talet 12*
   - 1.2 Kommentarer 13

2. STUDIENS SYFTEN OCH UPPLÄGGNING 15
   - 2.1 Att sammanställa begrepp och teorier 15
   - 2.2 Att belysa etnisk segregation i en svensk stad 15
   - 2.3 Disposition av forskningsrapporten 16

3. CENTRALA BEGREPP 19
   - 3.1 Inledning 19
   - 3.2 Invandrare 19
   - 3.3 Etnisk och nationell 20
     - *3.3.1 Etnisk grupp 21*
   - 3.4 Assimilation och ackulturation 21
   - 3.5 Kulturellt och etnisk-kulturellt avstånd 22
     - *3.5.1 Kulturellt avstånd 22*
     - *3.5.2 Etnisk-kulturellt avstånd 22*
   - 3.6 Vistelsemotiv och framtidsplaner 23
   - 3.7 Etnisk diskriminering och fördomar 23
   - 3.8 Resurser, inflytande och prestige 24
   - 3.9 Segregation och särboende 25
     - *3.9.1 Socio-ekonomisk segregation 26*
     - *3.9.2 Etnisk segregation 26*
   - 3.10 Teori, referensram och hypotes 27

4. URBANSOCIOLOGISK TEORIBILDNING 28
   - 4.1 Inledning 28
   - 4.2 Den klassiska socialekologiska teoribildningen 29
   - 4.3 Socio-kulturella skolan 30
   - 4.4 Nyklassikerna 31
   - 4.5 Förklaringar till segregation. En översikt. 32
   - 4.6 Social områdes-analys 32
     - *4.6.1 Shevky och Bell 33*
     - *4.6.2 Kritik mot Shevkys och Bells ansats 33*
     - *4.6.3 Mc Elraths modifiering av modellen 34*
   - 4.7 Urbansociologisk forskning på 1970-talet 35
     - *4.7.1 Timms' teoriansats 35*
     - *4.7.2 Kommentarer 37*
     - *4.7.3 Kritiker av den traditionella socialekologiska inriktningen 38*

4.8 Innebörder och konsekvenser av etniskt särboende 39
4.8.1 Inledning 39
4.8.2 Att bevara en kulturell identitet underlättas 39
4.8.3 En grupps underordnade position kan konserveras 40
4.8.4 Att en grupp bor samlad kan ge medlemmarna trygghet 40
4.8.5 Möjligheterna att bistå varandra ökar 41
4.8.6 Samhälleliga resurser kan utnyttjas bättre 41
4.8.7 Betydelsen av resurser och klasstillhörighet 41

5 ETNISKA GRUPPERS BOENDEMÖNSTER I SVENSKA STÄDER – EN REFERENSRAM 44
5.1 Inledning 44
5.2 Socialekologiska utgångspunkter 44
5.3 Socialpsykologiska utgångspunkter 45
5.3.1 Behov och önskemål 45
5.3.2 Restriktioner 46
5.4 Sammanfattande skiss av referensramen 46
5.5 Närhet till egna etniska gruppen 46
5.6 Andra behov och önskemål med etnisk grund 49
5.7 Etniska diskrimineringstendenser 50
5.8 Andra orsaker 51
5.8.1 Speciella behov p g a viss hushållsstruktur 51
5.8.2 Klassrelaterade behov och önskemål 52
5.8.3 Resurser 52
Ekonomiska resurser
Inflytelserika kontaktnät
Tid i bostadskö och information om bostadsmarknaden
5.9 Bostadspolitik och bostadsutbud 56
5.9.1 Inledning 56
5.9.2 Miljonprogrammets roll 56
5.9.3 Upplåtelseform 57
5.9.4 Bostadskostnader 57
5.9.5 Bostadsområdenas ålder och lägen 59
5.10 Aktörer på bostadsmarknaden 60
5.10.1 Fastighetsägare 60
5.10.2 Bostadsförmedlarnas roll 61

6 DEN EMPIRISK-STATISTISKA STUDIENS SYFTEN OCH AVGRÄNSNING 63

7 VAL AV ORT OCH INVANDRARGRUPPER 64
7.1 Stockholm 64
7.2 De valda invandrargrupperna 64
7.2.1 Invandrarkategorier i statistiken 64
7.2.2 Utländska medborgare 65

7.2.3 Utomlands födda 65
7.2.4 Åldersskillnader och skillnader i vistelsetid 65
7.2.5 Kriterier för val av nationella grupper 66
7.2.6 Utländska medborgare under 1970-talet 67
7.2.7 Storleken på de valda invandrargrupperna 68

8 DATAUNDERLAG 71
8.1 Olika typer av källor 71
8.2 Församling – den geografiska områdesenheten 71
8.2.1 Antalet församlingar 72
8.3 Jämförbarheten av den årliga statistiken 73
8.4 Individstatistik – en viss nackdel 74

9 MÅTT OCH METODER ATT JÄMFÖRA BOENDEMÖNSTER 75
9.1 Mått på särboende och åtskillnad 75
9.1.1 Segregationsindex 77
9.1.2 Beräkningen av segregationsindex 77
9.1.3 Dissimilaritetsindex 78
9.1.4 Dissimilaritetsindexmatriser i grafisk form 78
9.1.5 Måttens känslighet 79
9.1.6 Måttens begränsningar 80
9.2 Sambandsmått 81
9.3 Fördelningsprofiler 81

10 UTVECKLINGEN AV ETNISKT SÄRBOENDE UNDER 1970-TALET 82
10.1 Grad av särboende bland utländska medborgare 82
10.2 Förändringar av segregationsprofilerna 84
10.3 Det ökade särboendet och Spångas roll 89
10.3.1 Variationer mellan nationalitetsgrupper 91
10.4 Sammanfattande slutsatser 93

11 INVANDRARNAS SÄRBOENDE I STOCKHOLM I SLUTET AV 1970-TALET 94
11.1 Grad av särboende bland utländska medborgare 94
11.2 Grad av särboende bland skilda nationalitetsgrupper 97
11.3 Åtskillnad i boendemönster mellan nationalitetsgrupper 99

12 SÄRBOENDE OCH ETNISK-KULTURELLA SKILLNADER 101
12.1 Inledning 101
12.2 Indikatorer på etnisk-kulturella skillnader 101
12.2.1 Språk och religion 102

12.2.2 Andra indikatorer på kulturell distans 105
12.3 Samband mellan bostadssegregation och kulturell distans 109

13 ETNISK SEGREGATION OCH MINSKAD KULTURELL DISTANS 111
13.1 Inledning 111
13.2 Indikatorer på assimilering 112
13.3 Använda mått 112
13.4 Disposition av kapitlet 113
13.5 Variationer i vistelsetid 114
13.6 Variationer i särboendegrad 116
13.6.1 Relationen mellan vistelsetidsprofil och särboendegrad 116
13.7 Vistelsetid och särboende 116
13.8 Variationer i medborgarskapsbyte 120
13.9 Segregationsindex för utländska medborgare och naturaliserade svenskar 121
13.10 Sammanfattande slutsatser 123

14 ETNISKT OCH DEMOGRAFISKT SÄRBOENDE 125
14.1 Inledning 125
14.2 Effekten av demografiska förhållanden 125
14.3 Åldersfördelningen bland utländska medborgare 126
14.4 Hushållssammansättning 127
14.5 Grad av särboende och andel barn 128
14.6 Särboendet – en selektion till viss typ av församlingar? 129
14.7 Jämförelser mellan svenska och utländska barnhushålls boendemönster 130
14.8 Sammanfattande slutsatser 131

15 INKOMSTENS ROLL FÖR DET ETNISKA SÄRBOENDET 133
15.1 Inledning 133
15.2 Effekter av inkomst – tidigare erfarenheter 133
15.3 Dataunderlaget för inkomstanalysen 134
15.3.1 Antalet utomlands födda män med visst födelseland 135
15.4 Inkomstmåttet 135
15.5 Inkomst och födelseland 137
15.6 Segregationsindex 138
15.7 Effekten av inkomst på graden av segregation – ett sammanfattande mått 142
15.8 Olika boendemönster – effekter av inkomstskillnader? 143

16 BOENDEMÖNSTREN UR SOCIO-EKONOMISKT OCH SOCIALEKOLOGISKT PERSPEKTIV 146
16.1 Särdrag hos församlingarna 146
16.2 Selektion till arbetarförsamlingar? 148
16.2.1 Dataunderlag 148
16.2.2 Databearbetning 148
16.2.3 Samband med den socio-ekonomiska faktorn 149
16.2.4 Prickdiagram 150
16.3 Selektion till s k problemförsamlingar? 153
16.3.1 Problemindex 153
16.3.2 Bearbetning 154
16.3.3 Sambandet mellan inslag av en nationalitet och församlingarnas värde på problemindexet 154
16.3.4 Spångas roll 155
16.3.5 Effekter av den socio-ekonomiska faktorn 155
16.4 Selektion till församlingar med stort inslag socialhjälptagare?- 157
16.4.1 En sambandsanalys 158
16.5 Sammanfattande slutsats 159
16.5.1 Den sammantagna effekten av selektionen till församlingar med socio-ekonomiska särdrag 160

17 BOENDEOLIKHETER MELLAN NATIONALITETER 162
17.1 Ansamling till de mest och de minst attraktiva församlingarna 162
17.2 Selektionen till attraktiva församlingar – effekter av inkomstskillnader? 165
17.3 Sammanfattande slutsatser 167

18 SPÅNGA – DEN OJÄMFÖRLIGT MEST INVANDRARTÄTA FÖRSAMLINGEN 168
18.1 Inledning 168
18.2 Tensta och Rinkeby – produkter av miljonprogrammet 169
18.3 Ett ökat inslag utländska medborgare 169
18.4 En ökad ansamling av de utländska medborgarna 171
18.5 Inkomst och boende i Spånga 174
18.6 Barn och boende i Spånga 176
18.7 Ankomsttidpunkt och boende i Spånga 178
18.8 Vistelsetid och boende i Spånga 180
18.9 Medborgarskapsbyte och boende i Spånga 181
18.10 Sammanfattande kommentarer 185

19 SAMMANFATTANDE SLUTSATSER 188

19.1 Etnisk-kulturell distans 188

19.1.1 Segregationens styrka och etnisk-kulturell distans hänger samman 188

19.1.2 Vistelsetiden påverkar, men avgör inte styrkan i segregationen 190

19.2 Andra förklaringsfaktorer 191

19.2.1 Inkomstskillnader förklarar en liten del av segregationen 191

19.2.2 Segregationen är knappast demografiskt betingad 192

19.3 Både likheter och olikheter i betingelser för bostadsval 192

19.3.1 Endast undantagsvis en socio-ekonomisk segregation i allmän bemärkelse 194

19.3.2 En selektion till s k problemförsamlingar 195

19.3.3 Invandrarnationaliteterna ansamlas i socio-ekonomiskt olika församlingar 195

19.4 Bostadspolitiska beslut och bostadsutbudets egenskaper 196

19.4.1 Den ökade segregationen hänger samman med en ökad koncentration till ett par av miljonprogrammets stadsdelar 196

19.4.2 Ansamlingen varierar mellan nationalitetsgrupper 197

19.4.3 Ansamlingen i Tensta-Rinkeby – en spegling av allmänna boendemönster 198

19.5 Sammanfattande slutsatser 198

Bil.1 Estimering av hushållsstorlek för de studerade nationella grupperna 200

Bil. 2 Estimerade värden för församlingen Kista 203

Bil. 3 Yrken, yrkessektorer och arbetslöshet bland utländska medborgare i Sverige 206

Bil 4. Teorier om den internationella migrationens karaktär 211

Bil.5 Indikationer på en nations utvecklingsgrad 214

Bil.6 Intervjuer med latinamerikaner. Sammanfattning. 216

Tabellbilaga 222

Figurförteckning 247

Litteraturförteckning 249

Summary in English 255

Resumen en español 271

1 Etnisk bostadssegregation

1.1 Den allmänna debatten

Då bostadssegregation studerats och debatterats i Sverige under de senaste decennierna har det i de flesta fall varit fråga om socio-ekonomisk segregation. Orsaker, konsekvenser och åtgärder mot socio-ekonomisk segregation i de svenska städerna har penetrerats ingående, medan andra typer av bostadssegregation rönt betydligt mindre uppmärksamhet. Etnisk bostadssegregation har endast undantagsvis varit föremål för offentlig debatt i Sverige, trots att en sådan segregation existerat under åtminstone ett par årtionden, om än i mindre utsträckning än nu.

1.1.1 1950- och 1960-talet

Data om invandrarnas boendeförhållanden under 1950-talet och 1960-talet tyder på att invandrare under denna period ofta bodde i dåliga och omoderna bostäder. (Invandrarutredningen, SOU 1974:69). Dessa bostäder lär inte ha varit slumpmässigt belägna. Men eftersom det rådde allmän bostadsbrist i landet framstod förmodligen inte invandrarnas situation som särskilt anmärkningsvärd.

Det var först i slutet av 1960-talet som etnisk segregation uppmärksammades som ett samhällsproblem. I en proposition (1968:142) fastställdes det då att "de utlänningskvarter av slumkaraktär" som fanns i de större städerna måste bort om invandrarna skulle kunna leva under likvärdiga betingelser som svenskar. Propositionen antogs av riksdagen 1968.

1.1.2 1970-talet

Under första hälften av 1970-talet skedde en del förändringar som kan förmodas ha påverkat synen på etnisk bostadssegregation, även om detta inte omedelbart speglades i den allmänna debatten.

För det första förbyttes den sedan 1950-talet rådande bostadsbristen mot ett bostadsöverskott p g a det s k miljonprogrammet. En förutsättning för att få bort "utlänningsslummen" som riksdagen

krävt, skapades därigenom.

För det andra omprövades den tidigare förda invandrarpolitiken. Den nya invandrarpolitiken som antogs av riksdagen under våren 1975 (Proposition 1975:26) fick tre övergripande mål: *jämlikhet, valfrihet* och *samverkan*. Den stora förändringen från tidigare riktlinjer är valfrihetsmålet. Innebörden av detta är att invandrare inte skall behöva uppge sin ursprungliga kulturella identitet utan att de själva skall kunna välja i vilken utsträckning de vill bibehålla sitt språk, sina traditioner och sitt kulturmönster. För att kunna uppfylla det målet krävs det en speciell satsning från samhällets sida vad gäller skolor, daghem etc.

1.1.3 Början av 1980-talet

Den första livliga massmediadebatten om etnisk bostadssegregation initierades under sommaren 1980, och den handlade just om hur den nya invandrarpolitiken skulle kunna omsättas i praktiken.

Det var Invandrarverkets generaldirektör Thord Palmlund som inleddde debatten. Generaldirektören föreslog att invandrargrupper med gemensamt språk i möjligaste mån skulle koncentreras till samma kommun, vilket skulle möjliggöra specialinriktad service som daghem, skolor och hemspråksundervisning men även andra typer av stöd till organisationer och grupper. Olika kommuner skulle ta hand om olika språkgrupper.

Förslaget innebar konkret att invandrare skulle flytta så att en "lagom stor grupp" av en eller några nationaliteter skulle samlas i en kommun. En lagom grupp var enligt Palmlund mellan 300 och 1000 personer. Flyttning skulle vara helt frivillig, men skulle kunna uppmuntras genom att flyttningsbidrag gavs (Intervju i DN 15 juli 1980).

Ordföranden i den grekiska invandrarorganisationen liksom enskilda invandrare ställde sig skeptiska till förslaget. De trodde inte att det var genomförbart. Samhällsåtgärder skulle behövas på många områden, och det skulle kräva att olika myndigheter samordnade sina verksamheter, något som invandrarna ansåg orealistiskt. Vidare menade talesmännen att invandrarna skulle bli isolerade och att avogheten mot invandrargrupper skulle öka från

svenskt håll om de fick förtur i bostadsköer (Intervju i DN 16 juli 1980).

Direktören för Stor-Stockholms Bostadsförmedling reagerade också negativt mot förslaget och motiverade det med att förmedlingen har direktiv att verka mot invandrarsegregation. Han menade vidare att åtgärder inte behövdes, eftersom invandrare från samma land spontant tenderar att flytta samman på eget initiativ (DN 16.7 1980).

Bostadsminister Birgit Friggebo tog åter upp diskussionen någon månad senare. Hon såg positivt på Palmlunds förslag och menade att politikerna inte lyssnat tillräckligt på de invandrargrupper som velat bo tillsammans. Hon ansåg att idén borde diskuteras mer ingående, och att en positiv form av bostadssegregation kunde utvecklas ur den. (DN 14.8 1980).

På sensommaren 1982 kom ett konkret förslag om att ge vissa invandrargrupper företräde till de bostäder som planeras i Hansta, en förort till Stockholm. Det var Christina Palm, chef för Invandrarbyrån i Stockholm, som presenterade ett förslag enligt vilket dessa invandrargrupper skulle kunna få speciell service i området och därmed förhoppningsvis söka sig dit. (DN 1 sept 1982). P g a kommunens åtstramade ekonomi har dock planerna på att bygga ut Hansta lagts på is tills vidare.

1.2 Kommentarer

I de allmänna målen för svensk bostadspolitik finns en strävan att motverka boendesegregation (Walldén, M. och Modig, A, 1981). För att det invandrarpolitiska målet om valfrihet skall nås anser dock svenska myndigheter att det är nödvändigt med viss grad av boendekoncentration bland invandrare. Etnisk segregation tycks således *bostadspolitiskt* inte jämställas med segregation i demografiskt, socio-ekonomiskt eller annat avseende.

Vidare kan man konstatera att det är valfrihetsmålet som kommit att fokuseras i den aktuella debatten om boendekoncentration medan jämlikhetsmålet och samverkansmålet har hamnat i skymundan.

I de fall bostadssituationen för invandrare belysts med utgångs-

punkt från en jämlikhetsaspekt har det som regel varit studier om bostadsegenskaper, något som både återspeglats i debatten i facktidskrifter[1] och i forskningsrapporter[2]. Viss diskussion om samverkansmålet har förts i samband med att socialt arbete och försöksverksamhet bedrivits i invandrartäta bostadsområden bland annat i Norrköping och Malmö. En mera grundlig belysning av samspel och eventuella konflikter *mellan* de olika invandrarpolitiska målen finns inte, trots att detta ju är en viktig fråga.

Även om de invandrarpolitiska målen inte står i brännpunkten för denna studie kommer de dock att belysas på ett indirekt sätt, varvid jämlikhetsmålet relateras till valfrihetsmålet. Vissa resultat av studien kan därför förhoppningsvis ge nya infallsvinklar åt den fortsatta debatten.

---

[1] Exempelvis Carlbom, M. "Invandrares boende: Frivillig segregation – ofrivillig trångboddhet" i *Att bo* nr 5, årgång 32 1982 (sid 3-7) och Kemeny, Jim. "Invandrare och trångboddhet" i *Att bo*, nr 5, 1982 (s 8-11).

[2] Som exempel kan nämnas Leinö, Tarja-Liisa, 1979, Udović & Vuksanović, 1979, Data om Invandrare SCB, 1981 och Invandrarnas levnadsförhållanden 1975, SCB, 1977.

2 Studiens syften och uppläggning

2.1 Att sammanställa begrepp och teorier

Ett syfte med denna studie är att ställa samman, diskutera och värdera tidigare forskning som kan antas vara av intresse för undersökningar av invandrares boendemönster i större, svenska städer. Genomgången av aktuell forskning innebär framför allt en kartläggning av teorier och teorifragment om *orsaker* till invandrarsegregation, även om konsekvenser av och orsaker till ett visst boendemönster i vissa fall inte kan särskiljas.

Litteraturgenomgången utgör en allmän bakgrund till det vidare arbetet. Med relevanta teorier och föreställningar som grund skisseras sedan en referensram avpassad speciellt för analyser av invandrares boendemönster i svenska städer.

Det är åtskilliga faktorer som påverkar var ett invandrarhushåll bor. En del av dessa faktorer kan antas bli belysta bäst med utgångspunkt i ett strukturellt perspektiv medan andra faktorer bättre belyses med hänsyn till de enskilda hushållen. Man kan också anta att teorifragment på olika förklaringsavstånd till invandrarsegregation kan bidra med fruktbara begrepp och perspektiv. Jag antar exempelvis att såväl forskning om segregation i allmänhet som forskning om etniska relationer i allmänhet kan bidra med väsentlig kunskap. Konsekvenserna av denna min hållning har blivit att forskningsgenomgången och referensramen har fått relativt stort utrymme i studien, något som jag anser motiverat med tanke på studiens hypotesgenererande karaktär.

2.2 Att belysa etnisk segregation i en svensk stad

Ett annat av huvudsyftena med studien är att beskriva aktuella boendemönster för ett antal invandrarkategorier i en svensk storstad, och att i möjligaste mån analysera mönstren i termer av den skisserade referensramen. En kort tillbakablick på hur den etniska segregationen utvecklats under 1970– talet görs också.

Den empiriska studien har både hypotesgenererande och hypo-

tesprövande inslag. En fråga som står i centrum är hur boendemönster varierar mellan etnisk-nationella grupper. En annan fråga är i vilken mån variationerna i boendemönstren är uttryck för etnisk-nationella skillnader och i vilken mån de är betingade av ekonomiska och demografiska skillnader mellan hushåll, oavsett nationell bakgrund.

Många frågor förblir obesvarade i den empirisk-statistiska studien. För att penetrera några av frågorna ytterligare har vi gjort en intervjustudie med latinamerikaner i de mest invandrartäta bostadsområdena i Stockholm. Framför allt belyser vi frågan om vilka möjligheter hushållen haft att välja mellan olika bostäder och bostadsområden och frågan om vilka faktorer som gör att hushållen stannar i ett lågstatus- och invandrartätt område. En sammanfattning av resultaten av intervjuerna återfinns som bilaga.

2.3 Disposition av forskningsrapporten

I inledningskapitlet knöts frågan om etnisk bostadssegregation till politiska mål och till den aktuella debatten. I fortsättningen behandlas problemet huvudsakligen från inomvetenskapliga utgångspunkter.

Studien kan delas in i två huvuddelar. I den första står teoretiska aspekter i centrum, medan den andra delen utgör en empirisk undersökning av ett antal invandrargrupper i Stockholm.

I det närmaste kapitlet (kapitel 3) tas begrepp upp som jag anser vara centrala då etnisk bostadssegregation belyses.

Kapitel 4 består av en internationell utblick mot de teorier och teorifragment om bostadssegregation som haft stort inflytande på urbansociologisk forskning. Här visas att etnisk bostadssegregation kan belysas ur en mångfald infallsvinklar. Även om denna studies syfte i första hand är att beskriva etnisk bostadssegregation i ljuset av förmodade orsaker diskuteras även innebörder och konsekvenser av etniskt särboende i detta kapitel.

I kapitel 5 skisseras en teoretisk referensram för studier av invandrares boendemönster i svenska städer. Denna ram utgör det teoretiska fundamentet för den statistisk-empiriska undersökningen i forskningsrapportens andra del och för intervjuundersökning-

en. Ramen är dock så utformad att den också kan användas för andra typer av studier av etnisk bostadssegregation.

Forskningsrapportens empiriska del har disponerats på så sätt att valet av invandrargrupper och valet av Stockholm som undersökningsort motiveras i kapitel 7.

I kapitel 8 går jag genom de källor från vilka dataunderlaget är hämtat. Jämförbarheten av statistiken år från år belyses och förhållandet att statistiken dels är uppbyggd på individer, dels med församling som grund diskuteras.

I kapitel 9 presenteras använda mått och metoder.

Med kapitel 10 inleds resultatredovisningen, med en beskrivning av utvecklingen av särboendet bland invandrare under 1970-talet. En beskrivning av segregationen bland de studerade invandrarnationaliteterna i slutet av 1970-talet följer i kapitel 11. I detta kapitel redovisas också för åtskillnad i boendemönster *mellan* nationalitetsgrupper.

I kapitel 12 belyses sambanden mellan var och en av invandrargruppernas segregationsgrad och det etnisk-kulturella avståndet till Sverige. Detta följs av ett kapitel (13) i vilket etnisk segregation och assimilering tas upp. Vistelsetid och medborgarskapsbyte relateras till särboendegrad. Kapitlet kan ses som ytterligare prövning av *kulturellt avstånd* som meningsfullt begrepp.

Om flertalet hushåll i en invandrargrupp har en likartad demografisk sammansättning skulle det etniska särboendet eventuellt kunna förklaras med detta förhållande. Frågan belyses mer i kapitel 14.

Kapitel 15 fokuserar sambandet mellan ekonomiska resurser och etnisk segregation. Detta kapitel bygger på en specialbearbetning av inkomstuppgifter för utomlands födda män.

Kapitel 16 tar upp relationen mellan etniskt och socio-ekonomiskt särboende. Var och en av de studerade invandrargrupperna jämförs med skilda socio-ekonomiska kategorier och deras boendemönster beskrivs med utgångspunkt från en eventuell selektion till en bestämd socio-ekonomisk typ av församlingar.

I kapitel 17 belyses de olika nationalitetsgruppernas boendemönster i relation till varandra. Hypotesen att skillnaderna i boendemönstren till del består av skillnader i selektion till de församlingar som har lägst resp högst social status prövas i detta kapitel.

Studiens näst sista kapitel (kapitel 18) handlar om Spånga – den mest invandrartäta församlingen i Stockholm. En kort tillbakablick över utvecklingen i Spånga under 1970-talet görs, och såväl det ökade inslaget invandrargrupper där, som den ökade ansamlingen av flera av de studerade grupperna, analyseras. Några tänkbara bakgrundsfaktorer till selektionen till Spånga belyses närmare.

Det sista kapitlet (19) är en sammanfattning av rapporten och av de slutsatser som kan dras.

3 Centrala begrepp

3.1 Inledning

Innan jag går in på den urbansociologiska teoribildningen, som utgör en allmän bakgrund, skall jag definiera och precisera några begrepp och termer som ofta återfinns i forskningslitteraturen, och som jag antar kan vara fruktbara för att beskriva skilda invandrargruppers boendemönster. Avsikten med denna genomgång är att klargöra vilken innebörd skilda begrepp har fått just i denna studie, eftersom begreppen oftast används på ett flertal olika sätt.

Begreppen diskuteras här med utgångspunkt från deras analytiska värde. Hur de operationaliseras och vilka problem som finns i det sammanhanget, tas upp i respektive avsnitt i de empiriska delarna av studien.

I vissa fall har definitionerna förankring i väl utvecklade teorier men som regel förekommer begreppen med flera betydelser och innebörder i forskningslitteraturen, beroende på sammanhang och den skola och disciplin forskaren tillhör. De definitioner som jag valt är de alternativ som jag anser mest fruktbara för att analysera de för denna studie aktuella frågorna.

3.2 Invandrare

Termen *invandrare* började officiellt användas först i mitten av 1960-talet. Tidigare hade man använt utlänning, och den centrala myndigheten för de ärenden som Statens Invandrarverk nu har hand om var Utlänningskommissionen. Det förändrade språkbruket kan sannolikt ses som ett led i den allmänna förändringen i invandrarpolitiken vid denna tidpunkt: Man ville skapa en mer positiv inställning till de nya grupper som invandrarna utgjorde, och man ville bryta med den restriktiva och protektionistiska hållning Sverige hade haft alltsedan första världskriget, nämligen "att hålla landet svenskt". (Hammar, T., 1966:32).

Någon entydig innebörd i begreppet invandrare finns inte i svenskt språkbruk. I vissa fall används det om personer som är

födda utomlands, oavsett om de har ett utländskt eller svenskt medborgarskap. I andra fall definieras invandrare vidare och man inkluderar också barn som fötts i Sverige men vilkas ena eller båda föräldrar invandrat. I vissa fall talar man om dessa barn som andra generationen invandrare.

I den empiriska delen av denna studie operationaliseras begreppet invandrare på olika sätt och en diskussion förs om konsekvenserna av att antingen välja att studera utländska medborgare eller utomlands födda. I den teoretiska delen av rapporten används invandrarbegreppet i allmän bemärkelse: Det är en person med en från svenska förhållanden mer eller mindre avvikande etnisk bakgrund, och som själv (eller – då det gäller barn – vilkas föräldrar) kommit från en annan nation.

3.3 Etnisk och nationell

En invandrare har med sig ett kulturellt och ett språkligt arv då han kommer till sitt nya hemland. Han bär med sig seder, traditioner, vanor och normer, som i många fall är knutna till den plats han kommer ifrån. Han kan också skilja sig till utseende, hår- eller hudfärg. Han bär således *etniska särdrag,* och har en *etnisk tillhörighet.* Den subjektiva sidan av etnisk tillhörighet, den etniska identiteten, har ofta bekräftats vara en stark drivkraft för en individs handlingar och för etniska gruppers sammanhållning. (Lange & Westin 1981:177 ff)

Då en invandrargrupp eller en inhemsk minoritet har kulturella eller biologiska kännetecken som avviker markant från vad som är vanligt blir det lätt just dessa *etniska markörer* som först och främst uppmärksammas. De signalerar en etnisk kategoritillhörighet. Exempel på viktiga etniska identitetsmarkörer är språk, utseende och kläder. (Tajfel, 1970, 1974, refererad i Hechter, 1978). En eller flera sådana markörer är en förutsättning för individuell särbehandling på etnisk grund.

I europeisk litteratur om invandrare finner man ofta att *nationell* och *etnisk* används som synonymer. (Lange, A & Westin, C, a.a.:245). Även om termerna ursprungligen har mycket likartade

betydelser är det viktigt att göra en analytisk åtskillnad mellan dem.[1)]

Visserligen kan invandrare från en och samma nation antas ha mycket gemensamt. Ofta består en nation emellertid av grupper med olika språk, religion och i vissa fall också av grupper som skiljer sig väsentligt med avseende på utseende, osv. Dessa förhållanden behöver därför analyseras innan likhetstecken dras mellan etnisk och nationell, ett förhållande som diskuteras ytterligare i den empiriska delen av studien.

3.3.1 Etnisk grupp

Etnisk grupp används i studien i en allmän bemärkelse, dvs även i de fall det snarare rör sig om en *kategori* med viss gemensam etnisk bakgrund än om en socialt fungerande grupp som agerar gemensamt. I den empirisk-statistiska delen av studien används etnisk grupp och invandrarnationalitet synonymt.

3.4 Assimilation och ackulturation

En immigrants kunskaper i det nya hemlandets språk antas förbättras med tiden. Hans förhållningssätt gentemot normer och värderingar i det nya landet liksom hans livsstil, (dvs i det här sammanhanget, beteenden som konsumtionsmönster, fritidsvanor, umgängesvanor, föreningsliv etc) förändras sannolikt med tiden han vistas i landet.

För att beskriva denna process av omorientering mot nya traditioner, livsmönster och livsstilar används vanligen termen *assimilation* medan *ackulturation* brukar beteckna strävanden efter att bevara det gamla. Då Lieberson (1961) använder assimilation inbegriper han livschanser och möjligheter till social mobilitet, och det är också så assimilation definieras i denna studie. Definitionen gör det möjligt att analytiskt dela upp assimilation i två komponenter: *kulturell assimilation* och *socio-ekonomisk assimilation*.

3.5 Kulturellt avstånd och etnisk-kulturellt avstånd

3.5.1 Kulturellt avstånd

Då assimileringsbegreppet används utgår man från att det finns en skillnad mellan normer, värderingar och andra kulturella uttryck i den omgivning invandraren lämnat och motsvarande uttryck i det nya landet. Skillnaderna kan vara större eller mindre. I ena extremen kan det handla om värderingssystem och kulturyttringar som skiljer sig i många avseenden. I andra extremen kan det exempelvis vara fråga om obetydliga språkskillnader (som är fallet för migranter inom Skandinavien, mellan Canada och USA etc).

Som regel samvarierar skillnaderna mellan religion, syn på barnuppfostran och äktenskap, könsroller, språk, seder, etc, vilket kan motivera samlingsbegreppet *kulturell skillnad, kulturell distans* eller *kulturellt avstånd.*

Kulturella avstånd antas variera inte bara med etnisk och nationell bakgrund utan också mellan socio-ekonomiska skikt inom etniska och nationella grupper även om exempelvis språket kan förmodas vara mindre avhängigt av dessa förhållanden än vad andra kulturella yttringar är.

3.5.2 Etnisk-kulturellt avstånd

Medan kulturellt avstånd enligt den använda definitionen enbart innefattar kulturella skillnader så är begreppet etnisk-kulturellt avstånd vidare. Det inbegriper också skillnader i utseende, hår- och hudfärg, dvs biologiskt betingade, etniska markörer. Finns det även biologiska skillnader mellan etniska grupper är avståndet sannolikt större än om enbart kulturella skillnader finns och särbehandling är förmodligen också vanligare.

I den empiriska delen av studien separeras inte biologiska och kulturella skillnader från varandra, något som jag velat uppmärksamma bland annat genom att använda begreppt etnisk– kulturellt avstånd, eftersom det gängse begreppet kulturellt avstånd ofta har använts såväl för att beteckna skillnader mellan etniska grupper som mellan olika subgrupper inom en etnisk grupp.[2)]

3.6 Vistelsemotiv och framtidsplaner

Med vistelsemotiv avses här de skäl som i första hand kan antas ligga bakom en invandrares flyttning till ett nytt land och de planer invandraren har för framtiden. Ofta hänger de båda förhållandena samman.

Invandrare kan se sin vistelse utomlands som kortvarig, långvarig eller som permanent. De kan också vara mycket ovissa om vistelsens längd.

Bland relativt nyanlända flyktingar från Latinamerika är det exempelvis vanligt att se på vistelsen i Sverige som en parentes. (Lundberg, 1977). Även bland brasilianska politiska flyktingar i exil i andra europeiska länder var det vanligt att betrakta landsflykten som en förberedelse för återkomsten till hemlandet (Uchôa Cavalcanti & Ramos, red. 1976.). Planerna på att återvända dominerar också livet i den kapverdianska kolonin i Lissabon, en koloni som huvudsakligen består av arbetsimmigranter som levt så gott som hela sitt vuxna liv där (Carreira, 1977:41-45). För många realiseras dock aldrig planerna (Andersson-Brolin, 1979).

Andra flyktingar, immigranter som har kommit för att bilda familj eller för att de velat förbättra sin situation kan betrakta vistelsen som permanent. Negativa erfarenheter kan dock förändra deras inställning precis som positiva erfarenheter kan få invandrare som planerat återvända till sitt hemland, att stanna.

Avsikten med vistelsen och framtidsplanerna kan således skilja sig från den faktiska situationen och en invandrares faktiska vistelsetid. En klassificering i tillfälliga och stadigvarande invandrare har därför en dålig förankring i verkligheten (Alpay, 1980:133, Kemeny, 1982).

3.7 Etnisk diskriminering och fördomar

Ytterligare två nyckelbegrepp är etnisk diskriminering och fördomar.

Med *diskriminering* avses som regel en negativ särbehandling, som är till skada för den som utsätts för särbehandlingen. Det kan emellertid också finnas anledning att benämna en särbehandling

som är till fördel, diskriminering, särskilt som positiv särbehandling av en grupp ofta sker på någon annan grupps bekostnad (Lange och Westin, a.a.:27).

I denna rapport används följaktligen både termerna positiv diskriminering och negativ diskriminering för att beskriva att en grupp eller individ särbehandlas.

Etnisk diskriminering används här inte enbart för diskriminering på grundval av biologiska särdrag, utan i vidare bemärkelse. Grupper med avvikande språk (eller klädsel) kan exempelvis också bli föremål för vad man kan kalla etnisk-kulturell diskriminering. I den FN-konvention som Sverige ratificerade 1970 definierades *rasdiskriminering* som "varje skillnad, undantag, inskränkning eller företräde på grund av ras, hudfärg, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung som har till syfte eller verkan att omintetgöra eller inskränka erkännandet, åtnjutandet eller utövandet, på lika villkor, av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter". Termen *etnisk diskriminering* används alltså som synonym till *rasdiskriminering*.

Ofta betraktas diskriminering som beteendesida och *fördom* som attitydsida av ett och samma fenomen, nämligen förhållningssätt till sociala grupper (Lange & Westin, a.a.:29). Diskriminering skulle alltså vara en naturlig konsekvens av fördomar, något som emellertid inte alls är självklart. Diskriminering kan ske oavsett en person hyser fördomar eller inte. Likaledes kan en person visa fördomar utan att för den skull diskriminera (a.a.:29 ff).

3.8 Resurser, inflytande och prestige

I en studie som syftar till att belysa skilda orsaker till invandrargruppers boendemönster är resursbegreppet centralt, om man definierar resurser som medel att påverka den egna situationen. Resurser brukar i den allmänna sociologin sammanfattas i de större kategorierna makt, utbildning, yrke och ekonomi. Ofta samvarierar de olika typerna av resurser.

Med resurser avses i den här studien de medel individen eller hushållet förfogar över när det gäller att förverkliga sina bostadsönskemål. Resurser som är gångbara på bostadsmarknaden är,

förutom *pengar, inflytelserika kontakter* som kan förmedla en bostad enligt önskemål, *möjligheter att orientera sig* i samhället i stort och på bostadsmarknaden i synnerhet. Även det förhållandet att ett hushåll är aktör på bostadsmarknaden, dvs har ett *hyreskontrakt* eller står i *bostadskö* är ofta en resurs då man vill byta bostad.

Resurser och *prestige* antas vara starkt förknippade med varandra och även med etnisk-nationell bakgrund.

3.9 Segregation och särboende

Termen *segregation* har övertagits från den amerikanska debatten och samhällsforskningen, där segregation ofta använts för att beskriva raséskillnad i olika avseenden. Vita har utestängt svarta från bostadsområden, skolor eller andra institutioner. Segregationen har således haft inslag av *negativ särbehandling*.

Den spansk-franske urbansociologen Manuel Castells hävdar att för att det skall vara meningsfullt att kalla en uppdelning i rummet för segregation bör det vara en manifestation av en social hierarki i samhället (Castells, 1977:169). Denna hierarki kan gälla såväl sociala klasser, inkomstkategorier som raser, enligt Castells.

Även i den svenska debatten har termen använts med en negativ innebörd. Segregation i sig har betraktats som något icke önskvärt. Under 1970-talet då segregationsdebatten var livlig, föreslog därför C F Ahlberg (Plan nr 4, 1975:179) att man borde slopa termen segregation för att i stället använda *särboende* då man vill beskriva åtskillnad i boendet. Fortfarande är emellertid segregation den term som är vanligast, även om särboende förekommer allt oftare. (Se ex Walldén & Modig, a.a.) I denna studie används termerna synonymt.

Carl-Gunnar Janson (1977) har diskuterat begreppet segregation ingående och jag skall återge något av hans resonemang.

I första hand kan termen ha en vid eller en snäv innebörd.

Med den generella innebörden menar man geografisk åtskillnad mellan befolkningskategorier i fråga om bostad, skola eller andra verksamheter. Den kan också användas för att beskriva en åtskillnad av exempelvis arbetsplatser och bostadsområden. Med den snäva innebörden betecknar segregation *en åtskillnad mellan olika*

kategoriers bostäder, enligt Carl-Gunnar Janson. Det är också med den betydelsen segregation används i denna rapport. Huruvida åtskillnaden innebär en åtskillnad i ekonomiskt, socialt och/eller etniskt avseende betraktas som en empirisk fråga.

Segregationens styrka kan graderas, och det är inte särskilt meningsfullt att tala om segregation om man inte samtidigt kan ange om den är stark eller svag, menar Janson (a.a.). Styrkan kan variera från total avsaknad av segregation till fullständig segregation.

Ofta ger enskilda variabler samma information, vilket föranlett att metoder arbetats fram för att kunna beskriva bakomliggande dimensioner med hjälp av ett sammanfattande mått. Det är framför allt inom den faktoriella grenen av socialekologin som man använt sig av *differentieringsdimensioner* då man beskrivit segregationen i en stad eller delar av staden. *En* fördel med detta beskrivningssätt är att städer kan jämföras sinsemellan och över tiden, menar man.

Några differentieringsdimensioner som tycks återkomma i de flesta större städerna i industrialiserade länder är en socio-ekonomisk, en demografisk och en etnisk dimension, även om de är olika starka och i vissa fall är oberoende av varandra, och i andra fall står i en viss relation till varandra.

3.9.1 Socio-ekonomisk segregation

Socio-ekonomisk segregation är ett övergripande begrepp för en åtskillnad i boendemönster mellan sociala klasser, sociala skikt, socialgrupper eller yrkeskategorier. Det är också i *den* allmänna bemärkelsen begreppet används i den teoretiska delen av studien. Då sambandet mellan etnisk och socio-ekonomisk segregation senare diskuteras och belyses används något varierande operationella definitioner, beroende på att vissa aspekter antas vara mer fruktbara än andra.

Boendeåtskillnad mellan yrkeskategorier liksom skillnaden mellan de absolut resurssvagaste grupperna och övriga är två aspekter som förmodas vara fruktbara för att studera relationen mellan socio-ekonomisk och etnisk segregation.

3.9.2 Etnisk segregation

Med etnisk segregation och etniskt särboende menar jag att en

etnisk grupp eller en invandrarnationalitet har ett från övriga hushåll avvikande boendemönster. Grupperna kan också bo åtskilda från varandra och från vissa kategorier av befolkningen.

I vissa studier som tidigare gjorts har etnisk och socio-ekonomisk segregation antagits vara oberoende av varandra. Något sådant antagande görs inte i denna studie. Utgångspunkten är i stället att etniskt särboende kan ha olika orsaker. Det kan exempelvis vara socio-ekonomiskt betingat och det kan ha en etnisk grund. Hur eventuella samband ser ut är en empirisk fråga.

3.10 Teori, referensram och hypotes

I litteraturgenomgången är det framför allt teoretiska aspekter som fått uppmärksamhet. När dessa refereras och diskuteras använder jag begrepp som teori, referensram och teorifragment utan större urskiljning. Teoribegreppet har alltså en vid definition. Något system av satser i formaliserad bemärkelse förekommer sällan.

Teorierna diskuteras och bedöms främst med utgångspunkt från den genererande kraft de förmodas ha, dvs i vilken utsträckning skilda och hållbara hypoteser kan formuleras ur dem (Se ex diskussionen i Galtung, 1967:464-465) och i vilken mån de kan antas bidra med fruktbara och meningsfulla begrepp (Se ex Timms, 1971:44 ff).

Hypotesbegreppet används *allmänt* i enlighet med Galtungs definition: "En hypotes förutsätter en uppsättning enheter och en uppsättning variabler och säger något om hur enheterna är fördelade på variablerna" (Galtung, a.a.:310). Hur variablerna hänger samman uttrycks ibland i termer av positiva, negativa eller inga samband, ibland som ökat eller minskat samband. Något precist, s k fördelningsspråk används inte och några signifikanstest görs inte. En naturlig strävan är att undersöka under vilka villkor hypoteserna är giltiga, dvs att kontrollera att erhållna samband inte beror av andra, bakomliggande variabler.

---

[1] Etnisk står i uppslagsböcker för "utmärkande för ett folk, en ras, en stam". Latinets *nationem* syftar på infödd, släkte eller ras.

[2] Det kanske hade varit mer adekvat att mynta begreppet *etniskt avstånd*, respektive *nationellt avstånd*, en idé som befästs allt starkare under arbetets gång.

4 Urbansociologisk teoribildning

4.1 Inledning

Etnisk segregation är ett internationellt fenomen med historiska rötter, och i så gott som alla tider har migranter från olika geografiska regioner liksom grupper med avvikande religiösa åskådningar koncentrerats till skilda stadsdelar och kvarter, ett mönster som i vissa fall permanentats för århundraden framåt (Jones, 1970:181-182).

Invandrarsegregation, i bemärkelsen att immigrantgrupper med skilda nationella bakgrunder bor åtskilda, är en företeelse som kan spåras tillbaks till senare delen av 1800-talet. Den industriella revolutionen gav upphov till en ny typ av ekonomisk massmigration, som dels bestod av en inhemsk migration från landsbygden till städerna, dels av en migration över nationella gränser.

I vissa länder räckte landsbygdens befolkning inte till för att fylla behovet av arbetskraft inom den växande industrisektorn, och immigrantarbetare som kom till dessa länder bosatte sig därför ofta i de större städerna. Detta mönster var framför allt vanligt i USA, Canada, Australien, Nya Zeeland och Argentina. (Singer, 1974: 129-130).

Ward (1968, i Schwirian, red 1974:457-475) har beskrivit utvecklingen av immigrantgetton i Boston under perioden 1840-1920, dvs den tid då immigrationen var som mest intensiv. Under 1820-1840 kom ca 30.000 immigranter till Boston sjövägen. Denna siffra blev tiofalt större under den följande tjugoårsperioden. Immigrantsiffrorna sjönk sedan under inbördeskriget, varefter de åter steg. 1895 var 36% av Bostons invånare födda utomlands (a.a:470).

Boston lär inte ha varit unikt utan även i åtskilliga andra amerikanska städer kom immigranter att utgöra ett stort inslag av befolkningen. Detta gällde inte minst i Chicago, hemvist för den klassiska, socialekologiska skolan med rötter från början av 1900-talet. Frågor om invandrarsegregation kom därför helt naturligt att inta en central plats i dessa urbansociologers beskrivningar och analyser.

Den socialekologiska inriktningen har under en lång tid influerat

och inspirerat inte bara forskning om invandrarsegregation utan så gott som all urbansociologisk forskning. En genomgång av olika utvecklingslinjer kan därför ge en god bild av vilka teorier och föreställningar som utgjort ram för studier av såväl invandrarsegregation som andra typer av segregation.

4.2 Den klassiska socialekologiska teoribildningen

Under 1920- och 1930-talet bildades i Chicago den klassiska skola som alltsedan dess haft ett stort inflytande på metod- och teoriutvecklingen inom urbansociologi. Den hämtade sina begrepp och teori från djur- och växtvärldens ekologi och kom att kallas den socialekologiska eller humanekologiska skolan.

Utgångspunkten för skolan är den ständiga kamp för tillvaron som pågår. I denna kamp regleras spridningen av arterna och naturens balans bibehålls. Varje art finner sin niche både i den fysiska miljön och i arbetsfördelningen. De svagare måste visserligen anpassa sig till de starkare, men de starkare är också beroende av de svagare. Alla står alltså i ett opersonligt och mekaniskt förhållande till varandra och ett slags samhälle som man kallar för den *biotiska kommuniteten* bildas. Socialekologerna menade att de biotiska relationerna inte bara är något karakteristiskt för djur- och växtvärlden utan också för de mänskliga samhällena, även om relationerna i dessa är mer komplexa. Ett samhälle i social bemärkelse förutsätter att balans och minimal konkurrens råder.

Med detta biotiska, subsociala synsätt följde också en deterministisk syn på stadens tillväxt och inre differentiering. Olika grupper söker hävda sig i konkurrensen om de bästa platserna och använder sina ekonomiska resurser för detta ändamål. De ekonomiskt starka grupperna kommer att bosätta sig i de mest attraktiva områdena.

McKenzie (1926) menade att både affärsekonomin och socialekologin studerar samma ekonomiska problem men ur olika infallsvinklar. Medan ekonomen är intresserad av lämpligaste lokaliseringsplatsen för ett företag så är ekologen intresserad av problemet i relation till de mänskliga spridningsprocesserna. Ekologisk

spridning är något annat än en slumpmässig eller tillfällig spridning. Varje elements rumsliga läge är avhängigt av dess relation till alla andra element. Organisationen är därför utsatt för ständig förändring beroende på den kulturella och framför allt på den tekniska utvecklingen. När exempelvis ett nytt transportmedel introduceras rubbas den ekologiska jämvikten.

McKenzie (a.a.) menade vidare att homogena områden uppstår till följd av ett samspel av olika selektiva krafter. En av dessa krafter har dock vanligen en större genomslagskraft än de andra och blir följaktligen den som sätter sin prägel på området. Det är ekonomin. Inkomstsegregation är därför den primära och vanligaste formen av rumslig åtskillnad. Andra faktorer som språk, ras eller kultur gör sig endast gällande inom de olika inkomstnivåerna.

4.3 Socio-kulturella skolan

De klassiska socialekologerna utsattes dock ganska snart för kritik. Man menade exempelvis att det finns ekologiska processer som inte går att innefatta i någon strikt ekonomisk analys. Enligt kritikerna behövde teorins grundsatser revideras och sociala och kulturella omständigheter också tas med. Med markanvändningen i Boston som exempel ville Firey (1947) bevisa att rummet och fysiska miljön också kan representera kulturella värden.

Firey studerade tre områden i Boston: Överklassdistriktet Beacon Hill, Boston Common, som bevarats p g a att det blivit förknippat med en gammal kyrkogård och North End, ett italienskt fattigkvarter med sjunkande folkmängd. Bland annat visar Firey att det är de unga som flyttar ut från North End. Första generationen italienare bosatte sig nära andra från samma hemby och tillsammans bevarade de sina italienska traditioner. Att bo i North End är ett uttryck för att man identifierar sig med italienska värderingar, menade Firey. På samma sätt betyder en flyttning från North End att man övertagit amerikanska värderingar. Även om området inte var föremål för en medveten sentimental känslobindning hos invånarna som i Beacon Hill och Boston Common så var det en symbol för en italiensk-etnisk solidaritet.

De slutsaser Firey drog var att slummen inte skall betraktas som

de minsta valmöjligheternas område, och att processerna inte låter sig analyseras som utslag av konkurrens. Den ekologiska forskningen måste därför, enligt Firey, involvera både ekonomiska och socio-kulturella aspekter.

Christen Jonassen (1949) visade också hur kulturella faktorer spelar in när immigranter väljer bostadsplats. Jonassen kartlade var de första norrmännen som kom till New York bosatte sig. Det var omkring 1830.

Han fann att de första immigranterna slog sig ner nära hamnen. De hade nära till sina arbetsplatser och naturen runtomkring påminde mycket om den natur de lämnat. Den norska kolonin växte sedan upp längs kusten. Allteftersom andra grupper kom, begränsades norrmännens möjligheter att leva vildmarksliv och att fiska. De drog sig då inåt land. Men så småningom spred kolonin ut sig och man sökte sig åter till områden där det fortfarande fanns orörd natur. Många uttalanden från de norska immigranterna illustrerade att det var just likheten med den norska naturen som fått dem att slå sig ner på en bestämd plats: (a.a.:40-41)

"I like it here because it reminds me of Norway. Of course, not Bergen, because we have neither Floyen nor Ulrik nor mountains on Statens Island, but it is so nice and green all over the summer.."

"..I seldom go to New York because I can't like large cities with stone and concrete. Here are trees and open places.."

4.4 Nyklassikerna

Ungefär samtidigt med Firey publicerade två socialekologer ett annorlunda perspektiv. Det var Quinn (1939) och Hawley (1944). De hävdade båda att socialekologisk forskning borde beskriva *alla* aspekter av människans sätt att anpassa sig till sina begränsade omgivningsresurser, och kanske är det denna höga ambitionsnivå som gör teorierna så svårgripbara som de är. Den terminologi de använde var samma som inom naturekologin, även om de därutöver betonade sociala och kulturella faktorers betydelse. Deras idéer kom att kallas för den nyklassiska skolan, vilket dock inte innebar en återgång till Park och McKenzies teoriansatser.[1)]

Hawley (a.a.) diskuterar bland annat *etnisk segregation*. Han ställde upp en hypotes om att fysisk isolering var ett nödvändigt villkor för att en etnisk grupp skulle behålla sin underordnade status. En omfördelning enligt samma mönster som majoriteten skulle däremot leda till att gruppen förlorade sin underordnade status, och att den underkuvade gruppen assimilerades i den sociala strukturen (a.a.:674). Hawley *problematiserar* därmed etnisk segregation, något som var den socio-kulturella skolan främmande.

4.5 Förklaringar till segregation. En översikt.

Göran Lindberg (1971:134-135) har ställt samman de förklaringsfaktorer de olika grenarna inom socialekologin har betonat, då de belyst segregationsmönster. De klassiska och nyklassiska socialekologerna har enligt Lindberg framför allt arbetat med följande tre ekologiska hypoteser: Segregation uppstår om hyrorna varierar mellan stadsdelar. Lindberg kallar det för *marknadsprincipen*. I den mån hushåll flyttar korta, geografiska sträckor, konserveras ett segregationsmönster. Denna förklaring kallar Lindberg *grannskapsprincipen*. Slutligen framhåller han att *"minsta ansträngningsprincipen"* setts som en viktig förklaringsvariabel. Denna förklaring är relevant då arbetsplatser av samma typ ligger nära varandra, eftersom hushåll försöker minimera sina arbetsresor.

Bland de hypoteser som förts fram inom den socio-kulturella grenen av socialekologin nämner Lindberg den s k *sociala valprincipen, statusprincipen* och *bortstötningsprincipen*. Med undantag för marknadsprincipen torde alla hypoteserna förts fram som förklaringar till både etnisk och till socio-ekonomisk segregation.

4.6 Social områdes-analys

En gren av socialekologin som uppmärksammats mindre än de övriga är den som Shevky och Bell lade grunden till med sin teori om samhällets rumsliga differentiering (Shevky och Bell, 1955). Denna gren brukar kallas för social områdes-analys, och oftast

förknippas den med en bestämd teknik och inte med teorierna bakom tekniken.[2)]

Den utveckling som skedde genom Shevky och Bell och senare av McElrath (1968) med flera forskare innebar att urban ekologi relaterades till samhällsförändringar och att *social differentiering* och *samhällsutveckling* blev centrala begrepp. Även om man inte lyckades formulera någon teori i formaliserad bemärkelse var ansatserna fruktbara så tillvida att de gav upphov till nya problemställningar inom socialekologin.

4.6.1 Shevky och Bell

För Shevky och Bell är förändringen av *samhällsskalan* den egentliga orsaken till såväl urbanisering som till den urbana livsformen. Då industriell teknologi infördes, förändrades inte bara produktionslivet och den ekonomiska organisationen utan också intensiteten, omfattningen och karaktären i samhällsrelationerna.

Bland annat förändrades kriterierna för den sociala rangskalan, de produktiva verksamheternas karaktär (och därmed hushållets roll) och befolkningssammansättningen, och det var dessa tre begrepp som enligt Shevky och Bell kunde tjäna som beskrivande och analytiska begrepp för studiet av modern social struktur (a.a.:3).

Etnisk segregation såg de som resultat av ökade flyttningsrörelser och att individer med liknande ursprung och positioner migrerar tillsammans och bosätter sig nära varandra. *Varifrån* man kommer och *när* man kommit, återspeglas i skillnader i kultur, livschanser, ekonomisk position, status och makt (a.a.:14).

4.6.2 Kritik mot Shevkys och Bells ansats

Det var först sex år efter det att Shevky och Williams presenterat sin studie av San Fransisco som Shevky och Bell kom med sin teori. En allmän kritik var därför att den var en ex post facto modell som skulle rättfärdiga de empiriska resultat de fått tidigare. Flera andra kritiska synpunkter har emellertid också förts fram. Sjoberg (1965:168) kritiserade modellen som alltför ekonomiskt inriktad och gjorde därmed gemensam sak med flera forskare som ansåg att modellen tog alltför liten hänsyn till sådana skillnader i värderingar, maktkonflikter och organisationsfaktorer som inte är direkta kon-

sekvenser av den industriella organisationen.

Några forskare hävdade att sambandet mellan en ökning av skalan och boendedifferentiering förblir oförklarat. Gapet mellan allmän samhällsteori och en teori om boendedifferentiering är alltför stort, menade man (Hawley & Duncan, 1957). Udry (1964) gjorde gällande att det egentligen var två skilda teorier som Shevky och Bell presenterade i sin typologi.

Timms (1971) vänder sig framför allt mot att Shevky och Bell gör alltför generella påståenden. Han menar exempelvis att det endast är vissa av de kriterier som ligger till grund för den sociala differentieringen som reflekteras i boendedifferentiering, nämligen de som medför skilda lokaliseringskrav. Ytterligare en förutsättning för att den sociala differentieringen skall återspeglas i boendedifferentiering är att möjligheter för skilda livsstilar kan erbjudas, liksom att det kan förlöpa en lång tid från det att de nya differentieringsfaktorerna slår genom tills dess att de omvandlas till boendemönster (a.a.:144).

En annan invändning Timms har mot modellen är att den bygger på antaganden att social rang är oberoende av familjestatus, migrationsstatus och etnicitet (a.a.:144), något som inte är allmängiltigt för städer i utvecklingsländer. Som exempel nämner han Abu-Lughods undersökning av Kairo (1969), där resultaten tyder på att sociala rang-dimensionen och familjestatus-dimensionen inte är åtskilda. Det är således endast i den moderna staden som var och en av de teoretiska begreppen kommer att återfinnas på det sätt som man antar i den ursprungliga sociala områdesmodellen. Timms efterlyser därför en systematisering av de villkor under vilka olika samband kan antas vara giltiga. (a.a.:145)[3)]

4.6.3 Mc Elraths modifiering av modellen

Mc Elrath (1968) utvecklade Shevkys och Bells modell. Han gav större utrymme åt organisationsfaktorer och tonade ner samhällsskalans betydelse och han skiljde mellan industrialisering och urbanisering. Så vitt jag erfarit har Mc Elraths modell inte rönt särskilt stor uppmärksamhet, varför dess relevans är svår att bedöma [4)]. Några nyckelbegrepp i modellen är dock allmänt intressanta för

etnisk bostadssegregation. Ett av dem är *migrantstatus* och ett annat är *etnisk status*.

Min tolkning av dessa begrepps plats i modellen är att migranter ofta har ett annat boendemönster än "infödda invånare". Då migranterna skiljer sig i etniskt avseende från flertalet invånare har de ofta ett boendemönster som avviker både från migranter och från övriga. Detta hänger samman med att ett hushålls val av bostadsområde inte bara begränsas av dess sociala rang och dess demografiska sammansättning utan också av etniska skillnader och av hur länge de bott på platsen ifråga (Mc Elrath, a.a.:35. Även i Timms, 1971:132 ff).

Hypoteserna om hur etnisk bostadssegregation bäst kan förklaras påminner alltså starkt om den Shevky och Bell fört fram.

4.7 Urbansociologisk forskning på 1970-talet

Under 1970-talet har socialekologin utvecklats i flera riktningar. Nutida socialekologer låter sig inte strikt pressas in i någon av de tidigare skolorna. Vad man nu har gemensamt är att man studerar de rumsliga aspekterna av mänskligt beteende och att man innefattar såväl sociala, subsociala som kulturella element i sina analyser.

Det största, sammanfattande teoretiska arbetet som publicerats på senare tid är förmodligen Timms' "The Urban Mosaic" som kom 1971. Grunden för arbetet är resultaten i de många faktorekologiska studier som genomförts, och som Timms vill förankra teoretiskt.

4.7.1 Timms' teoriansats

Timms har hårt kritiserat såväl Shevky och Bell som Mc Elrath i deras försök att knyta samman den urbana och den samhälleliga strukturen. Kritiken kan ibland tyckas överdriven men blir förståelig då Timms presenterar sina egna utgångspunkter. Han anser nämligen att en teori på samhällsnivå just nu inte leder den urbanekologiska forskningen framåt, även om en sådan teoriutveckling är önskvärd för framtiden.

En teori om boendedifferentiering måste omfatta både den all-

männa samhällsstrukturen och individuella hushålls handlingar, både makrosociologiska och socialpsykologiska aspekter. Med den kunskap vi har för tillfället skulle emellertid varje försök att konstruera en integrerad teori vara dömt att misslyckas (Timms, 1971:250-251).

Som en konsekvens av denna sin bedömning om möjligheten att utveckla en generell teori angriper Timms problemet socialpsykologiskt. Hans teori skulle kunna kallas för en flerorsaksteori på mikronivå. Det individuella hushållets handlingar är hans startpunkt och han ser hushållets val av bostadsläge som ett resultat av en serie beslut. Dessa beslut kan ha fattats av olika grupper och intressenter. De kan vara centraliserade till en liten grupp, och de kan vara utspridda på många beslutsfattare. Besluten påverkas av andra beslut, av planering och av finansiering på olika nivåer. Det inflytande de boende utövar är därför sannolikt litet. Trots detta är det de individuella besluten som hushåll tar som är den mest fruktbara utgångspunkten då man vill formulera en teori om bostadssegregation, enligt Timms. Än så länge är nämligen kunskapen om de andra beslutsprocesserna alltför knapp.

Beslutet att bosätta sig i ett visst bostadsområde eller i en viss del av en stad grundar sig på bedömningar och värderingar av mycket skiftande slag. Generellt kan beslutsprocessen ses som en värdering av i vilken utsträckning bostaden, bostadsläget och området uppfyller behov och önskemål. De konkreta önskemålen är många, men Timms' tes är att önskemålen speglar ett fåtal, differentierande egenskaper, nämligen de dimensioner som återfunnits i åtskilliga av de faktor-ekologiska studier som gjorts i ett stort antal städer världen över.

Visserligen finns det föga empirisk evidens för tesen eftersom det inte finns särskilt många studier om boendeönskemål och eftersom resultaten från studierna som regel är svåra att tolka. Som stöd för sin tes refererar emellertid Timms till Ellis' (1966) undersökning om önskemål om bostadsläge, i vilken man kunde sammanfatta önskemålen i tre dimensioner relaterade till socio-ekonomisk status, etnisk sammansättning och rekreationsytor. Det senare tolkar Timms som en aspekt av familism, dvs en livsstil knuten till en bestämd fas i livscykeln (Timms, a.a.:97).

Två nyckelbegrepp i Timms' teori är hur *önskvärd* en grupp är

och vilken *prestige* ett bostadsområde har, och dessa båda begrepp antas kunna förklara såväl socio-ekonomisk som etnisk boendedifferentiering. Timms' allmänna utgångspunkt är nämligen att "valet av bostadsläge är strategier att bosätta sig nära de sociala kategorier man önskar kontakt med och att undvika de sociala kategorier man vill lämna bakom sig" (a.a.:98).[5)]

I vilken grad ett hushåll är önskvärt kan förenklat uttryckas i termer av olikhet och likhet. Likheten kan gälla position i yrkeshierarkin och den kan gälla graden av assimilation i samhället (a.a.:103). Ibland kan komponenterna särskiljas, i andra fall är detta omöjligt, som exempelvis då en etnisk minoritet tillhör ett litet, begränsat socio-ekonomiskt statusskikt. (a.a.:105).

Socio-ekonomisk status och etnicitet representerar således *olika aspekter av social stratifiering*, enligt Timms. Variabler som är relaterade till familjekarakteristika och till flyttning kan däremot ses som uttryck för skillnader i *livsstilspreferenser* och kan antas samvariera med skillnader i livscykelstadier (a.a.:105).[6)]

I vilken utsträckning ett hushåll bosätter sig i ett bostadsområde som motsvarar de strävanden och önskemål hushållet har beror på en hel del omständigheter. Av särskild vikt anser Timms *information, ekonomiska resurser* och *tillgängliga bostadsutbudet* vara (a.a.:110 ff).

4.7.2 Kommentarer

Timms' teoriansats ger många uppslag till hur en teoretisk ram för etnisk segregation i svenska städer kan se ut. Den mycket allmänna utgångspunkten att ett hushåll har behov och önskemål om att bo på ett bestämt sätt, men att åtskilliga restriktioner finns, är väl ganska okontroversiell.

Flera av Timms' begrepp förblir dock oklara. Att hushålls *önskvärdhet* exempelvis skulle vara en mycket viktig variabel förutsätter att det finns en gemensam värdeskala i ett samhälle. Om inte, måste man precisera de kategorier vilkas värderingar är förhärskande, något som Timms inte problematiserar.

Det framgår visserligen inte klart hur generell Timms betraktar sin teori, men den ger intryck av att strävan efter prestige skulle vara den alltigenom viktigaste förklaringen till bostadssegregation.

En strävan efter prestige kan säkert förklara en *viss* typ av segregation men genom att Timms underlåter att närmare beskriva och analysera de villkor under vilka förklaringen är relevant kan hans teori kritiseras på samma punkter som han själv kritiserat tidigare socialekologer.

4.7.3 Kritiker av den traditionella socialekologiska inriktningen

Under 1970-talet har den traditionella socialekologiska inriktningen kritiserats från olika håll.

Timms' teoriansats (Timms, a.a.) kan ses som ett försök att delvis ge en ny inriktning åt socialekologin. Det är alltså en kritik *inom* de traditionella teoretiska ramarna.

Michelson (1970) är en urbanforskare som kritiserar socialekologin för dess dåligt utvecklade begreppsapparat. Han menar bl a att det socialekologiska arvet varit hämmande på urbanforskningen som helhet, och att det är dags att revidera begreppen ordentligt. Ett uppenbart skäl till att en revidering behövs är att stadsplaneringen spelar en betydligt större roll nu än vad den gjorde då den traditionella socialekologin växte fram, enligt Michelson.

Ytterligare en typ av kritik är den som kommit från franska marxister, och Manuel Castells' avhandling *La question urbaine* från 1971 har fått särskilt stor uppmärksamhet. Castells menar bland annat att socialekologerna skapat en myt, då de hävdat att det är det urbana samhället som är *orsak* till en urban livsstil och till en rumslig differentiering. Socialekologerna har också bidragit till att urbana frågor har formulerats så att de framstått som teknologiska problem, menar Castells. På det sättet har man negligerat frågan om vilka ekonomiska förutsättningar som krävs för att problemen skall kunna lösas (Castells, 1971:73 ff).[7)]

Även den engelske geografen David Harvey har starkt kritiserat de traditionella urbanteoretiska inriktningarna i flera av sina böcker och artiklar. Han hävdar exempelvis att modellerna om bostadssegregation behöver omarbetas väsentligt (Harvey, 1975:354 ff, m fl verk). Harvey arbetar själv med att utveckla en teori om urbaniseringen under kapitalismen.[8)]

Mycket av den kritik som riktats mot traditionell urbansociolo-

gisk teori tycks vara befogad. Samtidigt saknas det dock ännu så länge väl utvecklade teoretiska alternativ.

4.8 Innebörder och konsekvenser av etniskt särboende

4.8.1 Inledning

Även om denna studie framför allt har till syfte att belysa *bakgrunder* till invandrarsegregation kan det vara meningsfullt att åtminstone *uppmärksamma* frågor om innebörd och konsekvenser av ett sådant särboende. Det är ju antaganden om att segregationen medför vissa konsekvenser som gör problemet forskningsvärt.

Kunskaper om effekter av boendesegregation är emellertid ofta motsägelsefulla och svårtolkade. Ett skäl till detta är svårigheterna att genomföra kontextuella analyser (Ulla Arnell-Gustafsson, 1975, Arne Modig, 1981). Avgränsningen av ett bostadsområde, graden av homogenitet resp heterogenitet med avseende på befolkningens sammansättning och självselektion är några metodologiskt svårlösta problem. Vidare är det svårt att isolera effekterna av en eventuell segregation från effekterna av andra faktorer i omgivningen. Här kommer jag inte att diskutera dessa problem utan avser endast ta upp några hypoteser och föreställningar om konsekvenser av bostadssegregation. En del av dem har förts fram i forskningssammanhang, andra i politiska debatter.

4.8.2 Att bevara en kulturell identitet underlättas

Inom urbansociologin är det främst den s k socio-kulturella skolan som analyserat innebörden i och konsekvenserna av ett segregerat boende bland immigrantgrupper. (Se även avsnitt 4.3). Skolan har sett bostadssegregation som förutsättning för att en etnisk grupp skall kunna bevara sitt språk, sina traditioner, seder och normer, kort sagt sin kulturella identitet. Sett från ett annat håll skulle ett segregerat boende kunna uttryckas som ett hinder för assimilation.

4.8.3 En grupps underordnade position kan konserveras

En klassisk studie av sambandet mellan etnisk segregation och assimilation är den Lieberson (1961) genomfört. Studiens huvudsakliga syfte var att testa en av Hawley framförd hypotes om att fysisk isolering är en nödvändig betingelse för att en etnisk minoritet skall bibehålla en underordnad status i samhället. (Se avsnitt 4.4).

Lieberson använde statistiskt material från 1930 och 1950 från tio amerikanska städer och beräknade graden av segregation med hjälp av Duncans åtskillnadsindex.[9)]

Han tolkar sina resultat enligt följande: Etnisk bostadssegregation är *en* komponent i gruppens allmänna särställning i samhället, och då bostadssegregationen minskar, ökar assimilationen på andra områden. Bostadssegregation utgör således ett hinder för en assimilering i vid bemärkelse.

4.8.3.1 Kommentar

Detta är ett mycket intressant resultat även om Liebersons tolkning av resultaten kan diskuteras. Han analyserar eller diskuterar inte en eventuell självselektion till invandrartäta bostadsområden. Lieberson ser alltså bostadssegregation som oberoende och övriga indikatorer – medborgarskap, andel äktenskap inom en grupp, språkkunskaper och social mobilitet – som beroendevariabler. Alternativt skulle man kunna tolka resultaten så att bostadssegregationen är en konsekvens av ett hushålls underordnade ställning. Även Liebersons val av indikatorer och deras validitet var föremål för diskussion då artikeln presenterades.

4.8.4 Att en grupp bor samlad kan ge medlemmarna trygghet

Den socio-kulturella skolan betonade också vikten av ett närboende för immigranternas identitet och positiva självbild. Vilken innebörd etnisk bostadssegregation kan ha för etniska grupper som är utsatta för diskriminering diskuteras i ett flertal studier av engelska forskare (Percivall, B. och Percivall, M., 1980). Bland annat hävdar man att boendekoncentrationer kan utgöra en trygghet i en för övrigt fientlig omgivning (Lee, 1977).

4.8.5 Möjligheterna att bistå varandra ökar

Hushåll med samma etniska bakgrund kan vara varandras stöd och hjälp i skilda situationer, antingen det gäller vardagliga problem eller mer djupgående kriser. Att kunna nå varandra snabbt och lätt underlättas, och detta är förmodligen särskilt viktigt under den första tiden efter ankomsten.

4.8.6 Samhälleliga resurser kan utnyttjas bättre

I debatten om boendekoncentration bland invandrare är det *ett* argument som vägt särskilt tungt, och det är att invandrarservicen kan förbättras om en invandrargrupp bor koncentrerat. Skolundervisning och förskoleträning kan exempelvis ske på barnens modersmål då tillräckligt barnunderlag finns för enspråkiga daghemsavdelningar och skolklasser. Personer som tillhör eller står nära en invandrargrupp kan anställas på barnavårds- och mödravårdscentraler och andra slags serviceinrättningar. Bibliotek kan anpassa sitt utbud av böcker och tidskrifter efter invandrargruppens behov och önskemål.

En förutsättning för att servicen skall kunna förbättras är dock att det inte koncentreras flera, skilda invandrargrupper i ett och samma bostadsområde, eller i en och samma kommun, har det hävdats i debatten. En sådan blandning kan i stället ha motsatta, negativa konsekvenser.

Vilka kategorier av svenska hushåll som bor i bostadsområden med invandrarkoncentrationer har inte fått lika stort utrymme i debatten trots att även detta kan antas påverka möjligheterna att utnyttja samhälleliga resurser optimalt.

4.8.7 Betydelsen av resurser och klasstillhörighet

Flera av de hypoteser som formulerats av den socio-kulturella skolan är allmänna och ger socio-ekonomisk bakgrund en mycket undanskymd roll. Man kan dock förmoda att det finns vissa skillnader mellan hushåll med olika mycket resurser och mellan arbetarhushåll och övriga. Så kan man exempelvis anta att etniska grupper som är resurssvaga är mer bundna till sitt bostadsområde än resursstarka grupper, och att närheten till landsmän därför har en särskild

innebörd. Både Harriet Holter m fl (1974) och Eva Hedman (1976) har exempelvis visat att livsstilar och förhållningssätt till omgivningen skiljer sig mellan resursstarka och resurssvaga hushåll i allmänhet, och att samvaron med släkt och grannar betyder mycket för de resurssvaga. Holter m fl (a.a.) menar också att en flyttning blir en betydligt svårare omställning för dessa grupper.

Även Oscar Lewis (1968) har beskrivit hur migranter i Mexico Citys förstäder och slumområden utvecklar en speciell livsstil, som enligt Lewis både är en anpassning till och en reaktion mot deras marginella ställning i ett klasstratifierat, högt individualiserat, kapitalistiskt samhälle (a.a.:49).

Homogena arbetarområden har vidare antagits stärka solidariteten inom arbetarklassen och utgöra en grund för klassidentifiering. (Glass, Ruth, 1973, Vestbro, Dick Urban, 1972, m fl). *Innebörden* i etnisk segregation kan därför förmodas vara en annan om särboendet är liktydigt med att en grupp bor i homogena arbetarområden än om det innebär koncentrationer i heterogena bostadsområden.

---

[1] Andra socialekologer som ofta betecknats som nyklassiker är Duncan och Schnore. *En* gemensam nämnare för nyklassikerna är att de betraktar den sociala organisationen som beroende variabel i sina analyser. Stora variationer förekommer dock mellan dem i andra avseenden.

[2] Tekniken går ut på att klassificera statistiska, geografiska enheter (som regel census tracts) med avseende på egenskaper som benämns social rang, familjestatus och även etnisk status. Enheter med liknande profil tillhör en och samma sociala områdestyp, enligt den använda terminologin. Då Shevky och Williams presenterade sin klassiska studie av San Francisco 1949 använde de arton sociala områdestyper, medan Shevky och Bell senare använde en typologi uppbyggd på trettiotvå typer.

[3] Timms påpekar att etnisk status och migrantstatus exempelvis kan bilda kärnan till en separat differentieringsdimension, men att de också kan antas vara korrelerade med den huvudsakliga dimensionen som den inhemska befolkningen är differentierad efter.

[4] Möjligen har McElrath fått större uppmärksamhet inom den faktoriella ekologin än bland urbanforskare allmänt.

[5] Bostadsområdens prestige är viktig inte bara för dem som redan bor där utan också för dem som vill flytta dit. För de hushåll som förflyttat sig uppåt i någon eller några av samhällets stratifieringshierarkier och för de hushåll som skulle vilja klättra uppåt är det viktigt att få kontakt med dem som har den eftersträvade rangen. Ett sätt är att bosätta sig i deras bostadsområden. (a.a.:98) De familjer som redan har hög rang löper emellertid risk att bostadsområdets prestige sjunker om hushåll med lägre rang kommer in, och de försöker därför hindra utveckling i en sådan riktning (a.a.:101).

[6] Flykten till förorterna där man kan utöva en speciell livsstil som brukar betecknas som "familism" gäller såväl rika som fattiga, såväl den inhemska befolk-

ningen som migranter, enligt Timms (a.a.:107).
De hushåll som föredrar en urban livsstil är dock mer heterogena, och det enda de egentligen har gemensamt är lättrörlighet (a.a.:108). En familjeinriktad livsstil är oförenlig med en urban livsstil, och medan den förra är vanlig bland alla socio-ekonomiska skikt så är den senare vanlig framför allt bland toppskikten respektive bottenskikten på den sociala rangskalan (a.a.:110).

[7] Castells' arbete är enligt den erfarenhet jag gjort svårgripbart. För en diskussion av avhandlingen, se exempelvis Kerstin Bohms artikel i Häften för kritiska studier, nr 5, 1979, s. 57-70 och även Danermark, 1983, s. 18-19.

[8] För en närmare presentation av Harveys arbeten, se Eva Hedmans artikel "David Harvey och den urbana processen" i Häften för kritiska studier, nr 5, 1979, s. 40-56.

[9] Detta index beskrivs närmare i kap 9.

5 Etniska gruppers boendemönster i svenska städer – en teoretisk referensram

5.1 Inledning

Den teoretiska ram som skisseras i detta kapitel är framför allt tänkt att fungera som analysverktyg i *jämförelser* mellan skilda invandrargrupper inbördes och mellan en invandrargrupp och övriga befolkningen. Delar av referensramen kan dock vara användbar även för djupare analyser av en eller ett fåtal etniska gruppers särboende och bakgrunder till detta.

De många skilda förklaringsprinciperna och teorifragmenten som existerar har gett oss en antydan om att invandrargruppers boendemönster kan beskrivas och analyseras från en rad utgångspunkter. Referensramen har gjorts vid för att rymma ett flertal av dessa tolkningsmöjligheter och omfattar teoridelar på varierande förklaringsavstånd till etniskt särboende. En sådan vid och relativt löst hopfogad ram försvårar naturligtvis möjligheterna att ordna, strukturera och förbinda delar systematiskt. Mot bakgrund av den begränsade teoretiska kunskap vi har om etnisk segregation i svenska städer tror jag dock att denna typ av utgångspunkt är mer fruktbar än strikt formaliserade modeller. I följande avsnitt utvecklas referensramen ytterligare, relevansen av olika förklaringar diskuteras och hypoteser formuleras.

5.2 Socialekologiska utgångspunkter

En allmän utgångspunkt är den sociala områdesanalysens tes att de flesta större städer kan beskrivas i ett antal rumsliga dimensioner och att det är relevant att studera boendemönster med utgångspunkt från *ett socio-ekonomiskt, ett demografiskt* och *ett etniskt perspektiv*. Vilka skärningspunkter det finns för dessa perspektiv betraktas som en empirisk fråga.

5.3 Socialpsykologiska utgångspunkter

En annan allmän utgångspunkt är att etniska gruppers boendemönster kan tolkas som uttryck för *behov*, *önskemål* och *resurser* inom ramen för vissa strukturellt betingade faktorer. Hushåll med viss etnisk bakgrund antas alltså sträva efter att bosätta sig i bostadsområden med vissa karakteristika och att undvika bostadsområden med andra karakteristika. Resultatet av denna process förmodas emellertid påverkas av sådana faktorer som etnisk diskriminering, sociala och ekonomiska förhållanden, och av förekomsten av bostäder.

5.3.1 Behov och önskemål

Alla ansatser med behov eller önskemål som centrala begrepp är förknippade med antaganden om allmänmänskliga behov och därmed med vetenskapsteoretiskt svårlösta problem.

Behovsbegreppet har därför ofta ersatts med begrepp som krav (Lindberg, 1980) och aspirationer eller ambitioner (Timms, a.a.). Man har också föreslagit att se på bostadsval som anpassningsstrategier (Michelson, 1970, Gordon m fl, 1972). Även dessa begrepp vilar dock på vissa premisser, och är således inte problemfria.

Ett antagande den socialpsykologiska delen av referensramen bygger på är att såväl behovet av social samhörighet som behovet av en positiv självbild är fundamentala. Att bo nära – eftersträvade – likar betraktas vidare som en av flera möjligheter att tillfredsställa dessa behov. Man känner sig hemma.

Etniskt särboende skulle alltså till del kunna tolkas som resultat av en grupps strävanden att tillfredsställa ovannämnda behov. Det unika mönster detta ger beror bland annat på att det är den egna, etniska gruppen som är den främsta källan till såväl den positiva självbilden som till den sociala samhörigheten. Det är i den egna, etniska gruppen man känner sig mest hemma. Samtidigt får man dock anta att invandrarna också har samma behov som svenska hushåll då det gäller bra bostäder, en bra närmiljö, god service, nära till arbetet etc.

5.3.2 Restriktioner

Möjligheterna för en grupp att tillfredsställa sina behov och önskemål kan emellertid inte förmodas vara obegränsade. De är sannolikt avhängiga av sådana faktorer som *hushållets resurser, etnisk särbehandling* och naturligtvis förekomsten av bostäder som motsvarar behoven och önskemålen. Variationer i resurser och/eller i särbehandling mellan etniska och nationella grupper skulle alltså dels påverka etniska gruppers särboende i relation till övriga befolkningen, dels resultera i *olika boendemönster* mellan grupperna inbördes.

5.4 En sammanfattande skiss av referensramen

De allmänna utgångspunkterna kan sammanfattas i följande figur som alltså är ett schematiskt sätt att se på olika orsaker till etniskt särboende.

Samband och samspel mellan behov, önskemål, betingelser och etniskt särboende kommer att diskuteras närmare i följande avsnitt av kapitlet, där även vissa hypoteser formuleras.

5.5 Närhet till egna etniska gruppen

Den tidigare nämnda socio-kulturella skolan tolkar invandrarsegregation som uttryck för att medlemmar i en etnisk grupp vill bevara traditionella värden. Företrädarna har som regel studerat etniska miniatyrsamhällen i det amerikanska storsamhället. De etniska grupper som följts har varit heterogena i socio-ekonomiskt och demografiskt avseende. De har bestått av flera generationer invandrare och vanligen utgjort stora kolonier.

Den svenska verkligheten ser annorlunda ut. Antalet immigranter är förhållandevis litet. Immigrantkolonier där en etnisk eller nationell grupp dominerar hör till undantagen. Den sociokulturella skolans erfarenheter kan därför inte utan vidare överföras på svenska förhållanden. Idéerna kan emellertid antas vara fruktbara som grund för vissa hypoteser: Behoven att leva nära landsmän kan exempelvis antas vara särskilt starka bland de invandrargrupper

Figur 5.1 En referensram för studier av immigrantgruppers boendemönster.

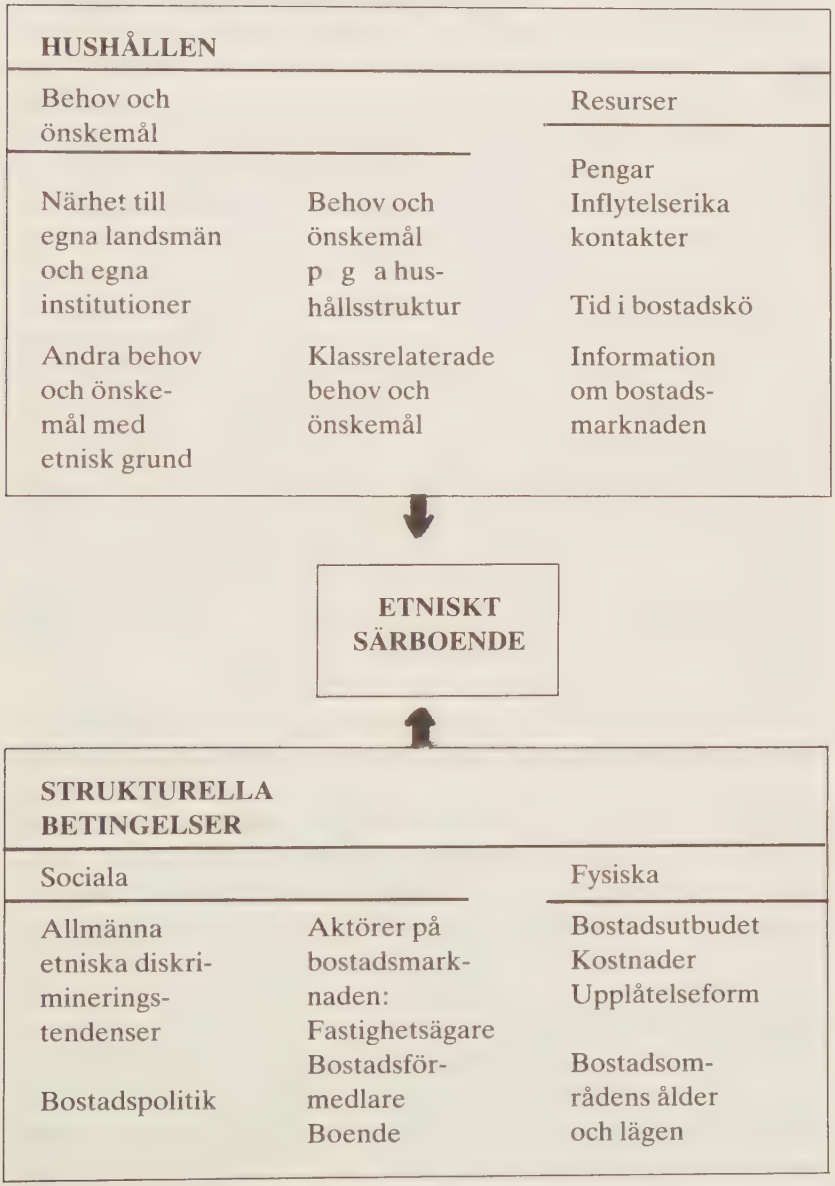

vilkas språk, religion, sedvänjor och traditioner skiljer sig markant från motsvarande svenska kulturyttringar.

P g a språkets unika betydelse (Heyman m fl, 1975) kan man förvänta sig att behovet av egna landsmän är särskilt starkt bland de kategorier som har ett språk som är mycket olikt svenskan och som talas av relativt få svenskar.

Bland de invandrargrupper som är i Sverige p g a religionsföljelser, bland grupper som kommer från landsbygden och regioner där religionen har en central plats i det dagliga livet kan närheten till trosfränder, till kyrkor eller andra församlingslokaler antas värderas högt. Särskilt viktigt är detta förmodligen i grupper med mycket avvikande religioner.

Även då en enskild individ inte har särskilt starkt behov av att bevara ursprungliga kulturmönster eller att upprätthålla kontakten med sin etniska grupp kan man förmoda att han i vissa fall trots allt gör detta, därför att de övriga i gruppen förväntar sig ett sådant handlingsmönster. Särskilt vanligt kan liknande motiv förmodas vara bland medlemmar i grupper med stora kulturella skillnader och där man av olika skäl betraktar det som något naturligt att varje gruppmedlem har ansvar för att exempelvis gruppens ungdomar varken bryter mot egna normer eller mot samhällets lagar. (Åhlund, Aleksandra, opubl.). Genom att bo nära varandra ökar möjligheten till den sociala kontroll som är behövlig.

Sammanfattningsvis kan man anta att ju längre det *kulturella avståndet* är mellan en invandrargrupps egna kulturmönster och svenska mönster desto mer angelägna är gruppens medlemmar att bevara en nära, inbördes kontakt. Vidare kan man förmoda att detta avstånd inte är statiskt utan förändras med tiden, även om förändringen sker olika snabbt för olika grupper. *Motiv med vistelsen i Sverige* och *planer inför framtiden* kan i vissa fall förmodas förstärka, i andra fall försvaga behovet av nära relationer till den grupp med vilken man har gemensamma, etniska rötter.

Ett annat skäl till att invandrare strävar efter att bo nära andra medlemmar ur den etniska grupp de tillhör kan vara *omgivningens negativa förhållningssätt* gentemot invandrargruppen ifråga. Ett antal engelska forskare vill förklara vissa etniska gruppers koncentration till ett fåtal bostadsområden i och utanför London som *strategier för att undvika konflikter* med den inhemska befolkningen

(Dean & Cohen, 1970, Boal, 1972, vilka refereras i Percivalls översikt (1980)).

Studierna stödjer en mer allmänt formulerad hypotes om etniska relationer, som förts fram av Frideres (1973). Han hävdar att ju mer diskriminerad en etnisk grupp uppfattar sig vara, desto mer sluter den sig samman och orienterar sig mot den egna, etniska kulturen.

Man kan alltså anta att etnisk, negativ diskriminering förstärker ett invandrarhushålls strävan att bo nära den egna, etniska gruppen. Eftersom det framför allt är grupper med tydliga etniska markörer som kan tänkas bli utsatta för etnisk särbehandling, kan man förmoda att invandrare ur just dessa grupper har flera behov, önskemål och motiv som i samspel bidrar till en strävan att hålla samman gruppen.

Givet ovannämnda bakgrunder till etniskt särboende, kan man förmoda att tendensen att bo nära varandra förstärks om gruppen är socio-ekonomiskt homogen, i synnerhet om den antingen tillhör de högsta eller de lägsta sociala skikten (Danermark, 1983, Duncan & Duncan, 1955 m fl). Det är också troligt att vissa hushållstyper har större behov av närhet till egna etniska gruppen än andra typer av hushåll. Barnhushåll och äldre har exempelvis som regel mindre rörelsefrihet och är mer bundna till sin omedelbara närmiljö än andra.

5.6 Andra behov och önskemål med etnisk grund

Immigranter som kommit till Sverige som vuxna har redan tillägnat sig livsformer och livsstilar som i många fall är intimt knutna till en viss fysisk boendemiljö. De norska immigranterna, som Jonassen (a.a.) studerade, bosatte sig i en natur som påminde om Norge, och där de kunde fortsätta med vissa vanor hemifrån.

Att alla immigrantgrupper i svenska städer skulle söka sig till platser som påminner om uppväxtorten är dock knappast troligt. För många immigrantgrupper kan den svenska miljön i sin helhet te sig så annorlunda än den miljö man lämnat att några försök att återskapa de fysiska förutsättningar man tidigare haft inte är lockande.

Ett konkret exempel är vissa latinamerikanska gruppers syn på cafébesök och cafémiljöer. För dessa grupper har cafélivet varit ett naturligt inslag i vardagen. Men för många av de oppositionella i Latinamerika var caféerna dessutom de enda möjliga mötesplatserna under vissa perioder. Att träffas på cafét innefattade således mycket mer än umgänge (Mårtensson, Mona och Peralta, Chiqui, 1979).

5.7 Etniska diskrimineringstendenser

En annan förklaring till etnisk segregation kan vara att immigranter utsätts för särbehandling på bostadsmarknaden.

Etnisk särbehandling kan påverka ett invandrarhushålls möjligheter till bostadsval på ett flertal sätt. Det kan gälla direktiv om kvotering av vissa grupper i ett bostadsområde, särbehandling från bostadsförmedlare, bostadsförvaltare, fastighetsägare och bostadsrättsföreningar etc. Sådan särbehandling kan i vissa fall öka, i andra fall minska graden av etniskt särboende.

Även hushålls flyttningsmönster till och från bostadsområden med invandrarinslag kan påverka graden av etniskt särboende. Om exempelvis svenska hushåll flyttar från eller undviker att flytta till invandrartäta bostadsområden ökar graden av etnisk segregation. Etniskt särboende kan naturligtvis under sådana omständigheter inte utan vidare tolkas som uttryck för etniska gruppers behov och önskemål.

Att segregation skulle vara en direkt konsekvens av etnisk särbehandling förutsätter att de som utsätts har tydliga, etniska markörer. En positiv etnisk särbehandling kan, men behöver inte, hänga ihop med positiva attityder och föreställningar om en grupp och vice versa.

Särbehandlingen kan också förmodas ha visst samband med kulturella skillnader. I synnerhet om dessa är stora kan man förvänta sig att viss negativ särbehandling existerar. En sådan särbehandling kan som tidigare nämndes förstärka behov och önskemål från immigranter att bo nära varandra.

5.8 Andra orsaker

Om en etnisk segregation kan förklaras med för invandrarna speciella behov och önskemål och/eller med etniska diskrimineringstendenser är den etniska segregationen uttryck för en etnisk-kulturell distans, enligt referensramen. Immigrantgrupper kan också ha gemensamma motiv som inte är etniskt grundade. Är det huvudsakliga syftet exempelvis att förbättra den ekonomiska situationen är det troligt att hushållen försöker bo så billigt som möjligt. En förutsättning för att etnisk segregation skall kunna förklaras med sådana motiv är att billiga bostäder är ansamlade i vissa områden och dyra bostäder i andra.

Många socialekologiska studier visar vidare att man inte kan ta för givet att etnisk bostadssegregation har en etnisk grund utan att den mycket väl kan vara socio-ekonomiskt och demografiskt betingad.

5.8.1 Speciella behov p g a viss hushållsstruktur

Den demografiska dimension man funnit i åtskilliga faktorekologiska studier av skilda städer har tolkats som att barnfamiljer har andra krav och uppskattar andra egenskaper i miljön än barnlösa hushåll. Man har exempelvis talat om att barnhushåll föredrar en livsstil som är centrerad kring familj och hem, och att denna är mer knuten till stadier i livscykeln än till social klasstillhörighet, ett påstående som dock inte fått stå oemotsagt (Se exempelvis Castells, a.a., Danermark, a.a.). En familjecentrerad livsstil har antagits vara förenad med förortsboende. Barnens behov är centrala, därför vill familjen ha en stor och bekväm bostad, lekutrymmen, grönområden och möjligheter att påverka den egna bostaden. Dessa och andra drag i svenskt förortsliv har beskrivits av forskare som Daun (1974), Gillwik (1979), Werner (1981).

Om en invandrargrupp är homogen med avseende på hushållssammansättning skulle alltså det etniska särboendet kanske kunna förklaras med gruppens speciella hushållssammansättning. Invandrare som kommer från länder och regioner där det fortfarande är vanligt med ett flergenerationsboende eller storhushåll har exempelvis behov av stora bostäder. Om dessa inte är slumpmässigt

spridda över bostadsområden kan man förvänta sig ett avvikande boendemönster för sådana invandrarkategorier.

Motsvarande kan vara giltigt för små bostäder, och vi vet att det under vissa tidigare perioder rekryterats industriarbetare från Sydeuropa, och att dessa som regel kom utan sin familj.

För övrigt måste man dock vara försiktig med att tolka ett etniskt särboende som uttryck för behov eller krav, som hänger samman med hushållssammansättning, eftersom man inte kan ta för givet att invandrarna har samma värderingar som svenska hushåll.

5.8.2 Klassrelaterade behov och önskemål

I så gott som alla städer finns det någon form av socio-ekonomisk segregation. En etnisk segregation kan vara uttryck för en sådan segregation om gruppen i fråga tillhör ett bestämt socialt skikt, en bestämd klass eller vissa yrkeskategorier. Segregationen skulle då kunna förklaras med likheter inom gruppen med avseende på sociala val, prestigesträvande och/eller resurser.

Av de knappa data som finns om yrkesstrukturen bland immigranter i Sverige är det svårt att bedöma *hur* relevant en sådan förklaring av bostadssegregation kan vara. Data tyder emellertid dels på att yrkesstrukturen skiljer sig mellan svenskar och immigranter som sammantagen kategori, dels på att det finns stora variationer mellan immigrantnationaliteter. (Bil.3).

De variationer som finns mellan nationalitetsgrupper stödjer vissa makroteorier om den internationella migrationens karaktär. Enligt dessa återfinns immigranter med olika nationell bakgrund oftast i olika sociala skikt och i olika yrkeskategorier i det nya hemlandet. Den sociala stratifieringen på etnisk grund som finns i ett "mottagarland" skulle enligt teorierna vara en spegling av den internationella arbetsdelningen och "sändarländernas" position i denna (Bil 4 och 5).

5.8.3 Resurser

I vilken mån ett hushåll kan förverkliga sina behov och önskemål om bostad beror på det existerande bostadsutbudet, förekomst av etnisk särbehandling och på vilka resurser hushållet har till sitt förfogande. Ju färre resurser det har desto mer begränsas det till-

gängliga bostadsutbudet.

Om resurssituationen för en etnisk grupp avviker från hela befolkningen och om den samtidigt är likartad inom gruppen skulle etnisk segregation kunna förklaras med skillnader i resurser. Nedan tas tre typer av resurser upp till diskussion för att se vilken relevans de kan ha som förklaring till etnisk segregation.

5.8.3.1 Ekonomiska resurser

Den klassiska socialekologiska skolan som den exempelvis företräddes av McKenzie, tolkade variationer i boendemönster som uttryck för skillnader i ekonomiska resurser.

Att ekonomiska resurser ger större valmöjligheter för ett hushåll, under förutsättning att etnisk diskriminering inte förekommer, torde vara odiskutabelt. Om ekonomiskt starka invandrarnationaliteter visar etnisk segregation som avviker från de svenska hushåll som är lika resursstarka kan man ganska säkert dra slutsatsen om att särboendet är uttryck för speciella behov och önskemål från gruppen.

Ett hushåll väljer dock inte alltid det bostadsområde och den bostadsform det skulle ha råd med (se vidare avsnitt 5.9.4). Lindberg (1971) visar exempelvis att hushåll som han definierar som borgare lade ut mer av sin lön på bostad än vad arbetarhushåll gjorde (a.a.:149). Marja Walldéns studie (Walldén, 1981) har resultat som pekar i samma riktning: Vid måttliga inkomstskillnader har sociala prestigen stor genomslagskraft. Vad gäller arbetare så bor dessa mer olikt högstatuskategorier än vad yrkeskategorier i mellanskikten gör – trots att vissa kategorier arbetare genomsnittligt har högre inkomster. (a.a.:64)

Även sådana omständigheter som att invandrare ser på vistelsen som en parentes och en möjlighet att förbättra sin ekonomiska situation kan antas ha till följd att han försöker använda en relativt låg andel av inkomsten till bostadshyra. Å andra sidan kan ett invandrarhushåll som strävar uppåt i det svenska samhället tänkas vara villigt att avstå större andel av sina inkomster för att bo i ett bostadsområde med prestige, för att tillämpa Timms' allmänna resonemang.

Det är därför tveksamt om ekonomiska skillnader är en av de viktigare förklaringsvariablerna till etnisk segregation allmänt. Om

man gör en distinktion mellan bostäder som kräver en kapitalinsats och sådana som inte kräver insats och jämför andelarna av skilda invandrarnationaliteter med andelen svenskar som bor i respektive kategori, torde man dock få skillnader. Den kunskap vi har om invandrarnas ekonomiska situation talar nämligen för att flertalet invandrare saknar en disponibel summa (Data om Invandrare, SCB, 1982).

I den utsträckning närhet till den egna, etniska gruppen betyder mycket kan man anta att ett invandrarhushåll bosätter sig i de områden där gruppen redan finns, även om hushållets ekonomiska förmåga skulle medge att det bosatte sig någon annanstans. Man kan också förvänta sig att inkomstspridningen är större bland invandrare än vad den är för övriga boende i området, eftersom invandrare förmodas ha andra, starka skäl till sitt bostadsval, och även pga etnisk diskriminering. Om invandrarna inte har andra, alternativa resurser, som exempelvis inflytelserika kontakter eller själva har makt och inflytande, (men få ekonomiska resurser) kan man förvänta sig att de har genomsnittligt högre inkomst än vad som är giltigt för övriga boende i bostadsområdet.

Enligt den här valda referensramen skulle alltså ekonomin inte spela samma roll för immigranthushåll som för svenska hushåll och en etnisk grupp skulle inte förväntas ha exakt samma boendemönster som svenskar med motsvarande ekonomiska resurser, om det inte gäller en allmänt resurssvag grupp.

5.8.3.2 Inflytelserika kontaktnät

Ett inflytelserikt kontaktnät kan förmodas komplettera egna ekonomiska resurser, men det kan också antas kompensera för sådana resurser. Företag, organisationer och institutioner kan exempelvis förfoga över bostäder i attraktiva bostadsområden och upplåta dessa som tjänstebostäder för immigranter. Resursrika företag och institutioner kan också förmodas ha tillträde till ett annat bostadsutbud än det som den kommunala bostadsförmedlingen kan erbjuda.

Sammanfattningsvis kan man således förmoda att immigranter som får sin bostad genom entreprenörer med inflytande och makt bosätter sig i andra bostadsområden än de immigranter som saknar sådana kontakter.

En hypotes är att det i första hand är immigranter som är inbjudna till Sverige i egenskap av attraktiv arbetskraft och experter som har tillgång till ett inflytelserikt socialt nätverk. Enligt teorierna om en internationell arbetsdelning och migration som konsekvens av denna skulle man också förvänta sig att det finns ett visst samband mellan tillgången till ett inflytelserikt kontaktnät och nationell bakgrund, eftersom experterna i första hand kan antas komma från de högt utvecklade industriländerna i den internationella maktcirkelns centrum. Ett etniskt särboende bland dessa grupper skulle alltså delvis kunna förklaras med "speciella resurser".

Man kan också förmoda att under de perioder då industriarbetare rekryterades från ett flertal sydeuropeiska länder särskilda ansträngningar gjordes för att lösa bostadsfrågan. Att dessa grupper skulle fått tillgång till bostäder i de mer attraktiva bostadsområdena i svenska städer är dock mindre troligt.

5.8.3.3 Tid i bostadskö och information om bostadsmarknaden

McElrath (a.a.) antog att både nyanlända migranter och immigranter har sämre valmöjligheter än hushåll som bott i en stad en tid. Detta förhållande kan också antas vara giltigt för svenska förhållanden, och det kan antas vara särskilt påtagligt bland de immigrantgrupper som saknar erforderligt kapital eller inflytelserika kontaktnät. Under större delen av 1970-talet var exempelvis tiden i bostadskö och ett eget kontrakt en potentiell resurs, då man ville byta bostad.

Man kan också anta att information om bostadsmarknaden, bostadsförmedling och bostadsbyten påverkar möjligheterna att välja bostadsområde i enlighet med aspirationer. Möjligheterna att tillägna sig kunskap om bostadsmarknaden kan antas hänga samman med möjligheter att få kunskap om svenska samhället i allmänhet. Givet tiden ett invandrarhushåll varit i Sverige kan därför kunskaper i språket, utbildningsbakgrund och dess sociala nätverk förmodas ha viss betydelse.

Sammanfattningsvis kan man anta att ett invandrarhushålls möjligheter att välja bostadsläge vidgas med tiden av flera skäl. Ett etniskt särboende som beror på att gruppen har minimala valmöjligheter därför att den är nyanländ skulle därför endast vara tem-

porärt. Det skulle så småningom förändras och åtminstone i viss mån anta nya mönster.

5.9 Bostadspolitik och bostadsutbud

5.9.1 Inledning

Enligt referensramen kan således etniskt särboende ses som en konsekvens av ett hushålls behov, resurser och strukturella betingelser, som exempelvis bostadsutbudet.

Även om den empiriska delen av denna studie endast undantagsvis belyser själva bostadsutbudet, nämligen miljonprogrammets betydelse för etniskt särboende, finns det anledning att i ett teoretiskt avsnitt som detta även ta upp några allmänna egenskaper i bostadsutbudet vilka kan förmodas vara relaterade till etnisk segregation.

Det är upplåtelseformer för bostäder, hyreskostnader och bostadsområdens ålder och läge.

5.9.2 Miljonprogrammets roll

Syftet med det s k miljonprogrammet var att bygga bort den bostadsbrist som rått under 1950- och 1960-talen, och målet var att bygga en miljon bostäder under en tioårsperiod. Under slutet av 1960-talet började programmet förverkligas, och många, stora förorter stod så småningom inflyttningsklara. Ofta låg de långt från stadscentrum och saknade bra kommunikationer med övriga stadsdelar. Dessa förhållanden jämte en mängd andra omständigheter som gjorde områdena oattraktiva ledde till att det fanns en hel del outhyrda bostäder för en lång period. De minst attraktiva bostäderna är alltid de mest lättillgängliga. Är de samlade i ett eller ett par bostadsområden, kan man förvänta sig att de mest resurssvaga hushållen ansamlas där, dvs sådana hushåll som saknar ekonomiska resurser i form av en disponibel summa, som saknar eget hyreskontrakt, inflytelserika sociala kontakter, tid i kommunal bostadskö etc.

I den mån immigranterna tillhör de här kategorierna kan man förmoda att även de samlas i bostadsområdena i fråga. Då väl ett antal immigranter från samma nation eller trakt samlats i de för svenskar oattraktiva stadsdelarna kan detta tillsammans med den speciella service som kan ha vuxit fram bli skäl till att ett invandrarhushåll önskar bo där.

5.9.3 Upplåtelseform

Alla bostäder som utbjuds vid en viss tidpunkt är inte tillgängliga för alla hushåll. Ägda bostäder som villor, radhus, andels- och bostadsrättslägenheter kräver dels en disponibel summa pengar i insats, dels som regel en fast inkomst. Det finns skäl anta att de flesta nyanlända invandrare inte har någon disponibel summa pengar till sitt förfogande, varför dessa grupper i de flesta fall kan antas bosätta sig i hyresrättsbostäder. Uppgifter om invandrarnas levnadsförhållanden 1975 (SCB, 1977) tyder också på att vissa invandrargrupper bor i hyreshus i större utsträckning än andra. 10.2% av de sydeuropeiska invandrarna bor exempelvis i småhus (som till stor del kan antas vara ägda) mot 20.3% av samtliga utländska medborgare (a.a.:126). P g a att utländska medborgare är överrepresenterade i storstadsregionerna kan knappast någon adekvat jämförelse göras mellan skilda invandrargrupper och svenska medborgare. En fråga är dock om det faktum att 53% av svenskar bor i småhus helt kan förklaras med variationer i regional fördelning mellan svenskar och invandrare (Data om Invandrare, SCB, 1981:23).

5.9.4 Bostadskostnader

De månatliga bostadskostnaderna kan förmodas stå i viss relation till ett invandrarhushålls inkomster även om detta samband sannolikt inte är lineärt. I två studier från Socialforskningsinstitutet där finländska respektive jugoslaviska invandrare jämförs med svenska "tvillingar" dels med avseende på yrke och kön, dels med avseende på ålder och kön fann man följande:

Tabell 5.1 Genomsnittliga hyreskostnader per månad

	Svenska tvillingar med avseende på yrke och kön	Svenska tvillingar med avseende på ålder och kön
Finländska* invandrare 602	643	675
Jugoslaviska invandrare 456	650	706

* Definition: Båda föräldrarna var finska medborgare när intervjupersonen föddes.

Jugoslaviska och i viss mån även finländska invandrare bor således billigare än sina "svenska tvillingar". Skillnaderna mellan de jugoslaviska immigranterna och svenskar är mer påtagliga än skillnaderna mellan finländska immigranter och svenskar. Av nedanstående tablå framgår också att de jugoslaviska immigranterna erhåller bostadstillägg i betydligt mindre utsträckning än sina "svenska tvillingar", medan motsatsen råder för de finländska immigranterna.

Tabell 5.2 Genomsnittligt bostadstillägg 1975

	Svenska tvillingar med avseende på yrke och kön	Svenska tvillingar med avseende på ålder och kön
Finländska* invandrare 775	658	521
Jugoslaviska invandrare 211	841	601

* Definition: Båda föräldrarna var finska medborgare när intervjupersonen föddes.

Tabell 5.3 Genomsnittligt bostadstillägg 1975 för dem som mottagit bidrag

	Svenska tvillingar med avseende på yrke och kön	Svenska tvillingar med avseende på ålder och kön
Finländska* invandrare 1980	1784	1655
Jugoslaviska invandrare 1174	1937	1630

* Definition: Båda föräldrarna var finska medborgare när intervjupersonen föddes.

Källor: Leiniö, Tarja-Liisa. Finska invandrare i Sverige 1974, Institutet för Social Forskning, 1979.
Udoviç, S. & Vuksanoviç, M. Jugoslaveni u Svedskoj 1974, Institutet för Social Forskning, 1979

P g a att familjesammansättningen inte tas hänsyn till är det svårt att dra några relevanta slutsatser. En fråga som väcks är om dessa jugoslaviska hushåll oftare bodde och bor i mindre moderna bostäder än svenskar och om finländska invandrare med barn möjligen skiljer sig från finländska invandrare utan barn, och om de förra bor i det nyare bostadsbeståndet. De sammanfattande måtten ger oss dock ingen ledtråd.

En hypotes är att bostadskostnaderna i slutet av 1970talet varierar mellan invandrarnationaliteter och att "de nyare" grupperna har genomsnittligt högre kostnader.

5.9.5 Bostadsområdenas ålder och lägen

Läget på tillgängliga bostäder varierar med tiden.

Enligt den s k ekologiska principen flyttar hushåll relativt korta sträckor (Lindberg, 1971 m fl). De ursprungliga boendemönstren skulle således permanentas för en lång tid framöver. Allt annat givet skulle därför de tidigt anlända invandrargrupperna framför allt vara koncentrerade till det äldsta bostadsbeståndet och de senast anlända grupperna till det nyaste beståndet.

Eftersom det finns visst samband mellan beståndets ålder och fastigheternas läge i relation till stadskärnan kan man också förmoda att de senast anlända immigrantgrupperna bor längre från stadscentrum än tidigare anlända grupper.

5.10 Aktörer på bostadsmarknaden

Det är inte bara vissa fysiska egenskaper i bostadsutbudet som kan förmodas vara relaterade till etniska gruppers boendemönster. Var ett invandrarhushåll kommer att bosätta sig påverkas bland annat av hur bostadsförmedlare – i vid bemärkelse – agerar, vilka resurser som står till förmedlarnas förfogande och vilka direktiv de har att handla efter. Andra boende i kvarteret eller stadsdelen kan påverka graden av segregation, något som jag skall återkomma till. Det finns också uppgifter som talar för att vissa kategorier av fastighetsägare och fastighetsförvaltare särbehandlar en del immigrantgrupper. Bilden är emellertid inte entydig.

5.10.1 Fastighetsägare

Privata ägare till flerfamiljshus har delvis en annan målsättning med sin uthyrningsverksamhet än kommunala fastighetsförvaltare.

Invandrarverket menar att det stora problemet med invandrarnas bostadssituation står att finna i det faktum att privata fastighetsägare förvägrar invandrare att bosätta sig i deras fastigheter (Belkert, A. m fl, 1979). Trots lagar om förbud mot diskriminering finns det stora möjligheter för en fastighetsägare att påverka vilka som skall bli hans hyresgäster, enligt Invandrarverket (a.a.).

I vilken utsträckning det handlar om en etnisk diskriminering eller en ekonomisk diskriminering är emellertid inte helt klart. Bostadsförmedlingen i Stor-Stockholm gjorde 1975 en kartläggning av varför hyresvärdar inte godtar anvisade bostadssökanden. Man fann för det första att andelen underkända sökanden inte skiljde sig mellan allmännyttiga bolag och privata värdar. För det andra kunde man inte finna att utländskt medborgarskap inverkade. Eftersom dessa resultat var något oväntade gjordes intervjuer med personalen på bostadsförmedlingen.

Personalen bekräftade att varken privata eller allmännyttiga värdar gjorde någon åtskillnad mellan svenska bostadssökanden och invandrare med undantag för zigenare, som aldrig godkändes av privatvärdar. Enligt personalen var privata värdar främst intresserade av att de blivande hyresgästerna var solventa.

Personalen menade vidare att de kommunala fastighetsbolagen

ofta hade synpunkter på vilka bostadsområden invandrare borde hänvisas till. Så ansåg bolagen exempelvis att det fanns för stora koncentrationer av turkar och jugoslaver i vissa områden och att man därför ogärna såg flera turkiska och jugoslaviska hyresgäster.

Ett år efter kartläggningen, 1976, hade läget för utländska bostadssökanden förändrats. Det hade då blivit svårt att bereda vissa invandrargrupper bostäder. Det gällde främst relativt nykomna invandrare, speciellt turkar och assyrier, men även greker, jugoslaver och politiska flyktingar (chilenare), enligt rapporten "Utredning angående bostadsförmedlingens problem att i vissa fall bereda de sökande bostad" från Stor-Stockholms bostadsförmedling (1977).

Kartläggningen av avvisade bostadssökanden måste ses mot bakgrund av att förmedlingen skett via bostadsförmedlarna på bostadsförmedlingen och att dessa inte vill anvisa sökanden som kan antas bli nekade bostad av hyresvärden, eftersom bostadsförmedlingen då kan förlora rätten till lägenheten i fråga (a.a.). Att det trots allt förekom diskriminering på etnisk grund även före 1976 kan alltså inte uteslutas.

Ett par fall av etnisk, negativ särbehandling har uppmärksammats i samband med ansökan om inträde i bostadsrättsförening.

5.10.2 Bostadsförmedlarnas roll

För det första kan det vara av vikt att återigen uppmärksamma att olika etniska grupper kan få sina bostäder genom olika förmedlare, beroende på immigrantgruppens prestige och resurser. Detta kan innebära att det tillgängliga bostadsutbudet är olika för olika grupper.

Tidigare antogs att en immigrant som inbjudits till Sverige, eller som är en person med hög prestige, också kan förväntas få en attraktiv bostad genom dem som inbjudit honom eller genom andra resursrika och inflytelserika personer.

Kommer invandraren på egen hand, eller kommer han som flykting via läger, är det antagligen vanligt att han kommer i kontakt med kommunens bostadsförmedling, i den mån sådan finns.

Då förmedlingen sker genom bostadsförmedlingar kan de normer och de principer som är vägledande för verksamheten antas

påverka vart invandraren hänvisas. Målet har under senare hälften av 1970-talet varit att undvika ytterligare segregation av etniska grupper.

Bostadsförmedlare, fastighetsägare eller fastighetsförvaltare har som nämnts vissa föreställningar om hur önskvärt eller icke-önskvärt ett invandrarhushåll är som grannar. Sådana föreställningar kan förmodas påverka förmedlarnas agerande och eventuella särbehandling av hushållet. Bostadsförmedlarna försöker förmodligen också göra sig till tolk för övriga hyresgäster.

6 Den empirisk-statistiska studiens syften och avgränsning

Syftet med den empirisk-statistiska studien är att beskriva ett antal invandrargruppers boendemönster med ett segregationsperspektiv och delar av referensramen som utgångspunkt.

Betoningen ligger på en *jämförelse mellan skilda invandrarnationaliteter*. De svenska studier som tidigare i en eller annan bemärkelse belyst etnisk segregation har inte gjort någon sådan uppdelning utan betraktat invandrare som en enda kategori.

Avsikten har varit att få en så aktuell bild som möjligt av den etniska segregationen i en svensk storstad. Därför har de vid undersökningstillfället färskaste uppgifterna fått störst utrymme i studien. Det innebär att det framför allt är åren 1978 – 1980 som fokuseras. En tillbakablick görs även på hela 1970-talet och utvecklingen av den etniska segregationen beskrivs om än betydligt ytligare än för de ovannämnda åren.

7 Val av ort och invandrargrupper

7.1 Stockholm

Samtliga uppgifter i denna del av studien är begränsade till förhållanden i Stockholms Kommun. Valet av Stockholm har dels praktiska och ekonomiska skäl, eftersom olika typer av data för huvudstaden är relativt lättillgängliga. Dels anser jag valet av Stockholm väl motiverat då ca hälften av alla invandrare i Sverige bor i de tre storstadsregionerna. Det är också framför allt i storstäderna som boendesegregationen av olika slag blir mest påtaglig.

7.2 De valda invandrargrupperna

7.2.1 Invandrarkategorier i statistiken

Forskningsprojektet planerades så att existerande statistik i möjligaste mån skulle utnyttjas, även om avsikten från början inte var att denna typ av data skulle dominera så som de kommit att göra.

Den officiella statistiken om invandrare i Sverige bygger på uppgifter som förs i kyrkoböckerna. Alla utländska medborgare som avser stanna i Sverige minst ett år – med undantag för ambassad- och beskickningspersonal – skall kyrkobokföras. Såväl invandrarnas födelseland som utländskt medborgarskap noteras. I båda fallen rör det sig således om nationell bakgrund. Någon annan etnisk, språklig eller religiös hemvist har inte redovisats i kyrkoböckerna sedan mitten på 1940-talet, och även då rörde det sig endast om särredovisning av ett fåtal grupper (Reinans, 1966:34).

I sammanställningar av kyrkobokföringsuppgifter är det i vissa fall invandrarnas födelseland medan det i andra fall är deras medborgarskap som utgör grund för kategoriseringen.

Eftersom det finns vissa skillnader mellan de båda kategorierna "utomlands födda" och "utländska medborgare" som kan förmodas påverka boendemönstren är det inte likgiltigt vilken kategori man väljer i en empirisk studie.

7.2.2 Utländska medborgare

Den största delen av utländska medborgare består av invandrare som har kvar sitt ursprungliga medborgarskap. En annan kategori är barn som föds i Sverige och vilkas båda föräldrar har utländskt medborgarskap. Dessa barn får föräldrarnas medborgarskap. Då fadern är svensk och inte gift med barnets mor får barnet moderns medborgarskap. [1)]

Till utländska medborgare hör också en liten grupp svenskar som bytt till annat medborgarskap under utlandsvistelse och som återvänt till Sverige.

7.2.3 Utomlands födda

Till kategorin utomlands födda hör alla som är födda utanför Sverige oavsett aktuellt medborgarskap. I kategorin ingår exempelvis adoptivbarn och en liten grupp barn till utlandssvenskar som bott utomlands vid barnets födsel men nu återvänt till Sverige.

7.2.4 Åldersskillnader och skillnader i vistelsetid

Tabell 7.1 Andel invandrare i olika åldersgrupper, Sveriges hela befolkning 1979.

	Ålder				
	0-19	20-49	50-64	65-	Summa
Andel utrikes födda av hela befolkningen (%)	4.0	11.1	7.6	3.7	7.4
Andel utländska medborgare av hela befolkningen (%)	6.7	7.2	2.1	0.7	5.1

Källa: SOS Folkmängd 31 dec 1979. Del 3

Som framgår av tabellen ovan bestod kategorin utländska medborgare vid undersökningstidpunkten av en förhållandevis större andel barn. I alla tre ålderskategorierna över 20 år är andelen utomlands födda större än andelen utländska medborgare, medan motsatsen råder för ålderskategorin 0-19 år. Kategorin utländska

medborgare är alltså genomsnittligt betydligt yngre än kategorin utomlands födda och består av barnhushåll i betydligt högre grad.

Bland de utomlands födda har ca 60% varit i Sverige i mer än tio år och ca 80% i minst fem år (SOS, Folkmängd, dec 1979, del 3). Motsvarande uppgifter för personer med utländskt medborgarskap finns inte. Man kan dock på goda grunder anta att vistelsetiden är genomsnittligt kortare, även om starka variationer mellan grupper med skilda medborgarskap sannolikt finns.

I den mån en invandrargrupps boendemönster hänger samman med ålder, hushållsbildning och vistelsetid kan man således förvänta sig vissa skillnader mellan de båda kategorierna utomlands födda och utländska medborgare. De resultat man erhåller i en studie av en av kategorierna kan inte utan vidare överföras till att gälla den andra kategorin. Det är alltså värt att notera att kapitlen om särboende och etnisk-kulturellt avstånd, och kapitlet om etniskt och demografiskt särboende baseras på uppgifter om utländska medborgare med viss nationalitet medan kapitlen om etniskt särboende och assimilering och om inkomst och etniskt särboende bygger på uppgifter om immigranter med visst födelseland. I kapitlet om Spånga används båda typerna av uppgifter.

Beskrivningar byggda på data om utländska medborgare har fått störst utrymme av den enkla anledningen att det var den typ av data som fanns tillgänglig och som kunde användas för att belysa invandrargruppers boendemönster i Stockholm då projektet initierades våren 1980. Senare framställdes statistik om utomlands födda som kunde ge ytterligare tillskott till studien, varför också denna typ av data användes.

7.2.5 Kriterier för val av nationella grupper

De kriterier som var vägledande för valet av invandrarnationaliteter var huvudsakligen a) att invandrargrupperna skulle vara kulturellt olika svenskarna i olika utsträckning. Det s k kulturella avståndet mellan gruppen och Sverige skulle alltså variera. b) att var och en av grupperna skulle vara förhållandevis stor. Den skulle omfatta minst omkring tusen personer i Stockholm i slutet av 1970-talet.

Med dessa kriterier som utgångspunkt valdes invandrargrupper som hade följande länder som medborgarskapsland och/eller födelseland:

Chile.[2)]
Danmark
Finland
Grekland
Italien
Jugoslavien
Norge
Polen
Spanien
Storbritannien
Turkiet
USA
Västtyskland

7.2.6 Utländska medborgare under 1970-talet

Tabell 7.2 Utländska medborgare under 1970-talet

År	Antal utländska medborgare	Andel av samtliga medborgare i Stockholm
1970	46.991	6.3
1971	47.759	6.6
1972	45.104	6.4
1973	42.667	6.3
1974	43.520	6.5
1975	44.822	6.7
1976	46.932	7.1
1977	49.761	7.6
1978	51.844	7.9
1979	52.857	8.1
1980	53.464	8.3

Källor: Årliga sammanställningar från Stockholms Kommuns Utrednings- och Statistikkontor.

Som syns av tabellen sjönk antalet utländska medborgare under de första åren av 1970-talet för att sedan stiga kontinuerligt under resten av perioden.

Det kanske bör påpekas att förändringen av antalet utländska medborgare år från år är avhängig av inflyttningar, utflyttningar, födslar, dödsfall och medborgarskapsbyten. Ovanstående siffror är således *nettoresultat* av alla dessa förändringar sammantagna.

7.2.7 Storleken på de valda invandrargrupperna

Tabell 7.3 Antalet personer med respektive nationell bakgrund i Stockholm 31.12.1980.
a) Utländska medborgare b) Utomlands födda

a) Utländska medborgare

Medborgarskapsland	Antal	Andel av alla utländska medborgare
Finland	19.366	36.2
Grekland	4.880	9.1
Turkiet	3.092	5.8
Jugoslavien	2.799	5.2
Norge	1.879	3.5
Västtyskland	1.608	3.0
Polen	1.597	3.0
England	1.474	2.7
USA	1.259	2.3
Danmark	1.194	2.2
Chile	1.169	2.2
Italien	1.105	2.1
Spanien	1.069	2.0
Totalt utländska medborgare	53.464	

b) Utomlands födda

Födelseland	Antal	Andel av alla utomlands födda
Finland	27.343	34.3
Västtyskland	4.921	6.2
Grekland	4.603	5.8
Norge	3.921	4.9
Polen	3.256	4.1
Jugoslavien	2.701	3.4
Turkiet	2.501	3.1
Danmark	2.188	2.7
USA	1.859	2.3
England	1.486	1.9
Spanien	1.248	1.6
Italien	1.240	1.6
Ungern	1.784	2.2
Estland	3.455	4.3
Samtliga utrikes födda	79.707	

Källa: Råtabeller, USK

Som framgår av tabellen är samtliga av de valda invandrargrupperna större än tusen personer. Vidare täcker de en stor andel av både alla utländska medborgare och utomlands födda i Stockholm.

Det är för övrigt exakt samma nationella grupper som återfinns bland de största grupperna utländska medborgare i hela Sverige, även om rangordningarna med avseende på storleken skiljer sig. Finländska, norska, danska och jugoslaviska medborgare utgör exempelvis ett mindre inslag bland utländska medborgare i Stockholm än de gör bland utländska medborgare i övriga delar av landet. Motsatsen råder för grekiska och turkiska medborgare, och i viss mån även för amerikanska, spanska och italienska medborgare.

Bland de utomlands födda grupperna som inte ingår i studien är de som är födda i Ungern relativt många (2.2 procent av alla

utomlands födda i Stockholm) liksom de i Estland födda (4.3 procent av alla utomlands födda). För övrigt täcker de studerade grupperna alla "stora födelseländer".

Födelseländer som är något underrepresenterade i Stockholm i jämförelse med övriga landet är Finland, Norge, Danmark och Jugoslavien, dvs samma länder som bland de utländska medborgarna. Födelseländer som är något överrepresenterade i Stockholm är exempelvis Grekland. I viss mån gäller det också Polen, Turkiet och Spanien.

Sammanfattningsvis gäller således att de invandrarnationaliteter som valts ganska väl representerar de största nationella grupperna både i Stockholm och i övriga landet.

---

[1] Är fadern svensk och gift med barnets mor blir dock barnet svenskt. Detta är också alltid fallet då modern är svenska. Dubbelt medborgarskap kan finnas även om en ledande princip inom svensk medborgarrätt är att undvika detta. Om en svensk man gifter sig med en polsk kvinna blir makarnas barn både svenska och polska medborgare. (Källa: Svenskt medborgarskap, SIV, september 1980)

[2] Data för samtliga latinamerikaner har också sammanställts. Det visade sig dock att bortfallet församlingsvis var stort varför dessa data inte bearbetats.

8 Dataunderlag

8.1 Olika typer av källor

Stockholms Utrednings- och Statistikkontor, USK, har under 1970-talet årligen publicerat statistik över *utländska medborgare* med skilda medborgarskap församlingsvis. Detta var den enda användbara statistik som fanns tillgänglig då projektet initierades våren 1980 och blev den som jag kom att bearbeta först. [1)]

För bland annat år 1980 har Stockholms Utrednings- och Statistikkontor även uppgifter på antalet *utrikes födda,* födelseland, medborgarskap och ankomstår till Sverige.[2)] Sådana uppgifter används som nämnts huvudsakligen i kapitel 13 och 15 och i viss mån även i kapitel 18.

Uppgifter om *inkomster bland utrikes födda män* har erhållits genom att registret över totalbefolkningen (RTB) har samkörts med Länsstyrelsens taxeringsband. Dessa data har tagits fram i samarbete med Regionplanekontoret vid Stockholms Läns Landsting.

Boendemönstren för de studerade nationalitetsgrupperna (de utländska medborgargrupperna) relateras till vissa *församlingsegenskaper,* som socio-ekonomisk och demografisk sammansättning och inslag av problem. Dataunderlaget för dessa analyser härrör sig huvudsakligen från en studie om variationer i vårdkonsumtion mellan församlingar i Stockholm (Marja Walldén, 1976).

Likheter och olikheter i boendemönstren mellan nationalitetsgrupperna å ena sidan och *hjälptagare* och skilda *inkomstkategorier* å andra sidan, studeras också. Data om dessa senare kategorier har erhållits från skilda publikationer, även dessa utgivna av USK.[3)]

8.2 Församling – den geografiska områdesenheten

Uppgifter om medborgarskap och födelseland finns sammanställda i de s k församlingsböckerna. Som regel är församlingar stora geo-

grafiska områden med en befolkning på mellan 6.000 och 60.000. Det är inga "naturliga enheter" i fysiskt, demografiskt eller socialt avseende. I allmänhet är de inte heller homogena med avseende på hustyper, fastigheternas ålder eller ägarekategori. De är alltså inte några ideala enheter för att visa ett maximalt särboende, eftersom de döljer särboende på lägre geografiska nivåer. De är inte heller lämpliga för att belysa vissa specifika frågeställningar (som exempelvis etnisk diskriminering från fastighetsägare).

För denna studies syfte hade det varit önskvärt att utgå från "funktionella enheter". Församlingar kan i viss utsträckning betraktas som sådana funktionella enheter. Hushåll som bor i en och samma församling bor relativt nära varandra och de levnadsbetingelser som har med den fysiska omgivningen att göra är i stort sett de samma. Samlingspunkter och speciella serviceinrättningar är relativt lätt tillgängliga för alla. Inom en församling kan det emellertid finnas geografiskt klart avskilda stadsdelar och kvarter som skiljer sig avsevärt från församlingens övriga stadsdelar även i andra avseenden. I den mån en invandrargrupp är koncentrerad till sådana stadsdelar eller kvarter ger församlingstillhörigheten en dålig bild.

Trots att församlingar är stora enheter och trots att de i många avseenden är heterogena kan man finna skillnader *mellan* dem vad gäller befolkningssammansättning, bebyggelsens ålder och naturligtvis det geografiska läget i relation till stadscentrum. Man kan också på goda grunder anta att vissa församlingar är mer attraktiva än andra och att församlingarnas sociala prestige varierar. Även om prestigeskillnaderna mellan församlingarna i många fall är små kan man identifiera en grupp av församlingar som kan antas vara de mest attraktiva och en grupp som kan beskrivas som de minst attraktiva för stockholmare i allmänhet.

8.2.1 Antalet församlingar

Församlingarna i Stockholm är trettio till antalet. Kista är den nyaste. Denna församling tillkom 1975. Församlingsgränserna har varit så gott som oförändrade under 1970-talet. 1973 överfördes dock stadsdelarna Kälvesta, Nälsta och Vinsta från Spånga till Vällingby. Spånga församling minskade och Vällingby ökade där-

med med ca 9.000 församlingsbor.

Befolkningen i Stockholms kommun har kontinuerligt minskat under den studerade perioden 1970 till 1980, och antalet församlingsbor har gått ned i de flesta församlingarna. De enda undantagen är Spånga och Hässelby, vilka har en större befolkning 1980 än 1970.

8.3 Jämförbarheten av den årliga statistiken

Statistiken är i stort sett jämförbar år från år. Åren 1970-1971 var den dock mer detaljerad än under senare år. Utländska medborgare från ett urval länder noterades då församlingsvis oavsett hur många det fanns i en församling. 1972-1978 redovisades en nationalitet i en församling endast om den uppgick till minst tjugo medborgare i den aktuella församlingen. Från och med 1979 måste man gå till primärmaterial för att få uppgifter om så gott som samtliga nationaliteter eftersom endast de nationaliteter med minst ett hundra medborgare i respektive församling redovisas.

De utländska medborgarnas fördelningar över församlingar har korrigerats för åren 1972-1977 på så sätt att den nämnda differensen fördelats proportionellt på "nollförsamlingarna" enligt fördelningen av alla medborgare det aktuella året.

I flertalet fall understiger de schablonmässigt fördelade fem procent av totala antalet med visst medborgarskap. Följande större skillnader är dock värda att notera. Mått som konstrueras på en nationalitetsgrupps fördelning över församlingar eller inslag i församlingarna kan nämligen ha påverkats av en 'felaktig fördelning'.

Bland de polska medborgarna överstiger differensen 10 procent av totala antalet polska medborgare i Stockholm för alla fem åren mellan 1972 och 1976. Beskrivningar av boendemönster som bygger på alla församlingarna i Stockholm har därför betraktats som mycket osäkra och varken direkt jämförbara med andra nationalitetsgrupper för dessa år eller för polska medborgares boendemönster under senare år.

Differensen är mellan 5-10 procent av totala antalet medborgare i följande fall:

Tabell 8.1 Avsaknad av församlingstillhörighet. Efter medborgarskapsland och år.

	Studerat år					
Medborgarskapsland	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Danmark				(x)		x
Spanien	x	x	x	x	x	x
Storbritannien	x	x	x			
Turkiet	x	x	x	x		
USA		x		(x)	x	

Anm. (x) innebär att församlingstillhörighet saknas för 5 %.

Beräkningar som gjorts för ovanstående nationaliteter och år har försetts med en särskild indikation i tabeller.

För 1978 har kompletterande uppgifter på församlingsnivå kunnat erhållas även i de fall en nationalitetsgrupp bestått av färre än tjugo personer. Uppgifter saknas för ett mycket litet antal personer och effekterna av det bortfallet torde vara försumbara.

De flesta data från 1980 är hämtade från uppgifter om utomlands födda och utomlands födda män. Data om utländska medborgare i Stockholm under 1980 är hämtade från råtabeller.[4)]

De flesta beskrivningar och analyser i studien grundar sig på uppgifter om utländska medborgare 1978.

8.4 Individstatistik – viss nackdel

Den statistik som finns över utländska medborgare och utomlands födda, i vilken nationell bakgrund också anges, är baserad på uppgifter om individer och inte på hushåll. Det är hushåll som är beslutsenheter vid flyttning och dess medlemmar som flyttar tillsammans. Det vore därför önskvärt att ha hushållet som enhet. Eftersom detta inte är möjligt får uppgifterna på individnivå användas som indikatorer, vilket naturligtvis medför att resultaten får ses som approximationer.

Om hushållsstrukturen varierar mellan nationalitetsgrupper och samtidigt påverkar bosättningsmönstret kan mått och index på sär-

boende som bygger på individuppgifter endast ge en grov bild av skillnader mellan nationaliteter vad gäller hushållens bostadsval.

Ett försök att uppskatta hushållsstorlek för de skilda nationalitetsgrupperna i var och en av församlingarna har gjorts för år 1973. Hur denna estimering skett redovisas för i bilaga 1.

De mått som används i studien (segregationsindex och sambandskoefficienter) beräknades för estimerade antalet hushåll med viss nationell tillhörighet. Resultaten visade att segregationsindex blir lägre för turkiska och grekiska medborgare då hushåll används som enhet. *Rangordningen* mellan nationalitetsgrupperna med avseende på segregationsgrad förblir dock oförändrad. En slutsats är därför att resultaten sannolikt inte påverkas nämnvärt så länge *jämförelser mellan nationaliteter* är det huvudsakliga syftet. Det är ju då snarare de relativa och inte de absoluta värdena som är intressanta. Sambandskoefficienterna förändrades endast marginellt.

---

[1] Det gäller rapporterna Hedman Eje., 1972:7, 1972:34 Malmborg, Jarl von. 1973:33, 1974:39, 1975:27, 1976:27, 1977:34, S 1978:28, S 1979:35, S 1980:29, Holmgren, Ulla G:207 (stencil) 1980.

[2] Dessa uppgifter erhölls direkt från råtabeller.

[3] Henriksson, Cecilia. Socialhjälp områdesvis 1978 och 1979, S 1980:19 och Gustafsson, Bertil. Inkomststrukturen 1977, S 1979:10

[4] I vissa fall är totala antalet lägre i dessa råtabeller än i den slutgiltiga sammanställningen av utländska medborgare i Stockholm för 1980 (Utredningsrapport 1982:1, USK). Avvikelserna gäller följande nationaliteter: Personer från Chile (42), Turkiet (27), USA (14), Jugoslavien (13), Grekland (15), Polen (9), Västtyskland (8), Storbritannien (4), Norge (7). Möjligen kan segregationsindexen för turkiska och chilenska medborgare därför avvika något från "det riktiga värdet". För övriga nationaliteter torde indexen dock inte ha påverkats nämnvärt.

9 Använda mått och metoder att jämföra boendemönster

9.1 Mått på särboende och åtskillnad

Det finns flera mått på graden av segregation och alla har fördelar och nackdelar. Det är inte likgiltigt vilket mått som används eftersom de bland annat skiljer sig med avseende på hur känsliga de är för områdesstorlek, transfereringar mellan områden etc. De vanligaste måtten är *segregationsindex, dissimilaritetsindex, variationskoefficient* och *Gini index* (Se exempelvis Allison, 1978). Dissimilaritetsindex och Gini index har vissa gemensamma drag och de skiljer sig från variationskoefficienten, där *variationen i inslag* av befolkningen relateras till den maximalt möjliga variationen.

Carl-Gunnar Janson har använt variationskoefficienten för att belysa socio-ekonomisk segregation i Stockholm och andra svenska städer (Janson, 1983), medan segregationsindex och dissimilaritetsindex har använts av Walldén, M. (1981), Lindberg, G. (1967) och Danermark, B. (1983), som också studerat den socio-ekonomiska segregationen i svenska städer. Dissimilaritetsindex förekommer även i åtskilliga studier av etnisk segregation, och som exempel kan nämnas Timms (1971), Taeuber & Taeuber (1965), Lieberson (1960) och Mehta (1969).

I den här studien används främst segregationsindex och dissimilaritetsindex. Ett motiv att jag valt just dessa mått är att de åtminstone i vissa fall möjliggör jämförelser med tidigare studier. Ett annat motiv är att de är lätta att tolka. Ett tredje motiv är teoretiskt. När jag använder de här måtten är jag främst intresserad av *kategorins fördelning över områden* i relation till hela befolkningens eller till någon annan kategoris fördelning. Jag vill alltså att en stark, relativ ansamling i ett befolkningsmässigt stort område skall väga tyngre än en stark, relativ ansamling i ett litet område.

I vissa fall är jag dock främst intresserad av hur ansamlingar är relaterade till andra områdesegenskaper. Då använder jag det mer ekologiska måttet *inslag av* invandrarnationaliteter i respektive församling.

För att belysa i vilken utsträckning resultaten är avhängiga av

valet av mått beräknades sambanden mellan värden som erhållits med dissimilaritetsindex respektive variationskoefficienten. Boendemönstren för samtliga de studerade 13 invandrarnationaliteterna jämfördes inbördes. Detta resulterade i två matriser. Sambandet mellan värdena i dissimilaritetsindexmatrisen och värdena i variationskoefficientmatrisen beräknades, och resultatet blev .928 (r). Vilket av de båda måtten man använder påverkar alltså inte resultaten i någon nämnvärd utsträckning, då jämförelser görs mellan invandrarnationaliteterna.

9.1.1 Segregationsindex

Bostadssegregation definierades tidigare som en skev, rumslig fördelning av en befolkningskategori i relation till en stads eller annat geografiskt områdes *hela befolkning*.

För att beskriva den etniska segregationen i Stockholm har som regel bosättningsmönstret för alla övriga Stockholms invånare använts som jämförelsegrund. Ett undantag är dock kapitlet i vilket inkomstens roll fokuseras. I detta används alla övriga vuxna män som jämförelsegrupp.

Som mått på skillnader i mönstren har alltså ett segregationsindex, (s), använts. Måttet uttrycker hur många procent av den studerade gruppen eller kategorin som skulle behöva byta församling för att dess bosättningsmönster skulle överensstämma med hur jämförelsegruppen, dvs övriga befolkningen, respektive övriga vuxna män, är fördelade över Stockholms församlingar.

9.1.2 Beräkningen av segregationsindex

Beräkningen av segregationsindexet brukar för enkelhets skull göras på uppgifter om hela befolkningen, inklusive den studerade kategorin. Det är också fallet i denna studie, och för att kompensera för detta har en korrigeringsfaktor införts i nämnaren enligt följande.

$$S = \frac{\Sigma \left| p_i^1 - p_i \right|}{2(1-P^1)} \cdot 100$$

p_i^1 = Andelen av samtliga av nationalitetsgruppen 1 som bor i församling i

p_i = Andelen av samtliga i Stockholms kommun som bor i församling i

P^1 = Nationalitetsgruppens andel av samtliga Stockholms invånare

Segregationsmåttet kan betraktas som ett specialfall av ett annat olikhetsmått, det s k dissimilaritetsindexet.

9.1.3 Dissimilaritetsindex

Dissimilaritetsindexet (D) används ofta för att mäta olikheten mellan två kategoriers boendemönster. Måttet anger hur många procent av endera kategorin som skulle behöva flytta till andra områden för att fördelningen med den jämförande kategorin skall överensstämma. Dissimilaritetsindexet konstruerades av Duncan, O D & Duncan, B. (1955) och har som nämnts använts i åtskilliga studier av etnisk segregation.

Liksom segregationsmåttet går det från 0 till 100:

$$D = \frac{\Sigma \left| p_i^1 - p_i^2 \right|}{2} \cdot 100$$

p_i^1 = Andelen av samtliga av nationalitetsgruppen 1 som bor i församling i

p_i^2 = Andelen av samtliga av nationalitetsgruppen 2 som bor i församling i

9.1.4 Dissimilaritetsindexmatriser i grafisk form

Då ett större antal grupper eller kategorier jämförs resulterar detta i en matris som ofta är svår att överblicka. Genom att överföra

matrisen till ett diagram kan man få en klarare bild. Bilden kan också ligga till grund för en diskussion av styrkan och innebörden i eventuella grundläggande dimensioner som ligger bakom kategoriernas sätt att fördela sig över delområden.

Överföringen till diagram innebär att man försöker återskapa rangordningen mellan dissimilaritetsindexen i en matris i ett tvådimensionellt diagram. En mångdimensionell rymd reproduceras således i två dimensioner. Det är sedan dessa två dimensioner som kan tolkas.

Metoden går ut på att man genom upprepade beräkningar söker sig fram till de två dimensioner som kan beskriva de faktiska, mångdimensionella skillnaderna bäst. Hur bra man lyckats reproducera de faktiska olikheterna anges med ett s k stressvärde. Om man erhåller ett stressvärde på 10% antas de två dimensionerna ha reproducerat de faktiska värdena något så när bra. Ett stressvärde på 5% innebär att återgivningen är bra, 2.5% att den är utmärkt.

Metoden har utvecklats av Shepard (1962), och förfinats av Kruskal (1964). Marja Walldén (1981) har tidigare använt den och har också beskrivit den mer ingående (Walldén, a.a. Bilaga 4).

Den dissimilaritetsindexmatris som erhölls för de studerade nationalitetsgruppernas boendemönster under 1978 har överförts till ett tvådimensionellt diagram enligt den beskrivna metoden.

9.1.5 Måttens känslighet

Både segregations- och dissimilaritetsmåtten påverkas av antalet individer i relation till antalet studerade geografiska områden, upp till en viss nivå. I de fall kategorierna är små får man ett högre värde på dissimilaritetsmåttet än vad man egentligen borde fått. Detta hänger samman med att människor inte är delbara, och att man inte kan få någon exakt proportionell fördelning. Skillnaderna mellan den exakta, proportionella fördelningen och den erhållna blir större ju färre individerna är, och ju fler områden de är utspridda över (Walldén, M. a.a. Bilaga 3). Även om en invandrarkategori hade varit fördelad på församlingarna på exakt samma sätt som hela övriga befolkningen hade alltså en skillnad i index uppstått. Tar man hänsyn till den aktuella fördelningen av hushåll (med manlig föreståndare) i Stockholm och beräknar hur stort av-

rundningsfelet blir finner man att det för 200 hushåll blir 2 procent, för 100 hushåll 3,5 procent, för 50 hushåll ca 8 procent och för 30 hushåll ca 15 procent.

Måtten är också som regel beroende av hur stor befolkningen är i de valda geografiska enheterna. Ju större den är, desto lägre värde får i allmänhet måtten. (a.a. Bilaga 3).

Som framgått tidigare är församlingar stora befolkningsenheter, varför de index som erhållits i denna studie sannolikt skulle blivit högre om mindre geografiska enheter, som exempelvis stadsdelar använts. Detta hänger samman med att små områden vanligen faktiskt har en mer homogen befolkning än större områden. Det har inte varit möjligt att pröva denna hypotes för de enskilda invandrargrupperna eftersom sådana data inte finns tillgängliga. Segregationsindex för kategorin *alla utländska medborgare* har dock beräknats på såväl församlingsnivå som på stadsdelsnivå för år 1978. Resultaten visade att värdet blev något högre i det senare fallet. (s på stadsdelsnivå blev 29.0 medan s på församlingsnivå blev 26.8).

Alla de studerade nationella grupperna består av omkring tusen eller betydligt fler personer och minst fyrahundra hushåll i Stockholm under de år då index beräknats. Så länge en hel nationalitetsgrupp utgör underlag för beräkningarna överskattas inte segregations- och dissimilaritetsindex nämnvärt. Problemet aktualiseras först då respektive index skall användas på undergrupper, exempelvis då vistelsetid och medborgarskap eller inkomst kontrolleras för.

9.1.6 Måttens begränsningar

Både segregations- och dissimilaritetsindex är sammanfattande mått som anger summan av procentuella skillnader. Samma värde på indexen kan alltså erhållas om a) en kategori är relativt koncentrerad till ett geografiskt område, men för övrigt fördelar sig ganska jämnt över områden och om b) en kategori är överrepresenterad i ett flertal områden (av viss typ) och underrepresenterad i ungefär lika många områden (av annan typ).

Måtten behöver alltså ofta kompletteras med beskrivningar av

hur kategoriers *fördelning* över geografiska områden ser ut mer i detalj.

Indexen har kritiserats för att de inte säger något om *vilken typ av geografiska områden* det rör sig om men den begränsningen hänger ju samman med att de inte är ekologiska mått. För att få in den aspekten behövs andra slag av mått och metoder.

9.2 Sambandsmått

Som komplement till segregationsindex och dissimilaritetsindex som mäter likhet i fördelningar över församlingarna har ekologiska samband beräknats så långt det varit möjligt. Inslag av en invandrargrupp eller kategori i en församling har relaterats till inslag av andra kategorier eller till församlingsegenskaper. Korrelationskoefficienter och regressionskoefficienter har därvid beräknats enligt vedertaget sätt.[1)]

9.3 Fördelningsprofiler

Segregations-, dissimilaritetsindexet och även korrelationskoefficienten är alltså sammanfattande mått. De två första måtten har därför i möjligaste mån kompletterats med beskrivningar av hur skilda kategorier är fördelade över Stockholms församlingar. Det har gjorts med hjälp av histogram och segregationsprofiler. Som komplement till korrelationskoefficienter har jag genomgående ritat prickdiagram.

[1)] (Ex. Blalock, 1960: 283-284, 334-335)

10 Utvecklingen av etniskt särboende under 1970-talet

10.1 Grad av särboende bland utländska medborgare

Fig 10.1 Utvecklingen av segregationen (s)* i Stockholm 1970-1980. Samtliga utländska medborgare församlingsvis

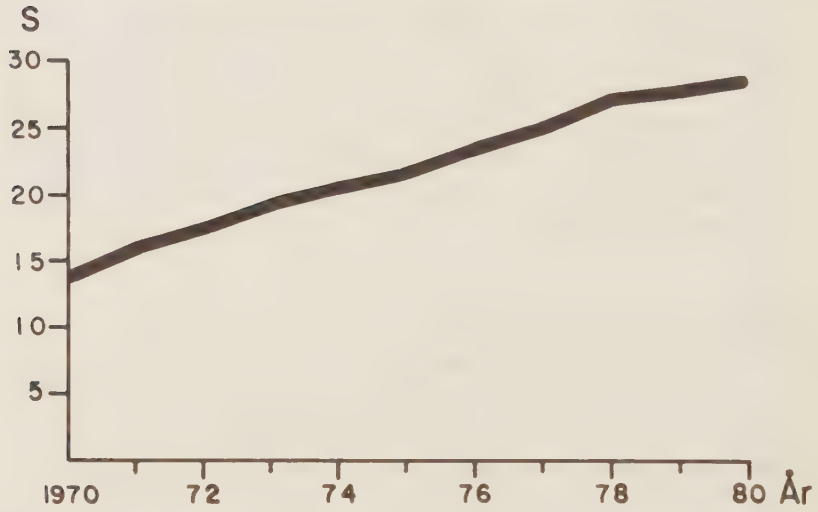

*) s används genomgående i figurerna som förkortning för segregationsindexet s. Detta segregationsindex har i samtliga fall beräkntas med församling som geografisk enhet.

De segregationsindex som ligger till grund för ovanstående diagram har beräknats med utgångspunkt från årliga uppgifter om alla utländska medborgare i Stockholm. De är alltså jämförbara med undantag för tidigare nämnda avvikelser vad gäller data från de första åren på sjuttiotalet.

Som syns har särboendet bland de utländska medborgarna ökat kontinuerligt under hela 1970-talet. Det innebär att boendemönstren för utländska medborgare har kommit att skilja sig alltmer från svenska medborgares mönster. Enligt de teoretiska utgångspunk-

terna finns det anledning att förmoda att ökningen varierar mellan nationalitetsgrupper, vilket mycket riktigt bekräftas i figur 10.2. I denna framgår det också klart att den ökade segregationen till mycket stor del kan tillskrivas en ökning bland grekiska, chilenska och turkiska medborgare.

Fig 10.2 Utvecklingen av segregationen (s) 1970-1980. En jämförelse mellan de studerade nationalitetsgrupperna

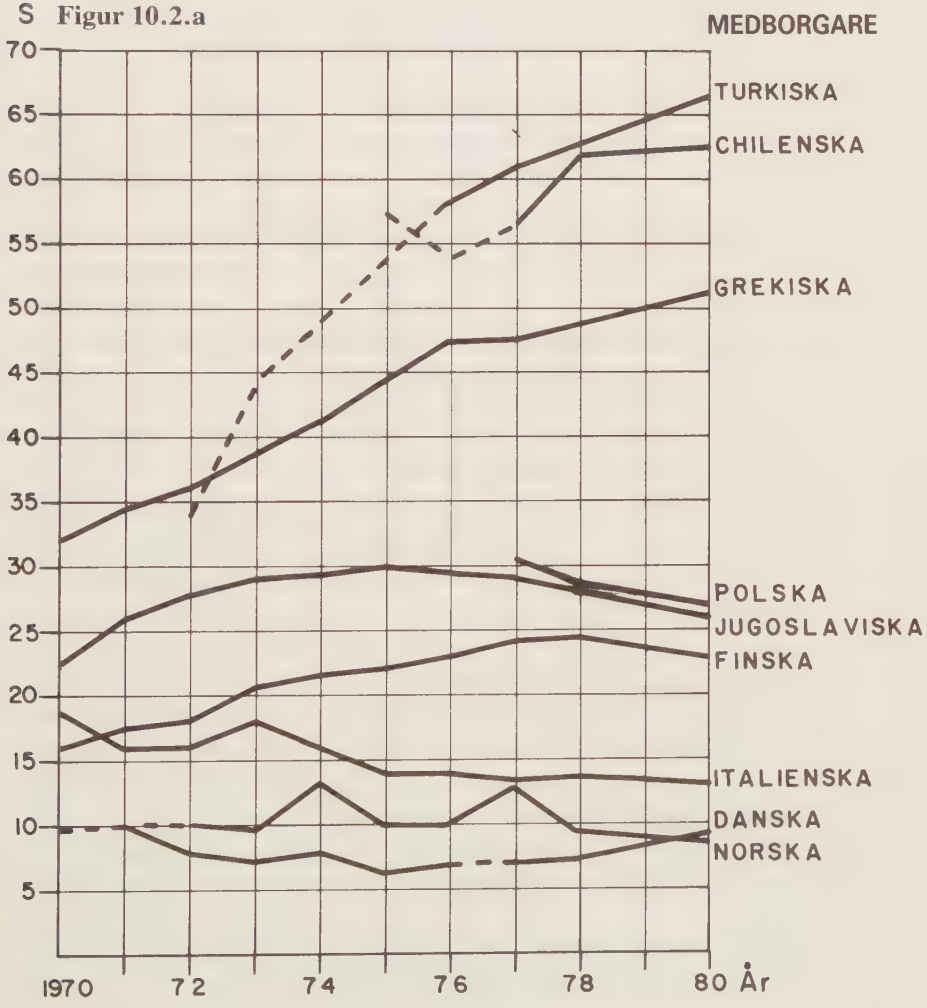

S Figur 10.2.b MEDBORGARE

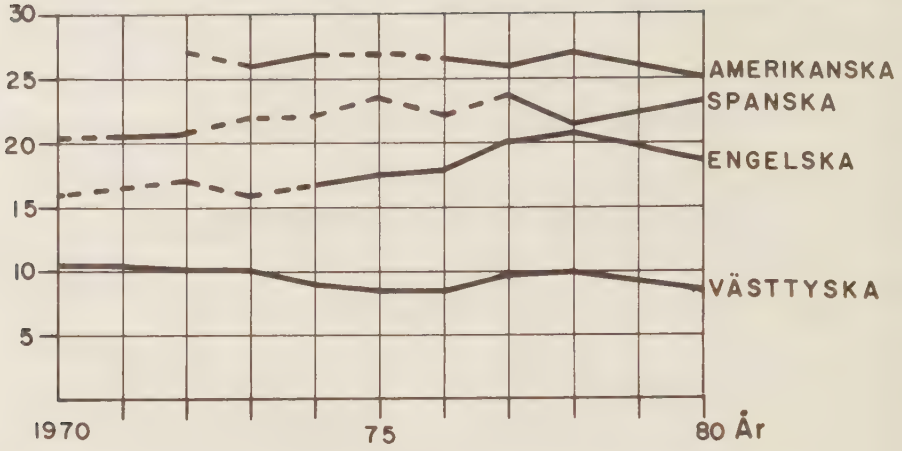

*) - - - - innebär att indexen skall tolkas med försiktighet p g a osäkert underlag

10.2 Förändringar av segregationsprofilerna

Som tidigare poängterats är segregationsindexet ett sammanfattande mått på hur skevt fördelad en grupp är över församlingar. Skevheten bedöms i relation till övriga befolkningen. Att jämföra gruppens och övriga befolkningens faktiska fördelningar över församlingar vid ett antal olika tidpunkter, dvs att jämföra segregationsprofilerna över tiden, är därför *ett* sätt att få ytterligare kunskap om vad förändringar i segregationsindex innebär.

Andelen av alla utländska medborgare i Stockholm som bor i en församling har i fig 10.3 jämförts med den andel av alla svenska medborgare i Stockholm som bor i församlingen i fråga. Då andelen utländska medborgare är större har detta återgetts med en stapel uppåt, då andelen utländska medborgare är mindre har detta beskrivits med en stapel nedåt från nollinjen sett.

I det första fallet är utländska medborgare överrepresenterade och i det andra fallet är de underrepresenterade i församlingen i fråga.

För att illustrera hur skillnaderna i fördelningarna förändrats under 1970-talet har 1970, 1975 och 1980 valts. Som exempel kan vi

betrakta församlingen längst ut till höger i diagrammet. Det är Farsta. Utländska medborgare var där underrepresenterade vid alla tre tillfällena. Underrepresentationen är en aning större 1975 än 1970 och även en aning mer påtaglig 1980 än 1975. Några omvälvande *förändringar i skillnaderna* mellan utländska och svenska medborgare är det dock inte fråga om. Skillnaderna rör sig om 2-2.5 procent under hela 1970-talet. Medan ca sju procent av de svenska medborgarna bodde i Farsta var det 4.5-5 procent av de utländska medborgarna som bodde där.

Det finns dock församlingar där förändringarna i skillnaderna är påtagliga. Den största är i församlingen längst till vänster i diagrammet. Det är Spånga. Där var skillnaden 1970 ca 5 procent, 1975 15 procent och 1980 drygt 21 procent. Medan en allt större andel av de utländska medborgarna bor i Spånga så finns ingen sådan tendens bland svenska medborgare, vilket förklarar det allt större gapet. 1980 bodde 26 procent av de utländska medborgarna i Spånga medan 4.75 procent av de svenska medborgarna var bosatta i församlingen i fråga.

Ytterligare några förändringar i skillnaderna är värda att notera. Det är utvecklingen i Skärholmen mellan 1970 och 1975 och utvecklingen i Kista mellan 1975 och 1980. I båda fallen ökar överrepresentationen för utländska medborgare.

I början av 1970-talet var de utländska medborgarna överrepresenterade i församlingar som Johannes, Katarina, Maria och Hägersten. Denna bild har förändrats vilket dock också hänger samman med de stora förändringarna av skillnaderna i Spånga.

Segregationsprofilerna för de olika åren hjälper oss alltså att i viss mån förstå förändringarna i segregationsindex. Även profilerna är dock mycket grova verktyg som exempelvis inte säger något om flyttningar *mellan* församlingar, medborgarskapsbyten, inflyttningar, födslar eller dödsfall. De ger också ett intryck av hög rörlighet vilket inte är helt korrekt, eftersom förändringar i var och en av församlingarna hänger samman med de stora förändringarna i Spånga. Segregationsprofiler behöver alltså kompletteras med tabeller över *antalet* utländska medborgare. Sådana tabeller återfinns i tabellbilagan.

Ser man på de skilda invandrarnationaliteternas segregationsprofiler finner man som väntat att dessa varierar i utseende och att de

Fig 10.3 Segregationsprofiler för alla utländska medborgare. En jämförelse mellan åren 1970, 1975, och 1980

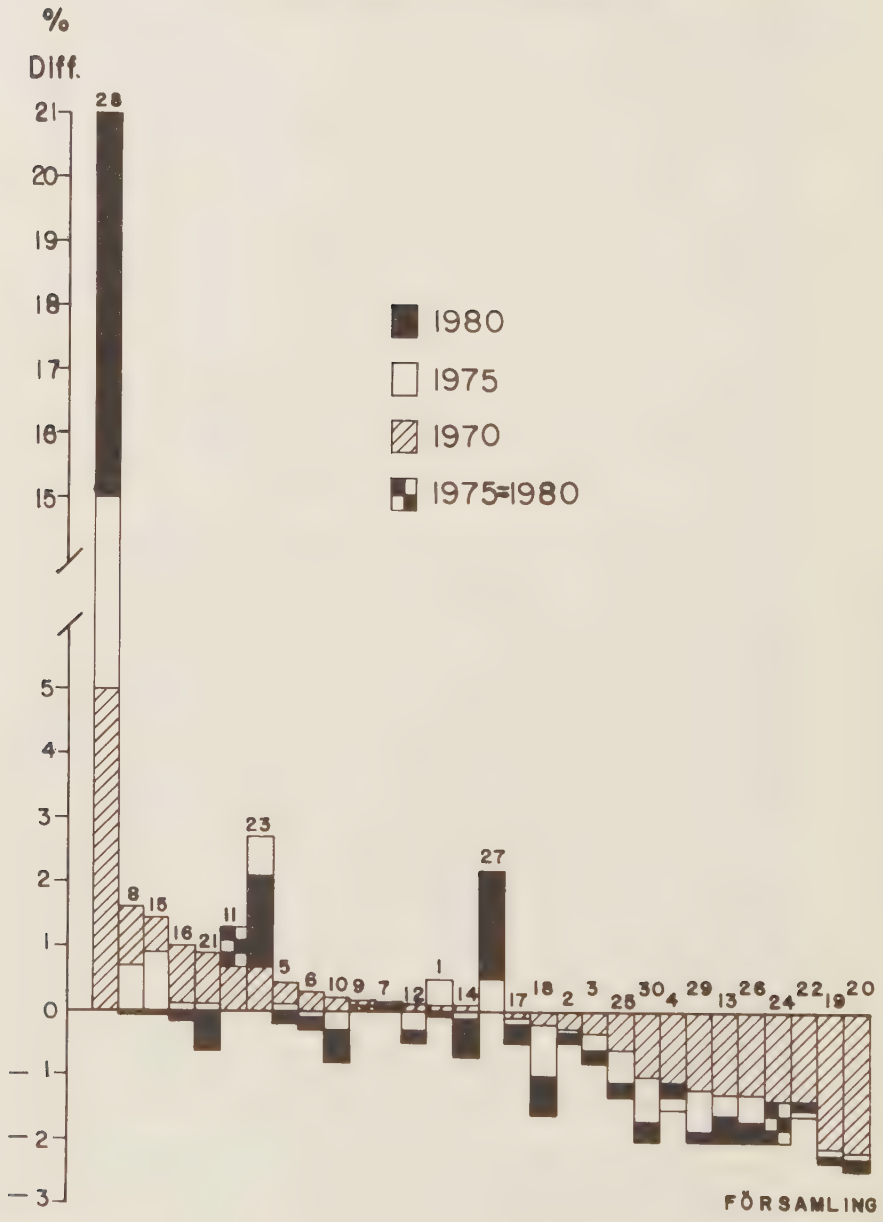

Numren på staplarna motsvarar följande församlingar:

1 Storkyrko	11 Engelbrekt	21 Hägersten
2 Essinge	12 Hedvig Eleonora	22 Skarpnäck
3 Kungsholmen	13 Oscar	23 Skärholmen
4 S:t Göran	14 Högalid	24 Vantör
5 Adolf Fredrik	15 Katarina	25 Bromma
6 Gustav Vasa	16 Maria	26 Hässelby
7 Jakob	17 Sofia	27 Kista
8 Johannes	18 Brännkyrka	28 Spånga
9 Klara	19 Enskede	29 Vällingby
10 Matteus	20 Farsta	30 Västerled

uppvisar olika typer av förändringsmönster. Bland de grupper som visar största förändringarna under 1970-talet är greker, turkar och jugoslaver.

För de grekiska och de turkiska medborgarnas del ökar dels antalet i Stockholm som helhet, dels ökar överrepresentationen i Spånga alltmer under 1970-talet vilket gör att segregationsprofilerna som helhet ger en otillräcklig bild av utvecklingen. Även för dessa nationalitetsgrupper behöver man alltså gå till tabeller över antal och inslag i en församling för att få ett grepp om utvecklingen i andra församlingar än Spånga.

Som illustration kan nämnas att av de ca 1.300 turkiska medborgare som fanns i Stockholm 1971 var drygt 300 bosatta i Spånga. Ungefär lika många fanns i Hägersten, Katarina, Vantör och Matteus tillsammans.

Antalet turkar i Stockholm ökade under 1970-talet och uppgick 1980 till mer än 3.000. Antalet turkar bosatta i Spånga ökade också kraftigt under denna tid, och var 1980 mer än 2.000. Under första delen av 1970-talet fanns det knappt hundra turkiska medborgare i Skärholmen, en siffra som steg till drygt 300 under senare delen av sjuttiotalet. Skärholmen var 1980 den näst största kolonin. Under slutet av sjuttiotalet ökade även antalet turkiska medborgare i Kista, som 1980 var den tredje största kolonin med 130 personer.

För övriga församlingar sammantagna har antalet turkiska medborgare i stort sett varit oförändrat, bortsett från de första åren under sjuttiotalet då antalet sjönk något. Vissa smärre förskjut-

Fig 10.4 Segregationsprofil för jugoslaviska medborgare. En jämförelse mellan åren 1970, 1975 och 1980

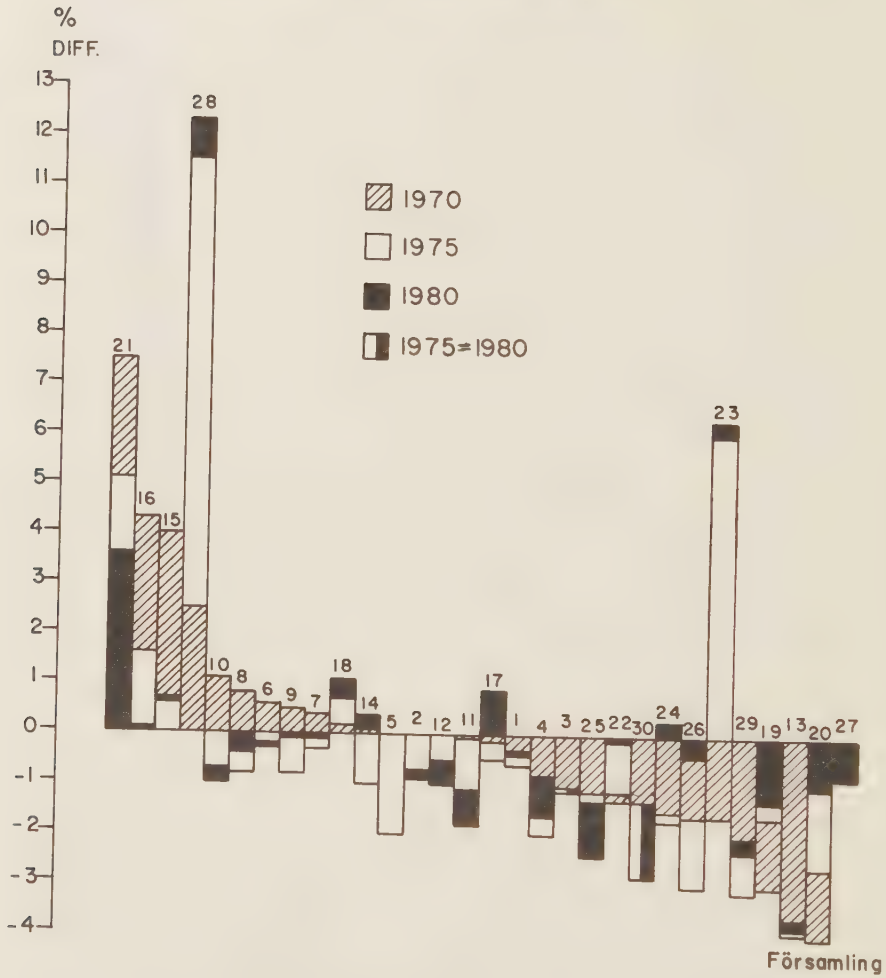

ningar mellan församlingarna finns. Antalet turkar i Hägersten har exempelvis ökat något, medan det minskat något i Katarina och Matteus. I Vantör har antalet varit så gott som oförändrat.

De grekiska medborgarnas boendemönster under 1970-talet skiljer sig något från det turkiska mönstret. 1970 fanns den största grekiska kolonin i Katarina, medan den näst största fanns i Spånga

och den tredje största i Skärholmen. Kolonin i Spånga har så småningom blivit den ojämförligt största grekiska ansamlingen.

De grekiska medborgarna i Stockholm har under 1970-talet ökat från ca 2.300 till ca 4.900. Antalet i Spånga har ökat från 250 till ca 2.250, men antalet i övriga församlingar har alltså ökat något också. I Skärholmen från 240 till 540, i Hägersten från 176 till 444. 1970 fanns den största grekiska kolonin i Katarina på Södermalm. Antalet greker på Södermalm ökade något under första hälften av sjuttiotalet men har alltsedan dess minskat.

Antalet jugoslaviska medborgare i Stockholm har varit i stort sett detsamma under hela 1970-talet. Segregationsprofiler för denna grupp återges i figur 10.4, där vi kan se att det skedde ett par stora förändringar mellan 1970 och 1975. Jugoslaverna ansamlas då i Spånga och i Skärholmen i betydligt större utsträckning än svenskar. Samtidigt minskar överrepresentationen framför allt i Hägersten, Katarina och Maria. Under denna tid ökade ju segregationsindex också något. Skillnaden mellan profilen för 1975 och profilen för 1980 är som synes inte lika stor. Överrepresentationen ökar visserligen något i Spånga och Skärholmen och minskar samtidigt i Hägersten, Katarina och Maria, dock inte i samma mån som under första hälften av 1970-talet.

10.3 Det ökade särboendet och Spångas roll

För att närmare belysa Spångas roll för *förändringar* i boendemönster och i särboendegrad beräknades segregationsindex för samtliga år 1970 – 1980 (undantag 1979), sedan Spånga eliminerats från beräkningarna. Resultaten framgår av diagram 10.5.

Diagrammet bekräftar den bild segregationsprofilerna gav (figur 10.3) Den kontinuerliga ökningen av indexet kan helt tillskrivas den allt större selektionen av utländska medborgare till Spånga under den senare delen av den studerade perioden. I början av 1970-talet ökar dock indexet något även om Spånga elimineras från beräkningarna.

Andelen av de utländska medborgarna som bor i Skärholmen ökar under denna period och de båda församlingarna tillsammans kan därför förmodas "förklara mer" av ökningen än Spånga ensam.

Fig 10.5 Utländska medborgares särboende. Segregationsindex (s) för alla församlingar respektive alla församlingar utom Spånga 1970-1980.

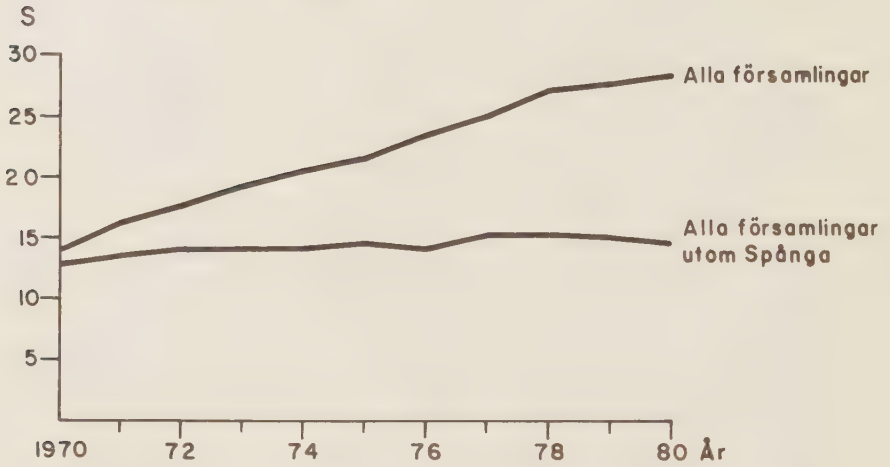

Fig 10.6 Utländska medborgares särboende. Segregationsindex (s) för alla församlingar utom Skärholmen respektive alla församlingar utom Spånga och Skärholmen 1970-1980.

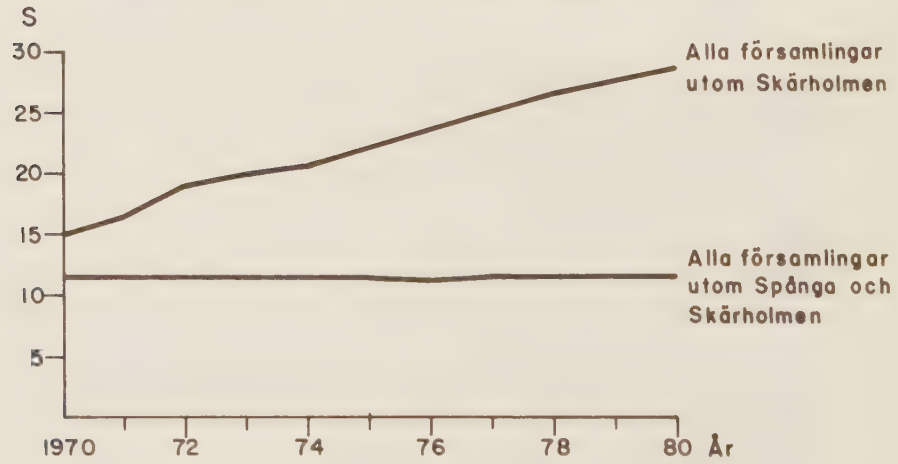

Diagram 10.6 visar klart att då Spånga och Skärholmen inte ingår i beräkningarna av indexen är segregationen så gott som konstant över hela perioden. Skärholmens roll vad gäller ökningen av särboende är dock mycket liten [1)]

10.3.1 Variationer mellan nationalitetsgrupper

I diagrammen över segregationsindexen för skilda år och nationalitet (fig 10.2) visade det sig att det framför allt är turkiska och grekiska medborgare som har en allt högre grad av segregation, men att exempelvis finska medborgares särboende också visar viss tendens att öka. En fråga är i vilken utsträckning *det ökade särboendet* hänger samman med att *en ökad andel* av dessa nationaliteter bor i Spånga och/eller i Skärholmen. Segregationsindex beräknades därför för de tre invandrarnationaliteterna på a) alla församlingar utom Spånga och b) alla församlingar utom Spånga och Skärholmen.

Fig 10.7 Segregationen (s) för turkiska, grekiska och finska medborgare. Alla församlingar utom Spånga (a) respektive alla församlingar utom Spånga och Skärholmen (b) 1970-1980

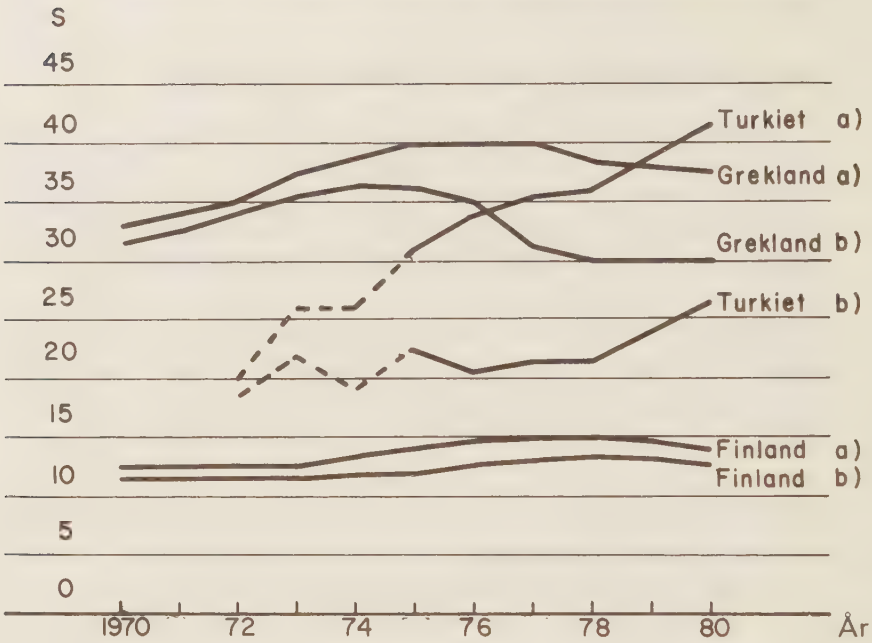

Av diagram 10.7 ser vi att segregationen för turkiska medborgare är betydligt mindre utpräglad sedan både Spånga och Skärholmen elimenerats ur beräkningarna. (Se fig 10.2) Segregationsindexen tenderar dock öka under senare delen av 1970-talet, oavsett Spånga och Skärholmen tas med i beräkningarna.

Även för grekiska medborgare sjunker segregationsindexen påtagligt under senare hälften av 1970-talet både då Spånga ensamt elimineras från beräkningarna och i ännu högre grad då både Spånga och Skärholmen tas bort. Ökningen i särboendet mellan 1975-1980 kan tillskrivas en allt kraftigare selektion till Spånga. Elimineras även Skärholmen tenderar indexet att minska.

Segregationsindexen för finländska medborgare blir också lägre då beräkningar görs sedan Spånga tagits bort, och sedan både Spånga och Skärholmen utelämnats. Segregationsindexet har varit

något så när konstant alltsedan 1976. Att segregationen ökade mellan 1970-1976 hänger dock samman med en allt mer påtaglig selektion till Spånga och Skärholmen under denna tid.

Siffrorna för chilenska medborgare tillåter inte några direkta jämförelser över åren. Andelen av de chilenska medborgarna som ansamlats i Spånga har ökat men det finns inga siffror som klart tyder på att det bara är denna alltmer tilltagande selektion som står för ett ökat särboende.

10.4 Sammanfattande slutsatser

Det står helt klart att det framför allt är den ökade selektionen till Spånga som står för den ökade segregationen bland utländska medborgare under 1970-talet, och att Skärholmen och övriga församlingar betytt relativt litet för *förändringen* av segregationsgrad. Det är också klart att Spånga spelat en stor roll för några av invandrarnationaliteterna men att ett visst etniskt särboende inte nödvändigtvis hänger samman med en påtaglig ansamling till Spånga. På grund av den unika roll Spånga haft och alltjämt har i frågan om den etniska segregationen i Stockholm har kapitel 18 ägnats åt att närmare belysa församlingen.

[1] Det kanske skall påpekas att diagrammen inte säger något om eventuella flyttningar mellan församlingar, utan endast att sådana flyttningar i så fall "tagit ut varandra" så att de sammanlagda skillnaderna mellan andel utländska medborgare och andelen av hela befolkningen är ungefär lika stora år från år. Diagrammet säger inte heller något om en eventuell förändring av särboende i andra församlingar än Spånga och Skärholmen för en enskild nationalitetsgrupp. Vissa nationalitetsgrupper kan visa tendenser till större likhet i boendemönster med hela befolkningen, medan andra kan gå mot större olikhet. I det fallet kan nettoresultatet bli ett oförändrat index.

11 Invandrarnas särboende i Stockholm i slutet av 1970-talet

Som nämndes inledningsvis är ett av den empiriska studiens syften att belysa det aktuella läget vad gäller etnisk segregation. De färskaste uppgifterna som fanns tillgängliga då forskningsprojektet startade våren 1980 har därför fått stort utrymme, vilket innebär att det framför allt är kring den etniska segregationen i Stockholm åren 1978 -1980 som den empiriska studien fokuseras.

Som bland annat framgick av tillbakablicken på hela 1970– talet förändras dock graden av segregation relativt långsamt varför beskrivningen kan antas vara giltig åtminstone för situationen en bit in på 1980-talet.

11.1 Grad av särboende bland utländska medborgare

Segregationsindex för utländska medborgare i Stockholm var för 1978 26.8. Indexet är ett sammanfattande mått som ger en indikation på hur utländska medborgare är fördelade över församlingar i jämförelse med svenskar. Måttet visar att de är överrepresenterade i vissa församlingar och underrepresenterade i andra.

Vill man få en mer detaljerad bild finns ett flertal metoder. I föregående kapitel illustrerades skillnader exempelvis med hjälp av segregationsprofiler. Man kan också jämföra olika gruppers fördelningar över församlingar i form av ett stapeldiagram, så att församlingarnas storlek framgår. En fjärde möjlighet att grafisk illustrera skillnader i fördelningar är med hjälp av s k Lorenzkurvor.

I diagram 11.1 jämförs fördelningarna för utländska medborgare och för hela befolkningen. På x-axeln återfinns Stockholms trettio församlingar och på y-axeln den procentuella andel av hela befolkningen respektive alla utländska medborgare i Stockholm, som bor i var och en av församlingarna (1978).

Som syns är den stora skillnaden i fördelningarna att utländska medborgare är starkt ansamlade till en enda församling Spånga och

Fig 11.1

Hela befolkningen respektive utländska medborgare fördelade över Stockholms församlingar (31.12.78)

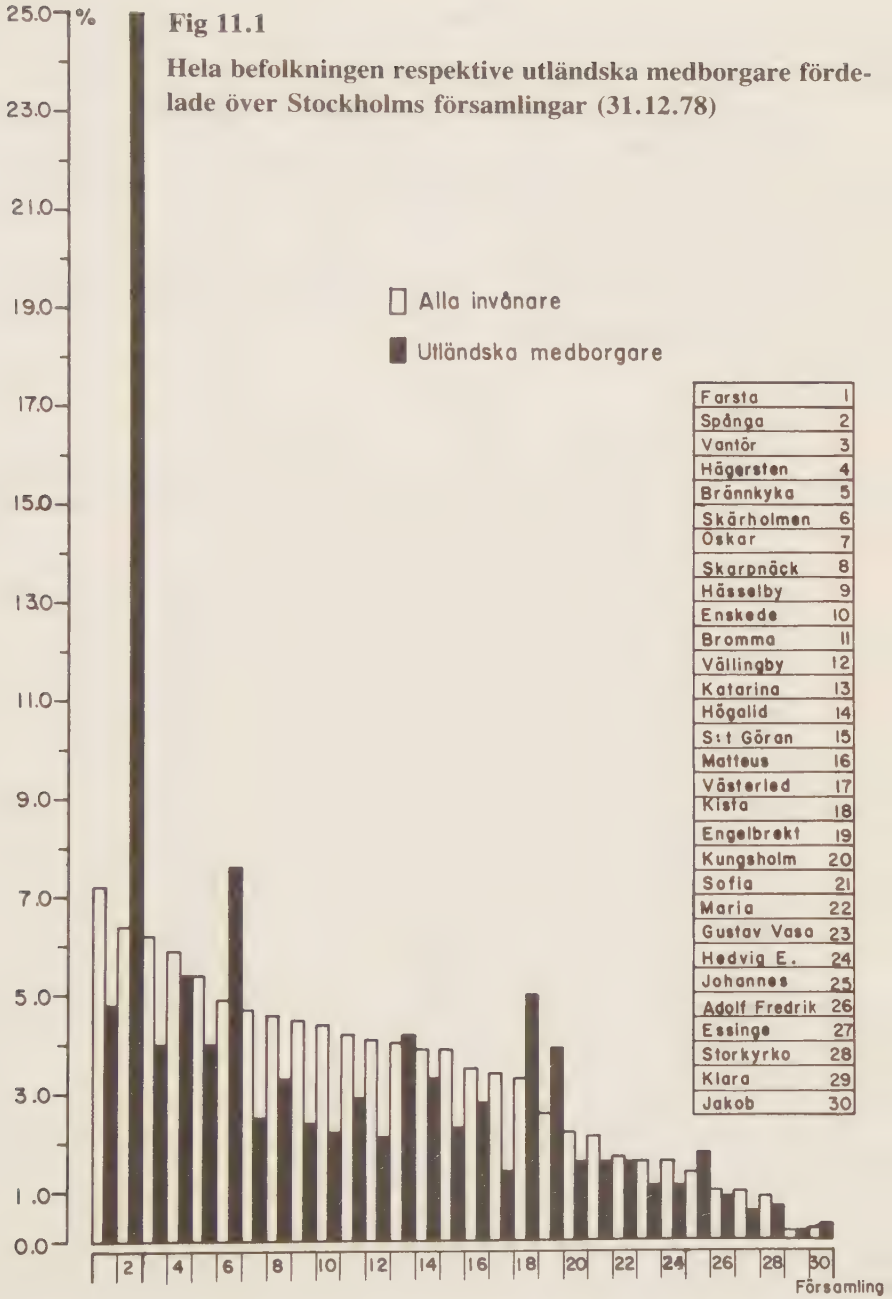

att denna är den näst största församlingen i Stockholm. Utländska medborgare är vidare överrepresenterade med ett par procentenheter i ytterligare en av de större och i ett par av de mellanstora församlingarna. De är underrepresenterade i samma utsträckning i åtta av de större och medelstora församlingarna, medan skillnaderna är små i övriga församlingar.

11.2 Grad av särboende bland skilda nationalitetsgrupper

Tabell 11.1 Segregationsindex för utländska medborgare efter medborgarskap. Alla församlingar resp alla församlingar utom Spånga (31.12.78)

Medborgarskapsland	Alla församlingar	Alla församlingar utom Spånga
Danmark	7.2	7.6
Norge	9.5	8.3
Västtyskland	9.9	9.0
Italien	14.1	15.0
Storbritannien	20.9	20.9
Spanien	21.3	18.6
Finland	24.3	14.1
USA	27.2	28.3
Jugoslavien	27.4	24.8
Polen	27.8	20.6
Grekland	48.7	35.7
Chile	62.6	41.5
Turkiet	62.8	34.3
Alla utländska medborgare	26.8	15.4

Segregationsindexen för skilda nationalitetsgrupper varierar som syns av tabellen. Indexen antyder hur boendemönstren skiljer sig mellan respektive nationell grupp och hela befolkningen i Stockholm, men den säger ingenting om *hur* respektive nationalitetsgrupps fördelning över församlingar avviker från "den allmänna spridningen". Diagram 11.2 ger oss en uppfattning om dessa avvikelser vad gäller de tre grupperna amerikanska, jugoslaviska och polska medborgare, som alla har i stort sett samma grad av särboende, men vilkas boendemönster inbördes som syns är ganska olika.

Fig 11.2 Amerikanska, jugoslaviska och polska medborgare fördelade över Stockholms församlingar (31.12.78)

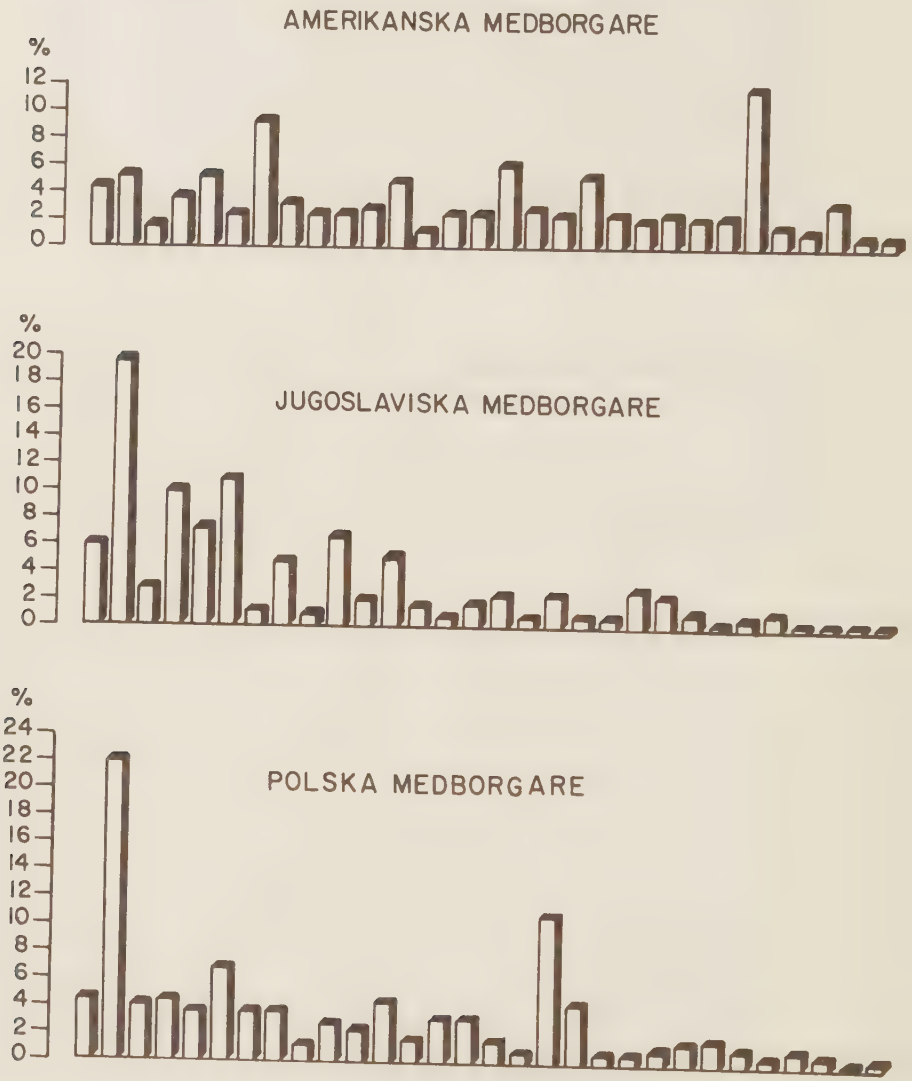

11.3 Åtskillnad i boendemönster mellan nationalitetsgrupper

Medan segregationsindex använts som ett sammanfattande mått på hur utländska medborgare eller en nationell grupps boendemönster avviker från hela befolkningens så har dissimilaritetsindexet bland annat använts för att få en uppfattning om hur de utländska medborgarnas boendemönster skiljer sig åt sinsemellan. Måttet är ett uttryck för hur stor andel av en nationalitetsgrupp som skulle behöva byta församling för att gruppen skulle få samma mönster som jämförelsegruppen.

Dissimilaritetsindex för alla nationalitetsgrupperna sinsemellan beräknades vilket resulterade i en matris (se tabellbilaga). Värdena i matrisen överfördes till ett tvådimensionellt diagram enligt det tidigare beskrivna förfaringssättet.

Figur 11.3 Grad av likhet mellan olika nationalitetsgruppers boendemönster. Grafisk sammanfattning av dissimilaritetsindexmatris (1978)

Medborgarskapsland

Siffrorna motsvarar följande:

1	=	Chile	8	=	Polen
2	=	Danmark	9	=	Spanien
3	=	Finland	10	=	Storbritannien
4	=	Grekland	11	=	Turkiet
5	=	Italien	12	=	Västtyskland
6	=	Jugoslavien	13	=	USA
7	=	Norge			

Stressvärdet är 0.045, vilket innebär att de två dimensionerna är en bra beskrivning av matrisen. Som syns är den ena dimensionen betydligt starkare än den andra (x– dimensionen svarar för 94,5% av förklarad varians, y-dimensionen för 5.5%). Hur denna dimension kan uttydas tas åter upp i kapitel 17.

Allmänt kan diagrammet tolkas som att i de församlingar där en stor andel av de turkiska och chilenska medborgarna bor där bor en mycket liten del av de amerikanska medborgarna och tvärtom. Chilenska, turkiska och även grekiska medborgare bor sinsemellan i ungefär *samma* församlingar. Det gör även finländska och polska medborgare. En annan grupp nationaliteter som bor i ungefär samma församlingar är danska, norska och västtyska medborgare.

Av diagrammet framgår åter bland annat att ungefär lika stora segregationsindex för nationalitetsgrupper inte nödvändigtvis behöver betyda att grupperna bor i samma församlingar. Som exempel kan amerikanska, jugoslaviska och polska medborgare nämnas. Två andra exempel är engelska och spanska medborgare.

12 Särboende och etnisk-kulturella skillnader

12.1 Inledning

Syftet med detta kapitel är att belysa eventuella samband mellan invandrargruppers särboende, enligt erhållna segregationsindex (tabell 11.1) och etnisk-kulturella skillnader mellan var och en av grupperna och svenskar.

Etnisk-kulturella skillnader kan förmodas påverka särboende på flera sätt. Behovet att bevara en kulturell identitet är förmodligen särskilt stort bland de grupper där skillnaderna mellan svenskt kulturmönster och hemlandets kultur är stora, och där synen på barnuppfostran, familjen, könsroller osv är mycket annorlunda. Nära kontakt med landsmän, speciell service och speciella institutioner kan underlätta ett sådant bevarande.

Dessutom är det sannolikt att etnisk, negativ särbehandling förekommer gentemot vissa grupper, och att det framför allt är de invandrargrupper som har tydliga etniska markörer som är utsatta för en sådan särbehandling. Särbehandlingen kan påverka en grupps boendemönster på ett direkt sätt och utan hänsyn till vad gruppmedlemmarna har för behov eller önskemål. Diskriminering, gruppens uppfattning om att diskriminering existerar och att majoritetsbefolkningen har stereotypa föreställningar om gruppmedlemmarna kan också påverka boendemönstren och särboendet på ett indirekt sätt, eftersom behovet av den egna gruppen kan förmodas förstärkas.

Med utgångspunkt från de registerdata som använts i huvuddelen av denna empiriska studie kan de *olika* konsekvenserna av etnisk-kulturella skillnader inte särskiljas på ett systematiskt sätt. I intervjustudien (bil. 6) kan dock vissa aspekter särskiljas.

12.2 Indikatorer på etnisk-kulturella skillnader

De uppgifter om invandrare som finns i den officiella statistiken gäller alltså i vissa fall medborgarskapsland, i andra fall födelse-

land. Som framgått av de teoretiska avsnitten är detta inga ideala kategorier för att beskriva kulturella skillnader.

En nationell grupp kan ha en gemensam kulturell grund som består av ett och samma språk, likartade grundvärderingar, traditioner och seder etc, vilka förmedlas och lever vidare genom institutioner på nationell nivå. Man kan dock inte ta för givet att samma språk talas inom ett land, även om landet endast har *ett* officiellt språk. Samma förhållanden kan råda vad gäller religion. I den mån olika språkliga och religiösa grupper existerar i ett land finns det ofta starka motsättningar mellan dem.

Många kulturella variationer kommer att skymmas då nationalitet utgör kategoriseringsgrund. Man kan förmoda att ju större länderna är, och ju mindre utvecklad masskommunikationen är inom länderna, desto fler sådana kulturella olikheter finns det, och desto sämre indikator på etnisk-kulturell likhet blir alltså den nationella bakgrunden.

Genom att använda medborgarskap eller födelseland som mått på kulturell tillhörighet suddas också de kulturella skillnader ut som kan återföras på uppväxtmiljö i termer av storstads-, småstads- eller landsbygdsmiljö, på den teknologiska utvecklingsgrad som kännetecknar det lokalsamhälle invandraren lämnat, och på de olika utbildningsbakgrunder invandrare från samma nation kan ha. Alla dessa omständigheter kan antas påverka den kulturella distansen till svenskarna och till andra invandrarnationaliteter. (Se exempelvis Åhlund, Aleksandra, 1978, 1979).

Vissa förändringar *inom* en grupp kan förmodas ske med vistelsetid i det nya hemlandet. Genom att använda kategorin utländska medborgare kontrolleras delvis effekter av vistelsetiden eftersom denna kategori genomsnittligt kan antas ha varit i Sverige kort tid och exempelvis kortare tid än immigranter som naturaliserats. Vistelsetidens roll diskuteras och analyseras mer ingående i nästa kapitel.

12.2.1 Språk och religion

Om man skulle försöka konstruera adekvata mått på kulturell distans mellan nationer skulle man behöva göra analyser av kulturmönster, värderingar, normer för barnuppfostran, syn på familj,

könsroller, den kulturella kontakten mellan nationerna osv. En sådan djupgående analys har inte varit möjlig i den här studien. I stället har jag nöjt mig med att använda två mycket grova indikatorer på kulturell distans. Det är språk och religion, och med dessa kan man åtminstone få en *viss* uppfattning om distansen.

På grund av språkets unika betydelse i människors liv kan man förmoda att "det språkliga avståndet" mellan svenska och en invandrares modersmål är en relativt god indikator på tidigare, kulturella kontakter och på det mer generella, kulturella avståndet. (Se exempelvis Guest, Avery & Weed, 1976).

Figur 12.1 Språkliga skillnader

Språket skiljer sig föga från svenskan. Immigranter med detta språk som modersmål kan använda det egna språket i hög grad	Danska Norska Finlands-svenska
Språket skiljer sig från svenskan. Många kan dock förväntas behärska det, efter som det lärs ut i svenska skolor och p g a dominansen inom massmedia, livsstilar etc. Immigranter kan alltså förmodligen använda det egna språket i hög grad.	Engelska Tyska
Språket skiljer sig markant från svenskan. Det studeras endast av få i svenska skolor, men många har kommit i kontakt med språken genom studiecirklar, film, semesterresor, etc.	Italienska Spanska
Språket skiljer sig från svenskan och det kulturella utbytet är litet. Få svenskar kan förmodas behärska eller förstå det eftersom det sällan förekommer i studiecirklar, massmedia etc. Möjligen kan några ha kommit i kontakt med språket och kulturen genom semester och liknande.	Grekiska Finska Serbo-kroatiska Turkiska Polska

Till den språkliga indikatorn kan skillnader i religion fogas, eftersom religionen ofta inverkat på kulturen i sin helhet. Markanta religionsskillnader kan dessutom betraktas som speciellt varaktiga.

Fig 12.2 Religiösa skillnader

Skillnader	*Invandrarnas ursprungsland*
Ingen skillnad mellan religionen i ursprungslandet och Sverige	Danmark Norge Finland Västtyskland England USA?
Viss skillnad mellan religionen i det egna, ursprungliga hemlandet och Sverige	Jugoslavien Spanien Italien Chile Polen
Stor skillnad mellan religionerna	Grekland (Polen)* Turkiet**

* I början av 1970-talet bestod en stor andel av de polska invandrarna till Sverige av polska judar, vilket kan ha påverkat boendemönstren

** Så gott som alla turkar i Stockholm är muslimer (Alpay, 1980:19 och 94)

Vilken vikt de båda indikatorerna skall ges då de förs samman finns det inget enkelt svar på. Ett antagande är dock att religionen spelar stor roll, eftersom denna är starkt förknippad med många kulturella aspekter. Även det geografiska avståndet och den teknologiska utvecklingsgraden kan tänkas ha viss betydelse för det kulturella utbytet mellan en nation och Sverige. Med den utgångspunkten skulle man kunna dela in de aktuella invandrargrupperna i följande grova kategorier.

Figur 12.3 Kulturell distans mellan en nation och Sverige

Kategori	*Nation*
1	Danmark, Norge, Finland (Svensktalande grupper)
2	Storbritannien, Västtyskland, Finland (Finsktalande grupper)
3	USA? Spanien, Italien
4	Chile? Polen, Jugoslavien
5	Grekland
6	Turkiet

Att den kulturella distansen är kort mellan Sverige och nationerna i kategori 1 och 2 är väl ganska klart. Att den kulturella distansen mellan Sverige och Turkiet resp Grekland är lång är också tämligen klart, även om distansen varierar med social klasstillhörighet, urban eller rural bakgrund, ålder osv.

Att fastställa den kulturella distansen mellan de olika nationerna i mittenkategorierna och Sverige är däremot svårare. Det kulturella utbytet mellan Sverige och Spanien resp Italien är dock sannolikt större än utbytet med Jugoslavien. Den kulturella distansen skulle således vara större mellan Sverige och Jugoslavien än mellan Sverige och de båda andra länderna, även om den naturligtvis också i de här fallen varierar med skilda sociala bakgrundsfaktorer.

12.2.2 Andra indikatorer på etnisk-kulturell distans

En vanlig indikator på etnisk-kulturell distans är föreställningar om och attityder mot en etnisk grupp.

I en studie av Trankell (1969:136 ff) belystes *svenskarnas inställning* till några av de större immigrantgrupperna.[1] Turkar ingick inte i studien. Ett resultat i studien var att greker, jugoslaver och polacker var föremål för vad man kallade "främlingsskapets fördomar", ett resultat som tyder på att svenskar uppfattar att det etnisk-kulturella avståndet till dessa grupper är stort.

Uppfattad diskriminering skulle kunna ses som en annan indikator på uppfattad etnisk kulturell distans. Alpay (a.a.) fann i sin studie att turkiska immigranter uppfattade sig mer diskriminerade än vad polska, jugoslaviska och finländska immigranter gjorde. Dessa förhållanden ger ytterligare stöd åt att det etnisk-kulturella avståndet mellan Turkiet och Sverige är stort och större än det mellan de övriga tre grupperna och Sverige.

En ofta använd indikator på kulturell distans är *äktenskapsval.* Det är alltså då *den sociala aspekten* av distansen man för fram. Om det är ovanligt med äktenskap utanför gruppen betraktas det som en indikation på etnicitet och på viss kulturell distans till andra grupper. Om det är vanligt med äktenskap mellan immigranter med viss etnisk bakgrund och den inhemska befolkningen ses det som ett tecken på att den kulturella distansen är liten.

För att se hur den gjorda grupperingen och den sociala aspekten av kulturell distans överensstämmer användes statistiken över ingångna äktenskap i Sverige 1978. I denna finns uppgifter om de båda äktenskapskontrahenternas nationalitet.

Tabell 12.1 Ingångna äktenskap med svensk partner (1978)

Ingångna äktenskap med svensk partner i relation till alla ingångna äktenskap i vilka båda eller en av kontrahenterna har utländskt medborgarskap.

Medborgarskapsland*	Andel i procent
Norge	81
Italien	81
USA	81
Västtyskland	79
Danmark	77
Storbritannien	76
Spanien	65
Polen	56
Finland	44
Grekland	40
Jugoslavien	29
Turkiet	14

* Uppgifter om chilenska medborgare saknas

Källa. Befolkningsförändringar 1978, Del 3, (SOS) SCB, 1980.

Som syns av tabellen är variationerna stora mellan immigrantgrupperna. I vissa grupper är det mycket vanligt att man gifter sig med en svensk partner, medan det i andra grupper är sällsynt.

De immigrantgrupper där det är vanligast är norska, italienska, amerikanska, västtyska, danska och engelska medborgare i nämnd ordning.

Italienska medborgare har ju en relativt lång vistelsetid i Sverige, och möjligen skulle den kulturella distansen vara mindre än vad språk och religion anger.

För de övriga nämnda grupperna i vilka det är vanligt att "gifta sig svenskt" kan man inte utesluta att de kulturella skillnaderna är ganska små i samtliga fall. Det skulle alltså vara mindre meningsfullt att särskilja *olika långa* kulturella avstånd.

Bland turkiska medborgare är det sällan man ingår äktenskap med svensk partner. "Blandäktenskap" är också relativt ovanligt i

de jugoslaviska, finländska och grekiska grupperna. Alla grupperna har kategoriserats som immigrantgrupper med relativt stora kulturella skillnader. Eftersom finländska immigranter och svenskar förmodades vara mer lika än polska immigranter och svenskar skulle man dock ha förväntat sig att det var vanligare med äktenskap mellan de förstnämnda.

Även för de övriga nordiska immigrantgrupperna hade man förväntat sig att det skulle vara vanligare med äktenskap med svenskar. Det är inte omöjligt att andra samboendeformer än giftermål förekommer oftare just bland de nordiska grupperna än bland andra utländska medborgare och svenskar. Denna hypotes har emellertid inte kunnat prövas.

En sammanfattande slutsats är att det finns vad man kan kalla ett långt kulturellt avstånd mellan å ena sidan turkiska och grekiska immigranter och svenskar å andra sidan. Det finns också mycket som talar för att det finns ett ganska långt kulturellt avstånd mellan jugoslaviska, polska och vissa finska immigranter och svenskar. För immigranter från Italien, Spanien och Chile, liksom för amerikanska och engelska immigranter är det mer tveksamt hur långt det s k kulturella avståndet är.

För norska, danska och svensktalande finländska immigranter är emellertid de kulturella skillnaderna entydigt små.

12.3 Samband mellan bostadssegregation och etnisk-kulturell distans

Tabell 12.2 Särboendet (s) för utländska medborgare med visst medborgarskap (31.12 1980).

	Segregationsindex	
Medborgarskapsland	Alla församlingar	Alla församlingar utom Spånga
Norge	8.9	8.5
Västtyskland	8.5	8.0
Danmark	9.1	8.8
Italien	14.6	15.5
Storbritannien	18.7	18.5
Spanien	22.7	19.1
Finland	22.7	13.2
USA	25.0	26.5
Jugoslavien	26.2	25.5
Polen	26.9	19.3
Grekland	51.2	36.5
Chile	62.7	45.6
Turkiet	66.5	39.6

Ovanstående tabell har stora likheter med tabell 11.1 över segregationsindexen för 1978. Sambandet (r) mellan indexen för alla församlingar är .996 och sambandet mellan indexen för alla församlingar utom Spånga är .988.

Om *skillnaderna* mellan indexen beräknade på alla församlingar och indexen beräknade på alla församlingar utom Spånga fokuseras ser man att det framför allt är indexen för turkiska, grekiska och chilenska medborgare som är betydligt lägre då Spånga utelämnas. Detta var naturligtvis att vänta med tanke på att stora andelar av nationaliteterna bor i Spånga. De tre grupperna har dock enligt båda beräkningarna högst index av alla nationaliteterna.

För finländska medborgare sjunker också index kraftigt, liksom är fallet med polska medborgare, då Spånga tas bort ur beräkningarna. Samma tendens gäller även för jugoslaviska och spanska medborgare, om än ej lika tydligt. För övriga nationaliteter finns inga märkbara skillnader.

Rangordningen mellan nationaliteterna varierar så tillvida att finländska och polska medborgare får en lägre rangordning då Spånga utelämnas. Vidare får chilenska istället för turkiska medborgare högst index.

I stort sett motsvarar dock styrkan på indexen den gruppering som gjordes i figur 12.3, dvs en gruppering enligt det förmodade etnisk-kulturella avståndet mellan en invandrarnationalitet och Sverige. Att de västtyska medborgarna 1980 visar mindre särboende än norska och danska medborgare kan troligen tillskrivas slumpfaktorer. För så gott som samtliga år under 1970-talet har de tre ovannämnda nationaliteterna ungefär samma boendemönster, dvs ett segregationsindex som är omkring 8-9. Det finns emellertid tre undantag och det är amerikanska, engelska och chilenska medborgare som alla har ett högre index än förväntat.

Att det finns ett samband mellan etnisk-kulturell distans och grad av särboende skall dock inte tolkas som att den etnisk-kulturella distansen helt kan förklara styrkan i särboendet. Invandrarnationaliteterna skiljer sig förmodligen åt i flera avseenden. Hur homogena hushållen i en nationalitetsgrupp är med hänsyn till resurser i vid bemärkelse, hushållssammansättning, speciella motiv med vistelsen, osv kan också förmodas påverka graden av särboende, något som kommer att belysas mer ingående i senare kapitel. Det förhållandevis höga särboendet bland engelska och amerikanska medborgare tas då också upp.

Den kraftiga segregationen bland de chilenska medborgarna har belysts särskilt i den tidigare nämnda intervjustudien (bil. 6). Av denna studie att döma skulle den starka segregationen vara relaterad till såväl *etnisk-kulturell distans* som till *möjligheter* för hushållen att välja bostadsområde.

---

[1] En parallell studie genomförs inom den pågående Diskrimineringsutredningen och resultaten kommer att publiceras under 1984

13 Etnisk segregation och minskad kulturell distans

13.1 Inledning

Problemet som belyses i det här kapitlet är samband mellan *förändringar* i etnisk bostadssegregation och *förändringar* i den kulturella distansen mellan en immigrantgrupp och den inhemska befolkningen.

Många internationella erfarenheter pekar på att etniska boendemönster ofta förändras mycket långsamt och att det kan ta generationer innan en etnisk boendekoncentration löses upp. I den mån etnisk segregation är uttryck för etnisk-kulturell distans skulle alltså denna långsamma process tyda på att den kulturella distansen minskar förhållandevis långsamt.

Att den etnisk-kulturella distansen minskar beror bland annat på att kontakterna mellan immigranterna och den inhemska befolkningen blir allt fler med tiden, och att attityder och föreställningar man har om varandra förändras. Förmodligen minskar emellertid distansen mest p g a att immigranterna förändras. De lär sig språket, ändrar vanor och närmar sig den inhemska befolkningen socialt och kulturellt, de *assimileras*. De för gruppen speciella behoven och önskemålen vad gäller bostadsläge antas då också få lägre prioritet vid val av bostad, och etniska segregationen minskar således.

Eftersom det "ursprungliga kulturella avståndet" till Sverige varierar med de studerade immigrantgrupperna och eftersom även betingelser både på arbetsmarknad och bostadsmarknad kan förmodas variera vid ankomsten kan man förvänta sig att närmandet sker i olika takt för olika nationalitetsgrupper.

Ju längre det kulturella avståndet är från början mellan en immigrantgrupp och svenskarna desto långsammare kan den här assimileringsprocessen förmodas ske. Bland de studerade grupperna skulle således den kulturella distansen minska i långsam takt särskilt bland turkiska och grekiska immigranter.

Motivet med vistelsen i Sverige kan allmänt förmodas påverka assimileringstakten. Flyktingar som inte har någon förhoppning om

en snar återvändo till det ursprungliga hemlandet, eller som inte vill återvända, skulle exempelvis förväntas assimileras i snabb takt och bostadssegregationen alltså försvagas fortare. Möjligen kan viss andel polska immigranter tillhöra denna grupp.

13.2 Indikatorer på assimilering

I sammanställningen över de utrikes födda som var bosatta i Stockholm vid årsskiftet 1980-1981 finns såväl *vistelsetid* som *medborgarskap* noterat. Genom att jämföra underkategorier med varierande vistelsetid, eller kategorier som naturaliserats med kategorier som behållit sitt medborgarskap, kan frågan om sambandet mellan etniskt särboende och assimilering i viss mån belysas. (Varken vistelsetid eller medborgarskapsbyte är dock några ideala indikatorer.)

Medborgarskapsbyte, dvs naturalisering, betyder en relativt lång vistelsetid (för icke-nordbor över fem år, för nordbor minst två år). För många invandrare kan det förmodas vara tecken på viss kulturell assimilering. Formellt behövs det exempelvis viss kunskap i svenska språket för att få ett svenskt medborgarskap. Dessutom är det en handling som kräver aktiv insats.

I vissa fall är det emellertid tveksamt om medborgarskapsbyte är relaterat till kulturell assimilering. Motiven till byte kan vara många. För politiska flyktingar innebär det ofta en nödvändig trygghet, för andra invandrare kan förmåner, plikter och skyldigheter som är förknippade med medborgarskap påverka valet.

Vistelsetid är snarare en indikator på assimilering i vid bemärkelse än enbart på kulturell assimilering, vilket behöver beaktas då resultaten tolkas.

13.3 Använda mått

Segregationsindex mäter skillnader i boendemönster mellan en kategori och hela övriga befolkningen. Som tidigare konstaterades kan dock samma index för två grupper innebära att grupperna bor ganska åtskilda. Det kan också innebära att de bor i *olika typer* av bostadsområden. En grupp som exempelvis bor i de minst attrakti-

va bostadsområdena kan ha ungefär samma index som en grupp som bor i de mest attraktiva områdena. Förändringar i demografiskt och socio-ekonomiskt avseende kan leda till olika bostadsmönster men oförändrade index.

Med hjälp av segregationsindex kan vi således endast komma åt en assimilering i vid bemärkelse. En markant sänkning av indexet inom en invandrargrupp skulle kunna tolkas som tecken på sådan assimilering. Finns ingen förändring av indexet kan detta emellertid ha olika grunder. Det kan exempelvis innebära att ingen typ av assimilering skett, men det kan också betyda att endast kulturell eller endast socio-ekonomisk assimilering ägt rum.

Dissimilaritetsindex mellan två underkategorier med olika vistelsetid, eller mellan en kategori som naturaliserats och en som inte bytt medborgarskap, kan ge vissa ledtrådar om det etniska särboendet är av olika karaktär. Dissimilaritetsindexen mellan underkategorierna är då relativt höga.

De data som används i detta kapitel är uppgifter om födelseland. Index och koefficienter som erhålls här är alltså inte direkt jämförbara med dem i föregående kapitel. En grupp med visst födelseland skiljer sig ju i flera avseenden från en grupp med visst medborgarskap.

13.4 Disposition av kapitlet

Kapitlet är disponerat på följande sätt.

I nästa avsnitt belyses skillnader i vistelsetid för de studerade nationella grupperna. Den genomsnittliga vistelsetiden liksom vistelsetidsprofilerna skiljer sig nämligen mellan grupperna, något som kan förmodas inverka på gruppernas segregationsindex på gruppnivå. Med utgångspunkt från ett sådant eventuellt samband kan man emellertid inte dra slutsatser om samband på individuell nivå. För att komma något närmare svaret på den frågan har segregationsindex för varje årskull invandrare studerats i avsnitt 13.7. För att se om särboendegrad och naturalisering visar något samband på nationalitetsgruppsnivå belyses därefter variationer i medborgarskapsbyten mellan nationella grupper. Medborgarskapsbyte kontrolleras sedan för, och de två undergruppernas segregationsin-

dex jämförs. Slutligen konstanthålls också i viss mån vistelsetiden varefter segregationsindexen jämförs.

13.5 Variationer i vistelsetid

Som syns av diagram 13.1 är det ca 85 procent av de i Västtyskland födda som varit i Sverige i minst tretton år. 98 procent av dem har varit i landet minst två år. Invandrare födda i Danmark och Norge har en likartad profil. 65 procent av de invandrare som är födda i Italien har varit här i minst tretton år, vilket är en förhållandevis hög andel. Även en förhållandevis hög andel av de invandrare som är födda i USA har varit i Sverige en längre tid, men bland denna nationella grupp finns också en stor grupp med kort vistelsetid. Ca 45 procent av de i Spanien födda har varit i landet minst tretton år men även i denna födelselandsgrupp finns relativt många med kort vistelsetid. Ca hälften av invandrarna som är födda i Finland har varit här minst tretton år, men endast ca sjuttio procent i minst fem år, vilket är betydligt färre än exempelvis bland födda i Jugoslavien som inte har lika hög andel med riktigt lång vistelsetid. Invandrare födda i Storbritannien har förhållandevis kort vistelsetid och har en profil som påminner något om i Polen födda. Bland de i Grekland födda är det relativt få som varit i landet minst tio år medan förhållandevis många varit här minst fem år. Bland de invandrare som är födda i Turkiet och Chile är det en förhållandevis låg andel som varit här i minst fem år, men också i minst två år. Ca 15 procent av de i Turkiet födda och ca 27 procent av de i Chile födda har varit här mindre än två år.

Fig 13.1 Vistelsetidsprofil. Invandrare med visst födelseland fördelade efter antal år i Sverige.

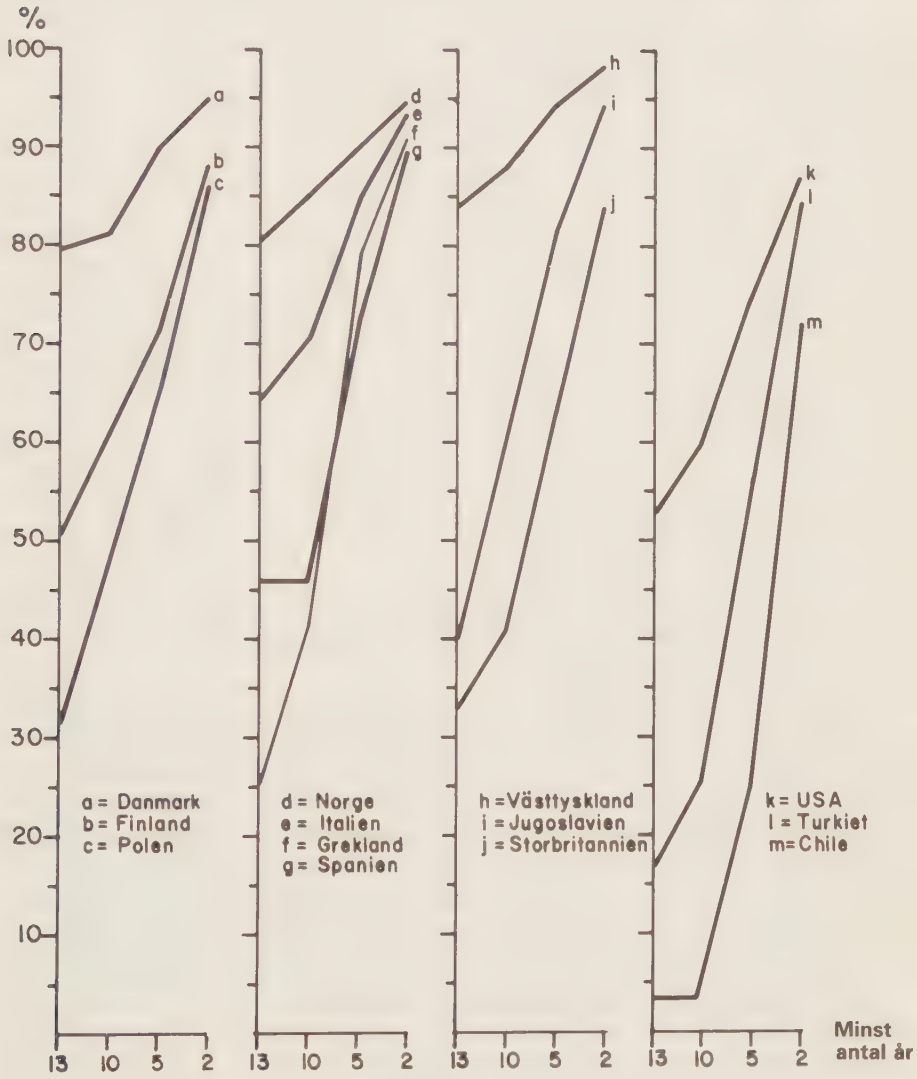

Källor: Uppgifter för de i Chile födda är hämtade från råtabeller för Stockholms Län. För övriga gäller uppgifterna för Stockholms Kommun. Data har erhållits från USK.

13.6 Variationer i särboendegrad

Tabell 13.1 Särboendet (s) bland immigranter födda i visst land (31.12.1980).

Födelseland	Segregationsindex (s)
Norge	5.6
Danmark	6.4
Västtyskland	8.2
Italien	13.6
Finland	13.8
Polen	15.4
Spanien	18.1
Storbritannien	19.2
USA	19.4
Jugoslavien	22.7
Grekland	47.2
Turkiet	63.0

13.6.1 Relationen mellan vistelsetidsprofil och särboendegrad

En översiktlig jämförelse mellan vistelsetidsprofilen och särboende för de skilda nationalitetsgrupperna tyder alltså på att grupper med förhållandevis lång vistelsetid här har lågt index och grupper med relativt kort vistelsetid har högt index. Sambandet mellan andelen av en invandrargrupp som varit i Sverige minst tretton år och segregationsindex är -.79 (r). Hur sambanden ser ut på individnivå framgår inte, men genom att kontrollera för vistelsetid och beräkna segregationsindex för underkategorier kan den här frågan belysas mer systematiskt. Det görs i följande avsnitt.

13.7 Vistelsetid och särboende

Biterman, D. och Toivanen, M. (1981) har i en uppsats beräknat segregationsindex för varje "årskull" av invandrare födda i bland annat Finland, Polen, Storbritannien, USA, Jugoslavien, Grekland

och Turkiet. Resultatet av denna beräkning har illustrerats i figurerna 13.2.a och 13.2.b.

Fig 13.2.a Särboende (s) 1980 för invandrare födda i Turkiet, Grekland, Storbritannien och Finland. Invandrarna uppdelade efter ankomstår till Sverige.

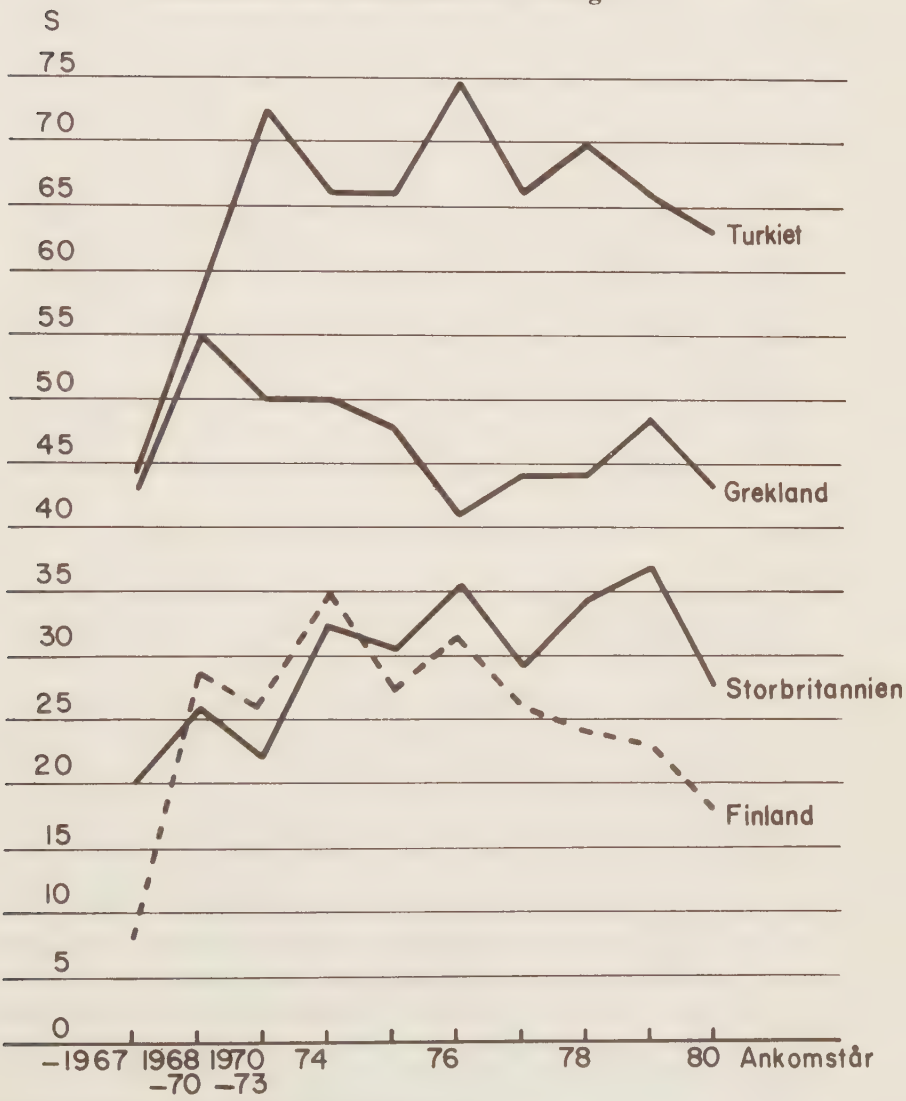

Källa. Tabeller i Biterman och Toivanen (a.a.)

Fig 13.2.b Särboende (s) 1980 för invandrare födda i USA, Jugoslavien och Polen. Invandrarna uppdelade efter ankomstår till Sverige.

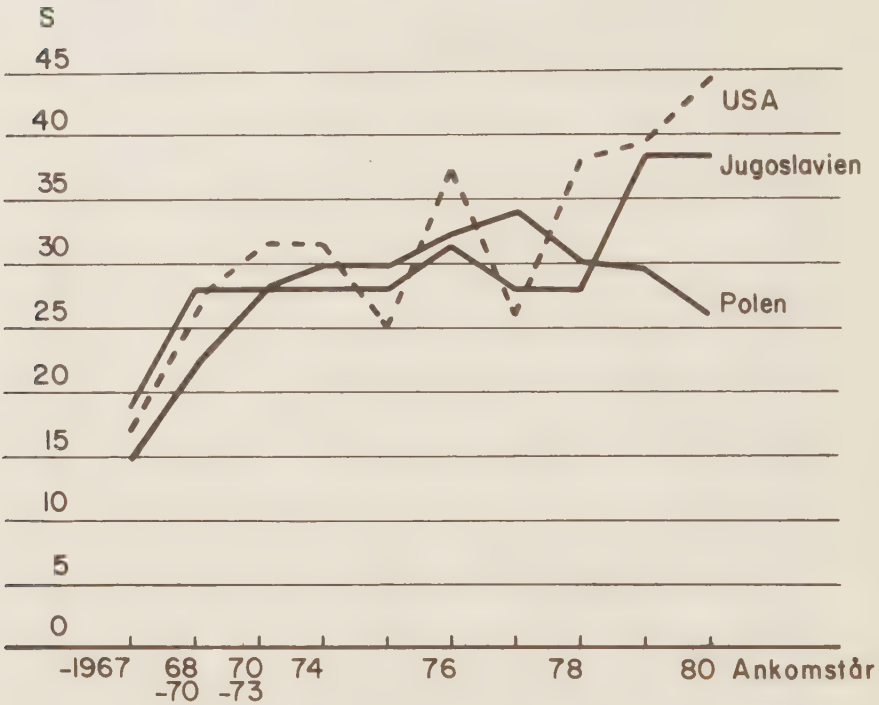

Varje grupp som ett segregationsindex beräknats för består av minst ett hundra personer. Gruppernas storlek varierar dock och eftersom segregationsmåttet är känsligt för variationer skall eventuella skillnader tolkas med försiktighet. Detta gäller särskilt jämförelser mellan den relativt stora andel som kommit före 1967 och övriga årskullar. Skillnaden mellan den grupp som varit i Sverige längst tid och de invandrare som kommit under 1970-talet är dock påtaglig i samtliga undergrupper med samma födelseland, och denna skillnad kan knappast tillskrivas mättekniska skäl. De grupper som varit i Sverige i minst tretton år har lägre grad av särboende än de som kommit senare i sex av de sju grupperna. Det är dock inga dramatiska förändringar av segregationsindexen om man undantar invandrare som är födda i Turkiet. Värt att observera är

också att segregationsindexen för de turkisk-födda invandrare, som varit i Sverige minst tretton år, är mycket hög i relation till andra invandrargrupper. Samma tendens finns för de i Grekland födda invandrarna. Detta tyder på att några omständigheter som särskilt behov av närhet till landsmän, långsammare assimilation i snäv eller i vid bemärkelse, uppfattning om och erfarenheter av etnisk särbehandling kan påverka boendemönster under en mycket lång period.

Vad jag tidigare kallat det "ursprungliga, kulturella avståndet" tycks alltså vara ett fruktbart begrepp vid studier av etnisk bostadssegregation.

Att graden av särboende generellt är något lägre för kategorier med lång vistelsetid än för dem med kortare vistelsetid behöver naturligtvis inte nödvändigtvis enbart vara uttryck för assimilering. Hypotetiskt skulle särboendet kunna ha varit mindre utpräglat under 1960-talet. Enligt den s k ekologiska hypotesen (Lindberg, 1971) permanentas boendemönster genom att hushåll tenderar att flytta kortare sträckor. "Utgångsläget" vad gäller särboendet skulle alltså sätta sin prägel på boendemönstren för en lång tid.

13.8 Variationer i medborgarskapsbyte

Tabell 13.2 Andel (%) naturaliserade av alla immigranter med viss vistelsetid och födelseland.

Födelseland	Efter stipulerad tid här		Efter minst tretton år
		(efter 5 år)	
Polen	82.6		94.5
Västtyskland	79.1		83.3
Norge	67.4	(71)	75.3
USA	67.4		83.8
Danmark	63.5	(67)	70.3
Finland	49.0	(57)	69.0
Spanien	43.6		52.8
Italien	42.9		46.1
Storbritannien	38.9		54.4
Grekland	27.4		34.7
Jugoslavien	19.1		30.1
Turkiet	10.1		19.3

Källa: Råtabeller över utomlands födda, bosatta i Stockholm 31.12.1980, USK

Tabellen visar att invandrare födda i Turkiet, Jugoslavien och Grekland i nämnd ordning har bytt medborgarskap i minst utsträckning och att invandrare födda i Polen har bytt medborgarskap i störst utsträckning. Det gäller både för dem som varit i Sverige i minst fem år och för dem som varit här i minst tretton år.

Sambandet mellan inslaget av en nationalitetsgrupp som bytt medborgarskap och segregationsindex är relativt högt. Då de invandrare som varit här stipulerad tid för medborgarskapsbyte tas som utgångspunkt är sambandskoefficienten r - .75. (För dem som varit här minst tretton år är r = -.73).

Detta samband gäller förhållanden på gruppnivå. Genom att beräkna segregationsindex för såväl utländska medborgare som för naturaliserade, givet födelseland, kan sambandet mellan medborgarskapsbyte och grad av särboende på individnivå också belysas.

13.9 Segregationsindex för utländska medborgare och naturaliserade svenskar

Tabell 13.3 Särboendet (s) bland immigranter. Immigranterna uppdelade efter födelseland och aktuellt medborgarskap (31.12.1980).

Födelseland	Utländskt medborgarskap (a)	Svenskt medborgarskap (b)	Diff (a-b)
Norge	9.1	8.6	0.5
Västtyskland	11.1	10.4	0.7
Danmark	11.5	7.7	3.8
Italien	14.3	17.2	-2.9
Storbritannien	19.5	23.4	-3.9
Finland	20.2	7.5	12.7
Spanien	21.7	16.4	5.3
Jugoslavien	25.5	14.7	10.8
Polen	25.2	12.5	12.7
USA	27.3	14.9	12.4
Grekland	49.1	43.6	5.5
Turkiet	64.7	(33.7)*	31.0

*N = 133

Med undantag för de invandrare som är födda i England och i Italien gäller det att de som naturaliserats har lägre grad av särboende än de som har kvar sitt medborgarskap. Skillnaderna är mycket stora inom gruppen födda i Turkiet.

Resultaten tyder på att det finns ett samband mellan naturalisering och lägre grad av särboende, även på individnivå, för de flesta nationalitetsgrupperna.

Bland de utomlands födda med utländskt medborgarskap varierar sannolikt vistelsetiden mer än bland dem som naturaliserats. För att i viss mån kontrollera för vistelsetiden beräknades också

segregationsindex för de invandrare som kommit till Sverige före 1975 sedan de delats upp med avseende på medborgarskapsbyte. Gruppen med svenskt medborgarskap och ankomsttidpunkt före 1975 skiljer sig antalsmässigt förhållandevis lite från samtliga som naturaliserats. Enda undantaget är finländarna, som blir ca tusen personer färre. Segregationsindex är emellertid så gott som identiska.

Tabell 13.4 Särboendet (s) bland immigranter som kommit till Sverige före 1975. Immigranterna uppdelade efter födelseland och aktuellt medborgarskap.

Födelseland	Utländskt medborgarskap (a)	Svenskt medborgarskap (b)	Diff (a-b)
Norge	8.2	8.9	-0.7
Danmark	9.7	8.3	1.4
Västtyskland	11.2	10.7	0.5
Storbritannien	17.9	23.7	-5.8
Italien	18.0	16.4	1.6
Finland	18.7	7.6	11.1
Polen	22.4	11.9	10.5
Spanien	25.6	16.3	9.3
USA	26.1	15.2	10.9
Jugoslavien	26.2	15.1	11.1
Grekland	53.1	40.5	12.6
Turkiet	62.4	(33.4)*	29.0

*N=123

Fortfarande finns det en tendens att graden av segregation är starkare för dem som behållit sitt medborgarskap än för dem som naturaliserats. Skillnaderna kan alltså inte i någon större utsträckning förklaras med att utländska medborgare har genomsnittligt kortare vistelsetid. Det finns också fortfarande en variation *mellan*

nationalitetsgrupperna med avseende på hur stora skillnaderna är.

Personer födda i Storbritannien avviker även nu från de övriga. Naturaliserade engelsmän har fortfarande högre segregationsindex än engelsmän med brittiskt medborgarskap.

Engelsmännens avvikande mönster skulle kunna hänga samman med att den grupp som naturaliserats är socio-ekonomiskt mer homogen än gruppen med engelskt medborgarskap. De båda kategorierna bor åtskilda (dissimilaritetsindex är 16.3). Vidare återfinns 21 procent av gruppen naturaliserade engelsmän och engelskor mot 10 procent av engelskfödda brittiska medborgare i de tre församlingarna med högst social status (se även kapitlen 16 och 17). Dessa siffror stödjer i viss mån en sådan hypotes.

13.10 Sammanfattande slutsatser

För de immigranter som varit i Sverige i mindre än tio år finns inget klart samband mellan vistelsetid och segregationsgrad. Resultaten stödjer alltså delvis erfarenheter från andra länder att etniska boendemönster inte förändras i någon snabb takt.

Immigranter som varit i Sverige en längre tid (minst tretton år) bor emellertid mindre segregerat än sina landsmän som varit här kortare tid. Dessa resultat skulle kunna tolkas som att segregationen minskar med minskad kulturell distans, eller med assimilering i vid bemärkelse, och att det är relativt långa processer det handlar om. Eftersom bostadsutbudet i Stockholm under 1950- och 1960-talet skiljde sig mycket från bostadsutbudet under större delen av 1970-talet skall emellertid en sådan tolkning inte överbetonas. Graden av segregation kan troligen även vara beroende av *när* flertalet i en nationalitetsgrupp kommit hit.

Något som framgår klart är att de nationella grupper med stora kulturella skillnader har högre segregationsgrad än de övriga studerade grupperna oavsett hur kort eller lång tid de varit i Sverige. Bostadssegregationen bland de förstnämnda grupperna kan alltså tänkas finnas kvar för en lång tid framöver.

För jugoslaviska och för amerikanska immigranter finns ett samband mellan vistelsetid och segregationsgrad. Ju längre vistelsetid immigranter med dessa bakgrunder har, desto mindre segregerat

bor de. En liknande tendens finns hos polska immigranter, även om den inte är lika klar.[1)]

Resultaten visar vidare att det finns ett samband mellan naturalisering och lägre segregationsgrad. Sammanfattningsvis tyder alltså resultaten på att det finns ett visst samband mellan ett kulturellt närmande från immigranternas sida och minskat särboende.

[1)] Hypotesen om att segregationen för flyktingar skulle minska snabbare än för andra immigranter får emellertid inget starkt stöd, vilket i sin tur kan bero på att polska immigranter utgör en mycket heterogen grupp.

14 Etniskt och demografiskt särboende

14.1 Inledning

I åtskilliga urbansociologiska studier har man dels funnit att hushåll med varierande socio-ekonomisk bakgrund, dels att hushåll i olika faser i livscykeln bor i olika bostadsområden.[1)] Om immigranterna skiljer sig från befolkningen i övrigt i något av dessa avseenden skulle alltså det etniska särboendet kunna förklaras med sådana avvikelser. I detta och i de närmaste kapitlen fokuseras just denna fråga och jag skall inleda med att närmare studera relationen mellan etnisk och demografisk segregation.

Om någon eller några av immigrantnationaliteterna är homogena i demografiskt avseende skulle det etniska särboendet kunna förklaras med att gruppen ifråga bor i församlingar med motsvarande demografiska sammansättning. Det etniska särboendet skulle alltså ha en demografisk grund.

Ovannämnda hypotes kan endast prövas till del eftersom adekvata data om immigranthushållens (demografiska) sammansättning saknas. En frågeställning som kan belysas bättre är i vilken mån immigrantnationaliteternas boendemönster innebär en *selektion* till församlingar med viss demografisk karaktär – oavsett denna selektion har skett p g a demografiska förhållanden eller av andra skäl.

14.2 Effekten av demografiska förhållanden

Sambandet mellan etniskt och demografiskt särboende belyses i kapitlet från två olika utgångspunkter.

Den första utgångspunkten är en församlingsegenskap som kan kallas för demografisk sammansättning. I en faktorekologisk studie av Stockholms församlingar som Marja Walldén genomfört (Walldén, 1976) erhölls en *demografisk faktor*. Detta innebar att församlingar med liten andel enpersonshushåll, liten andel pensionärer, stor andel 0-6-åringar, stor andel hushåll med fem personer eller fler, liten andel ensamstående äldre, liten andel trångbodda barnhushåll och stor andel moderna lägenheter fick ett *högt värde*

på denna faktor och vice versa.

Sambandet mellan inslaget av en invandrarnationalitet i en församling och värdet på den demografiska faktorn har beräknats i form av en korrelationskoefficient. Den del av särboendet som kan "förklaras med" att en invandrarnationalitet bor i församlingar med viss demografisk befolkningssammansättning framgår därvid. Vi får alltså en uppfattning om hur stark *selektionen* till församlingar med viss demografisk sammansättning är.

Den andra utgångspunkten är jämförelser mellan boendemönster för olika hushållskategorier. Svenska och utländska hushålls boendemönster jämförs sedan hushållssammansättningen kontrollerats för. Dissimilaritetsindex beräknas och betydelsen av att ett hushåll har utländsk hushållsföreståndare kan separeras från betydelsen av att ett hushåll har viss sammansättning.

Innan jag belyser sambandet mellan etniskt och demografiskt särboende skall jag emellertid dröja dels vid några skillnader i åldersfördelningen mellan utländska och svenska medborgare i Stockholm, dels vid några skillnader i hushållssammansättningen.

14.3 Åldersfördelningen bland utländska medborgare

Medianåldern för de utländska medborgarna i Stockholm är under 30 år, vilket är 14 år lägre än för kommunbefolkningen som helhet. Nästan hälften av de utländska medborgarna är mellan 25-44 år och nästan var fjärde utländsk medborgare är under 18 år.

Fig 14.1 Utländska medborgare i Stockholm 31.12.80 fördelade efter ålder.

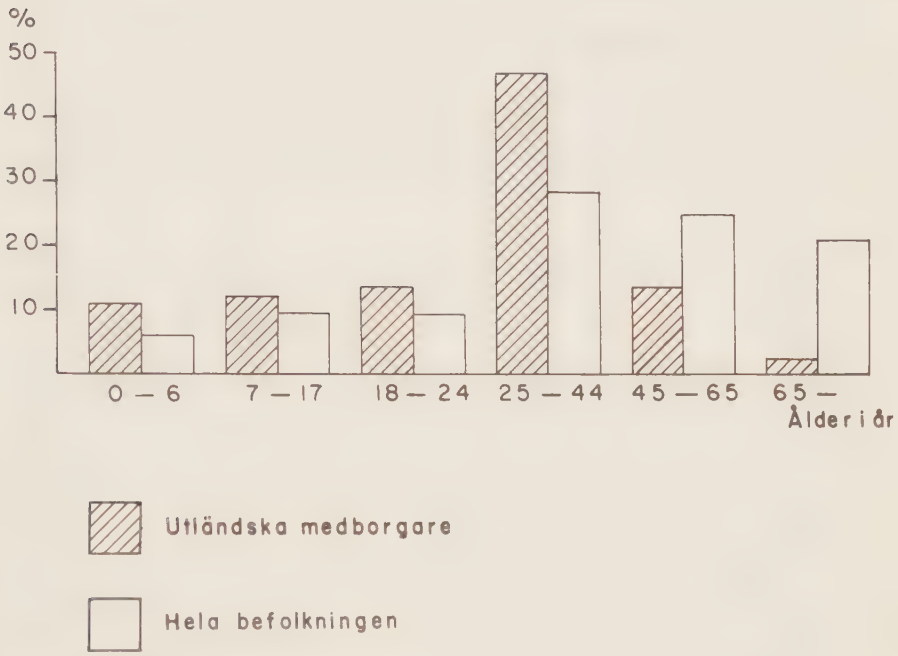

Källa: Utredningsrapport 1982:1, USK

14.4 Hushållssammansättning

Ungefär 25% av de utländska hushållen mot ca 15% av de svenska hushållen i Stockholm var vid undersökningstidpunkten barnhushåll (31.12.78). Skillnaderna i hushållssammansättningen mellan utländska och svenska medborgare i detta avseende hänger delvis samman med skillnaderna i åldersfördelningen.

En intressant fråga är alltså hur hushållssammansättningen varierar mellan de studerade nationella invandrargrupperna och i vilken mån en sådan variation kan förmodas förklara del av särboendet. Tyvärr har hushållsstatistik över de studerade grupperna inte funnits tillgänglig. Andelen barn av samtliga utländska medborgare med visst medborgarskap kan dock tas fram ur de tidigare nämnda

rapporterna från USK och denna variabel kan betraktas som en grov indikator på andelen barnhushåll.[2)]

Tabell 14.1 Andelen barn i respektive nationalitetsgrupp

Medborgarskapsland	Andelen (%) barn (= under 18 år)
Sverige	15.0
Polen	16.2
Norge	18.3
Danmark	17.4
Finland	21.2
Storbritannien	24.6
Västtyskland	25.2
USA	27.5
Spanien	27.6
Jugoslavien	28.2
Italien	28.9
Grekland	33.4
Chile	34.9
Turkiet	41.0

Källor: För uppgifter om utländska medborgare: Råtabeller i Utländska medborgare 31.12.78, USK
För uppgifter om svenska medborgare: Rapport S 1979:32, USK

Som framgår av tabellen är variationen stor mellan de skilda nationalitetsgrupperna. Bortsett från polska medborgare finns viss tendens att andelen barn samvarierar med kulturellt avstånd.

14.5 Grad av särboende och andel barn

Grad av särboende bland nationaliteterna (segregationsindex för 1978) och andel barn samvarierar. Korrelationskoefficienten (r) är .79, vilket innebär att ju större inslaget barn är i en nationali-

tetsgrupp desto mer påtagligt är gruppens särboende. De grupper som avviker från denna tendens är västtyska, italienska och polska medborgare. De två förstnämnda nationaliteterna har relativt stor andel barn men låg grad särboende. För den polska gruppen råder motsatt förhållande.

Eftersom andelen barn och kulturellt avstånd mellan en invandrarnationalitet och Sverige samvarierar krävs det dock andra metoder för att belysa respektive faktors partiella betydelse.

14.6 Särboendet – en selektion till viss typ av församlingar?

Tabell 14.2 Sambandet med den demografiska faktorn för skilda nationaliteter. [3)]

Medborgarskapsland	Sambandskoefficienten (r)			
	Alla församlingar		Alla församlingar utom Spånga	
	r	r^2	r	r^2
Chile	.40	.16	.20	.04
Turkiet	.38	.15	.15	.02
Finland	.35	.12	.15	.02
Grekland	.34	.12	.06	.00
Polen	.31	.10	.12	.01
Danmark	.25	.06	.25	.06
Jugoslavien	.23	.05	.06	.00
Norge	-.08	.01	-.13	.02
Spanien	-.08	.01	-.27	.08
Västtyskland	.00	.00	.00	.00
Italien	-.33	.11	-.33	.12
USA	-.40	.16	-.39	.15
Storbritannien	-.41	.17	-.48	.23
Alla utländska medborgare	.23	.06	-.05	.00

Eftersom många av invandrarnationaliteterna utgör ett förhållandevis stort inslag i Spånga beräknades sambandskoefficienterna för såväl alla församlingar som för alla församlingar sedan Spånga eliminerats ur beräkningarna. Avsikten är nämligen att försöka se om det finns några *allmänna* tendenser till samband mellan värdet på den demografiska faktorn och inslaget av en nationalitetsgrupp.

Som framgår av tabellens högra kolumner finns ingen stark *systematisk* selektion till församlingar med viss demografisk sammansättning om man undantar italienska, amerikanska och engelska medborgare. Alla dessa visar viss selektion till församlingar med litet inslag barn, stor andel äldre hushåll och liten andel moderna lägenheter, dvs till innerstadsförsamlingar. De positiva samband som en del nationaliteter visar då beräkningarna görs på alla församlingar, minskar dramatiskt då Spånga tas bort ur beräkningarna.

En slutsats är därför att för flertalet immigrantgrupper innebär särboendet i ringa eller ingen mån någon systematisk selektion till församlingar med viss demografisk sammansättning. Särboendet för amerikanska, engelska och italienska medborgare skulle dock till del hänga samman med en sådan selektion.

14.7 Jämförelser mellan svenska och utländska barnhushålls boendemönster

Sambandsanalysen i föregående avsnitt kompletterades med beräkningar av dissimilaritetsindex för olika hushållskategorier.

Underlaget var uppgifter om *samtliga utländska hushåll*, eftersom någon statistik över hushållssammansättning inom olika nationella grupper inte finns. De utländska hushållen jämfördes med skilda kategorier svenska hushåll[4)], och dissimilaritetsindex mellan följande kategorier beräknades: Barnlösa hushåll, barnhushåll och stora barnhushåll ($\geq$ tre barn).[5)]

Resultaten återfinns i följande tabell

Tabell 14.3 Dissimilaritetsindex för olika hushållstyper

	Utländska barnhushåll	Svenska barnlösa hushåll	Svenska barn-hushåll	(Svenska stora hushåll)
Utländska barnlösa hushåll	26.0	20.0	31.0	
Utländska barnhushåll		40.4	29.0	
Svenska barnlösa hushåll			30.8	
(Utländska stora hushåll)				(31.9)

Av tabellen framgår att svenska och utländska hushåll bor åtskilda från varandra, oavsett det gäller barnhushåll (D=29) eller barnlösa hushåll (D=20). Skillnader i hushållssammansättning i dessa avseenden kan alltså inte förklara invandrarhushållens särboende. Mest olika bor utländska barnhushåll och svenska barnlösa hushåll (D=40), dvs hushåll som skiljer sig både i demografiskt och nationellt avseende.

14.8 Sammanfattande slutsatser

En slutsats är att även om demografiska faktorer verkar vara betydelsefulla i den rumsliga sorteringsprocessen, både vad gäller svenska och utländska hushåll, så kan dock skillnader i hushållssammansättning mellan de båda kategorierna endast förklara en begränsad del av särboendet för utländska medborgare.

Man kan vidare konstatera att det endast för ett par av invandrarnationaliteterna finns en systematisk selektion till försam-

lingar med vissa gemensamma demografiska karakteristika, och att denna selektion generellt inte tycks ha samband med hur stor andel av nationaliteten som består av barn.

---

[1] Att hushåll i olika faser i livscykeln bor i olika bostadsområden hänger naturligtvis till stor del samman med att barnhushållen har vissa behov och krav på utformningen av och service i närmiljön, och att förortsstadsdelarna bättre motsvarar dessa krav än exempelvis stadsdelarna i innerstaden. Bostädernas egenskaper kan sedan förstärka eller försvaga en sådan tendens till åtskillnad i boendet.

[2] Stor andel barn kan innebära stor andel barnhushåll och/eller stor andel stora barnhushåll. Relativt få barn i en invandrarnationalitet kan teoretiskt innebära många, barnlösa hushåll och en mindre grupp stora barnhushåll eller en något större grupp av relativt små barnhushåll. De stora barnhushållen är dock förhållandevis få och "förvränger" sannolikt inte bilden.

[3] Värdet på Kista har estimerats i efterhand enligt bilaga 2.
Medborgare från Västtyskland utgör ett relativt stort inslag i den lilla församlingen Jakob. Sambandskoefficienter beräknades därför även sedan värdet för denna församling uteslutits. Den blev 0 både då Spånga ingick och då Spånga uteslöts.

[4] Källor: Familjestrukturen, 1978-12-31, Rapport S 1980:6 och Rapport S 1979:32, USK

[5] Som utländska hushåll definierades i detta sammanhang hushåll med utländsk föreståndare.

15 Inkomstens roll för det etniska särboendet

15.1 Inledning

Avsikten med detta och de följande två kapitlen är att närmare belysa relationen mellan de etnisk-nationella gruppernas särboende och socio-ekonomiskt särboende. Av erfarenhet vet vi att flera faktorer påverkar hur befolkningen i allmänhet bosätter sig, och att hushåll som skiljer sig med avseende på resurser, social prestige och andra aspekter av den socio-ekonomiska statusen bor åtskilda från varandra. *En* fråga är därför om en invandrargrupp bor avvikande från hela befolkningen *därför att* den är avvikande i något eller några av dessa avseenden. Det etniska särboendet skulle i så fall exempelvis kunna vara betingat av inkomstskillnader eller av speciell klasstruktur bland invandrargrupperna.

I vilken mån inkomstskillnader kan förklara skillnader i boendemönster studeras i det här kapitlet.

En annan lika intressant fråga är hur de bostadsområden kan karakteriseras, i vilka invandrarnationaliteter ansamlas i högre grad än svenskar. Den frågan tas upp i de två följande kapitlen. Naturligtvis vore det också i det fallet önskvärt att kunna se i vilken mån en selektion kan *förklaras* med skilda faktorer, som olika typer av resurser, speciella, klassrelaterade behov och önskemål etc. Sådana data har emellertid inte funnits tillgängliga, varför det endast är den sammantagna effekten av förmodade orsaker som kan belysas.

15.2 Effekter av inkomst – tidigare erfarenheter

I föreliggande kapitel kommer således effekterna av inkomstskillnader att fokuseras. Mc Kenzie med flera av de klassiska socialekologerna hävdade ju att variationer i ekonomiska resurser kunde förklara stor del av bostadsdifferentieringen även för etniska grupper. Som tidigare diskuterats gjorde emellertid den socio-kulturella skolan gällande att socio-kulturella och etnisk-kulturella faktorer

reducerar betydelsen av ekonomiska faktorer. Senare studier har bekräftat den socio-kulturella hypotesens giltighet då det gäller boendemönster mellan svarta och vita i USA (Taeuber, K, 1968 m fl), och i Sverige har hypotesen fått visst stöd då åtskillnad i boendet mellan olika samhällsskikt studerats. (Lindberg, 1967, 1971, Walldén, 1980). Några svenska studier av etniska gruppers särboende har inte gjorts, varför ett antal olika hypoteser om inkomstens roll för de etniska mönstren har formulerats. En grundhypotes är dock att inkomst generellt inte ensam kan förklara den etnisk-nationella segregationen i Stockholm.

15.3 Dataunderlaget för inkomstanalysen

Dataunderlaget i detta kapitel härrör sig från råtabeller som tagits fram vid SCB genom bearbetning och samkörning av registret över totalbefolkningen och inkomstuppgifter ur Länsstyrelsens taxeringsband. Specialbearbetningen har möjliggjorts genom ett samarbete med Regionplanekontoret vid Stockholms Läns Landsting.

De inkomstuppgifter som hade varit mest adekvata för studien är hushållsinkomster relaterade till hushållsstorleken. Sådana uppgifter har det dock ej varit möjligt att ta fram, varför *inkomster för vuxna män* valdes som underlag.

Den studerade gruppen är *utomlands födda män* i åldrarna 18-65 år som 31.12.1979 var mantalsskrivna i Stockholms kommun.[1)] Bland dessa har 90.3 procent lämnat självdeklaration för 1979.

I vissa fall jämförs utomlands födda män med alla män i Stockholm, dvs med både svenskfödda och utomlands födda. Denna kategori består dock av män mellan 16-65 år vilket medför att den inte är någon idealisk jämförelsegrupp. 16-18-åringar kan förmodas ha en genomsnittligt lägre inkomst än övriga ålderskategorier, varför viss underskattning av totalbefolkningens inkomst görs.[2)]

15.3.1 Antalet utomlands födda män med visst födelseland

Tabell 15.1 Antalet utomlands födda vuxna män i Stockholm med visst födelseland (31.12.1979)

Födelseland	Antal
Finland	9351
Grekland	2480
Västtyskland	1937
Jugoslavien	1322
Norge	1309
Polen	1205
Turkiet	1085
Danmark	1049
Italien	862
USA	841
Storbritannien	824
Spanien	780
Chile	437
Samtliga utrikes-födda män över 18 år	33.631
Samtliga män över 16 år	271.106

Antalet män kan förmodas representera antal hushåll ganska väl. Som framgår av tabellen är antalet hushåll tillräckligt stort för att beräkningar och analyser skall kunna göras på var och en av grupperna.

15.4 Inkomstmåttet

Det inkomstmått som använts avser den sammanräknade inkomsten under år 1979. Inkomsten utgör summan av inkomstslagen: Inkomst av tjänst, kapital, annan fastighet, tillfällig för-

Fig15.1 Vuxna män fördelade på inkomstklasser, födelseland och medborgarskap.

* För inkomstklasser se sid 137.

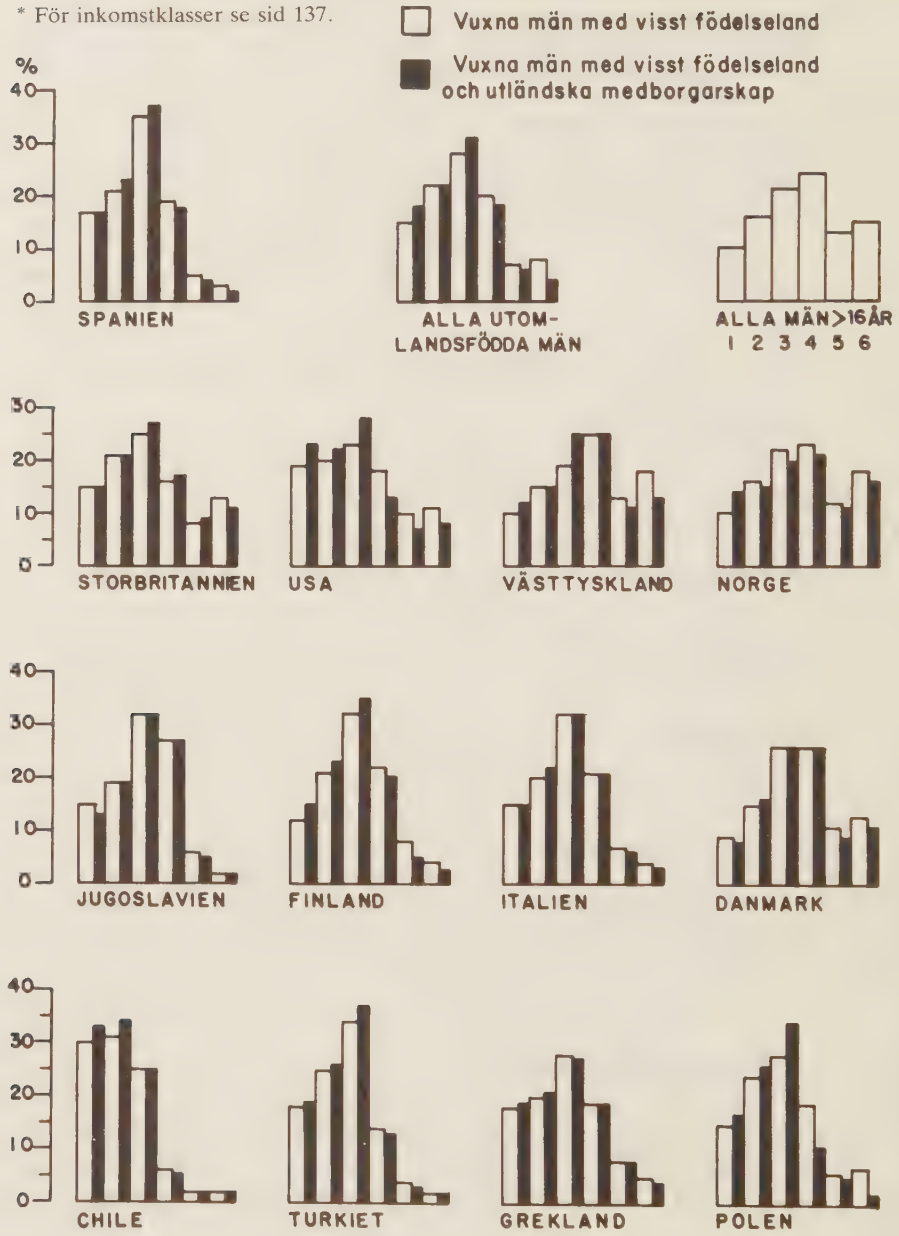

värvsverksamhet, jordbruksfastighet och rörelse. Även sjukpenning, föräldrapenning, ersättning vid arbetslöshet och skattepliktigt utbildningsbidrag ingår som "sociala förmåner".

Eftersom inkomstmåttet avser hela året 1979 kommer inkomsterna bland en grupp som varit i Sverige en mindre del av året, dvs bland de nyanlända invandrarna, att underskattas. Omsättningen och andelen nyinflyttade varierar mellan nationalitetsgrupper. Mest skulle inkomsten för engelsmän, amerikaner, finländare och polacker underskattas. Men även bland dessa grupper är det sannolikt endast ca 6-8% av männen som kommit till Sverige under 1979.

En annan omständighet som behöver uppmärksammas är att det finns "avtal för undvikande av dubbelbeskattning" mellan Sverige och exempelvis länder som USA, England, Spanien, Italien och Grekland. Lärare och forskare från dessa länder kan gästa svenska universitet och forskningsinstitutioner upp till två år utan att behöva betala inkomstskatt här.[3)]

En annan klausul är att en person, anställd av ett amerikanskt företag, kan vistas i Sverige 180 dagar utan att behöva betala inkomstskatt, men denna grupp mantalsskriver sig förmodligen inte, varför den sannolikt inte heller ingår i undersökningspopulationen.

15.5 Inkomst och födelseland

Enligt den klassiska socialekologiska skolan skulle alltså ett etniskt särboende kunna förklaras med att gruppen skiljer sig från hela befolkningen i ekonomiskt avseende. En antydan om hur det förhåller sig med män i de studerade nationella grupperna i förhållande till övriga vuxna män i Stockholm erhålls i nedanstående tabell och i figur 15.1 över inkomstfördelningarna inom varje nationell grupp.

Inkomstklasserna är 1=1-19.000, 2=2.20.-39.900, 3=40.-59.900, 4=60.-79.900, 5=80.-99.900, 6=100.000-kronor

Tabell 15.2 Inkomst för nationalitetsgrupper.

Födelseland	Medelinkomst i 100-tals kronor	Medianinkomst i 100-tals kronor
Västtyskland	680	652
Norge	660	628
Danmark	630	599
Storbritannien	565	510
USA	547	501
Finland	520	503
Polen	511	474
Jugoslavien	509	514
Italien	505	493
Grekland	495	481
Spanien	466	467
Turkiet	429	431
Chile	331	304
Alla utomlands födda män (18-65 år)	533	502
Alla män (16-65 år)	642	618

Det finns alltså ganska stora variationer mellan de nationella grupperna och den genomsnittliga inkomsten i en grupp visar viss överensstämmelse med den antagna kulturella distansen mellan Sverige och respektive hemland. Män födda i Danmark, Norge och Västtyskland har medel- och medianinkomster som är mest lika svenska män. Män födda i Chile är den grupp vilkas inkomster skiljer sig mest från samtliga. Inkomsten för män födda i Turkiet, Spanien och Grekland skiljer sig också väsentligt.

15.6 Segregationsindex

Segregationsindexen för de vuxna utomlandsfödda männen beräknades genom att jämföra boendemönstret med det för alla vuxna män.

Tabell 15.3 Segregationsindex (s) för vuxna män.

Födelseland	s
Danmark	9
Norge	9
Västtyskland	11
Finland	13
Polen	14
Italien	15
Spanien	16
Jugoslavien	17
Storbritannien	20
USA	24
Grekland	38
Turkiet	46
Chile	49

Även om sambandet mellan segregationsindexen för vuxna utomlands födda män och indexen beräknade för alla utomlands födda (tabell 13.1) är mycket högt (r=.98) så skiljer sig dock indexen något om man ser till absoluta värden. Grekiska, turkiska och jugoslaviska män visar något lägre index än alla med resp födelseland. Amerikanska män visar något högre index än för samtliga immigranter födda i USA. Som tidigare diskuterats kan skillnaderna hänga samman med skillnader i demografisk sammansättning av hushållen och i vilken mån de utländska barnhushållen bor i samma församlingar som svenska barnhushåll.

Vad jag emellertid skall ta fasta på i detta kapitel är att indexen visar ett negativt samband med såväl medelinkomst som medianinkomst för de nationella grupperna. Sambandet, mätt med korrelationskoefficienten r, är -.77 mellan medelinkomst och grad av särboende, och sambandet mellan medianinkomst och grad av särboende är -.78. Ju högre inkomst en grupp har, desto mindre segregerat bor den. Eftersom svenska mäns medel- och medianinkomster är högre än alla nationella grupper – med undantag för födelseländerna Västtyskland och Norge – innebär sambandet också att segre-

gationsindexet är lägre, ju mer en grupps inkomst liknar svenska mäns inkomst.

Dessa resultat indikerar att det på nationalitetsnivå finns ett samband mellan ekonomi och särboende. En fråga är då om segregationen så gott som helt och hållet är ekonomiskt betingad eller om den också har en etnisk-nationell grund. För att belysa detta problem närmare delades männen i varje nationalitetsgrupp in i sex inkomstklasser och segregationsindexen beräknades för var och en av inkomstkategorierna.

Resultaten av beräkningarna återfinns i figur 15.2 där inkomstklasserna är följande:[4)]

1 = 1. - 39.900 2 = 40. - 59.900 kronor
3 = 60. - 79.900 4 = 80. - 99.900 kronor
5 = 100.000 - kronor

En skillnad mellan alla utomlands födda män som sammantagen kategori och respektive nationell grupp är att de senare i var och en av inkomstklasserna genomgående visar högre segregation. Indexen har emellertid i vissa fall beräknats på relativt små kategorier, vilket har medfört att de höjts. Det gäller framför allt de högsta inkomstklasserna Att dra några slutsatser om segregationens styrka i dessa kategorier är inte meningsfullt. (Däremot kan det vara av intresse att närmare studera *var* de är ansamlade). De index som har beräknats på ett antal som är mindre än 100 har därför försetts med en stjärna (*) och de index som beräknats på ett antal mindre än 50 med två stjärnor (**).

Bortsett från dessa artefakter kan man dock dels dra slutsatsen att de *olika* nationella grupperna bor i *olika* församlingar, dels att dessa olikheter inte främst är orsakade av inkomstskillnader.

Segregationsindexen för de nationella grupperna i var och en av inkomstklasserna och segregationsindexen för grupperna oavsett inkomst samvarierar starkt vilket framgår av följande samband.

Fig 15.2 Särboende (s) för utomlandsfödda vuxna män (1979) fördelade på inkomst och födelseland.

Inkomstklasserna framgår av texten

Tabell 15.4 Sambanden (r) mellan segregationsindexen för nationella grupper med viss inkomst och segregationsindexen för gruppen som helhet - oavsett inkomst

Inkomstklass (i kronor)				
-39.900	40-59.900	60-79.900	80-99.900	100.000-
.97	.98	.97	.89	.90

Resultaten tyder alltså på att inkomstskillnader endast kan förklara en relativt liten del av skillnaderna i segregationsgrad mellan nationella grupper.

15.7 Effekten av inkomst på graden av segregation – ett sammanfattande mått

För att lättare kunna jämföra de nationella grupperna med avseende på vilken effekt inkomsten ändå har på graden av särboende skulle det behövas ett sammanfattande mått.

Ett sådant mått konstruerades, som skulle kunna kallas "hypotetiskt segregationsindex enligt inkomstfördelning". De tankar som ligger till grund för konstruktionen är följande.

Om en invandrargrupps boendemönster helt och hållet skulle följa gruppens inkomststruktur på samma sätt som svenskars boendemönster och inkomst, borde var och en av inkomstkategorierna inom gruppen vara utspridd på samma sätt som motsvarande inkomstkategori svenskar. Ju mindre avvikelser från dessa mönster var och en av inkomstkategorierna inom en invandrargrupp visar, desto större andel av det etniska särboendet (i relation till svenskar) är relaterad till inkomsten.

En förväntad fördelning över församlingar enligt inkomststrukturen för var och en av de nationella grupperna beräknades därför[5)]

Den förväntade fördelningen för en nationell grupp jämfördes sedan med den faktiska fördelningen för gruppen genom att ett dissimilaritetsindex beräknades mellan fördelningarna.

Resultaten återfinns i tabell 15.5.

Tabell 15.5 Skillnad mellan faktiskt boendemönster och förväntat boendemönster enligt inkomstfördelning

Födelseland	Skillnad (Diss.index)	(Segregationsindex för alla män oavsett inkomst)
Norge	8.7	8.7
Danmark	9.6	9.4
Västtyskland	10.5	10.8
Finland	11.8	12.5
Polen	12.6	13.5
Italien	13.5	14.6
Spanien	14.2	15.7
Jugoslavien	15.3	16.9
Storbritannien	19.5	20.4
USA	22.8	24.0
Grekland	36.3	37.5
Turkiet	45.5	46.1
Chile	47.1	48.7

Vad man sannolikt först och främst slås av är den markanta likheten mellan denna tabell och tabellen över segregationsindexen för män oavsett inkomst. Hade segregationen varit uttryck *enbart* för inkomstskillnader skulle dissimilaritetsindexen ha blivit mycket låga. Det är alltså uppenbart att inkomstsituationen för samtliga nationalitetsgrupper har begränsat värde då det gäller att förklara boendemönstren.

Det finns dock resultat som tyder på att inkomsten har en betydelse för selektionen till vissa församlingar liksom för åtskillnad i boende *mellan* nationalitetsgrupper.

15.8 Olika boendemönster – effekter av inkomstskillnader?

Även om inkomsten förklarar mycket litet av den etnisk– nationella segregationen är det inte omöjligt att inkomsten kan ha viss bety-

delse för skillnader i boendemönster mellan nationella grupper. För att belysa frågan närmare räknades de med hänsyn tagen till inkomststrukturen förväntade dissimilaritetsindexen ut *mellan* var och en av nationaliteterna. Dessa jämfördes sedan med de faktiska indexen på samma sätt som i föregående avsnitt.

Resultaten är ganska svåröverskådliga. För att få ett mått på vad inkomsten generellt kan ha betytt för en nationalitets likheter och olikheter med andra nationaliteters boendemönster beräknades sambanden mellan observerade och enligt inkomst förväntade dissimilaritetsindex. Sambanden framgår av tabell 15.6.

Tabell 15.6 Samband mellan observerat och förväntat dissimilaritetsindex.

Födelseland	Samband (r)
Danmark	.84
Norge	.80
Västtyskland	.80
Jugoslavien	.62
Chile	.54
Storbritannien	.45
Finland	.44
USA	.35
Turkiet	.29
Polen	.26
Spanien	.15
Italien	.12
Grekland	.00

Som syns av tabellen är variationerna stora mellan grupper med skilda nationell bakgrund. I den mån danska, norska och västtyska hushåll bor åtskilda från övriga nationaliteter kan detta till stor del förklaras i termer av inkomst. Samma tendens gäller för jugoslaviska och chilenska hushåll även om den inte är fullt lika tydlig.

Av matrisen (som återfinns i tabellbilagan) kan man också se att chilenska hushåll skulle bott betydligt mer olika både grekiska och turkiska hushåll om inkomstskillnaderna hade varit avgörande. De

turkiska och de grekiska hushållen skulle däremot ha bott mer lika varandra om inkomst hade varit den enda betydelsefulla faktorn.

Amerikanska hushåll bor i stort sett så åtskilda från övriga nationaliteter som är förväntat enligt inkomststrukturen. Inkomsten spelar således stor roll. Undantag är dock åtskillnaden till grekiska, turkiska och chilenska hushåll, vilka bor mer olikt än förväntat. Ungefär samma förhållande är giltigt för engelska hushåll.

---

[1] Inkomstfördelningarna för utomlands födda män som naturaliserats och för utlands födda män med utländskt medborgarskap skiljer sig i viss mån, något som bör beaktas vid bedömningen av resultaten. Att kategorin utomlands födda valdes beror främst på att gruppen annars skulle blivit för liten antalsmässigt och att vidare uppdelningar inte hade kunnat göras.

[2] Både för utlandsfödda män och för samtliga män hade det varit bättre om den nedre åldersgränsen varit högre. Man kan exempelvis anta att både tonåringars ekonomiska situation och bostadssituation varierar starkt.

[3] Ett nytt dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och USA håller på att utarbetas. Bland annat föreslås att amerikanska forskare skall betala svensk skatt i Sverige, något som just väckt en debatt (februari 1984).

[4] I flera tidigare studier har det visat sig att nollinkomsttagare utgör en mycket heterogen kategori, varför denna uteslöts. Även inkomstkategorin under 40.000 kronor kan förmodas vara heterogen i flera avseenden, bland annat p g a att många studeranden förmodligen återfinns i denna kategori. Även detta bör beaktas då resultaten tolkas.

[5] Alla män i en viss inkomstklass och med ett bestämt födelseland omfördelades över församlingarna i proportion till andelen av samtliga män i samma inkomstklass. Detta gjordes för samtliga inkomstklasser, varefter antalet män med visst födelseland som förväntades bo i en församling summerades. Summan utgör det förväntade antalet män med visst födelseland i en församling.
Samma beräkningar gjordes för varje församling och den förväntade fördelningen över församlingar erhölls alltså, sedan antalet omvandlats till procentuella andelar.

16 Boendemönstren ur socio-ekonomiskt och social-ekologiskt perspektiv

16.1 Särdrag hos församlingarna

Även om inkomsten alltså inte kan förklara det etniska särboendet särskilt väl, så finns det andra slag av resurser som kan spela in. Skillnader i kapital, kontaktnät och kanaler genom vilka man får sin bostad skulle exempelvis till del kunna förklara segregationen. Hypotesen att resurser – i vid bemärkelse – har viss betydelse kan alltså inte avfärdas med hjälp av resultaten från inkomstanalysen. Att pröva *vilka* andra faktorer som är betydelsefulla har dock inte varit möjligt i den här studien, men ses som en viktig, framtida forskningsuppgift.

Frågan om eventuella samband mellan socio-ekonomisk och etnisk segregation har dock betraktats som viktig, och även om den etniska segregationens socio-ekonomiska förtecken snarare *beskrivs* än *förklaras* i det här kapitlet ger det ytterligare kunskapstillskott.

Den fråga som studeras närmare är i vilken mån den etniska segregationen innebär en *systematisk selektion* till församlingar med liknande socio-ekonomiska särdrag. Det är alltså en socialekologisk infallsvinkel och den skiljer sig från föregående kapitels analys, där ju hushållen var analysenheter. Bosättningsmönstren ses som den *sammantagna effekten* av de faktorer som enligt referensramen antagits vara viktiga. Behov och önskemål med etnisk bakgrund, klassbetingade och demografiskt betingade behov och önskemål antas alltså "silas genom" olika slag av restriktioner, och resultera i ett bestämt boendemönster.

En konkret fråga är i vilken mån invandrarnas boendemönster följer det mönster som kännetecknar svenska arbetarhushåll. Att så är fallet är en allmänt vedertagen föreställning och fram till 1970 var förmodligen bostadssegregationen bland invandrare starkt förknippad med koncentrationer till ganska homogena arbetarstadsdelar. (Walldén, M. 1976).

En annan fråga är om immigranter allmänt visar en selektion till

de bostadsområden där det finns många oattraktiva bostäder. (Det är ju alltid de minst attraktiva bostäderna som är mest lättillgängliga). Flera urban-sociologiska forskare har hävdat att immigranter har "en sämre möjlighetsstruktur", vilket bland annat skulle innebära att de har ett mer begränsat bostadsutbud än infödda.

En tredje fråga är hur boendemönstren varierar *mellan* de studerade invandrarnationaliteterna. Det tillgängliga bostadsutbudet antas vara avhängigt av såväl den kulturella distansen som resurser i vid bemärkelse och båda variablerna har ju antagits variera mellan invandrarnationaliteterna.

Frågan belyses indirekt i det här kapitlet och mer systematiskt i följande kapitel.

För att utforska första frågan användes en *socio-ekonomisk faktor*, som är starkt relaterad till inslag arbetarhushåll med låg inkomst i en församling.

För att belysa andra frågan användes två slags församlingsegenskaper. Den första är *inslag problemhushåll*. Det är ingen idealisk indikator på inslag oattraktiva bostäder. Antagandet att problemhushåll allmänt bor i de minst attraktiva bostäderna måste gälla. Outhyrda lägenheter hade förmodligen varit en bättre indikator, men de officiella uppgifter som finns visade sig vara mycket otillförlitliga.

Den andra indikatorn var *inslag socialhjälptagare*. Med tanke på den demografiska sammansättning ett flertal invandrarnationaliteter har, förmodade jag att det tillgängliga bostadsutbudet för dessa i första hand var de minst attraktiva, större och moderna bostäderna. Socialhjälptagare visar en selektion till förorterna och de antogs vara en kategori som har mycket begränsade möjligheter att välja bostad. Stort inslag socialhjälptagare antogs alltså indikera stort antal oattraktiva större bostäder och tvärtom, ett antagande som naturligtvis inte gäller "villkorslöst".

Frågan om invandrarnas boendemönster innebär en selektion till församlingar med stort inslag arbetarhushåll belyses först.

16.2 Selektion till arbetarförsamlingar?

16.2.1 Dataunderlag

I den tidigare nämnda studien av vårdkonsumtionen i Stockholm beskrev Marja Walldén församlingarna med utgångspunkt från 22 variabler. Variablerna faktoranalyserades och fyra faktorer erhölls, av vilka en var en socio-ekonomisk faktor. Denna faktor innebar att församlingar med höga värden hade en stor andel med låg utbildning och låg medianinkomst för gifta sammanboende och stor andel arbetare (Sambandet mellan andelen arbetare och faktorns värde är .985). Högt värde på den socio-ekonomiska faktorn tas här som mått på att en församling är vad man kan kalla en arbetarförsamling. Lågt värde på den socio-ekonomiska faktorn innebär både litet inslag arbetare och relativt stort inslag höginkomsttagare.

De uppgifter om invandrarna som ligger till grund för detta och följande kapitel gäller personer med visst medborgarskap. Nackdelen med att uppgifterna gäller personer och inte hushåll har diskuterats tidigare. Om hushållens storlek varierar mellan nationaliteterna och om hushållsstorleken har något samband med inslaget arbetare i en församling skulle dessa bakomliggande variabler till en del kunna förklara skillnader mellan sambandens styrka för olika nationaliteter.

För att i viss mån belysa en sådan effekt beräknades samband för såväl personer som för estimerade hushåll (år 1973). Resultaten som erhölls tyder på att skillnaderna i sambandens styrka är obetydliga och att uppgifter baserade på personer därför ger en god bild även av hushållens boendemönster. (Bil.1)

16.2.2 Databearbetning

Sambandet mellan församlingarnas värde på den socio-ekonomiska faktorn och inslaget av var och en av invandrarnationaliteterna beräknades med hjälp av Pearsons sambandskoefficient (r) för åren 1973 och 1978. Som komplement ritades prickdiagram och regressionslinjer. Detta gjordes särskilt med tanke på att flera invandraregrupper är starkt koncentrerade till ett fåtal församlingar och att det bakom ett och samma linjära samband kan dölja sig

flera olika mönster. (P g a att några församlingar är förhållandevis små kan avvikande värden erhållas av en slump, vilket påverkar koefficientens styrka).

16.2.3 Samband med den socio-ekonomiska faktorn

Tabell 16.1 Samband (r) mellan inslaget av en nationalitet 1978 och Marja Walldéns socio-ekonomiska faktor [1)]

Medborgarskapsland	Alla församlingar		Alla församlingar utom Spånga	
	r	r^2	r	r^2
Jugoslavien	.39	.15	.39	.15
Finland	.26	.07	.27	.07
Polen	.22	.05	.20	.04
Danmark	.18	.03	.18	.03
Grekland	.17	.03	.17	.03
Turkiet	.13	.02	.11	.02
Chile	.10	.01	.04	.00
Spanien	.06	.00	.06	.00
Italien	.01	.00	.01	.00
Västtyskland	-.09	.01	-.09	.01
Norge	-.14	.02	-.19	.04
USA	-.28	.08	-.28	.08
Storbritannien	-.55	.30	-.57	.32
Alla utländska medborgare	.10	.01	.04	.00

Starkast positiva samband med den socio-ekonomiska faktorn visar de *jugoslaviska* medborgarna, följda av de *finländska* medborgarna. Starkast negativa samband har *engelska* och *amerikanska* medborgare. För de två förstnämnda grupperna finns det således en selektion till församlingar med stort inslag arbetarhushåll medan det för de två senare grupperna finns en selektion till församlingar med litet inslag arbetarhushåll.

För övriga invandrarnationaliteter är sambanden låga eller också saknas de helt. I stort sett gällde samma mönster för år 1973 som för 1978 och sambandet (r) mellan koefficienterna för de båda åren och för de tolv aktuella nationaliteterna är .80.

Eftersom vi vet att flera av nationalitetsgrupperna utgör ett förhållandevis stort inslag i Spånga beräknades koefficienterna även på alla församlingar utom Spånga. Som syns av tabellen avviker inte koefficienterna markant från dem som erhölls då alla församlingar ingår. Ett undantag är dock kategorin alla utländska medborgare.

En slutsats är alltså att för flertalet av nationaliteterna innebär det etniska särboendet endast till obetydlig eller ingen del en selektion till församlingar som kan karakteriseras som arbetarförsamlingar. För en del av engelska medborgare innebär dock segregationen att de bor i församlingar med litet inslag arbetare. Samma gäller för amerikanska medborgare, även om tendensen inte är lika utpräglad.

För jugoslaviska medborgares del innebär det etnisk-nationella särboendet till del att de är koncentrerade till församlingar med stort inslag arbetare. Finländska medborgare visar en liknande, om än ej lika tydlig tendens.[2)]

16.2.4 Prickdiagram

Prickdiagrammen visade att de höga koefficienterna inte erhållits p g a något enstaka, avvikande värde. Amerikanska medborgare utgör stort inslag i ett par församlingar med "mellanvärde" på faktorn.

För de nationaliteter som har låga korrelationskoefficienter finns två olika typer av mönster. (Fig 16.1.c, 16.1.d) Det första är att en grupp utgör ett ungefär lika stort inslag i åtskilliga församlingar, oavsett församlingarnas värde på socioekonomiska faktorn. Ett sådant mönster har exempelvis italienska, danska och spanska medborgare, och även norska och västtyska medborgare. Det andra mönstret är att en nationalitetsgrupp utgör ett mycket litet inslag i alla utom en eller ett par församlingar. Särskilt markant är detta för chilenska och turkiska medborgare. De grekiska medborgarna representerar stort inslag i en församling, men utgör även en förhåll-

Fig 16.1 Prickdiagram över församlingarna efter inslag (a) engelska, (b) jugoslaviska, (c) italienska, (d) chilenska medborgare och värdet på den socio-ekonomiska faktorn

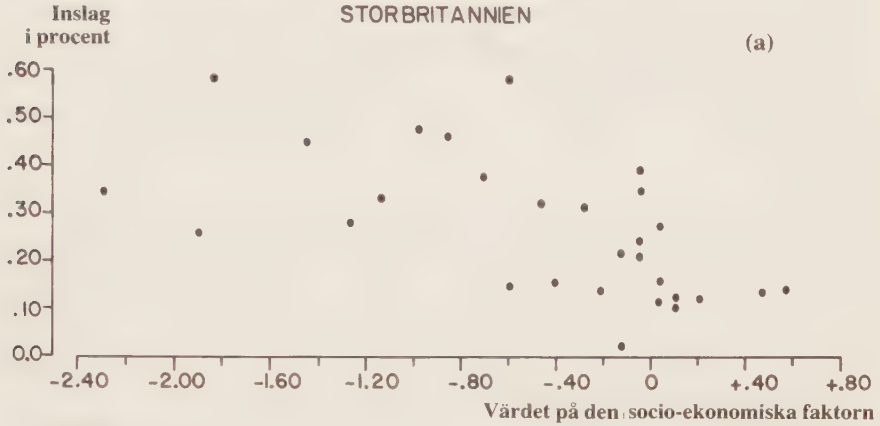

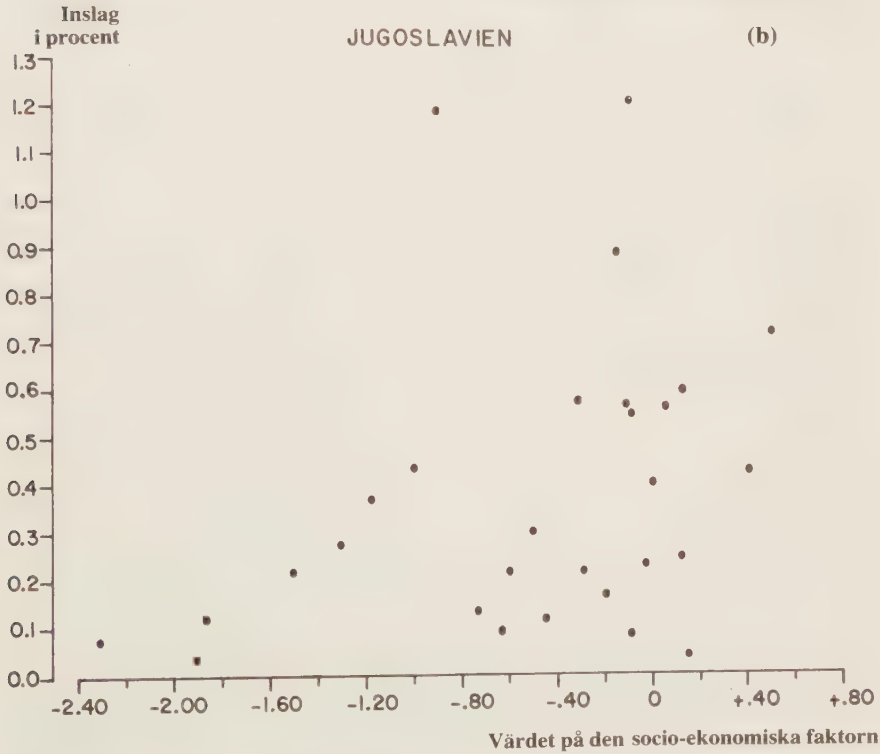

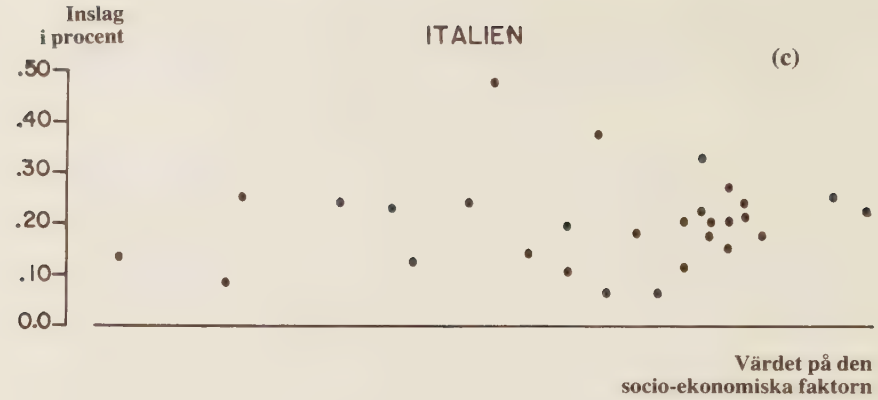
Inslag
i procent
ITALIEN
(c)
.50
.40
.30
.20
.10
0.0
Värdet på den
socio-ekonomiska faktorn

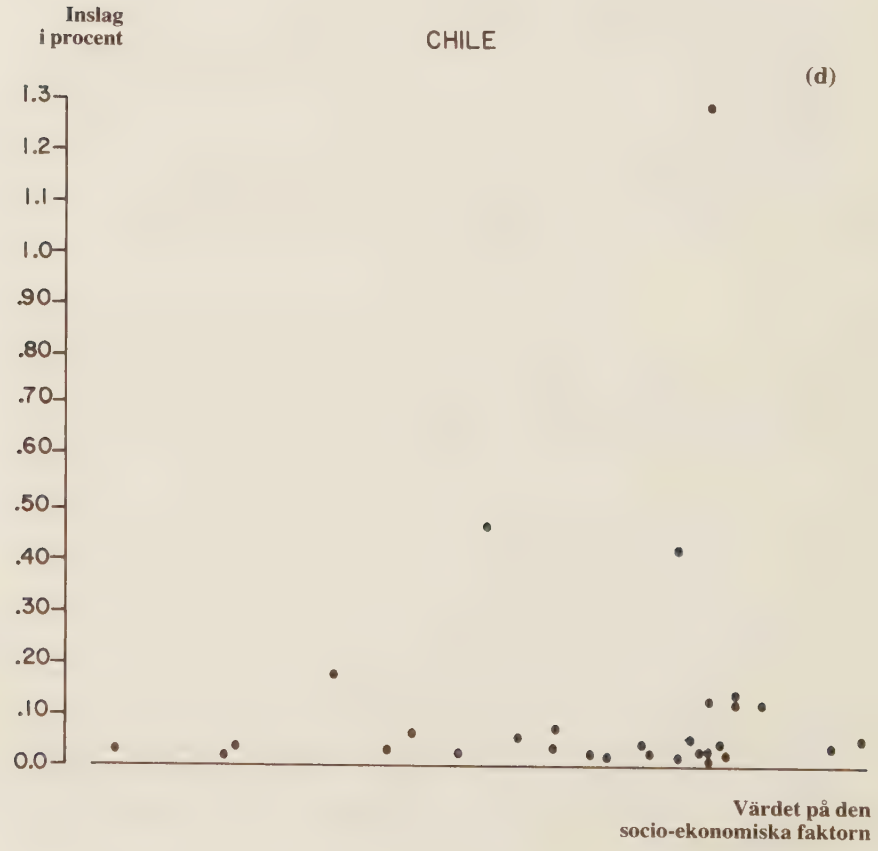
Inslag
i procent
CHILE
(d)
1.3
1.2
1.1
1.0
.90
.80
.70
.60
.50
.40
.30
.20
.10
0.0
Värdet på den
socio-ekonomiska faktorn

andevis stor andel i ytterligare fyra, fem församlingar, som alla har skilda värden på den socio-ekonomiska faktorn.

Den etnisk-nationella segregationen är alltså inte i något fall *liktydigt* med att en nationalitetsgrupps boendemönster följer det allmänna socio-ekonomiska mönstret som är giltigt i Stockholm, även om en viss del av särboendet för jugoslaviska, finska, amerikanska och engelska medborgare inte är oberoende av detta mönster.

16.3 Selektion till s k problemförsamlingar?

Flera forskare har formulerat hypoteser om att invandrare generellt har ett *annat tillgängligt bostadsutbud* än infödda hushåll pga skillnader i resurser i vid bemärkelse. Har invandrarna dessutom tydliga, etniska markörer har man förmodat att deras utbud är ytterligare begränsat p g a etnisk diskriminering.

Man skulle alltså kunna förvänta sig att immigranter allmänt visade en selektion till mindre attraktiva bostäder, och att denna selektion skulle vara än starkare för immigranter med stora etniska skillnader.

Lägger vi därtill att behov och önskemål om att bo nära landsmän är särskilt starka i kulturellt avvikande grupper kan vi anta att bostadsutbudet är tämligen begränsat för dessa grupper, om de inte har en speciellt gynnsam resurssituation.

För att i viss mån belysa de här frågorna skall jag först använda församligsegenskapen *inslag sociala problemhushåll* som indikator på inslag oattraktiva bostäder.

16.3.1 Problemindex

Marja Walldén (1976) har konstruerat ett mått på graden av problem i en församling. Måttet är en sammanvägning av totala brottsligheten, andelen personer med socialhjälp, andelen personer under 20 år med anmälnings- och kriminalitetsärenden och andelen över 20 år med nykterhetsvård. Variablerna standardiserades och summerades till ett s k problemindex, och indexet beräknades för var och en av Stockholms församlingar.

16.3.2 Bearbetning

Sambandet mellan värdet på ovannämnda index och inslaget personer med visst medborgarskap i en församling beräknades med hjälp av sambandskoefficienten r. Även i detta fall beräknades dessutom sambanden med skattade hushåll som grund. Resultaten tyder dock på att sambanden inte heller nu skiljer sig särskilt mycket från dem som erhölls med personer som grund (Bil. 1).

Partialkorrelationer beräknades för att se i vilken mån sambanden med problemindexet hänger samman med en selektion till arbetarförsamlingar, och prickdiagram ritades för att komplettera den sammanfattande information sambandskoefficienterna ger.

16.3.3 Sambandet mellan inslag av en nationalitet och församlingarnas värde på problemindexet

Tabell 16.2 Sambandet (r) mellan problemindexet och inslag av en nationalitet[3)] (1978)

Medborgarskapsland	Alla församlingar		Alla församlingar utom Spånga	
	r	r^2	r	r^2
Jugoslavien	.73	.53	.71	.50
Finland	.59	.35	.59	.35
Spanien	.55	.30	.49	.24
Grekland	.43	.19	.42	.17
Italien	.43	.19	.45	.20
Chile	.43	.19	.43	.19
Turkiet	.42	.17	.51	.26
Polen	.28	.08	.14	.02
Västtyskland	.19	.03	.14	.02
Norge	.14	.02	.04	.00
USA	.09	.01	.11	.01
Danmark	-.10	.01	-.12	.01
Storbritannien	-.16	.03	-.19	.03
Alla utländska medborgare	.53	.28	.51	.26

Styrkan i förhållandet mellan sambanden med problemindexet är i stort sett densamma år 1973 som 1978. (r=.82)[4)]

Som syns är sambanden överlag höga i jämförelse med sambanden med den socio-ekonomiska faktorn. Selektionen till s k problemförsamlingar är alltså betydligt mer påtaglig än selektionen till arbetarförsamlingar allmänt.

Jugoslaviska medborgare, följda av finländska medborgare visar starkast selektion till både församlingar med problem och till arbetarförsamlingar. Engelska medborgare visar viss selektion till församlingar med litet inslag problem och denna grupp visade starkast selektion till församlingar med litet inslag arbetare. För medborgare från Spanien, Grekland, Italien, Chile och Turkiet tycks viss del av det etniska särboendet hänga samman med en selektion till församlingar med stort inslag problem.

16.3.4 Spångas roll

Då prickdiagrammen för var och en av nationaliteterna ritades visade det sig att flera utgjorde relativt stort inslag i församlingen med näst högst värde på indexet.

Denna församling är Spånga. För att belysa effekten av olika gruppers selektion till Spånga beräknades därför också sambandskoefficienten på alla församlingar utom Spånga. Som syns av tabellen sjönk då sambandet en hel del för de polska och spanska medborgarna men det ökade för turkiska medborgare. I de flesta fall är förändringarna obetydliga.

16.3.5 Effekter av den socio-ekonomiska faktorn

Sambandet mellan den socio-ekonomiska faktorns värde och problemindexet är ganska starkt (r=.70 både då alla församlingar tas med och då Spånga utesluts). En fråga är därför i vilken utsträckning sambandet mellan inslag av en nationalitetsgrupp och inslag problemhushåll är relaterat till effekter av den socio-ekonomiska faktorn. För att belysa detta problem beräknades partialkorrelationen (r12.3) för 1978 sedan socioekonomiska faktorns effekter eliminerats.

Resultaten av dessa beräkningar blev att sambanden överlag ökade då effekten av församlingarnas socio-ekonomiska samman-

sättning togs hänsyn till. Bland församlingar med ungefär lika stort arbetarinslag är alltså invandrarna ansamlade i dem som har större inslag problemhushåll. Detta gäller för samtliga invandrargrupper utom danska medborgare.

Tabell 16.3 Samband mellan inslaget av en invandrarnationalitet och index för problembelastning sedan effekten av socio-ekonomiska faktorn eliminerats (r12.3)

Medborgarskapsland	Alla församlingar	Alla församlingar utom Spånga
Spanien	.70	.63
Jugoslavien	.70	.66
Finland	.59	.58
Italien	.59	.62
Chile	.50	.56
Turkiet	.46	.61
Grekland	.45	.43
USA	.41	.45
Storbritannien	.38	.36
Västtyskland	.35	.28
Norge	.34	.25
Polen	.18	.0
Danmark	-.32	-.35
Alla utländska medborgare	.65	.67

De enda nationaliteter som har lägre samband nu är medborgare från Polen och i liten utsträckning också medborgare från Jugoslavien. Det svaga, negativa samband danska medborgare tidigare visat har nu blivit ännu starkare, och det negativa samband engelska medborgare hade har nu förbytts till ett positivt samband.

Även om det inte är enkelt att tolka partialsambandskoefficienter är dock en slutsats att de höga sambanden med värdet på problemindexet generellt inte hänger ihop med att invandrarna bor i församlingar med högt värde på den socio-ekonomiska faktorn. En sådan förklaring skulle endast vara giltig för jugoslaviska och

polska medborgare, men även för dessa grupper är det sannolikt en relativt liten del av sambandet som statistiskt sett kan förklaras med denna omständighet. För alla övriga nationalitetsgrupper undantaget danskar är selektionen till problembelastade församlingar mer systematisk än selektionen till församlingar med visst värde på den socio-ekonomiska faktorn.

Sambandet mellan den demografiska faktorn och problemindexet är ju svagt vilket innebär att det knappast kan vara selektion av demografiska skäl som till någon betydande del orsakar ansamlingen till problemområden för vissa invandrarkategorier.

Det etniska särboendet för jugoslaviska medborgare innebär alltså en stark selektion till s k problemförsamlingar. Samma tendens, om än mindre tydlig, finns för finska, spanska, grekiska, italienska, chilenska och turkiska medborgare.

Resultaten i denna studie säger dock inget om det för immigranternas del är betingat av deras klasstillhörighet, har en etnisk grund eller om det är resultat av en kombination av etnisk och socioekonomisk bakgrund. En möjlig tolkning är att immigrantgruppernas speciella behov och önskemål om att bo nära landsmän medför att de får betala det pris det innebär att bo i de bostadsförsamlingarna, där många lättillgängliga bostäder finns.

Den enda *säkra* slutsats man kan dra är emellertid att ovannämnda immigrantgrupper väljer bostadsläge under betingelser som är mer lika dem för kategorin problemhushåll än dem för kategorin arbetarhushåll.

16.4 Selektion till församlingar med stort inslag socialhjälptagare?

Sambandet mellan inslag arbetarhushåll och inslag hjälptagare är påtagligt (r=.49) men sambandet mellan inslag av sk problemhushåll och inslag socialhjälptagare är ännu något högre (r=.63). Sambandet mellan inslaget problemhushåll och den tidigare använda demografiska faktorn är svagt (r=.23) medan sambandet mellan inslaget hjälptagare och den demografiska faktorn är starkt (r=.71). Medan socialhjälptagarna ofta utgör ett relativt stort in-

slag i vissa nyare bostadsområden så finns ingen sådan klar tendens då det gäller problemhushåll. En hypotes formulerades därför om att vissa av de nyare immigrantgruppernas särboende skulle kunna vara förknippat med en selektion till församlingar med stort inslag hjälptagare snarare än till församlingar med stort inslag av sk problemhushåll.

16.4.1 En sambandsanalys

I nedanstående tabell framgår sambandet mellan inslaget socialhjälptagare och inslaget av utländska personer med visst medborgarskap i var och en av Stockholms församlingar.

Tabell 16.4 Sambandet (r) mellan inslag av socialhjälptagare* och inslag av en nationalitetsgrupp i en församling (1978)[5)]

Medborgarskapsland	Alla församlingar		Alla församlingar utom Spånga	
	r	r^2	r	r^2
Chile	.75	.56	.30	.09
Turkiet	.74	.55	.41	.17
Grekland	.75	.56	.40	.16
Finland	.71	.50	.42	.18
Polen	.65	.42	.40	.16
Jugoslavien	.65	.42	.45	.20
Spanien	.42	.18	.17	.02
Norge	.28	.08	.00	.00
Danmark	.22	.05	.23	.05
Italien	.07	.00	.00	.00
Västtyskland	-.05	.00	.00	.00
Storbritannien	-.14	.02	-.22	.05
USA	-.23	.05	-.22	.05
Alla utländska medborgare	.65	.42	.48	.23

* Med socialhjälptagare avses personer som någon gång under 1978 fått socialhjälp och vilkas senaste adress noterats.

Sambanden är som förväntat höga vilket dock hänger samman med att vissa grupper utgör ett förhållandevis stort inslag i Spånga. Sedan Spånga tagits bort ur beräkningarna har de högsta sambanden sjunkit drastiskt. Tas även Skärholmen bort blir förändringarna i koefficienterna ännu mer dramatiska. En slutsats är därför att den *systematiska selektionen* till församlingar med stort inslag hjälptagare för flertalet invandrarnationaliteter inte är lika påtaglig som den *systematiska selektionen* till församlingar med relativt sett stort inslag av s k problemhushåll.

Däremot är flera av nationalitetsgrupperna ju starkt ansamlade i de två församlingar som också har störst inslag socialhjälptagare.

16.5 Sammanfattande slutsats

Förenklat skulle man kunna säga att jugoslaviska medborgare bor i arbetarförsamlingar med relativt stort inslag problem. Det gäller också många av de finska medborgarna och i viss mån även polska medborgare.

Spanska, turkiska, chilenska, grekiska och italienska medborgare bor ofta i problembelastade församlingar – oavsett inslag arbetare.

Danska och norska medborgare bor utspridda över församlingar med varierande boendesammansättning.

Västtyska medborgare bor utspridda över församlingar med olika karaktär. En del bor dock i församlingar med litet inslag arbetare men med förhållandevis mycket problem. Även stor del av de engelska och de amerikanska medborgarna bor i församlingar med litet inslag arbetare men med relativt sett stort inslag problemhushåll.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att flertalet invandrarnationaliteter inte visar samma boendemönster som svenska arbetarhushåll. Så gott som alla nationaliteterna visar selektion till församlingar med stort inslag oattraktiva bostäder, som också kan antas spegla låg status hos församlingarna. Att detta delvis är ett pris för en *etnisk-kulturell distans* är ganska sannolikt.

16.5.1 Den sammantagna effekten av selektionen till församlingar med socio-ekonomiska särdrag

För att se hur starkt var och en av immigrantgruppernas boendemönster är relaterat till alla tre variablerna inslag av arbetare, inslag av problem och inslag av socialhjälptagare *tillsammans* beräknades en multipel korrelationskoefficient (R).[6)]

Resultatet framgår av tabellen nedan.

Tabell 16.5 Selektionen till församlingar med socio-ekonomiska särdrag

	Det multipla sambandet $R^2_{1\cdot234}$ med inslag arbetare, inslag problem och inslag socialhjälptagare	
Medborgarskapsland	Alla församlingar	Alla församlingar utom Spånga
Chile	.67	.32
Jugoslavien	.67	.51
Turkiet	.62	.45
Grekland	.62	.25
Finland	.61	.39
Spanien	.50	.41
Polen	.47	.28
Italien	.44	.47
Storbritannien	.40	.41
USA	.33	.38
Danmark	.24	.27
Västtyskland	.16	.10
Norge	.16	.10
Alla utländska medborgare	.62	.53

De multipla sambanden är som väntat höga för många av invandrarnationaliteterna, och i de flesta fall är de högre då alla församlingar ingått i beräkningarna än då Spånga utelämnats. Särskilt höga är de för chilenska, jugoslaviska, turkiska, grekiska och finska medborgare.

Hur mycket man vinner på att inkludera mer än en variabel i taget varierar mellan grupperna. Allmänt kan man säga att det är mest lönande att beräkna det multipla sambandet för de invandrarnationaliteter som inte visar *mycket starkt* samband med variablerna separat. Även för jugoslaviska, chilenska och finska medborgare har vi dock vunnit en hel del genom att addera variablerna.

För utländska medborgare som sammantagen kategori vinner man också en hel del på en multipel sambandsanalys, i synnerhet då Spånga utelämnas ur beräkningarna.

---

[1] Kistas värde på den socio-ekonomiska faktorn har estimerats i efterhand enligt bilaga. Eftersom de västtyska medborgarna utgjorde relativt stort inslag i Jakob gjordes beräkningar av sambandskoefficienten både med och utan denna församling. Då Jakob uteslöts fick koefficienten värdet 0 både i det fall alla församlingar utom Jakob ingick och då alla församlingar utom Jakob och Spånga ingick i beräkningarna.

[2] För de jugoslaviska medborgarnas och för de finska medborgarnas del kan selektionen också beskrivas som en selektion till församlingar med litet inslag höginkomsttagare och för engelska och i viss mån amerikanska medborgare kan selektionen beskrivas som en selektion till församlingar med stort inslag höginkomsttagare, dvs män som 1977 hade en bruttoinkomst på minst 100.000 kronor. Sambanden (r) mellan respektive nationalitetsgrupp och inslag höginkomsttagare är -.48 för jugoslaviska medborgare, -.37 för finska medborgare, .19 för amerikanska och .39 för engelska medborgare. Detta innebär dock inte att någon av nationaliteterna visar ett boendemönster som starkt liknar höginkomsttagarnas boendemönster. Dissimilaritetsindexen för jugoslaviska medborgare var 40 (38), för finska medborgare 33 (27), för amerikanska medborgare 27 (28) och för engelska medborgare 24 (23). Siffrorna inom parentes är beräknade på alla församlingar utom Spånga.

[3] Även då det gäller problemindexet har värdet på Kista församling värderats i efterhand i enlighet med bilaga 2. Sambandskoefficienter för västtyska medborgare har beräknats med och utan församlingen Jakob av samma skäl som angetts i not 1 ovan. Koefficienten för alla församlingar är .28 och för alla församlingar utom Spånga .30, vilket är högre koefficienter än de som erhölls då Jakob uteslöts.

[4] Vissa förändringar har dock skett för de enskilda nationalitetsgrupperna. Koefficienten för jugoslaviska medborgare har exempelvis stigit något, medan den sjunkit något för grekiska medborgare. Rangordningen mellan nationaliteterna är dock så gott som intakt.

[5] Sambandskoefficienter för västtyska medborgare beräknades även i detta fall med och utom Jakob, av skäl som anges i not 1. Koefficienterna då Jakob uteslöts är 0 både i de fall beräkningarna gjordes på alla församlingar och då de gjordes på alla församlingar utom Spånga.

[6] Se vidare Blalock, a.a.:346 ff.

17 Boendeolikheter mellan nationaliteter

17.1 Ansamling till de mest och de minst attraktiva församlingarna

I avsnitt 11.3 beskrevs åtskillnaden i boendemönster mellan nationalitetsgrupper, dock utan att analysera i vad mån åtskillnaden innebär att nationaliteterna bor i församlingar som har *olika egenskaper*. Matrisen över dissimilaritetsindexen (figur 11.3) antyder att det finns en rumslig dimension enligt vilken skillnaderna i boendemönstren kan tolkas.

En utgångspunkt för kapitlet är ovannämnda resultat. En annan utgångspunkt är hypotesen om att immigrantnationaliteter ansamlas i olika grad i de minst attraktiva församlingarna. De resultat som erhölls i föregående kapitel visar dels att det finns åtminstone *en* gemensam nämnare för så gott som alla immigrantnationaliteternas val av bostadsförsamling: Att immigranter bor i församlingar med stort inslag problemhushåll i större utsträckning än vad svenska hushåll gör. Resultaten tyder dock också på att immigrantnationaliteterna bor i sådana församlingar i *olika grad*.

En fråga är därför om skillnaderna i boendemönstren består i skillnader med avseende på hur stor *andel* av en nationalitet som bor i de minst attraktiva församlingarna.

För att belysa frågan närmare konstruerades ett index på hur oattraktiv en församling är. Detta mått byggde på inslag problem, inslag socialhjälptagare och inslag höginkomsttagare.[1)] Församlingarna rangordnades efter värdet på index och de församlingarna som fick högst värde betraktades som de minst attraktiva och församlingarna som fick lägst värde betraktades som de mest attraktiva församlingarna.

Bland de minst attraktiva återfinns både Spånga och Skärholmen. Vi vet från tidigare att skillnaderna i *ansamling* till de båda församlingarna varierar mellan nationaliteterna och att en del nationaliteter är starkt ansamlade i Spånga. Olikheterna i boendemönstren skulle alltså möjligen kunna bestå i skillnader i ansamlingen till en eller båda av församlingarna. Andelen av en nationali-

tet som bor i Spånga och Skärholmen beräknades därför. Denna beräkning gav följande resultat.

Tabell 17.1 Andel (%) av en nationalitetsgrupp som bor i Spånga och Skärholmen. (1978)

Medborgarskapsland	Andel (%)
Turkiet	74
Chile	71
Grekland	53
Finland	30
Jugoslavien	29
Polen	29
Spanien	23
Norge	16
Västtyskland	15
Storbritannien	14
Italien	12
Danmark	11
USA	7

Likheten i rangordningen av nationaliteterna i tabellen och i den grafiska figuren över dissimilaritetsindexen är slående. Enda avvikelsen är i stort sett Storbritannien.

Analysen vidgades till att omfatta den fjärdedel av församlingarna som definierats som minst attraktiva och den fjärdedel som definierats som mest attraktiva för att se om engelska medborgare på detta sätt också kunde passas bättre in i mönstret.[2)] I föregående kapitel hade det ju visat sig att just engelska medborgare bor i församlingar med minst inslag arbetare och högst inslag höginkomsttagare i betydligt högre grad än de övriga nationaliteterna.

Resultatet av beräkningarna framgår i figur 17.1 där norska och danska medborgare slagits samman till en kategori.

Jämför vi stapeldiagrammet med dissimilaritetsindexmatrisen i grafisk form finner vi en påtaglig överensstämmelse i likheter och olikheter mellan nationaliteterna. Det framgår också att ansam-

Fig 17.1 Ansamlingen av skilda nationalitetsgrupper till de mest och de minst attraktiva församlingarna (1978)

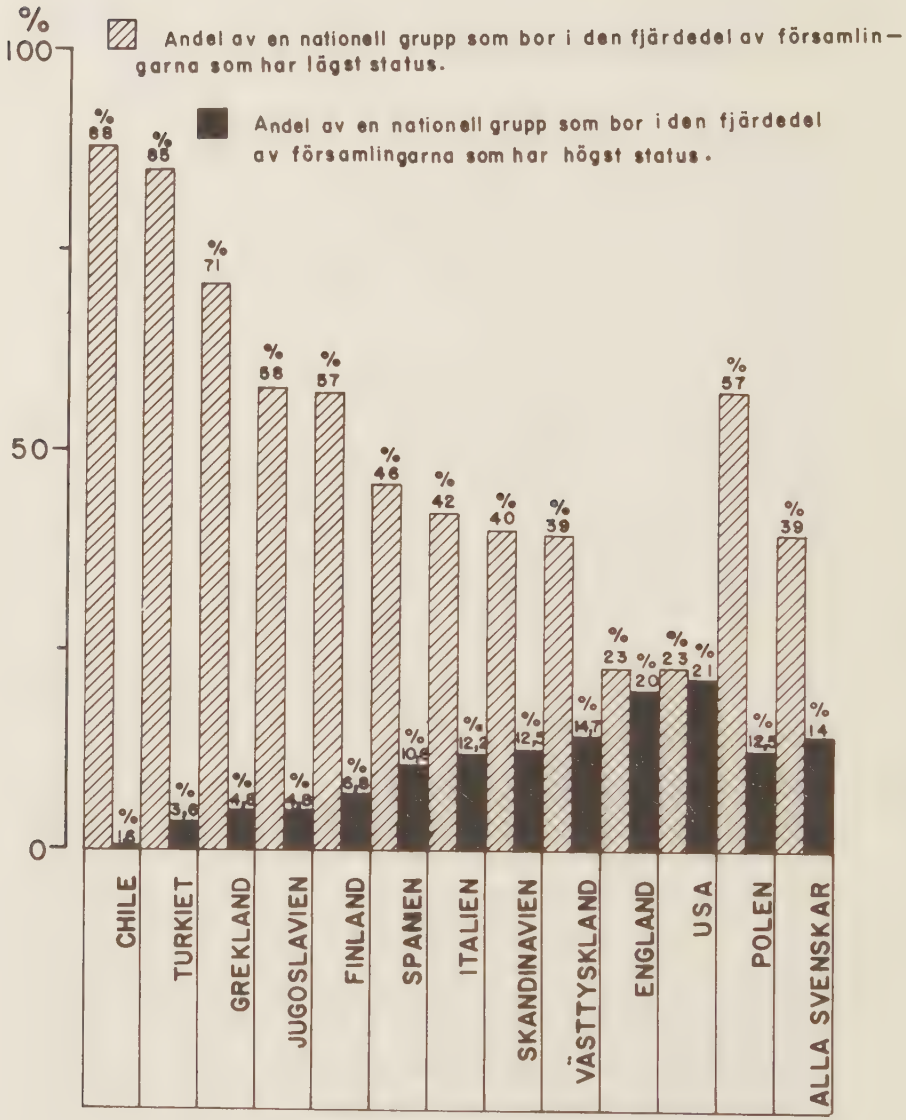

lingen till de minst attraktiva församlingarna är en spegelbild av ansamlingen till de församlingar som definierats som de mest attraktiva. Enda undantaget är polska medborgare. Skillnaderna i ansamlingen till de mest attraktiva församlingarna är dock som väntat relativt små i förhållande till skillnaderna i ansamlingen till de minst attraktiva församlingarna.

Olikheterna i boendemönster mellan invandrarnationaliteter består alltså både av skillnader i hur stor andel av en grupp som bor i de minst attraktiva församlingarna och av skillnader i hur stor andel av gruppen som bor i de mest attraktiva församlingarna. Variationerna i ansamling till de minst attraktiva församlingarna kan förklaras med skillnader i hur stor andel av en nationalitet som är ansamlad i Spånga och Skärholmen.

En förklaring till olikheter i boendemönstren är sannolikt skillnader i resurser i vid bemärkelse. Eftersom etniska boendemönster förändras långsamt kan man också anta att olikheterna är relaterade till var en invandrarnationalitet börjat att ansamlas.

17.2 Selektionen till attraktiva församlingar – effekter av inkomstskillnader?

Åtskillnaden i boendemönstren mellan nationaliteterna beskrevs tidigare som en selektion till församlingar med olika status. Medan amerikanska och engelska medborgare ansamlas i de mest attraktiva församlingarna så ansamlas turkiska och chilenska medborgare i de minst attraktiva församlingarna. Vilken roll just inkomsten spelar för selektionen till en av de minst attraktiva församlingarna, Spånga, belyses i nästa kapitel.

För att mer konkret belysa frågan om sambandet mellan inkomst och att bo i de mest attraktiva församlingarna fokuserades de tre församlingarna med lägst värde på det tidigare använda måttet på attraktivitet. Det handlar således om de församlingar som har minst problem, lägst andel socialhjälptagare, lägst inslag arbetare och högst inslag höginkomsttagare.[3)]

Resultaten visade att det finns ett visst samband mellan medelinkomsten i en grupp med visst födelseland och andelen av gruppen

som bor i de tre församlingarna (r=.66). Att inkomsten även i detta avseende dock har ett begränsat förklaringsvärde framgår av nedanstående tabell, i vilken de utomlands födda männen delats upp enligt inkomst och födelseland. Tabellen återger *andelen* av respektive kategori som bor i de tre församlingarna.

Män födda i USA, Västtyskland och Storbritannien är överrepresenterade i de tre församlingarna. Starkast överrepresenterade är män födda i USA med hög inkomst. Hela 38 procent av de usaföddа männen med inkomst på minst 80.000 kronor bor i de tre aktuella församlingarna.

Tabell 17.2 Vuxna män. Andel (%) som bor i de tre högstatusförsamlingarna.

Födelseland	% av alla med inkomst 80.000–	% av samtliga män – oavsett inkomst
Danmark	9.2	5.7
Finland	4.5	4.4
Grekland	0.5	4.0
Italien	9.3	6.0
Jugoslavien	4.8	4.2
Norge	4.3	8.8
Polen	(7)	6.8
Spanien	1.8	5.0
Storbritannien	15.9	10.7
Turkiet	8.3	2.4
Västtyskland	12.6	12.1
USA	38.0	13.9
Chile	0	2.9
Alla utomlands födda män 18- år	2.6	5.9
Alla män 16- år	13.5	7.6

17.3 Sammanfattande slutsatser

Boendemönstren för olika invandrarnationaliteter skiljer sig väsentligt, och skillnaderna hänger starkt samman med att ansamlingen till såväl de minst attraktiva som de mest attraktiva församlingarna varierar. Medan stor andel av några av nationaliteterna således bor i församlingar med stort inslag hjälptagare, stort inslag problem och litet inslag höginkomsttagare så bor andra nationaliteter mer jämnt fördelade. Bland åter andra bor en relativt stor andel i de mest attraktiva församlingarna och förhållandevis få i de minst attraktiva församlingarna.

Till viss del kan dessa skillnader i mönstren förklaras med inkomstskillnader. Ytterligare förklaringsfaktorer krävs dock, och en sådan trolig faktor är skillnader med avseende på andra resurser än inkomst. Olika immigrantgrupper har sannolikt olika entreprenörer som förmedlar bostad. Medan den kommunala bostadsförmedlingen exempelvis har ett begränsat urval bostäder att erbjuda så kan privata företag och institutioner sannolikt erbjuda ett större urval bostäder i mer attraktiva bostadsområden. Skillnader i kontakter som förmedlar lån till bostad eller som själva erbjuder bostäder som kräver ekonomiska insatser är en annan trolig förklaring till skillnaderna i boendemönstren.

Boendetiden i Stockholm kan vara en annan viktig faktor.

---

[1] Kvoten mellan inslag socialhjälptagare och inslag män med inkomst över 100.000 kronor (1977) beräknades varefter församlingarna rangordnades. Församlingarna rangordnades sedan med avseende på problemindexet, och positionen i de båda rangordningarna summerades. (Även om *rangordningen mellan* församlingarna varierar något beroende på om problemindexet eller inslag socialhjälptagare används som grund så är det dock i stort sett *samma* församlingar som tillhör den fjärdedel som får högst värde).

[2] Att just de 25% av församlingar som fick lägst respektive högst värde valdes är snarare av praktiska än av teoretiska skäl. Avsikten var att försöka se om det existerar några generella samband mellan ansamling i respektive församlingskategori och nationalitet.

[3] Dessa tre församlingar skiljer sig markant från övriga av den fjärdedelen församlingar som definierades som de mest attraktiva.

18 Spånga – den ojämförligt mest invandrartäta församlingen

18.1 Inledning

Det *ökade* etniska särboendet har visat sig vara starkt relaterat till att vissa av nationaliteterna koncentrerats till Spånga i allt högre grad. I detta kapitel skall jag därför belysa koncentrationen till Spånga något närmare.

Det första avsnittet är en allmän beskrivning av Spånga och hur några av dess stadsdelar växte fram som en konsekvens av det s k miljonprogrammet. Sedan följer ett avsnitt om hur *inslaget* av utländska medborgare ökat i församlingen under 1970-talet.

Ett flertal av de studerade nationalitetsgrupperna har *ansamlats* till Spånga i allt högre grad under årens lopp. Denna process beskrivs i avsnitt 18.4.

I avsnitten därefter belyser jag några tänkbara bakgrundsfaktorer till selektionen till Spånga. Bland annat behandlas inkomst, hushållssammansättning, vistelsetid och medborgarskapsbyte.

Spånga församling består av stadsdelarna Tensta, Rinkeby, Lunda, Solhem, Bromsten, Flysta och Sundby. Ca 95 procent av alla utländska medborgare i Spånga är koncentrerade till stadsdelarna Tensta och Rinkeby, och samma förhållanden har rått alltsedan mitten av 1970-talet. Det hade således varit önskvärt att kunna särskilja dessa båda stadsdelar för att få en mer adekvat bild.

Inkomststrukturen i Tensta och Rinkeby skiljer sig från den i Spånga totalt. Medan medianinkomsten 1977 för alla vuxna var 43.000 för Rinkeby och 44.700 kronor för Tensta var den över 50.000 kronor för de övriga stadsdelarna i Spånga. Medianinkomsten för hela Stockholm var 47.900 kronor. Andelen manliga inkomsttagare med inkomst över 100.000 kronor var 1.7 procent i Rinkeby och 3.4 procent i Tensta mot 7.6 procent för Spånga och 10.8 procent för Stockholm samma år.

Andelen barnhushåll av alla hushåll var i Tensta 36.8 procent och i Rinkeby 35.0 procent. Motsvarande siffra för hela Spånga var 33.5 procent och för Stockholm 15.7 procent (1977).

Andelen socialhjälptagare var 17 procent i Tensta (1978 och 1979). I Rinkeby var motsvarande siffra 12 procent 1978 och 17.6 procent 1979. Andelen socialhjälptagare i Stockholm var 6 % båda åren.

18.2 Tensta och Rinkeby – produkter av miljonprogrammet

En stor del av fastigheterna både i Spånga och Skärholmen är produkter av det tidigare nämnda s k miljonprogrammet, vars mål var att under en tioårsperiod bygga en miljon lägenheter för att lindra bostadsbristen.

Tensta och Rinkeby i Spånga blev liksom flera stadsdelar i Skärholmen inflyttningsklara 1966-1967. På två år flyttade det in ca 15.000 människor i Tensta och Rinkeby, och de flesta av dem hade enligt officiella uppgifter inte haft något annat alternativ.

Tensta och Rinkeby fick snabbt ett dåligt rykte av flera skäl. Områdena saknade service och kommunikationerna var dåliga ända fram till 1975 då tunnelbanan blev klar.[1)]

18.3 Ett ökat inslag utländska medborgare

Hur stort inslaget av utländska medborgare är kan betraktas som något som är karakteristiskt för ett bostadsområde, en stadsdel eller en församling. Det kan förmodas påverka in- och utflyttningar av hushåll med varierande nationell bakgrund. Det skulle även kunna tänkas påverka attraktiviteten allmänt hos en församling.

Som framgår av figur 18.1 har inslaget utländska medborgare ökat kraftigt.

Göran Lindberg (1971) har kallat en av orsakerna till utveckling av segregation för "bortstötningsprincipen". Denna innebär att avvikare stöts bort och att ett område på det sättet blir allt mer homogent. Med denna princip pekar Lindberg på ett viktigt förhållande och det är att en överrepresentation kan vara resultat både av att en bestämd grupp koncentrerats till ett område och att andra

Fig 18.1 Inslaget av finländska, grekiska och turkiska medborgare i Spånga 1970-1980.

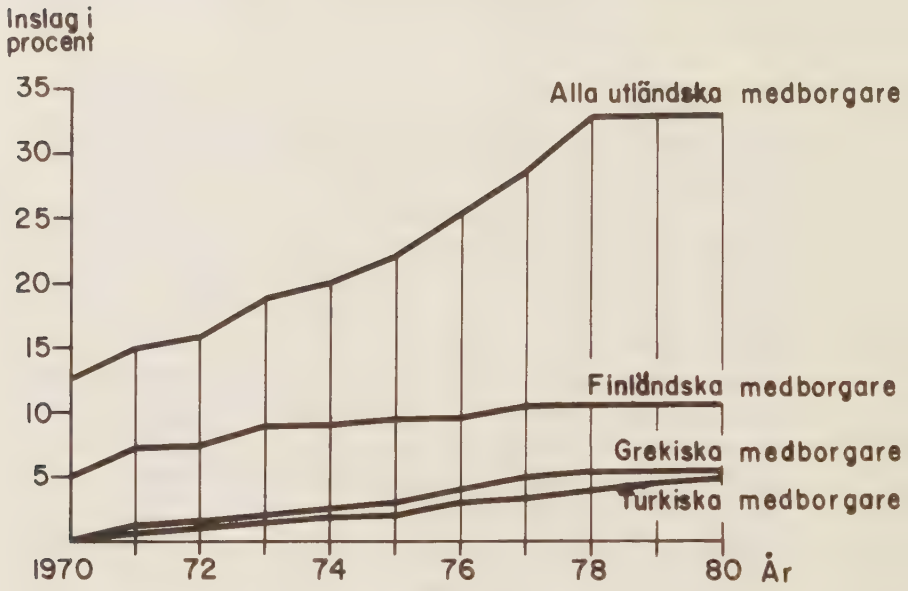

lämnar området. Är det så att det ökade inslaget av utländska medborgare i Spånga helt eller till del är relaterat till att svenskar flyttar från eller undviker att flytta till Spånga?

Som framgår av tabell 18.1 har antalet utländska medborgare ökat under de senaste åren, medan antalet svenskar har sjunkit. Antalet svenskar i Stockholm har visserligen sjunkit årligen, men inte i lika stor utsträckning som det har minskat i Spånga.

Man kan således inte förkasta hypotesen att svenskar undviker invandrartäta områden som Tensta-Rinkeby. Stadsdelarna är emellertid speciella också i andra avseenden och detta kan vara orsaker till att svenskar flyttar ut. Så har exempelvis barnens villkor där uppmärksammats och man har funnit att betingelserna i flera avseenden är sämre än i andra stadsdelar[2]. Det finns också vissa uppgifter som tyder på att det framför allt är de svenska barnfamiljerna som flyttar från Tensta-Rinkeby, och att det är hushåll i åldrarna 18-24 år och äldre som flyttar dit.[3]

Tabell 18.1 Befolkningsförändring i Spånga

	Spånga				Hela Stockholm
År	Antal svenskar	Antal utländska medborgare	Procentuell ökning av utländska medborgare	Procentuell minskning av svenskar	Procentuell minskning av svenska befolkningen
1973	33.886	7.947			
1974	35.193	8.589	8.1	(+4)	
1975	32.257	9.124	6.2	8.3	1.2
1976	31.266	10.714	17.4	3.1	1.0
1977	30.226	11.858	10.7	3.3	0.9
1978	29.439	12.869	8.5	2.6	1.1
1979	28.889	13.616	5.8	1.9	0.9
1980	28.248	13.977	2.6	2.2	0.5

18.4 En ökad ansamling av de utländska medborgarna

Att utländska medborgare ansamlats till Spånga i allt högre grad under 1970-talet har kommit fram i flera av analyserna tidigare. Figur 18.2 ger en sammanfattande bild av hur andelen av en viss nationalitetsgrupp som bor i Spånga förändrats över tiden. Endast de grupper som visar någon tendens till ökning är med i figuren.

Som framgår har *turkiska medborgare* under hela den studerade perioden varit den grupp som till störst andel bott i Spånga, om man undantar år 1970. Andelen av de turkiska medborgarna som bor i Spånga har ökat från 13 till 67 procent. Kurvan för de turkiska medborgarna ligger inte bara högre än övriga nationaliteter utan den är också bland de brantaste.

De *chilenska medborgarna* har också varit starkt ansamlade till Spånga under hela den period de utgjort en större grupp, dvs sedan 1975. Även kurvan för chilenska medborgare är brant mellan 1975 och 1978. Andelen av de chilenska medborgarna som bor i Spånga har under den tiden ökat från 41 till 57 procent.

Fig 18.2 Ansamlingen till Spånga 1970-1980. Andel av respektive nationalitetsgrupp som bodde i Spånga vid viss tidpunkt (Medborgarskapsland).

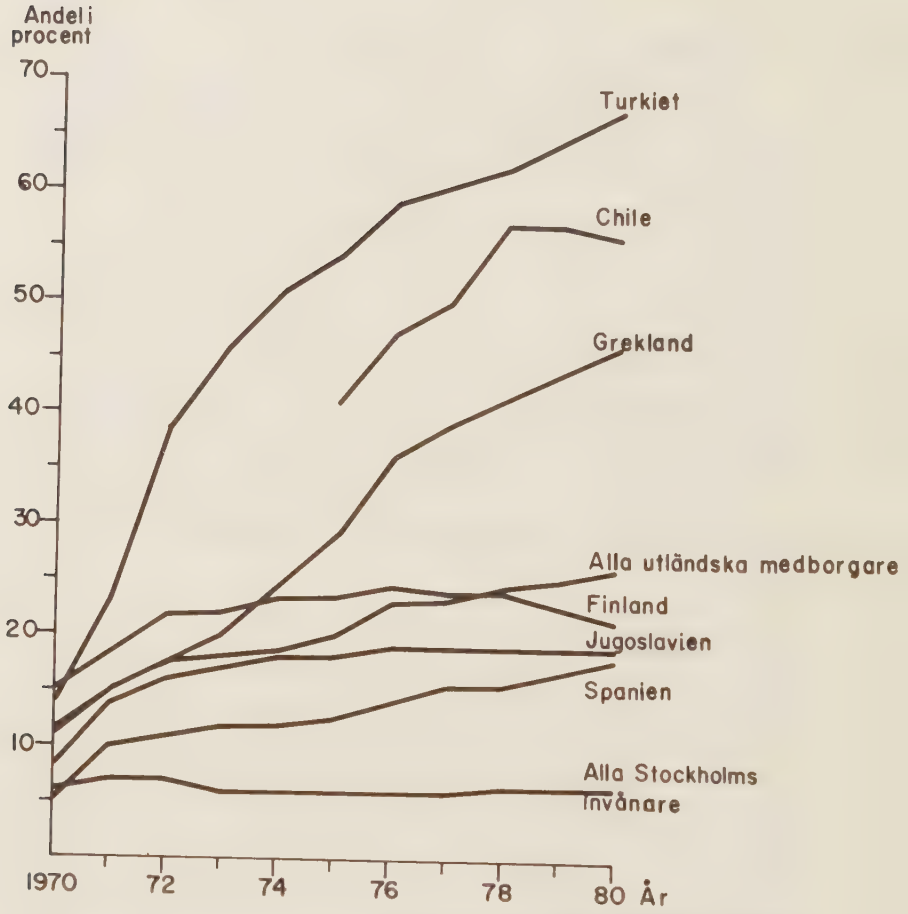

Grekiska medborgare utgör den grupp som under senare hälften av 1970-talet har den därnäst största andelen boende i Spånga. Kurvan för denna grupp är också mycket brant, vilket indikerar att en allt större andel av grekerna har ansamlats i Spånga. 1970 var det ca elva procent av de grekiska medborgarna som bodde där, medan motsvarande siffra för 1980 är 45 procent.

De tre nämnda nationalitetsgrupperna har i slutet av 1970-talet

det starkaste särboendet av alla de studerade grupperna. Detta gäller dock även då Spånga utesluts.

För övriga av de studerade grupperna är både andelen boende i Spånga under den aktuella perioden och ökningen av andelen som bor där betydligt lägre än för de tre förstnämnda nationaliteterna.

Finländska och *jugoslaviska medborgare* bodde i Spånga i ökande grad under första hälften av 1970-talet men visar ingen ökning under senare hälften av sjuttiotalet.

En allt större andel av *spanska medborgare* bor visserligen i Spånga under 1970-talet, men ökningen är inte att jämföra med den för grekiska, turkiska och chilenska medborgare. Medan ca fem procent av de spanska medborgarna år 1970 bodde i Spånga så är det ca 18 procent av dem som 1980 bor i Spånga.

De *polska medborgarna* visade en tendens till ökad koncentration till Spånga mellan åren 1973 och 1976 men har sedan dess haft ungefär lika stor andel boende i Spånga.

För *medborgare från Norge, Storbritannien, Västtyskland* och *USA* är andelen boende i Spånga ungefär lika stor år från år, medan *danska* och *italienska medborgare* visar en svag minskning.

Alla *utländska medborgare* som sammantagen kategori visar en ökning från 10 till 26 procent mellan 1970 och 1980. En stor del av denna ökning kan tillskrivas den ökande andelen turkiska och grekiska medborgare och i viss mån spanska medborgare. Under första åren av 1970-talet bidrog finska medborgare till ökningen totalt, medan det bland annat också är chilenska medborgare som under senare hälften av 1970-talet i allt högre grad ansamlats till Spånga och därmed också bidragit till att andelen av kategorin "alla utländska medborgare" som bor i Spånga ökat.

Tabell 18.2 Andel (%) av en medborgarskapsgrupp som bor i Spånga (1980)

Medborgarskapsland	Andel (%)
Turkiet	67
Chile	57
Grekland	45
Finland	22
Polen	21
Jugoslavien	19
Spanien	18
Storbritannien	10
Norge	9
Västtyskland	8
Danmark	8
Italien	7
USA	6

18.5 Inkomst och boende i Spånga

Medianinkomst och medelinkomst för utomlands födda män är i Spånga bland de lägsta av alla församlingar. Det sker alltså viss selektion av grupper med låg inkomst. Eftersom inkomsten varierar med etnisk-nationell bakgrund skulle det kunna vara en förklaring till variationer i selektionsgraden mellan nationella grupper.

För att belysa frågan beräknades sambandet (korrelationskoefficienten r) mellan en grupps medelinkomst, resp medianinkomst och andelen av gruppen som bor i Spånga. Resultaten blev -.75 för medelinkomst och -.72 för medianinkomst. Ju lägre inkomst en grupp har desto större andel av gruppen bor således i Spånga. Inkomsten spelar alltså en viss roll på nationalitetsnivå.

För att även i viss mån belysa effekten av inkomst på hushållsnivå inom en etnisk grupp delades de olika nationella grupperna in i de tidigare använda inkomstklasserna. De två höginkomstklasserna slogs dock samman. Andelen som bor i Spånga beräknades sedan för var och en av grupperna. Beräkningarna resulterade i nedanstående tabell, som kan vara intressant ur två aspekter.

Den första är spridningen mellan hushåll med olika nationell bakgrund men med samma inkomst, dvs en jämförelse *kolumnvis*. Den andra är spridningen mellan hushåll med samma nationella bakgrund men med olika inkomst, dvs en jämförelse *radvis*.

Tabell 18.3 Andel vuxna män boende i Spånga. Efter inkomst och födelseland. (Inkomsten i tusentals kronor)

Födelseland	Inkomstklass 0	1-39,9	40-59,9	60-79,9	80,-	Samtliga män oavsett inkomst
USA	4.7	4.5	4.6	3.4	2.6	4.0
Norge	7.1	3.7	7.8	5.6	5.9	5.7
Italien	2.6	6.5	6.9	5.8	(2.2)	5.7
Västtyskland	4.7	4.6	6.6	6.4	5.9	5.8
Danmark	11.5	4.8	7.9	6.4	4.9	7.6
Storbritannien	12.4	12.0	11.9	8.5	4.0	10.1
Spanien	9.0	13.8	9.6	14.7	(1.8)	11.3
Polen	15.3	15.9	14.1	10.0	5.9	13.1
Jugoslavien	7.6	14.2	16.5	13.9	12.5	14.3
Finland	17.0	16.7	19.2	17.3	10.8	16.9
Grekland	34.5	30.7	35.9	40.6	45.7	36.0
Chile	48.6	47.7	49.4	(42.1)	(20.0)	47.4
Turkiet	52.8	52.7	56.8	45.8	(32.7)	52.3
Alla utomlands födda män 18 år -	18.3	10.8	12.2	12.2	9.7	11.2

Anm. Siffror inom parentes anger att procentberäkningen gjorts på <100 män

11 procent av alla vuxna, utomlandsfödda män i Stockholm bor i Spånga. En *kolumnvis jämförelse* tyder i viss mån på att ju lägre inkomst man har desto oftare bor man i Spånga. Medan 18 procent av alla vuxna utomlands födda män utan inkomst bor där så bor endast 10 procent av de män som har en inkomst på minst 80.000 i Spånga. Jämför man sedan olika inkomstklasser *inom* var och en av de nationella grupperna med sista kolumnen, dvs andelen av alla

vuxna män med viss nationell bakgrund, finner man för det första att hushåll med inkomst över 80.000 kronor så gott som genomgående är underrepresenterade i Spånga. Undantag är *grekiska* och i viss mån *norska* och *västtyska hushåll.*

Någon sådan underrepresentation finns inte för någon annan inkomstklass. Inte heller finns någon inkomstklass där överrepresentationen är något gemensamt för alla nationella grupper.

En radvis jämförelse resulterar i slutsatsen att de nationalitetsgrupper som är överrepresenterade generellt också är överrepresenterade inom så gott som varje inkomstklass. Detta gäller för *grekiska, turkiska* och även för *chilenska* hushåll. En fråga som aktualiseras är i vilken mån invandrare med dessa nationella bakgrunder och förhållandevis hög inkomst bor i Spånga *därför att* många landsmän bor där och *därför att* det finns möjligheter att låta barnen växa upp bland kamrater från samma nation och i vilken mån man anger andra typer av skäl.

På motsvarande sätt gäller det att hushåll från *Västtyskland* och från *USA* är kraftigt underrepresenterade i de flesta inkomstklasserna.

Hushåll från *Polen* och från *Storbritannien* är dock endast starkt underrepresenterade i den högsta inkomstklassen.

Allmänt skulle man således kunna säga att även om inkomst spelar en roll för selektionen till Spånga så tycks dock ett hushålls nationella bakgrund spela större roll för denna selektion, om man undantar höginkomsttagare.

18.6 Barn och boende i Spånga

Spånga har det näst största inslaget av barnhushåll av alla Stockholms församlingar (1978). Nationella skillnader i andelen som bor i Spånga skulle därför möjligen bättre kunna förklaras med att det är barnfamiljer som bor i Spånga -oavsett nationell bakgrund. Sambandet mellan antalet barn i Stockholm med visst medborgarskap och antalet barn med detta medborgarskap i Spånga är mycket starkt för de tretton studerade nationalitetsgrupperna ($r = .95$).

Hushållsstatistik skulle vara till hjälp för att belysa ett sådant samband mer direkt. Som tidigare påpekats finns dock inte denna

typ av statistik över de olika nationalitetsgrupperna. Den indikator som ligger närmast till hands är andelen barn. Är det snarare den omständigheten att ett hushåll består av vuxna och barn än att det har en viss nationell bakgrund som påverkar selektionen till Spånga borde procentuella *andelen av alla barn i Stockholm* som bor i Spånga vara ungefär lika för de skilda nationella grupperna.

Tabell 18.4 Barn* i Stockholm med visst medborgarskap. Andel (%) som bor i Spånga (1978)

Medborgarskapsland	Andel (%) av barnen som bor i Spånga	Antal barn i Spånga
Turkiet	70.2	758
Chile	60.5	201
Grekland	46.5	845
Polen	37.6	90
Finland	35.9	1415
Jugoslavien	23.7	185
Spanien	22.1	69
Norge	19.7	70
Storbritannien	14.1	53
Västtyskland	14.0	63
Italien	10.9	39
Danmark	9.0	20
USA	6.1	22
Alla utländska medborgare	35.2	4605
Alla barn	12.1	12462
Svenska medborgare	8.7	7857

*Med barn menas här -17 år

Som framgår av tabell 18.4 är variationerna dock stora mellan de olika nationaliteterna, och varierande hushållssammansättning kan därför inte ensam förklara den varierande selektionen till Spånga.

En annan intressant iakttagelse är dock att med undantag för

barn med amerikanskt medborgarskap så bor alla i Spånga i högre grad än stockholmska, svenska barn i genomsnitt. Barn från Turkiet, Chile, Grekland och Polen är ansamlade i Spånga i högre grad än utländska barn i genomsnitt.

Det sker alltså en selektion till Spånga bland utländska barnhushåll i allmänhet, även om graden varierar med nationell tillhörighet.

Den starka selektionen till Spånga bland turkiska, grekiska och chilenska medborgare skulle alltså delvis vara relaterad till att dessa grupper består av en stor andel barn. En bättre beskrivning är dock sannolikt att dessa medborgarskapsgrupper bor i Spånga i hög utsträckning – oavsett det gäller barnhushåll eller övriga. För amerikanska medborgares del skulle motsatsen gälla. Amerikanska hushåll bor i Spånga i liten utsträckning – oavsett det gäller barnhushåll eller barnlösa hushåll.

18.7 Ankomsttidpunkt och boende i Spånga

Under förutsättning att alla nationalitetsgrupper både har samma behov och önskemål och *samma bostadsutbud* att välja sin bostad från då de kommer till Stockholm, skulle man förvänta sig att ungefär lika stor andel av de nyanlända i varje nationalitetsgrupp bosatte sig i Spånga.

Tabellen visar att det sker en selektion redan vid ankomsten till Stockholm. Vissa nationalitetsgrupper bosätter sig i Spånga betydligt oftare än andra grupper. Mer än hälften av de i Turkiet födda nykomna invandrarna bosätter sig exempelvis där, medan ytterst få av de nyanlända amerikanska, västtyska, engelska, italienska och spanska invandrarna bor i Spånga. Även dessa siffror tyder på att den nationella bakgrunden och selektionen till Spånga är relaterade och att selektionen inte kan förklaras med ankomsttidpunkt. Många av siffrorna baseras emellertid på små grupper, och skall naturligtvis tolkas med försiktighet.

Tabell 18.5 De under 1980 anlända utomlands födda. Andel (%) som 31.12.1980 bodde i Spånga.

Födelseland	Andel (%) av alla nyanlända	Antalet nyanlända
Turkiet	63.4	205
Grekland	39.6	174
Sydamerika*	38.2	350
Polen	20.6	184
Finland	17.9	1168
Jugoslavien	15.4	65
Norge	11.3	124
Danmark	10.0	50
Spanien	6.5	46
Italien	6.2	32
Storbritannien	6.0	116
Västtyskland	6.0	66
USA	3.0	131
Till Stockholm inflyttade svenskar 1978**	10.0	2680

* Uppgifter om Chile enbart saknas. De största immigrantländerna i Sydamerika är dock förutom Chile, Argentina och Uruguay.

** Källa: Flyttningar 1978, Rapport S1980:14, USK

18.8 Vistelsetid och boende i Spånga

Tidigare har vistelsetiden betraktas som indikator på resurser. Ett nyanlänt invandrarhushåll kan förmodas ha föga kunskap om Stockholms stadsdelar och om bostadsmarknaden i allmänhet. Med vistelsetiden ökar sannolikt denna kunskap liksom information om hur samhället i allmämhet fungerar. Hushållet kan också tillgodoräkna sig tid i bostadskö och använda sin egen bostad som bytesobjekt för att byta till en stadsdel som överensstämmer bättre med dess behov och önskemål.

För att studera sambandet mellan vistelsetid och andelen som bor i Spånga lite närmare beräknades även hur stor andel av en grupp med ett bestämt ankomstår som nu bor i Spånga

Tabell 18.6 Ankomsttidpunkt för personer med visst födelseland Andel (%) som bor i Spånga (1980).

	Ankomsttidpunkt						
Födelseland	Före 1967	1968-1970	1971-1974	1975-1977	1978-1980	Andel av alla	N
Turkiet	42.0	46.1	73.3	67.9	67.6	60.7	1570
Grekland	39.0	52.1	44.1	40.7	40.6	43.5	2005
Finland	8.2	23.7	23.9	27.4	20.3	15.8	4329
Polen	3.9	14.4	21.5	19.6	18.6	13.7	448
Jugoslavien	14.3	18.1	16.5	21.1	14.0	16.3	440
Norge	4.1	10.3	9.4	19.8	7.7	5.5	215
Danmark	4.0	11.9	14.6	16.9	10.5	6.1	133
Spanien	10.1	25.0	14.7	18.5	11.7	14.0	175
Italien	3.6	9.5	6.8	6.2	6.5	4.8	60
Storbritannien	4.8	5.1	10.0	13.2	19.3	10.5	157
Västtyskland	4.0	12.9	9.0	8.3	8.5	4.8	241
USA	3.7	4.3	4.9	9.4	5.4	4.8	90

Om man först studerar mönstret för den andel av skilda nationella grupper med ankomstår 1978 – 1980 som bor i Spånga år 1980 ser man att det har stor likhet med föregående tabell. De enda markanta avvikelserna gäller immigranter födda i Norge, som har en lägre

andel och immigranter födda i England och Spanien som har en högre andel av de nyanlända boende i Spånga.

Bland engelsmännen är det relativ stor andel både av dem som kom 1978 och av de som kom till Sverige 1979 som bor i Spånga, medan siffran är låg under 1980. Som syns av tabellen ovan är andelen bland de tidigare komna engelsmännen något mittemellan. Ju tidigare ankomsttidpunkt desto färre är det av engelsmännen som bor i Spånga.

Bland spanska immigranter finns ingen sådan trend. Den låga siffran för 1980 verkar snarast vara undantag.

Bland norrmännen bor det endast fem personer i Spånga 1980, vilka kom till Sverige 1978 och 1979, vilket också tycks vara en ovanligt låg andel i jämförelse med andra ankomsttidpunkter.

En generell kommentar till tabellen är att förhållandevis stora andelar av turkiska och grekiska immigranter bor i Spånga, oavsett ankomsttidpunkt. I viss mån gäller det även jugoslaviska immigranter. Någon generell tendens att andelen boende i Spånga är högre med sen ankomsttidpunkt, dvs kort vistelsetid finns inte. De relativt få som bott i Sverige i mer än tretton år bor dock i Spånga i mindre utsträckning.

Variationer i vistelsetid mellan nationalitetsgrupper kan således generellt inte förklara variationerna i selektionen till Spånga.

18.9 Medborgarskapsbyte och boende i Spånga

Selektionen till Spånga har alltså etniska förtecken. Även sedan inkomst och vistelsetid kontrollerats för kvarstår den nationella bakgrunden som viktig. Andra resurser, som ett inflytelserikt kontaktnät exempelvis, kan variera mellan nationalitetsgrupperna. Avsaknad av sådana kontakter skulle i så fall vara en möjlig förklaring till selektionen till Spånga bland *vissa* nationella grupper. Intervjustudien med latinamerikanska invandrare visar exempelvis att relativt få hushåll haft några alternativ att välja mellan. Man kan dock inte utesluta att många hushåll just uppskattar att bo nära landsmän.

Motiven att bo nära landsmän kan variera, men allmänt skulle en sådan strävan kunna uttryckas som en önskan att bevara kontakten

med ursprungslandet. En grov indikator på ett sådant förhållningssätt är, som tidigare diskuterats, att man behåller sitt ursprungliga medborgarskap.

Under förutsättning att ovanstående antaganden är giltiga skulle man förvänta sig att de immigranter som bor i Spånga bytt medborgarskap i mindre grad än immigranter som bor i andra församlingar.

Av de utomlands födda som 1980 bodde i Spånga var knappt 20 procent svenska medborgare. Denna siffra var den lägsta bland samtliga församlingar. Detta skulle emellertid kunna bero på att invandrarna i Spånga har genomsnittligt kortare vistelsetid. De invandrare som varit i Sverige mer än fem år valdes därför ut och de som bodde i Spånga jämfördes med alla som bodde i Stockholm.

Tabell 18.7 Medborgarskapsbyte. Andel (%) av dem som varit mer än fem år i Sverige (för nordbor mer än två år) som bytt till svenskt medborgarskap

Födelseland	Procent av alla som bodde i Stockholm 1980	Procent av alla som bodde i Spånga 1980
Polen	82.6	71.2
Västtyskland	79.1	63.0
USA	67.4	(69.2)
Norge	67.4	47.2
Danmark	63.5	48.8
Finland	48.9	27.0
Spanien	43.5	35.1
Italien	42.9	(37.8)
Storbritannien	38.9	(43.4)
Grekland	27.4	23.5
Jugoslavien	19.1	15.2
Turkiet	10.1	4.7
(Sydamerika)	53.8	29.3

Anm. Siffror inom parentes anger att procentberäkningarna gjorts på ≤100 personer.

Tabellen visar att det finns ett samband mellan att bo i Spånga och att behålla sitt medborgarskap. Detta förhållande gäller för samtliga av de studerade nationaliteterna med undantag för immigranter födda i USA och Storbritannien. Dessa båda kategorier är antalsmässigt små, och de kan dessutom förmodas skilja sig från flertalet andra amerikanska och engelska immigranter, enligt tidigare teoretiska resonemang.

Kategorin med vistelsetid minst fem år (för nordbor två år) är emellertid bred och kan i sig rymma åtskilliga variationer. Byte av medborgarskap kan förmodas dröja ytterligare år. Samtidigt kan de som bor i Spånga ha genomsnittligt kortare vistelsetid, vilket skulle kunna förklara åtminstone viss del av skillnaderna. Ytterligare uppdelning av vistelsetiden gjordes därför. Eftersom kategorierna i många fall är små kan emellertid inte vistelsetiden kontrolleras för alltför strikt. I nedanstående tabell återfinns dels de immigranter som kommit till Sverige senast 1967, dels de som kommit under åren 1968 – 1974.

Tabell 18.8 Medborgarskapsbyte. Andel (%) av dem som kommit till Sverige under en viss period som bytt till svenskt medborgarskap

Födelseland	Ankomst senast 1967		Ankomst 1968 – 1974	
	Procent av alla som bodde i Stockholm 1980	Procent av alla som bodde i Spånga 1980	Procent av alla som bodde i Stockholm 1980	Procent av alla som bodde i Spånga 1980
Polen	94.4	(82.9)	69.9	68.5
Västtyskland	83.3	75.6	34.8	(13.4)
USA	83.7	(83.3)	20.6	(37.5)
Norge	75.3	68.7	16.5	(7.1)
Danmark	70.3	62.8*	37.0	(5.1)
Finland	69.1	52.4	25.0	19.9
Spanien	52.8	54.4*	25.1	11.1*
Italien	46.0	(31.0)	30.3	(50.0)
Storbritannien	54.4	(50.0)	14.9	(37.9)
Grekland	34.7	29.0	23.8	21.3
Jugoslavien	30.0	21.8	8.6	9.9
Turkiet	19.3	8.6	5.4	2.6

Anm. Siffror inom parentes innebär att de är beräknade på 50 personer eller färre.
* innebär att siffrorna är beräknade på 51-100 personer

Bortser man från siffrorna inom parentes, vilka är osäkra, finner man att i samtliga fall utom tre är andelen som bytt medborgarskap större för Stockholm i genomsnitt än för Spånga.

Immigranter födda i Finland, vilka bor i Spånga behåller sitt medborgarskap i betydligt högre grad än vad som är vanligt bland finländska immigranter i allmänhet i Stockholm. Särskilt påtagligt är detta bland dem som varit här alltsedan 1967 eller tidigare. Samma tendens är giltig för västtyska immigranter med lång vistelsetid.

För jugoslaviska och turkiska immigranter är skillnaden fortfarande påtaglig (ca åtta, tio procent). liksom för immigranter från

Danmark och Norge, om än i något mindre grad (ca sju procent). Även för immigranter födda i Grekland finns viss skillnad (ca 4-5 procent). För övriga grupper är tendenserna inte lika klara.

18.10 Sammanfattande kommentarer

Stadsdelarna Tensta och Rinkeby byggdes ut i slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet som produkter av det s k miljonprogrammet.

1970 bodde drygt tio procent av alla utländska medborgare i församlingen Spånga. Under den närmaste tioårsperioden skedde en allt kraftigare ansamling och 1980 var det drygt 25 procent av alla utländska medborgare i Stockholm som bodde i församlingen i fråga. Samtidigt ökade inslaget utländska medborgare i Spånga från 12 till 33 procent under denna tid.

Den största utländska gruppen i Spånga är finländska medborgare, följda av grekiska och turkiska medborgare. Ansamlingen till Spånga varierade måttligt mellan nationaliteterna 1970 men 1980 är variationerna stora. Ca 65 procent av de turkiska, drygt 55 procent av de chilenska och drygt 45 procent av de grekiska medborgarna bodde 1980 i Spånga. För övriga av de studerade grupperna finns det ingen som överstiger siffran 25 procent. Detta innebär att ansamlingen till Spånga har ökat kontinuerligt bland turkiska och grekiska medborgare, medan ökningen för chilenska medborgare framför allt skett mellan åren 1975 och 1978.

Den grupp som i minst utsträckning bor i Spånga är amerikanska medborgare, följda av italienska, danska, västtyska, norska och engelska medborgare.

Det finns ett samband mellan att bo i stadsdelarna Tensta-Rinkeby och att ha låg inkomst. Det är emellertid knappast så att inkomstskillnader kan förklara mycket av variationerna i selektionen till dessa stadsdelar. Bland de grupper som visar stark ansamling till Spånga, dvs bland turkiska, grekiska och chilenska immigranter är det stor andel som bor där – oavsett inkomst. Bland de immigrantgrupper som visar mycket liten selektion till Spånga är detta giltigt för så gott som alla inkomstgrupper i den nationella gruppen ifråga.

I flertalet av de nationella grupperna finns dock ett undantag och det är i den högsta inkomstklassen. I denna är selektionen till Spånga mindre än för övriga inkomstklasser, något som dock inte gäller för grekiska hushåll.

Variationerna i selektionen till Spånga, dvs i hur stor andel av en nationell grupp som bor där, kan inte heller förklaras med att det är nykomna hushåll som först hamnar där, men sedan flyttar. Turkiska, grekiska och chilenska hushåll bosätter sig redan vid eller strax efter inflyttningen till Sverige i Spånga i stor utsträckning medan exempelvis amerikanska immigranter redan från början bosätter sig i andra församlingar än Spånga.

Det skulle således kunna vara så att de olika immigrantgrupperna har olika kanaler för bostadsförmedling redan vid ankomsten och att det erbjudna bostadsutbudet varierar. Det kan också vara så att de har samma kanal men att en etnisk faktor' kommer emellan', dvs att immigrantgrupper med viss etnisk-nationell bakgrund har särskilda önskemål om bostadsläge eller att skilda immigrantgrupper behandlas på olika sätt.

Önskemål om att bo nära landsmän kan komma in som en viktig, bestämmande faktor. Att det inte skulle finnas bostäder på andra håll än Tensta-Rinkeby kan dock inte vara någon förklaring, eftersom åtskilliga större grupper, exempelvis finländska immigranter, finner bostäder i andra församlingar. Var grupperna bosatte sig redan i början av 1970-talet har sannolikt effekt på boendemönstren även i början av 1980-talet.

Att bo i Tensta och Rinkeby kan därför ses som det pris många är villiga att betala för att till del få bevara sin kulturella identitet. Barnen kan gå i förskolor och skolor där pedagogerna har en kulturell bakgrund liknande föräldrarnas, där kontakter med landsmän är vanliga etc. En sådan tolkning får visst stöd i det faktum att det finns ett samband mellan att bo i Spånga och att bevara sitt ursprungliga medborgarskap.

Mer än vart tredje barn med utländskt medborgarskap bor i Spånga. Detta är en betydligt högre siffra än för svenska barn.

Med undantag för amerikanska barn är barn i alla de studerade nationella grupperna överrepresenterade i Spånga. Selektionen dit skiljer sig dock även i det här fallet mellan nationaliteter. Högst siffra har barn med turkiskt medborgarskap och 70 procent av dem

bor i Spånga. 60 procent av de chilenska och 46 procent av de grekiska barnen bor där. Sambandet mellan inslaget barn i en nationell grupp och andelen av gruppen som bor i Spånga är högt. Eftersom variationen mellan de nationella grupperna är mycket stor kan skillnader i hushållssammansättning, dvs förekomsten av barn, inte vara den grundläggande orsaken till skillnader i selektionen till Spånga.

Den etnisk-nationella faktorn (dvs särskilda behov och önskemål och/eller etnisk diskriminering) i kombination med andra resurser än de som belysts tycks vara fundamentala byggstenar i en modell som skall förklara de olika immigrantgruppernas selektion till Spånga.

---

[1] Även Skärholmen blev tidigt föremål för kritik (exempelvis Gordon, m fl, 1972), men fick aldrig så dåligt rykte som Tensta och Rinkeby, möjligen p g a att det i Skärholmen redan 1967 fanns ett stort kommersiellt centrum, att tunnelbanan dit snabbt blev klar och att den sociala servicen byggdes ut under de första åren. I Tensta och Rinkeby kom följaktligen att finnas många tomma lägenheter under flera år. Enligt Folk- och Bostadsräkningen 1975 var detta år 2.2% av bostäderna i Spånga lediga för uthyrning. Motsvarande siffra för Skärholmen var 0.2%.

[2] Se exempelvis motion 1980:65, Stockholms kommun, kommunfullmäktige.

[3] (USKs Rapport 1980:14. Flyttningar 1978).

19 Sammanfattande slutsatser

Avsikten med detta slutkapitel är dels att sammanfatta resultaten från den empirisk-statistiska studien, dels att knyta an resultaten till den teoretiska ram som skisserats för att bedöma hur fruktbara några av nyckelbegreppen i referensramen är för en förståelse av etnisk bostadssegregation i svenska städer.

19.1 Etnisk-kulturell distans

Ett fundamentalt begrepp i referensramen är *kulturell distans* eller mer adekvat, *etnisk-kulturell distans*. Med kulturell distans avser jag skillnader i språk, religion, normer och värdesystem. Om den kulturella distansen mellan en immigrantgrupp och Sverige är stor, utgår jag från att invandrargruppen har speciella behov och önskemål om att bo nära varandra och att bo i närheten av "egna kulturella institutioner". Jag har också antagit att det finns tendenser att svenskar särbehandlar avvikande, etniska grupper, och att en sådan särbehandling förstärker bostadssegregationen bland invandrargrupperna – både på ett direkt och på ett indirekt sätt.

Hur starkt segregerat en etnisk grupp bor, skulle alltså hänga samman med den etnisk-kulturella distansen.

Vilka separat delkomponenter i begreppet etnisk-kulturell distans som är verksamma har endast i undantagsfall kunnat belysas. Resultaten tyder exempelvis på att det finns ett samband mellan etnisk särbehandling och etnisk segregation, så tillvida att svenskar undviker och flyttar från de mest invandrartäta stadsdelarna. Vidare finns det ett samband mellan etnisk bostadssegregation och tecken på att vilja bevara sin ursprungliga etniska identitet. Huruvida det handlar om *orsakssamband* kan dock inte besvaras i den här typen av studie.

19.1.1 Segregationens styrka och etnisk-kulturell distans hänger samman

Följande rangordning mellan de studerade nationalitetsgrupperna

erhölls med avseende på segregationsgraden. (De nationaliteter som bor minst segregerat nämns först).

Skandinaver
västtyskar
italienare
engelsmän
spanjorer
finländare
amerikaner
jugoslaver
polacker
greker
chilenare och
turkar

Rangordningen stämmer ganska väl överens med en gruppering av nationaliteterna enligt flera indikatorer på kulturell distans.

Medan de immigrantgrupper som endast skiljer sig något från svenskar i språkligt och annat kulturellt avseende visar ett obetydligt avvikande boendemönster, så visar de grupper med stora kulturella skillnader kraftigt avvikande boendemönster. *Graden av segregation* hänger således samman med etnisk-kulturella skillnader.

Två undantag är engelska och amerikanska medborgare, vilka bor mer segregerat än förväntat av det kulturella avståndet. En delförklaring kan vara att det inom de båda nationalitetsgrupperna finns en kategori som stannar förhållandevis kort tid i Sverige och att hushåll av den kategorin är angelägna att upprätthålla kontakt med egna institutioner som exempelvis skolor. Andra tänkbara delförklaringar är att just dessa invandrarnationaliteter är mer homogena än exempelvis italienska, spanska och finländska medborgare när det gäller hushållsammansättning och/eller yrkeskategoritillhörighet. En del av den etniska segregationen skulle alltså vara demografiskt eller klassbetingad. Dessa delförklaringar diskuteras mer ingående senare.

Även chilenska immigranter bor mer segregerat än vad man kunde förvänta sig av antagna kulturella skillnader. En delförklaring är sannolikt att en stor andel chilenare är politiska flyktingar,

som hoppas kunna återvända till Chile. Behovet av att bevara sin ursprungliga kulturella identitet kan därför antas vara särskilt stark i gruppen. En annan delförklaring är att gruppen bor starkt koncentrerat därför att det finns många hushåll som saknar erforderliga resurser för att byta till en mer attraktiv bostad och ett mer attraktivt bostadsläge. Både resultaten från intervjustudien med chilenska hushåll och inkomstanalysen, som tas upp senare, stödjer en sådan förklaring.

19.1.2 Vistelsetiden påverkar, men avgör inte styrkan i segregationen

Det finns ett samband mellan en grupps *vistelsetid* i Sverige och hur starkt segregerat gruppen bor. Ju fler av gruppmedlemmarna som varit här kort tid desto mer segregerat bor gruppen som helhet. Detta betyder emellertid inte att segregationen är i särskilt hög grad betingad av vistelsetid. Graden av segregation varierar fortfarande med etnisk-kulturell distans då kategorier med ungefär lika lång vistelsetid jämförs.

Vidare tyder resultaten på att vistelsetid spelar olika roll för olika nationella grupper. För jugoslaviska, engelska och amerikanska immigranter finns det en viss tendens att segregationen samvarierar med vistelsetid. Ju längre vistelsetid dessa immigranter har desto mindre segregerat bor de. För grekiska och turkiska immigranter finns inget sådant klart, lineärt samband om man jämför grupper som kommit under 1970-talet. Dessa resultat skulle kunna tolkas så att kulturella skillnader som är av djupgående natur behöver längre tid för att suddas ut, och det tar alltså längre tid innan en etnisk koncentration löses upp. Frågan om hur meningsfull en sådan tolkning är kan dock besvaras först om ytterligare något decennium.

Att *motivet* med vistelsen i Sverige kommer in som en viktig delförklaring till bostadsvalet får stöd i undersökningen. De immigranter med viss nationell bakgrund som *naturaliserats* bor allmänt mindre segregerat än de landsmän som bott här lika lång tid men som behållit medborgarskapet. Denna skillnad är tydligast bland de nationella grupper som visar stark segregation (och enda undantagen för regeln är engelsmän, vilket dock tycks hänga samman

med andra faktorer än kulturell distans.)

Sammanfattningsvis kan man konstatera att begrepp som kulturell distans och etnisk-kulturell distans är fruktbara arbetsbegrepp då man vill studera hur avvikande en invandrargrupp bor *från övriga befolkningen*. En metodologisk konsekvens av detta blir att etnisk bostadssegregation endast kan förstås om skilda etniska grupper studeras och att den information man får då invandrare betraktas som en enda kategori döljer många viktiga variationer.

Att separera betydelsen av en immigrantgrupps *behov och önskemål om att bevara kulturella band* och *etnisk särbehandling* som förklaringar till etnisk bostadssegregation känns som en angelägen framtida forskningsuppgift, något som också får stöd i intervjustudien som gjorts inom ramen för forskningsprojektet.

19.2 Andra förklaringsfaktorer

I många tidigare studier av etnisk bostadssegregation har man nöjt sig med att konstatera att etniska grupper bor mer eller mindre åtskilda från övriga befolkningen utan att närmare analysera i vilken typ av bostadsområden koncentrationerna finns. Man har enligt Peach (1975:5) analyserat "space rather than place".

Enligt utgångspunkten för denna studie är en sådan bild ytlig. Dels tar den inte hänsyn till andra tänkbara *orsaker* till den etniska segregationen än just etnisk-kulturell distans. Dels säger den ingenting om *vilka* grupper eller kategorier i befolkningen en etnisk grupp bor åtskild från eller *vilka* grupper den delar bostadsområden med. Båda typerna av frågor har belysts i möjligaste mån.

19.2.1 Inkomstskillnader förklarar en liten del av segregationen

Endast i ett fåtal fall har enstaka förklaringsfaktorer kunnat separeras från övriga. Ett sådant exempel är *inkomst*. I vilken mån etnisk segregation kan förklaras med inkomstskillnader har därför kunnat belysas.

Resultaten pekar på att den etniska segregationen skulle varit betydligt mindre utpräglad om endast inkomst avgjorde var ett

hushåll bosätter sig. På nationalitetsnivå finns det ett ganska starkt samband mellan inkomst och segregationsgrad men i de fall en invandrargrupp visar ett starkt avvikande boendemönster gäller det i stort sett alla utom dem i den högsta inkomstklassen. De grupper, bland vilka inkomst generellt tycks ha störst betydelse för val av bostadsförsamling är de grupper som bor minst segregerat.

En sammanfattande slutsats är att inkomst *spelar roll som restriktion* men att den endast till del kan *förklara* den etniska bostadssegregationen bland flertalet immigrantgrupper.

19.2.2 Segregationen är knappast demografiskt betingad

Sambandet mellan etnisk och s k demografisk segregation studerades från två olika infallsvinklar. *Dels jämfördes boendemönstren* för svenska och utländska hushåll med liknande sammansättning. *Dels studerades selektionen* för var och en av nationaliteterna till vad man kan kalla barnrika respektive barnfattiga församlingar.

Ingen av analyserna tyder på att det etniska särboendet är demografiskt betingat i någon generell mening. Svenska och utländska hushåll med ungefär samma hushållssammansättning bor således i olika församlingar. Detta gäller barnhushåll i högre grad än barnlösa hushåll.

Ingen av nationaliteterna visar någon systematisk tendens att bosätta sig i barnrika församlingar och endast tre av nationaliteterna visar någon selektion till barnfattiga församlingar. Med undantag för dessa tre nationalitetsgrupper är alltså det etniska särboendet inte heller liktydigt med att invandrarna bor i församlingar med demografiska särdrag. De tre nationaliteterna som visar en viss selektion till barnfattiga församlingar är engelska, och i viss mån amerikanska och italienska medborgare, vilka alla kännetecknas av ganska stort inslag barnhushåll varför endast en ringa del av selektionen kan *bero på* hushållssammansättningen.

19.3 Med vilka socio-ekonomiska grupper delar immigranterna bostadsområde?

McElrath (a.a.) formulerade en hypotes om att immigranter gene-

rellt hade sämre utgångsmöjligheter än den inhemska befolkningen när det gällde val av bostadsområde. Tydliga etniska markörer skulle förstärka denna skillnad ytterligare. Konkret skulle detta exempelvis betyda att en immigrerad läkare inte bor i samma bostadsområde som en inhemsk läkare utan i ett område med lägre status. Parallellt skulle en industriarbetare som immigrerat hamna i de mindre attraktiva arbetarområdena, oavsett vilken inkomst han har.

Hypotesen skulle kunna utvecklas eftersom det finns mycket som tyder på att möjligheter till bostadsval inte bara skiljer sig mellan den inhemska befolkningen och immigranter utan också mellan invandrarnationaliteter inbördes.

Enligt referensramen har jag förmodat att även andra typer av resurser än inkomst spelar stor roll för hur en invandrares önskemål och behov kan uppfyllas. Finns skillnader i resurssituationen – i vid bemärkelse – kan man alltså förvänta sig att *alla* behov och önskemål ett hushåll har i samband med bostad, uppfylls i olika grad. Är behoven av närhet till landsmän starka kan hushåll exempelvis behöva göra avkall på sådana behov som att bo nära "sociala likar" eller att bo i ett "fint" bostadsområde, om de tillhör en resurssvag invandrarkategori eller invandrarnationalitet.

Ur teorierna om den internationella migrationens karaktär kan hypoteser om olika invandrarnationaliteters resurssituation – i vid bemärkelse – i det nya hemlandet formuleras.

Förenklat skulle dessa kunna uttryckas så att ju mer dominerande roll det ursprungliga hemlandet har i den internationella arbetsdelningen, vilket i stort hänger samman med graden av teknologisk utveckling, desto större andel av immigranter från den nationen kan förmodas återfinnas bland de resursstarka hushållen och vice versa. Bland de studerade immigrantnationaliteterna är det amerikanska, engelska och även västtyska immigranter som skulle ha störst andel resursstarka hushåll och en större andel än exempelvis de skandinaviska länderna. Med undantag för de nämnda nationaliteterna samvarierar graden av en nations teknologiska utveckling och kulturellt avstånd mellan nationen och Sverige. De immigrantnationaliteter som har störst behov av närhet till landsmän skulle alltså vara de som är utsatta för flest restriktioner då de försöker förverkliga sina behov och önskemål om bostad och bo-

stadsläge. De skulle alltså framför allt bo i det minst attraktiva bostadsbeståndet.

Några data om de studerade invandrarnationaliteterna med avseende på yrkestillhörighet eller resurssituation i vid bemärkelse har inte funnits tillgängliga. Tolkningar av resultaten i de följande avsnitten bygger därför på *antaganden* om migrationsteoriernas relevans, även om också data om yrkesstrukturen för vissa av invandrarnationaliteterna stödjer teorin.

Kompletterande tolkningar, som dock inte betraktats som lika fruktbara, är etniska diskrimineringstendenser på bostadsmarknaden, att invandrarnationaliteterna strävar efter prestige *i olika grad* eller att boendemönstren påverkats av en strävan efter att bo nära sociala likar, oavsett nationell bakgrund. Möjligen kan den senare hypotesen vara relevant för ett par av invandrarnationaliteterna.

19.3.1 Endast undantagsvis en socio-ekonomisk segregation i allmän bemärkelse

Resultaten tyder på att det endast är ett fåtal nationaliteter som visar något starkt samband med den socio-ekonomiska segregation som kännetecknar svenska hushåll. Det är engelska medborgare som visar ganska stark tendens att bosätta sig i församlingar med litet inslag arbetare och stort inslag höginkomsttagare. En liknande tendens, om än svagare, finns bland amerikanska medborgare. För en stor del av jugoslaviska medborgare, och även för relativt många finska medborgare är förhållandet det omvända. Dessa visar alltså en tendens att bosätta sig i församlingar med stort inslag arbetare med låg inkomst. För engelska och amerikanska immigranters del skulle alltså en stark resurssituation, men också prestigesträvanden kunna antas förklara mönstret. För jugoslaviska medborgares del skulle mönstret kunna vara uttryck för resurssituationen men också för en ambition att bo nära sociala likar, enligt data om yrkesstruktur bland jugoslaviska immigranter.

För att belysa de aktuella hypoteserna jämförde jag i vilken mån skilda invandrarnationaliteters boendemönster innebar en selektion till församlingar med varierande befolkningssammansättning i övrigt.

19.3.2 En selektion till s k problemförsamlingar

För alla utländska medborgare som sammantagen kategori liksom för så gott som alla av de studerade nationaliteterna finns det en systematisk selektion till församlingar med stort inslag av problem. Immigranterna har alltså valt bostadsförsamlingar under samma betingelser som problemhushåll. Orsakerna till detta kan inte fastställas i studien. Utgår man emellertid från att det bland flertalet immigrantgrupper finns behov av och önskemål om att bo i närheten av landsmän och "egna institutioner", som så småningom växer fram i bostadsområdena kan boendemönstren ses som *det pris* invandrarna får betala för att kunna tillgodose dessa sina önskemål och behov. Även bland de nationaliteter som framför allt bor i församlingar med litet inslag arbetare eller i församlingar utan socio-ekonomiska särdrag finns det en tendens att bosätta sig i de av dessa församlingar som är minst attraktiva (dvs med inslag problem), vilket stödjer en sådan tolkning.

19.3.3 Invandrarnationaliteterna ansamlas i socio-ekonomiskt olika församlingar

En *inbördes jämförelse mellan nationaliteternas boendemönster* visar att de *ansamlas* i olika typer av församlingar i olika grad. Det finns exempelvis ett visst samband mellan graden av ansamling till de församlingar med lägst respektive högst social status och *etnisk-kulturell distans,* som i sin tur är relaterad till genomsnittlig inkomst i gruppen. Ju längre den etnisk-kulturella distansen är desto större andel av en nationalitet är det som bor i de församlingar som har lägst social status, och desto mindre andel av nationaliteten bor i de församlingar som har högst social status.

Engelska, amerikanska och i viss mån västtyska medborgare utgör dock undantag. Det är dessa nationaliteter som visar störst ansamling till församlingar med högst social status. Samtidigt visar de minst ansamling till församlingar med lägst social status. *En* förklaring till detta kan vara att de satsar mer av sina resurser än vad andra immigranter gör för att få bo i högstatusförsamlingar. Men det gäller förmodligen bara en liten del av immigranterna.

En bättre förklaring skulle kunna vara att grupperna *särbehandlas positivt* på bostadsmarknaden särskilt med tanke på att

svenskar i allmänhet förmodligen har en positiv inställning till dessa nationaliteter. (Trankell, 1975:136 ff) En annan delförklaring, som för övrigt stämmer överens med tidigare nämnda teoretiska utgångspunkter, är att grupperna har en *bättre resurssituation* än övriga immigranter. De kan exempelvis förmodas få sin bostad genom *andra kanaler* än övriga immigranter.

Då man knyter an resultaten till de teoretiska utgångspunkterna ser man för det första att det inte är tillräckligt att studera sambandet mellan etnisk segregation och socio-ekonomisk segregation i allmän bemärkelse. Nöjer man sig med en sådan analys ligger det nära tillhands att för flertalet av nationalitetsgrupperna dra felaktiga slutsatser om den socio-ekonomiska innebörden i segregationen. För det andra kan man konstatera att *den kulturella distansen i samspel med de ursprungliga hemländernas "status"* i den internationella arbetsdelningen bättre kan bidra till en förståelse för *betingelserna* för etnisk bostadssegregation än kulturell distans enbart.

19.4 Bostadspolitiska beslut och bostadsutbudets egenskaper

En av studiens utgångspunkter var att det bostadspolitiska program som brukar kallas *miljonprogrammet* antogs ha haft stor betydelse för framväxten av en etnisk bostadssegregation under 1970-talet. Att fokusera de stadsdelar som byggdes inom ramen för miljonprogrammet och att analytiskt särskilja ansamlingar i dessa stadsdelar från generella ansamlingstendenser betraktades därför som viktigt.

19.4.1 Den ökade segregationen hänger samman med en ökad koncentration till ett par av miljonprogrammets stadsdelar

För utländska medborgare som sammantagen kategori har segregationen ökat under hela 1970-talet. Det är framför allt turkiska och grekiska medborgare som bidragit till denna ökning. För såväl utländska medborgare allmänt som för de två ovannämnda nationalitetsgrupperna hänger den ökade segregationen samman med en ökad koncentration till ett par av miljonprogrammets stadsdelar.

19.4.2 Ansamlingen varierar mellan nationalitetsgrupper

Tillströmningen av immigranter gäller framför allt till ett par av stadsdelarna, Tensta och Rinkeby, som under 1970-talet utvecklades till de ojämförligt mest invandrartäta stadsdelarna i Stockholm.

Där bor en mycket stor andel av de turkiska, chilenska men också grekiska medborgarna.

En mycket stor andel av barn med utländskt medborgarskap bor i de båda stadsdelarna. Variationerna mellan de olika nationalitetsgrupperna är dock stora, (och högst siffra har de turkiska barnen som utgör 70% av alla turkiska barn i Stockholm). Ansamlingen till stadsdelarna kan alltså inte ha skett enbart på grund av hushållsammansättning utan bland annat som en konsekvens av att hushållet har en bestämd etnisk-nationell bakgrund *och* är barnhushåll.

Det finns ett samband mellan att bo i de två stadsdelarna och att ha låg inkomst. Inkomstskillnader mellan nationaliteter kan dock endast förklara en liten del av variationen i ansamlingen där. Med undantag för grekiska immigranter, så tycks dock höginkomsttagare allmänt välja Tensta-Rinkeby i mindre utsträckning än övriga inkomstgrupper, oavsett nationell bakgrund.

Det finns ingenting som tyder på att de båda stadsdelarna är genomgångsområden för några av immigrantgrupperna och mer permanenta bostadsområden för andra.

De invandrargrupper som 1980 var starkt koncentrerade till Tensta och Rinkeby flyttade exempelvis dit direkt efter ankomsten till Stockholm i betydligt större utsträckning än vad andra nationaliteter gjorde.

Miljonprogrammets förverkligande har alltså spelat stor roll för den etniska segregationen bland immigrantgrupper med stora kulturella skillnader. Det finns ett visst samband mellan att bo i dessa stadsdelar och att behålla sitt medborgarskap, vilket stödjer hypotesen att selektionen till stadsdelarna är relaterad till behov av att behålla en kulturell identitet, och förmodligen också en kulturell distans.

19.4.3 Ansamlingen i Tensta-Rinkeby – en spegling av allmänna boendemönster

Då avsikten varit att få fram *generella trender* vad gäller segregationen bland de studerade nationalitetsgrupperna har Tensta-Rinkeby uteslutits ur beräkningar av sammanfattande mått. Det har dock oftast visat sig att även om vissa samband med en socioekonomisk segregation exempelvis blivit svagare så har *sambandens karaktär* inte förändrats. Vidare har segregationen – i relation till hela befolkningen – för en del grupper blivit mindre påtaglig. Rangordningen mellan nationaliteterna förändras dock endast marginellt. I vilken utsträckning en invandrarnationalitet bor i Tensta och Rinkeby förändrar alltså inte utan förstärker snarare det allmänna mönstret.

En allmän slutsats är att en analys med *strukturella faktorer* som utgångspunkt bidrar till förståelsen för etnisk bostadssegregation på flera väsentliga punkter.

19.5 Sammanfattande slutsatser

Vill man belysa orsaker till *hur stark* den etniska bostadssegregation är – dvs hur avvikande en etnisk grupp bor från övriga befolkningen – tycks det vara fruktbart att utgå från begreppen *kulturella skillnader* och *kulturell distans*, i kombination med hur *homogen* gruppens *resurssituation* är. Att behoven och önskemålen om att bo nära landsmän och nära egna kulturella institutioner är särskilt starka bland de grupper, vilkas kulturmönster avviker kraftigt från de svenska mönstren är nog ganska säkert. Dessutom kan viss del av bostadssegregationen bland just dessa grupper förklaras med etnisk särbehandling och resurssvaghet. Inkomst kan således antas ha viss betydelse som restriktion. Särboendet kan dock endast till liten del förklaras med att immigranterna bor i samma församlingar som sin svenska inkomstlikar.

Vidare kan man konstatera att den etniska segregationen har ökat under 1970-talet. Denna ökning kan tillskrivas ett ökat särboende bland framför allt turkiska och grekiska immigranter som ansamlats till ett par av miljonprogrammets stadsdelar i allt större utsträckning under den studerade perioden.

Vill man karakterisera de bostadsområden där immigrantgrupperna framför allt bor, finner man att immigranterna allmänt bor i församlingar med stort inslag lättillgängliga, oattraktiva bostäder. Detta kan antagligen till del tolkas som *det pris* immigranterna får betala för att de vill bo nära landsmän, till del som en *särbehandling* av immigranter. Sämre *resurssituationer* är ytterligare delförklaring för *vissa* av invandrarnationaliteterna.

Då man fokuserar *skillnaderna mellan* boendemönstren för de studerade invandrarnationaliteterna med avseende på vilken typ av bostadsområden de visar selektion till, är den totala resurssituationen och det ursprungliga hemlandets position i den internationella arbetsdelningen och i den s k maktcirkeln en mer fruktbar förklaringsansats än det kulturella avståndet, även om de två variablerna som regel är relaterade till varandra.

Att det s k miljonprogrammet inneburit en ökad grad av etnisk segregation står helt klart, och hur segregationsmönstret skulle sett ut om miljonprogrammets stadsdelar aldrig byggts ut kan man endast spekulera över.

Bilaga 1

Estimering av hushållsstorlek för de studerade nationella grupperna

En nackdel med den statistik som finns över utländska medborgare och utomlands födda är att den är baserad på individer och inte hushåll. Det är ju hushåll som är flyttnings- och boendeenheter.

För att få en uppfattning om hur boendemönster och segregationsmönster påverkats av denna omständighet estimerades antalet hushåll i de studerade invandrargrupperna för 1973. Under första hälften av 1970-talet innehöll råtabellerna över utländska medborgare uppgifter om såväl kön som ålder och civilstånd vilket är en förutsättning för att en något så när meningsfull estimering skall kunna göras. 1973 valdes därför att flera av de socio-ekonomiska uppgifterna om församlingar som också använts härrör sig från detta år.

Antalet hushåll i vilka de vuxna har ett bestämt medborgarskap beräknades församlingsvis. Denna beräkning gick till på följande sätt. Först beräknades antalet ogifta och gifta bland samtliga vuxna med visst medborgarskap. Antalet hushåll antogs sedan utgöra summan av antalet ogifta över 20 år och hälften av antalet gifta.

Underskattning har skett i de fall invandraräktenskapen inte består av två kontrahenter med samma nationalitet. Man kan också förmoda att en viss andel av hushållsföreståndare är under tjugo år.

I de fall hushållen består av fler än två vuxna personer har det skett en överskattning.

Härtill kommer att spanska, engelska, amerikanska, turkiska och polska medborgare generellt underskattats, vilket diskuterats i avhandlingens metodavsnitt.

Mot denna bakgrund får således antalet estimerade hushåll ses

som en mycket grov skattning.

Vissa slutsatser vad gäller segregationsindex, samband med den demografiska faktorn, den socioekonomiska faktorn och indexet för problembelastning är värd att beaktas.

Segregationsindex

För grekiska och turkiska och i viss mån för finländska, jugoslaviska och spanska medborgare är segregationsindexen beräknade på estimerade hushåll något lägre än de som beräknats på antalet personer. För engelska och amerikanska medborgare är indexen beräknade på estimerade hushåll något högre än de beräknade på personer. Relationerna *mellan* indexen överensstämmer dock i hög grad (r = .97), och de inbördes förhållandena mellan de nationella grupperna är så gott som oförändrad. Detta gäller i ännu högre grad sedan Spånga eliminerats ur beräkningarna (r = .98).

Samband med den demografiska faktorn

Sambandet mellan de korrelationskoefficienter som erhölls då inslaget personer med visst medborgarskap relaterades till en demografisk faktor för resp församling och då inslaget hushåll med visst medborgarskap relaterades till samma faktor är mycket starkt (r = .92). Värdena för var och en av de nationella grupperna är i stort sett desamma om antalet individer eller antalet hushåll används som enhet.

Samband med den socio-ekonomiska faktorn

Sambanden mellan den socio-ekonomiska faktorn och inslag estimerade hushåll är så gott som identiska med de samband som erhölls då faktorn relaterades till inslaget personer med viss nationell tillhörighet (r = .98).

Samband med problemindex

Sambanden mellan problemindexet och inslag estimerade hushåll visar mycket stor överensstämmelse med sambanden mellan problemindexet och inslag personer med visst medborgarskap (r = .96)

Sammanfattande slutsatser

I den mån de estimerade hushållen ungefärligt motsvaras av faktiska hushåll påverkas de gjorda sambandsanalyserna knappast alls av att analyserna är baserade på personer och inte på hushåll. Segre-

gationsindexens absoluta värden är märkbart högre för grekiska och turkiska medborgare då de baseras på personer än då de beräknas på hushåll. Rangordningarna av nationalitetsgrupperna med avseende på segregationsgrad är dock så gott som identiska.

Bilaga 2

Estimerade värden för församlingen Kista

Kista är en relativt ny församling och den existerade inte i början av 1970-talet. Uppgifter om värde på den socio-ekonomiska faktorn, den demografiska faktorn och problemindexet saknas således för denna församling. Eftersom Kista har ett relativt stort inslag utländska medborgare har det betraktats som en bättre lösning att estimera värden än att utelämna församlingen då sambandskoefficienter och regressionskoefficienter beräknas. Nedan beskrivs hur denna estimering gått tillväga.

Estimering av den demografiska faktorn

Det tillvägagångssätt som betraktades som mest framkomligt för att estimera den demografiska faktorn var att utgå från inslaget barnhushåll i församlingarna 1977-1978. Rangordningarna mellan församlingarna i de båda avseendena är nämligen påtagligt lika.

Den rangordning Kista intar vad gäller inslaget barnhushåll 31.12.1977 kan därför antas motsvara den ungefärliga rangordning församlingen skulle haft vid en beräkning av demografiska faktorn.

Kista tillhör det aktuella året de församlingar som har relativt stort inslag barnhushåll. Andelen barnhushåll är ungefär lika stor som i församlingarna Hässelby och Vällingby. (Dessa två församlingar tillhörde de församlingar som hade högst värde på den demografiska faktorn.) Hässelby hade 0.15 och Vällingby 0.17. Den församling som låg närmast nedåt i rangordning var Skarpnäck med värdet -.11. Den församling som låg närmast uppåt i rangordning var Vantör, som hade värdet 0.32 på den demografiska faktorn.

Kistas värde på den demografiska faktorn estimerades följaktligen dels till 0.15, dels till 0 och beräkningar av sambandskoeffi-

cienter och lineära regressioner gjordes parallellt för båda värdena. Några större skillnader mellan koefficienterna erhölls inte för de olika värdena, varför endast koefficienterna baserade på värdet 0.15 redovisas för.

Estimering av problemindexet

Trots att indexet för problembelastning och inslag hjälptagare 1978 inte har något önskvärt högt samband (r = 0.62) är inslag hjälptagare den indikator som fått ligga till grund för estimeringen av problembelastningen i Kista under slutet av 1970-talet. Inslaget hjälptagare i Kista är förhållandevis högt, något högre än i Farsta och Vantör och något lägre än i Skärholmen. Farsta hade värdet 1.5 på problemindexet, Vantör 0.51 och Skärholmen 0.87. Som jämförelse kan nämnas att Spånga hade 1.18.

Ett värde på 0.75 kan därför förmodligen inte betraktas som alltför högt.

Estimering av den socio-ekonomiska faktorn

Den församlingsegenskap som ligger närmast till hands för att estimera värdet på den socio-ekonomiska faktorn är inslaget arbetare. Några sådana uppgifter finns tyvärr inte lättillgängliga för senare delen av 1970-talet. I stället har inkomststrukturen i olika avseenden valts som indikator. Det blir naturligtvis en mycket grov skattning.

Vad gäller *medianinkomsten* har Kista störst likhet med Enskede och Kungsholmen. Storleken på inslaget av *inkomsttagare mellan 40.000-60.000 kronor* (vilket närmast kan förmodas motsvara en lågutbildad arbetares inkomst påminner mest om förhållanden i Enskede och Hägersten. Andelen av inkomsttagare som tjänar *mindre än 60.000 kronor* (låginkomsttagare och arbetare) är i Kista 61%. De församlingar som mest liknar Kista i detta avseende är Skarpnäck (60%), Hägersten (58%), Essinge (58%) och Enskede (56%).

Kista har vidare den lägsta andelen *höginkomsttagare* dvs inkomsttagare med en inkomst av 100.000 kronor eller mer, av samtliga församlingar. Skarpnäck, Hägersten, Spånga tillhör de ytterstadsförsamlingar som också har bland den lägsta andelen höginkomsttagare.

Med ovanstående siffror som utgångspunkt skulle Kista kunna förmodas ha ett värde på den socio-ekonomiska faktorn som påminner om det värde Enskede och Skarpnäck har. Enskede har -0.04 och Skarpnäck 0.41. Två värden har därför valts: 0.40 och 0, som underlag för korrelationsberäkningarna.

Inga större skillnader mellan regressionskoefficienter baserade på de två olika värdena är dock att observera. De tabeller som förekommer i rapporten är baserade på värdet .40.

Yrken, yrkessektorer och arbetslöshet bland utländska medborgare i Sverige

Yrken

Eftersom ett hushålls resurser i vid bemärkelse förmodas påverka var det bosätter sig vore det önskvärt att ha en grundlig kunskap om immigranthushållens situation i detta avseende. Någon sådan kunskap finns helt naturligt inte tillgänglig, och den närmast tänkbara indikatorn på resurser i vid bemärkelse är immigranternas socio–ekonomiska ställning, eller deras yrken i Sverige. Men även de uppgifter som finns om yrken inom skilda immigrantgrupper är mycket fragmentariska och begränsade till ett fåtal nationalitetsgrupper.

Följande genomgång av de tillgängliga data som finns om olika immigrantgruppers socio-ekonomiska ställning skall därför ses som en grov bild av vilka likheter och vilka olikheter man kan förmoda finns mellan några av de studerade nationalitetsgrupperna.

Fram till 1973 publicerade Statens Invandrarverk uppgifter om hur utländsk arbetskraft fördelade sig på olika näringsgrenar. Denna statistik grundade sig på anmälningar som arbetsgivarna var skyldiga att sända in. I den sista rapporten av detta slag återfinns följande sammanställning.

Tabell 1.Bil.3 Utländsk arbetskraft fördelad på näringsgrenar.

Medborgarskapsland	Tillverknings- o. gruvarbete	Service arbete	Summa
Sverige	27.8	12.7	40.5
Västtyskland	43.6	18.9	62.5
Finland	67.6	12.8	80.4
Polen	38.3	22.8	61.1
Jugoslavien	69.8	23.4	93.2
Grekland	58.6	36.5	95.1
Turkiet	49.7	41.0	90.7

Källor: Statistiska Meddelanden, Arbetsmarknadsundersökningarna, tredje kvartalet 1973, för uppgifter om svenskar. Övriga: Arbetsanmälda utlänningar den 1 oktober 1973, Statens Invandrarverk.

Tabellen skall dock tolkas med viss försiktighet eftersom arbetsgivarna fullgjorde sin anmälningsplikt dåligt och eftersom statistiken visat sig innehålla stora felaktigheter (Reinans, 1982:5). Siffrorna är från början av 1970-talet och en hel del förändringar i strukturen av den aktiva befolkningen har skett. Arbetsmarknadsutvecklingen har exempelvis inneburit att antalet sysselsatta inom servicesektorn har ökat kraftigt, vilket framgår av nedanstående siffror.

Antalet sysselsatta inom servicearbete (i 1.000-tal)

År	män	kvinnor
1969	99	372
1973	109	415
1981	138	442

Källa: SCB. Arbetskraftundersökningar, 1981

Det är därför troligt att det blivit än vanligare att arbeta inom servicesektorn under andra hälften av 1970-talet, även för immigranter.

Något senare uppgifter om ett par av invandrargrupperna finner man i det s k PRI-projektet som drivits vid Statsvetenskapliga Institutionen, Stockholms Universitet. I detta projekt kartlades den yrkesmässiga differentieringen mellan *svenskar, polacker, finländare, jugoslaver* och *turkar* i Stockholm. Tre kategorier användes: a) Icke-manuella yrken, b) kvalificerade, manuella och c) okvalificerade, manuella yrken.

Resultaten har sammanfattats i följande tabell:

Tabell 2.Bil.3 Andel av de yrkesverksamma. Efter typ av arbete och medborgarskap.

	Kvalificerade arbetare	Okvalificerade arbetare	S:a
Svenskar	14	11	25
Polacker	15	20	35
Finländare	26	37	63
Jugoslaver	38	43	81
Turkar	21	60	81

Källa: Alpay, 1980:109

Av tabellen framgår det att lika hög andel av de turkiska som av de jugoslaviska medborgarna är arbetare (81%). Av de turkiska medborgarna är det 60% som har okvalificerat arbete och 21% som har kvalificerat arbete. Bland de jugoslaviska medborgarna är fördelningen på kvalificerat och okvalificerat arbete betydligt jämnare: 38% har kvalificerat och 43% okvalificerat arbete.

Av de finländska medborgarna har 63% klassificerats som arbetare: 26% har kvalificerat och 37% har okvalificerat arbete.

Bland de polska medborgarna är endast 35% arbetare. 15% av dem har kvalificerat och 20% har okvalificerat arbete.

Siffrorna för svenskar är inte direkt jämförbara då urvalet var åldersstratifierat och svenskarna därför blev överrepresenterade i icke-manuella yrken, enligt Alpay (a.a.:109).

I Invandrarnas levnadsförhållanden 1975 (SCB, Rapport nr 9, 1977) finns dels uppgifter om invandrarna fördelade på närings-

gren, dels fördelade efter socio-ekonomisk grupp. De kategorier invandrarna delats in i är dock alltför grova för att vara användbara i föreliggande studie. Så har exempelvis alla från Sydeuropa slagits samman till en kategori. Förmodligen finns emellertid stora variationer mellan grupper, ett antagande som bland annat Ulla-Britt Engelbrektssons studie av italienare (1981) stärker. Så gott som alla italienska männen fanns inom s k kvalificerade yrken och ca hälften av dem var egna företagare (a.a.:32). Dessa förhållanden kontrasterar mot tidigare nämnda siffror om såväl grekers som jugoslavers arbetssituation.

Arbetslöshet

Det hade även varit önskvärt att ha uppgifter om arbetslöshet i skilda etnisk-nationella grupper. Sedan 1977 finns vissa uppgifter om utländska medborgare i de arbetskraftsundersökningar (AKU) som utförs månatligen. AKU är intervjuundersökningar med ett urval ur hela befolkningen. Antalet utländska medborgare med visst medborgarskap blir då som regel litet och resultaten osäkra med undantag för de största grupperna. AKUs mätmetod, som går ut på att beskriva situationen en viss vecka, kan också diskuteras (Se exempelvis Reinans, 1982:117).

Resultaten från åren i slutet av 1970-talet har visat att utlänningars arbetslöshet är betydligt högre än arbetslösheten för svenskar. De tyder vidare på att arbetslösheten bland finländska och grekiska medborgare är relativt hög i jämförelse med medborgare från Västtyskland (Wadensjö, 1981: 103). I övrigt är det svårt att dra några slutsatser om variationer mellan olika medborgarskapsgrupper.

Inte heller av en tilläggsundersökning, som syftade till att belysa arbetssituationen bland utländska medborgare under ett år, framgår det klart hur arbetslösheten ser ut i skilda medborgarskapsgrupper. (Reinans, 1982:117 ff).

Det hade också varit önskvärt att ha uppgifter om immigranter från högteknologiska länder, eftersom arbetskraftsimmigrationen även bestått i en specialistinvandring, och eftersom det finns ett icke oväsentligt antal utlandsägda företag i Sverige vilka kan förmodas anställa personer från ägarlandet på ledande poster – åtminstone under viss tid. De flesta utomlandsägda företag är USA-ägda. Det näst största antalet har sina ägare i Storbritannien och

som nummer tre på ägarskalan kommer Västtyskland (SCB, 1982, opublicerat material). Enligt Wadensjö (1981) skulle tyskar och engelsmän ha en yrkesfördelning som påminner om hela befolkningens fördelning. Några data om yrkesfördelningen bland amerikanska medborgare har jag inte lyckats spåra.

Sammanfattningsvis tyder data på att det finns ett samband mellan nationell bakgrund, yrkestillhörighet och typ av arbete. En hypotes som till viss del får stöd och som är värd att analyseras närmare är att ju mindre utvecklad den nation är från vilken en immigrant kommer desto större är sannolikheten att immigranten har ett okvalificerat arbete. Skulle en sådan hypotes få ytterligare stöd skulle skillnader i boendemönster *mellan* invandrarnationaliteter till del kunna vara orsakade av socio-ekonomiska skillnader.

Bilaga 4

Teorier om den internationella migrationens karaktär

En allmänt vedertagen uppfattning är att de flesta immigranter i de kapitalistiska industriländerna tillhör arbetarklassen. Flera migrationsforskare anser emellertid att det är minst lika viktigt att uppmärksamma att flertalet immigranter tillhör de lägsta sociala skikten inom arbetarklassen.

Bonacich (1972, 1976), som för övrigt föredrar begreppet etnisk antagonism framför diskriminering och fördomar för att betona konflikters mångsidighet, talar om en *etniskt kluven arbetsmarknad*. Författarinnans utgångspunkt är att i de länder där det finns åtskilliga etniska grupper med skilda bakgrunder, där är arbetarklassen splittrad, och där får intressekonflikter och klasskamp speciella drag. En viktig orsak till detta förhållande är de stora löneskillnaderna som ofta förekommer mellan etniska grupper, enligt Bonacich.

Adriana Marshall (1974) driver tesen att immigranter – särskilt från tredje världen – utgör en *"industrins reservarmé"*, en marxistisk term Richter (1975) finner adekvat för att beskriva situationen bland immigranter i Västtyskland.

Michael Piore (1979) beskriver arbetsmarknaden i USA i termer av *en primär och en sekundär marknad*. Vad som framför allt karakteriserar immigranters situation är enligt Piore att de är verksamma på den sekundära marknaden och att deras roll är *marginell* (a.a.s.87). Ofta har de temporära arbeten och vissa immigrantgrupper har även sämre lön än infödda vita trots att de utför samma arbete. I Sverige har inga djupgående studier gjorts även

om en del debatt förekommit (Bodegård & Gustavsson, 1974, Persson 1972).

Andra teorier om social stratifiering på etnisk grund har fokuserat skillnader mellan nationaliteter eller mellan etniska grupper från skilda geografiska regioner. Dessa teorier har hämtat inspiration från makroanalyser av den internationella arbetsdelningens framväxt och den internationella arbetsmigrationen som en konsekvens av en sådan arbetsdelning.

En vanlig analogi för analyser på makronivå är *maktcirkeln*. De mottagande industriländerna beskrivs som *centrum* i maktcirkeln och de länder varifrån immigranterna kommer som *periferi* eller *semiperiferi*. (Galtung, 1975, André Gunder Frank, 1969, 1972, Petras, 1981, Westin, C, 1973 m fl)[1]. Andra migrationsforskare beskriver helt enkelt länderna i termer av *underutvecklade, mindre utvecklade* och *industrialiserade länder* (Singer, P., 1974 s. 127)[2].

Den franske kultursociologen Pierre Bordieu (1982) har en annan utgångspunkt. Han har myntat begreppet *kulturellt kapital* och visar att detta kapital, dvs utbildning och erfarenhet, bland annat varierar mellan immigranter från skilda regioner. Av Bordieus arbeten att döma skulle alltså olika immigrantgrupper värderas olika. De skulle med andra ord ha olika "utgångslägen" vad gäller möjligheter på arbetsmarknaden.

Om man kopplar samman Bordieus idéer med teorierna om hur den internationella arbetsdelningen ser ut skulle man kunna formulera hypoteser om hur olika immigrantgrupper värderas.

Att etnisk bakgrund är *en* grund för social stratifiering hävdar såväl Lenski, i sin teori om social stratifiering (Lenski, 1966, s.82 ff.), som Hechter (1978) då han belyser samspelet mellan gruppbildning och vad han kallar *kulturell arbetsdelning* i en nation.

Alla teorierna pekar således på att det finns ett visst samband mellan etnisk bakgrund och den sociala bestämningen, men det är tveksamt om några precisa hypoteser om förhållandena i Sverige kan formuleras på den magra kunskap som finns.

Det kan dock antas vara fruktbart att belysa frågan med utgångspunkt från immigranternas hemlands position i den internationella arbetsdelningen, och landets teknologiska utveckling.

[1] Teorierna diskuteras närmare i en debattartikel av Mc Kenzie "Centre and Periphery: The Marriage of Two Minds" i Acta Sociologica 1977, vol 20, nr 1 (pp 55-74)

[2] Som grov indikator på utvecklingen brukar sysselsättningsstrukturen i en nation användas. ILOs statistik över de nationer från vilka de studerade invandrargrupperna kommer återfinns i bilaga 5.

Bilaga 5

Indikationer på en nations utvecklingsgrad

Att jämföra nationer med avseende på utvecklingsgrad, position i den internationella arbetsdelningen, grad av beroende eller dominans är naturligtvis inte utan problem. Dels måste man ställa sig frågan om det är meningsfullt att använda ett generellt index eller mått. Dels kan man förmoda att tillförlitligheten i uppgifter varierar mellan nationer. Det krävs med andra ord att måttets validitet analyseras närmare. En sådan analys skulle dock föra för långt i det här sammanhanget, varför det endast är möjligt att få indikationer på utvecklingsgrad i de nationer från vilka de studerade immigrantgrupperna kommer.

Ett av de mått som oftast används som indikator på en nations utvecklingsgrad är *andel sysselsatta i jordbruk och ibland även inom fiske.* Man har ansett att en hög andel inom jordbruket dels tyder på låg mekanisering inom denna sektor, dels på en låg grad av industrialisering i nationen. Dessa förhållanden har i sin tur också förknippats med mindre möjligheter till utbildning och i de s k minst utvecklade nationerna med hög analfabetism.

Att granska generaliserbarheten i dessa förmodade samband ligger utanför ramen för denna studie. Ett antagande är dock att andelen av en nations befolkning som är sysselsatta inom jordbruket är en *grov indikator* på nationens roll i den internationella arbetsdelningen.

Nedanstående tabell över den ekonomiskt aktiva befolkningen i immigranternas ursprungliga hemländer skulle alltså kunna ge en indikation på var och en av ländernas utvecklingsgrad och tillika roll i den internationella arbetsdelningen. Sambandet mellan grad

av industrialisering och möjligheter till utbildning och undervisning kan dock förmodas variera med nationens allmänna politiska mål, något som därför också bör vägas in.

Klassificeringen av den aktiva befolkningen skiljer sig sannolikt en hel del mellan länderna. Statistiken från Jugoslavien omfattar exempelvis endast den socialiserade sektorn, och ett stort antal jordbrukskooperativ har därmed fallit utanför statistiken. Någon uppskattning av hur stor den faktiska andelen som arbetar i jordbruket är, har inte kunnat göras, varför det knappast är meningsfullt att jämföra de jugoslaviska siffrorna med övriga länders.

Siffrorna från Polen skall av samma skäl som ovan bedömas med försiktighet.

Tabell 1.Bil.5 Den ekonomiskt aktiva befolkningen i en nation fördelad på näringsgrenar

Nation	Jord-bruk	Gruv och Tillv.	El	Bygg	Hotel Rest.	Tran sport	Finans Försäkr	Sam hälls-arb.	Icke def/
Stor-britannien	2.4	28.9	1.3	6.4	16.3	5.9	5.7	26.8	5.1
USA	3.4	23.0	1.3	6.5	19.8	4.9	8.0	30.3	2.8
Sverige	5.5	24.1	0.8	6.7	13.4	6.9	6.5	34.1	2.0
Västtyskland	5.7	35.4	0.9	7.3	14.2	5.7	5.5	22.5	0.8
Danmark	7.9	21.4	0.7	7.9	13.4	6.6	7.0	33.2	1.9
Norge	8.3	21.6		7.5	16.8	8.8	5.7	29.5	1.8
Finland	10.8	25.7		6.4	13.4	7.2	5.5	24.0	5.6
Italien	12.8	24.1	1.0	9.0	16.8	5.0	2.3	18.4	9.8
Spanien	17.4	23.6	0.6	8.1	17.5	5.1	3.1	14.5	10.0
Jugoslavien*	4.9	38.6	1.9	11.1	13.8	7.7	3.0	18.9	
Polen	30.2	29.1		8.2	7.7	6.8	17.2		
Grekland	32.7	19.1	0.7	8.3	12.7	8.0	2.9	13.3	1.7
Turkiet	64.1	7.6	0	2.7	5.0	3.1	1.1	11.4	4.1
Chile	15.6	16.3	0.8	5.1	16.6	6.4	2.7	29.7	4.3

* Uppgifterna gäller endast den socialiserade sektorn

Källor: Year Book of Labour Statistics, Genéve 1981. Tabell 2A, 2C, 3B
Year Book of Labour Statistics 1982. Tabell 2A (Uppgifter om Grekland)

Bilaga 6

Intervjuer med latinamerikaner

Sammanfattning av studien

Bakgrund

Den statistisk-empiriska undersökningen visade att latinamerikaner är starkt koncentrerade till Tensta-Rinkeby. Enligt den i studien föreslagna teoretiska modellen skulle detta vara ett resultat av *kulturell distans* i samspel med *brist på resurser*. En intressant fråga, som inte kan besvaras med registerdata, är vilka olika variabler i det övergripande begreppet etnisk-kulturell distans som är mest betydelsefulla. Vilka alternativ hushållen haft då de valde Tensta-Rinkeby och vilka motiv de har för att bo kvar i just dessa stadsdelar var två konkreta frågor som det kändes angeläget att gå vidare med och att i möjligaste mån få svar på.

Vi beslöt därför att intervjua ett antal familjer i Tensta-Rinkeby. Avsikten var inte att få ett representativt urval av latinamerikaner i de båda stadsdelarna bland annat pga att detta skulle krävt ett betydligt mer omfattande arbete. Svaren kan alltså inte sägas vara representativa för alla latinamerikanska hushåll. I stället skall de ses som *illustrationer* till analysen av registerdata.

Intervjuernas innehåll och form

1981 inleddes studien med ett tiotal samtalsintervjuer med latinamerikanska vänner och bekanta. Med tanke på att de flesta latinamerikaner är politiska flyktingar och har utsatts för åtskilliga förhör, för kontroll och utfrågningar var det viktigt att rensa ut frågor som uppfattades som närgångna. Detta gällde oavsett om frågorna

var "vetenskapligt intressanta". Ett strukturerat intervjuformulär arbetades så småningom fram. Under 1983 intervjuades sedan tjugo chilenska hushåll med formuläret som underlag. Med undantag för *ett* hushåll, är det kvinnan som svarat på frågorna.

De intervjuade

Alla tjugo familjerna har barn i skol- och förskoleålder och hade vid intervjutillfället någon anknytning till daghem eller fritidshem.

Ankomsttidpunkten till Sverige och till Tensta-Rinkeby kan förmodas påverka både möjligheterna för bostadsval och motiv att bo i ett invandrartätt område. Vi försökte därför att få ett intervjuurval med olika lång boendetid. I nedanstående tabell återges den tid hushållen bott i Tensta-Rinkeby. Ett par av hushållen har bott i Sverige något längre, men flertalet av hushållen har bott i Tensta-Rinkeby under så gott som hela sin vistelsetid här, om man undantar de första månaderna, då många bodde i studenthem eller på bostadshotell.

Tabell 1.Bil.6 Boendetid i Tensta-Rinkeby:

Antal år:	<1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Antal hushåll:	1	1	2	4	2	3	2	2	1	1	2

Vi hade en föreställning om att motivet att bo bland landsmän kunde vara starkare för dem som inte fått utnyttja sina yrkeserfarenheter i Sverige, varför vi också försökte ta hänsyn till denna aspekt då vi valde ut intervjuhushållen. I intervjun uppgav 8 personer att de hade ungefär samma typ av arbete här som i Chile, 8 personer sa att deras arbete här var betydligt mindre kvalificerat, tre saknade arbete och en studerade.

De hushåll som haft flera alternativ än Tensta-Rinkeby då de valde bostad skiljer sig inte vad gäller ankomsttidpunkt från de hushåll som inte haft några alternativ. Inte heller skiljer sig vistelsetiden eller yrkessituationen mellan de hushåll som *bett* om bostad i Tensta-Rinkeby och övriga hushåll.

De hushåll som inte vill flytta från Tensta-Rinkeby skiljer sig inte heller i något av de ovannämnda avseenden från hushåll som vill

flytta, eller från hushåll som vidtagit åtgärder för att byta bostad. Möjligen kan man dra slutsatsen att hushåll som har äldre skolbarn är en kategori som är särskilt angelägen att vilja lämna sitt bostadsområde.

Intervjusvaren

• *Hur kom det sig att Ni valde att bo här?*
Sex av de tjugo hushållen hade uttryckt önskemål till Bostadsförmedlingen om att få komma till Tensta-Rinkeby.

Två av dessa kom direkt från Chile och hade vänner och släktingar i stadsdelarna. Tre kom från andrahandslägenheter eller studentbostäder i Stockholm och ett hushåll hade tidigare bott i Fittja men ville närmare chilenska vänner.

Flertalet av de övriga hade inte fått något annat erbjudande eller också hade de valt Tensta på måfå eftersom de inte kände till någon stadsdel i Stockholm. En familj hade erbjudits bostad i Kista, men det krävdes insats och det var inte möjligt då ingen i familjen hade något fast arbete. Båda studerade.

Flera säger att de hamnade i Tensta-Rinkeby av en slump och att de inte la så stor vikt vid val av bostadsområde, eftersom de trodde att de skulle kunna återvända till Latinamerika inom kort.

I enstaka fall har motiv som "större våning" och "närmare arbetet" nämnts som motiv för att man ville flytta till de aktuella stadsdelarna.

• *Hur tror Ni att svenskar uppfattar den här stadsdelen?*
Vi frågade hushållen vad de trodde att svenskar i allmänhet tycker om stadsdelen. 19 av de 20 intervjuade hushållen tror att svenskar anser att Tensta och Rinkeby är sämre än de flesta stadsdelarna i Stockholm. I ett hushåll svarade man att man inte vet.

• *Har familjen någon gång diskuterat att flytta härifrån?*
16 av hushållen hade diskuterat och övervägt att flytta till något annat bostadsområde. Av dessa hade 10, dvs hälften av de intervjuade, också vidtagit någon åtgärd. Så gott som alla av dem hade kontaktat Bostadsförmedlingen, många hade också svarat på annonser i dagstidningar och på lappar uppsatta i butiker. Några hade dessutom kontaktat fastighetsförvaltare direkt.

• *Vart vill man flytta?*
Svaren är mycket varierande. En del vill helst flytta till namngivna stadsdelar väster eller norr om Stockholm, andra vill flytta närmare centrum. Åter andra säger att de vill flytta till en stadsdel som inte är något "getto" utan en "vanlig, svensk stadsdel".

• *Motiv att vilja flytta*
Så gott som alla hushåll som vill flytta – oavsett de har vidtagit några åtgärder eller inte – säger att ett mycket starkt skäl till att de vill flytta är att de känner sig utanför det svenska samhället.

De svenska familjer som bor i Tensta-Rinkeby är inte *några vanliga* familjer, menar många, och man känner inte någon samhörighet med dem. Att det är smutsigt och att vandalisering är vanligt, ser några hushåll som uttryck för att myndigheterna är likgiltiga för hur invånarna i dessa stadsdelar har det, något som förstärker känslan av att "vara utanför".

Ett annat starkt motiv är att man finner att stadsdelarna är en dålig uppväxtmiljö för barnen och att skolorna inte ger barnen någon bra start. "Hade man inte haft barn, hade man nog inte velat flytta", sa en av de intervjuade.

Man nämner också fler motiv som talar *för* Tensta-Rinkeby: Några har arbetet i närheten av bostaden, några nämner det positiva med att ha sina vänner i närheten, och att stadsdelarna är kosmopolitiska. Ett hushåll anser att skolorna i stadsdelarna är bättre än på många andra håll.

• *Motiv att bo kvar*
Vi frågade också de fyra hushåll som sa att de inte hade diskuterat att flytta vad de tyckte var det mest positiva med stadsdelarna.

Samtliga ansåg att det bästa var att barnen kunde bevara sitt modersmål. Man framhöll också betydelsen av att kunna hålla kontakter med landsmän och att kunna bedriva politiska och kulturella aktiviteter. Alla framhöll dock att miljön i sin helhet inte var bra för barnen.

• *Skulle Ni vilja flytta till Hansta?*
I intervjun frågade vi om man tagit del av debatten om Hansta. Om inte, berättade vi om idéerna med den planerade stadsdelen och om att *vissa* invandrargrupper skulle få förtur för att bättre tillgodose

deras speciella behov. Andra invandrargrupper skulle däremot inte uppmuntras att bosätta sig där.

Vi frågade sedan om den intervjuade kunde tänka sig att flytta till Hansta. 13 av de tillfrågade var direkt negativa. Övriga angav vissa villkor för att de skulle vara intresserade. Dessa var i de flesta fall att det skulle vara "en svensk stadsdel", "om det var ordning och reda", "om man kunde garantera mindre vandalisering" osv.

De skäl man angav att inte vilja flytta dit hade som gemensam nämnare att man inte trodde på projektet. Förmodligen skulle det leda till ännu mer isolering, menade man. "Hur skulle man planera så att ett område blir attraktivt för *vanliga svenskar* och också erbjuda immigranter bostad där," frågade man. Vad de flesta *ville* var "att bo i en vanlig stadsdel med vanliga svenskar".

Kommentar

Även om svaren i intervjuerna inte är representativa så är de dock exempel på vad flera latinamerikanska hushåll vill och vad de tycker.

För det första är det alltså flera som *inte sökt* sig till de båda stadsdelarna, därför att de funnit dem attraktiva. Snarare har de hamnat där av en slump, eller därför att många vänner och kamrater redan fanns där. Man kände varken till Tensta-Rinkeby eller andra stadsdelar i Stockholm.

För det andra är det säkerligen många familjer som önskar flytta från de båda stadsdelarna. Skälet är att man känner sig "utanför", nedvärderad och diskriminerad. Det positiva med stadsdelarna är att barnen kan behålla sitt modersmål något som förmodligen är gemensamt för många av invandrargrupperna i Tensta-Rinkeby att döma av den just nu pågående konflikten mellan föräldrar till finska barn och skolmyndigheterna (Vårvintern 1984).

En annan positiv sida av Tensta-Rinkeby är att hela familjen kan behålla en kontakt med hemlandet och med sitt "gamla livsmönster" genom umgänge och kontakt med egna landsmän. Man kan också hjälpa varandra med praktiska saker, menar man. Men de flesta tror att, även om de flyttade, så skulle de positiva sakerna inte behöva upphöra. Det negativa med Tensta-Rinkeby är den normlöshet man finner, och den likgiltighet – eller den oförmåga –

samhället visar för att förbättra situationen. Detta leder också till att många inte tror på att stat eller kommun kan lösa segregationsproblemet på ett tillfredsställande sätt.

Tabellbilaga

Tabell 1. Segregationsindex (s) för medborgare med visst medborgarskap. Alla församlingar

Tabell 2. Segregationsindex (s) för medborgare med visst medborgarskap. Alla församlingar utom Spånga

Tabell 3. Segregationsindex (s) för medborgare med visst medborgarskap. Alla församlingar utom Skärholmen

Tabell 4. Segregationsindex (s) för medborgare med visst medborgarskap. Alla församlingar utom Spånga och Skärholmen

Tabell 5. Dissimilaritetsindex för år 1978

Tabell 6. Segregationsindex för vuxna män. Inkomst och födelseland

Tabell 7. Dissimilaritet. Ovanför diagonalen förväntad dissimilaritet enligt inkomst. Under diagnonalen den faktiska

Tabell 8. Jämförelse av segregationsindex baserade på beräknade hushåll och index baserade på personer (År 1973)

Tabell 9. En jämförelse mellan sambandskoefficienter (r) baserade på beräknade hushåll och på personer
(År 1973)
a) Demografiska faktorn
b) Socio-ekonomiska faktorn
c) Index för problembelastning

Tabell 10. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1970

Tabell 11. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1971

Tabell 12. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1972

Tabell 13. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1973

Tabell 14. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1974

Tabell 15. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1975

Tabell 16. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1976

Tabell 17. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1977

Tabell 18. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1978

Tabell 19. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1980

Tabell 20. Antalet utomlands födda med utländskt medborgarskap efter födelseland församlingsvis (1980)

Tabell 21. Antalet utomlands födda med svenskt medborgarskap efter födelseland församlingsvis (1980)

Tabell 1 Segregationsindex (s) för medborgare med visst medborgarskap. Alla församlingar

Medborgarskapsland	År									
	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1980
Chile	–	–	–	–	–	57.4**	54.0**	56.6**	62.6	62.7
Danmark	9.9*	10.4	7.9	7.6	7.9	6.3	6.9	7.1*	7.2	9.1
Finland	15.7	17.2	18.4	20.7	21.5	22.0	23.9	24.1	24.3	22.7
Grekland	32.4	34.6	36.3	38.9	41.1	44.8	47.2	47.5	48.7	51.2
Italien	18.9	16.0	16.1	17.6	16.3	14.4	14.2	13.6	14.1	14.6
Jugoslavien	22.4	26.3	28.1	29.6	29.4	29.9	29.6	28.4	27.4	26.2
Norge	9.6	10.0	10.2	9.7	13.1	10.1	10.1	13.2	9.5	8.9
Polen	–	–	–	–	–	–	–	30.3	27.8	26.9
Spanien	20.5		20.6	22.1*	21.6*	23.6*	22.3*	23.8*	21.3	22.7
Storbritannien	16.1		17.4*	16.2*	16.8*	17.5	17.9	20.4	20.9	18.7
Turkiet	–	–	34.1*	44.5*	49.3*	54.0*	59.8	61.1	62.8	66.5
Västtyskland	a010.5	10.5	10.4	10.1	9.1	8.2	8.5	9.8	9.9	8.5
USA	–	–	26.7	25.7*	27.0	26.9*	26.5*	26.1	27.2	25.0
Alla utländska medborgare	14.5	16.5	18.2	19.8	20.8	22.4	24.2	25.7	26.8	27.6

Anm. I vissa fall har grunddata betraktats som otillförlitliga. Segregationsindexen skall därför tolkas med viss försiktighet

* Andelen vilka församlingstillhörighet inte kunnat lokaliseras utgör 5-10 %.

** Andelen vilkas församlingstillhörighet inte kunnat lokaliseras utgör >10 %.

– Innebär att bortfallet är så stort att det inte befunnits meningsfullt att beräkna något index.

Tabell 2 Segregationsindex (s) för medborgare med visst medborgarskap. Alla församlingar utom Spånga

Medborgarskapsland	År									
	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1980
Chile	–	–	–	–	–	43.9**	32.8**	35.2**	41.5	45.6
Danmark	10.3*	10.5	8.1	7.1	7.8	6.1	6.8	7.1*	7.6	8.8
Finland	12.2	11.7	11.5	11.6	12.8	13.1	13.4	14.2	14.1	13.2
Grekland	32.1	33.1	34.6	36.7	37.6	39.0	38.8	36.8	35.7	36.5
Italien	19.9	16.8	16.6	17.5	16.4	14.8	15.2	14.4	15.0	15.5
Jugoslavien	22.6	24.9	26.3	27.2	26.8	26.5	25.9	24.8	24.8	25.5
Norge	8.0	7.7	8.3	8.5	9.4	9.0	8.4	12.4	8.3	8.5
Polen	–	–	–	–	–	–	–	22.5	20.6	19.3
Spanien	21.4		20.4	20.4*	20.2*	21.2*	19.9*	20.4*	18.6	19.1
Storbritannien	17.0		17.9*	16.5*	17.2*	17.6	18.1	21.0	20.9	18.5
Turkiet	–	–	19.5*	25.3*	25.2*	30.2*	32.7	33.8	34.3	39.6
Västtyskland	9.8	9.5	9.3	9.0	8.6	7.7	8.0	8.7	9.0	8.0
USA	–	–	27.5	27.0*	28.8	28.3*	27.9*	27.5	28.3	26.5
Alla utländska medborgare	12.7	12.9	13.5	13.5	14.0	14.8	14.8	15.4	15.4	14.8

Anm. Se tabell 1 för symboler.

Tabell 3 Segregationsindex (s) för medborgare med visst medborgarskap. Alla församlingar utom Skärholmen

Medborgarskapsland	År									
	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1980
Chile	–	–	–	–	–	57.5**	52.5**	55.9**	63.6	64.2
Danmark	10.0*	10.7	7.9	7.8	8.2	6.6	7.3	7.4*	7.2	9.3
Finland	16.3	17.9	18.9	20.9	21.4	21.6	23.4	23.9	24.4	23.1
Grekland	32.0	34.8	36.4	38.8	41.1	44.7	47.3	47.7	49.1	52.1
Italien	18.7	15.9	15.8	17.7	16.5	14.6	14.8	14.2	14.7	15.3
Jugoslavien	22.5	26.9	29.3	30.8	29.9	29.6	29.0	27.6	26.8	25.5
Norge	9.2	9.3	9.8	9.7	11.1	10.4	10.0	13.4	9.5	9.7
Polen	–	–	–	–	–	–	–	30.3	28.1	26.9
Spanien	21.2		21.5	22.2*	21.2*	22.6*	22.0*	23.7*	21.0	23.1
Storbritannien	16.3		17.3*	16.8*	17.1*	18.2	18.6	21.4	21.8	19.5
Turkiet	–	–	35.4*	44.9*	49.6*	54.4*	60.6	62.1	64.0	68.7
Västtyskland	10.9	10.8	10.4	9.8	9.0	8.4	8.7	9.9	10.0	8.9
USA	–	–	27.6	26.0*	27.5	27.2*	26.5*	26.1	27.1	24.89
Alla utländska medborgare	14.9	17.1	18.5	19.9	20.6	21.9	23.5	25.1	26.4	27.6

Anm. Se tabell 1 för symboler.

Tabell 4 Segregationsindex (s) för medborgare med visst medborgarskap. Alla församlingar utom Spånga och Skärholmen

Medborgarskapsland	År									
	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1980
Chile	–	–	–	–	–	34.6**	17.5**	17.3**	26.5	40.7
Danmark	10.5*	10.8	8.2	7.3	8.0	6.4	7.1	7.4*	7.7	9.0
Finland	11.9	11.7	11.1	10.9	11.8	11.8	12.2	12.8	13.0	12.8
Grekland	31.3	32.7	34.0	35.9	36.1	36.1	34.6	31.4	30.1	30.7
Italien	19.9	16.7	16.1	17.5	16.5	15.0	15.8	15.1	15.6	16.2
Jugoslavien	22.8	25.7	27.3	27.9	26.3	24.9	23.9	23.3	23.4	22.4
Norge	7.5	6.8	7.8	8.4	9.5	9.1	8.2	12.4	8.1	8.8
Polen	–	–	–	–	–	–	–	21.2	19.6	18.0
Spanien	22.2		21.2	20.3*	19.2*	19.7*	18.9*	19.6*	18.0	18.8
Storbritannien	17.3		18.0*	17.1*	17.5*	18.3	18.7	22.0	21.9	19.4
Turkiet	–	–	19.1*	21.1*	19.5*	22.1*	20.7	21.1	21.0	26.9
Västtyskland	10.0	9.6	8.9	8.3	8.5	7.7	8.2	8.6	8.9	8.4
USA	–	–	28.4	27.4*	29.3	28.6*	27.8*	27.4	28.1	26.3
Alla utländska medborgare	12.9	12.9	13.0	12.6	12.4	13.0	12.5	13.1	13.3	12.9

Anm. Se tabell 1 för symboler.

Dissimilaritetsindex år 1978

Tabell 5 Ovan diagonalen: Alla församlingar. Under diagonalen: Spånga undantaget

	Chile	Danm	Finl	Grek	Ital	Jugo	(Lata)	Norg	Pol	Span	Stor	Turk	Tysk	USA	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Chile	0.00	62.2	41.2	22.2	61.1	46.9	43.4	56.6	42.6	50.1	57.6	10.4	59.2	66.5	64.0	67.0	50.6	54.0	65.3	44.6
Danmark	41.4	0.00	24.4	47.7	13.3	26.4	22.6	11.7	28.7	21.0	21.0	63.0	12.9	29.6	10.0	20.0	18.4	17.1	11.2	23.9
Finland	31.1	14.1	0.00	30.7	26.3	19.1	7.6	18.7	10.7	19.1	27.0	43.6	22.1	36.7	25.5	32.8	17.8	23.3	26.5	15.5
Grekland	27.5	34.5	30.6	0.00	45.3	28.2	31.0	43.3	31.6	35.8	46.1	21.5	46.0	53.1	46.6	55.1	40.8	44.8	49.8	33.5
Italien	40.9	14.1	18.5	32.9	0.00	24.8	22.2	16.1	28.0	18.7	21.9	61.6	16.3	24.8	10.4	27.4	22.1	24.7	15.8	23.6
Jugoslavien	38.0	24.1	20.0	22.8	20.9	0.00	17.5	25.2	23.0	18.9	33.2	45.5	26.5	41.3	25.5	40.2	21.2	26.6	28.9	14.8
(Latinamerika	34.1	14.2	8.7	28.9	14.3	19.1	0.00	15.5	10.0	14.6	23.2	44.9	19.1	32.4	22.1	32.0	18.2	23.2	23.2	15.6)
Norge	38.7	10.5	13.2	32.9	15.5	25.5	10.2	0.00	21.9	16.1	15.2	58.0	8.3	26.1	13.3	18.9	17.8	16.5	12.7	23.6
Polen	27.9	21.6	12.6	29.0	20.8	26.0	12.8	17.4	0.00	17.6	26.0	45.2	27.2	34.6	28.2	35.9	23.8	28.7	29.9	21.1
Spanien	37.0	18.9	17.4	27.1	15.4	21.2	13.4	15.9	15.8	0.00	21.3	50.6	20.9	30.8	16.7	32.2	21.9	25.5	21.2	21.1
Storbritannien	40.1	21.4	24.3	36.3	22.3	34.1	19.9	16.8	23.2	21.1	0.00	59.7	19.0	18.5	18.8	24.0	29.6	29.0	20.0	33.6
Turkiet	18.2	32.7	28.7	20.0	32.9	25.8	27.2	31.0	27.9	27.7	37.1	0.00	59.1	66.6	63.4	66.2	52.2	54.5	65.1	45.6
Tyskland	40.0	12.5	17.0	35.3	16.3	26.2	12.5	8.7	22.0	20.1	20.6	32.0	0.00	27.9	14.3	18.3	19.1	15.7	13.6	24.4
USA	43.8	30.8	33.8	39.7	25.6	40.5	29.0	26.1	30.3	28.4	17.5	43.8	28.0	0.00	24.6	27.0	39.7	40.1	23.7	43.5
(0)	42.9	10.6	15.0	32.7	11.0	21.6	11.4	11.9	19.4	13.5	18.8	33.6	13.9	25.5	0.00	22.3	23.3	24.6	8.2	25.9
(1)	44.8	20.2	26.7	42.9	28.2	38.2	25.4	17.2	30.8	30.4	22.9	42.0	17.3	28.0	22.6	0.00	29.6	23.4	20.3	36.3
(2)	34.8	17.0	13.3	34.8	21.2	21.6	15.7	18.6	21.7	23.7	31.9	30.4	19.5	39.7	22.4	28.1	0.00	8.8	25.0	9.9
(3)	38.8	16.9	18.9	38.9	25.0	27.1	19.9	18.0	26.2	26.4	31.8	33.7	16.5	40.9	24.7	22.1	9.3	0.00	24.8	16.8
(4)	43.5	11.4	16.2	35.6	16.2	26.3	12.8	10.3	20.2	17.7	19.2	35.1	12.0	24.9	8.0	21.0	23.2	23.8	0.00	28.6
(5)	35.1	19.9	16.4	31.8	21.4	18.1	16.9	23.1	24.0	24.0	34.5	28.1	23.2	42.1	23.2	34.1	8.3	16.2	25.2	0.00

(0) = Män, inkomst under 40 T (1977)
(1) = Män, inkomst över 100 T (1977)
(2) = E kvinnor m barn, inkomst under 40 T (1977)
(3) = Alla hushåll m barn (1978)
(4) = Alla hushåll (1978)
(5) = Alla hjälptagare (1978)

Tabell.6 Segregationsindex för vuxna män. Inkomst och födelseland

	Inkomstklasser i kronor					
Födelseland	100-39.900	40.-59.900	60.-79.900	80.-99.900	100.000-	Segregationsindex för alla vuxna män (oavsett inkomst)
Norge	15.1	15.6	13.8	16.1	18.6	8.7
Danmark	16.0	12.4	13.9	20.2	15.4	9.4
Västtyskland	17.9	16.7	10.7	16.1	11.0	10.8
Finland	12.9	15.2	11.4	10.4	11.2	12.5
Polen	16.5	17.1	14.7	25.7	26.0	13.5
Italien	17.7	18.0	20.2	31.7	38.3	14.6
Spanien	20.3	17.8	21.4	41.1	37.8	15.7
Jugoslavien	15.0	23.0	16.7	28.4	35.8	16.9
Storbrittannien	25.0	22.0	29.7	30.7	28.0	20.4
USA	27.5	25.2	23.9	29.5	25.6	24.0
Grekland	32.6	35.2	41.5	51.1	53.9	37.5
Chile	54.7	52.4	60.7	70.6	74.0	48.7
Turkiet	45.3	52.3	48.4	49.4	58.3	46.1
Alla utomlands födda män	11.1	11.6	7.1	5.6	8.3	10.3

Tabell 7. Dissimilaritet. Ovanför diagonalen förväntad dissimilaritet enligt inkomst. Under diagnonalen den faktiska.

	Födelseland	Danm 1	Finl 2	Norge 3	Tysk 4	Stor 5	Span 6	Ital 7	Grek 8	Jugo 9	Pol 10	Turk 11	USA 12	Chile 13
1	Danmark		19	11	15	23	26	21	22	20	19	32	25	50
2	Finland	19		24	29	21	7	2	7	7	8	14	21	37
3	Norge	5	18		5	20	29	25	24	29	22	35	21	49
4	Västtyskland	11	21	9		22	33	30	28	34	25	39	24	51
5	Storbritannien	23	22	22	21		21	20	15	27	15	21	2	29
6	Spanien	19	15	18	23	17		5	7	11	10	7	21	32
7	Italien	14	19	14	15	19	14		5	8	8	12	20	35
8	Grekland	42	31	41	44	38	33	42		13	5	11	15	31
9	Jugoslavien	20	14	20	26	26	13	19	29		14	18	27	42
10	Polen	18	14	18	20	17	15	18	35	18		14	15	32
11	Turkiet	52	39	51	53	49	43	52	19	40	44		20	25
12	USA	23	28	22	20	13	22	20	43	28	21	55		28
13	Chile	55	38	53	55	49	44	53	19	43	42	13	56	

Tabell 8. Jämförelse av segregationsindex baserade på beräknade hushåll och index baserade på personer (År 1973)

	HUSHÅLL		PERSONER	
Medborgarskapsland	Alla församlingar	Alla församlingar utom Spånga	Alla församlingar	Alla församlingar utom Spånga
Danmark	9.15	9.19	7.6	7.1
Finland	18.41	11.98	20.7	11.6
Grekland	34.41	31.33	38.9	36.7
Italien	17.31	17.17	17.6	17.5
Jugoslavien	27.74	25.58	29.6	27.2
Norge	11.34	10.91	9.7	8.5
Spanien	20.54	20.21	22.1	20.4
Storbritannien	19.24	19.11	16.2	16.5
Turkiet	34.17	23.08	44.5	25.3
Västtyskland	11.50	10.95	10.1	9.0
USA	27.82	28.69	25.7	27.0

Tabell 9. En jämförelse mellan sambandskoeeficienter (r) baserade på beräknade hushåll och på personer. (1973)
a) Demografiska faktorn
b) Socioekonomiska faktorn
c) Index för problembelastning

	HUSHÅLL		PERSONER	
a) Medborgarskapsland	Alla församlingar	Alla församlingar utom Spånga	Alla församlingar	Alla församlingar utom Spånga
Danmark	.101	.205	.129	.233
Finland	.216	-.018	.229	-.043
Grekland	.069	-.135	-.072	-.269
Italien	-.191	-.220	-.184	-.225
Jugoslavien	.064	-.106	.007	-.149
Norge	.140	.191	-.092	.217
Spanien	-.240	-.321	-.214	-.329
Strobritannien	-.276	-.296	-.246	-.234
Turkiet	.336	.116	.347	.090
Västtyskland	-.121	-.131	-.103	-.108
USA	-.412	-.379	-.410	-.385

b) Medborgarskapsland	HUSHÅLL		PERSONER	
	Alla församlingar	Alla församlingar utom Spånga	Alla församlingar	Alla församlingar utom Spånga
Danmark	-.041	.071	-.071	.049
Finland	.168	.276	.203	.375
Grekland	.115	.139	.160	.190
Italien	-.090	-.034	-.070	-.015
Jugoslavien	.205	.254	.286	.342
Norge	-.067	.022	-.034	.077
Spanien	.052	.106	.060	.115
Storbritannien	-.610	-.603	-.511	-.483
Turkiet	.092	.070	.089	.042
Västtyskland	-.406	-.387	-.268	-.215
USA	-.543	-.512	-.475	-.443

c) Medborgarskapsland	HUSHÅLL		PERSONER	
	Alla församlingar	Alla församlingar utom Spånga	Alla församlingar	Alla församlingar utom Spånga
Danmark	.208	.325	.085	.171
Finland	.530	.680	.524	.737
Grekland	.513	.528	.459	.448
Italien	.296	.351	.276	.321
Jugoslavien	.447	.438	.452	.442
Norge	.313	.415	.288	.405
Spanien	.438	.483	.380	.410
Storbritannien	-.181	-.176	-.180	-.154
Turkiet	.408	.426	.328	.309
Västtyskland	.65	.120	.181	.269
USA	-.080	-.016	-.106	-.053

Tabell 10. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1970

	Totalt	Utl.m	(Chile)	Danm	Finl	Grek	Ital	Jugo	Norge	Polen	Span	Storb	Turk	Tysk	USA
Stockholm	743978	46991	0	1739	19203	2261	1864	2538	2452	127	1655	1204	888	2971	1329
Storkyrko	5931	433	0	24	173	9	65	13	14	0	11	8	0	39	7
Essinge	7108	327	0	17	112	17	3	25	17	0	11	18	0	16	5
Kungsholm	17407	940	0	19	335	28	35	33	20	0	42	35	0	68	47
S.t Göran	30152	1387	0	46	562	53	48	84	64	0	58	25	0	60	38
Adolf Fredrik	7569	704	0	16	202	34	34	29	21	27	54	23	0	66	26
Gustav Vasa	11746	928	0	31	321	55	24	55	37	0	26	17	64	66	34
Jakob	848	140	0	3	40	11	1	13	5	0	3	3	0	20	2
Johannes	10736	1428	0	33	288	117	53	56	47	0	39	82	0	97	255
Klara	1496	226	0	5	95	27	2	18	7	0	10	4	12	7	4
Matteus	28102	1911	0	54	622	91	147	126	83	0	127	34	58	114	31
Engelbrekt	18536	1520	0	35	424	59	57	62	66	0	60	63	0	101	91
H. Eleonora	11114	778	0	18	180	42	45	38	26	0	48	30	42	58	34
Oscar	34829	1637	0	63	413	70	65	51	100	0	61	77	0	130	97
Högalid	30169	1961	0	75	849	68	74	107	91	0	88	54	70	96	32
Katarina	33190	2788	0	50	1080	313	127	216	97	0	149	50	97	142	45
Maria	12900	1303	0	34	442	73	79	154	56	0	101	23	33	73	35
Sofia	16854	1045	0	32	437	99	44	54	37	0	31	25	28	60	17
Brännkyrka	44548	2762	0	102	1404	66	85	156	143	0	77	50	77	184	59
Enskede	37459	1386	0	62	528	52	86	51	87	0	50	61	0	101	33
Farsta	60531	2845	0	182	1225	86	122	108	199	0	91	67	0	221	46
Hägersten	50805	3658	0	127	1423	176	146	364	176	0	89	66	126	208	59
Skarpnäck	35739	1644	0	86	666	35	93	89	93	0	66	60	0	102	44
Skärholmen	37222	2680	0	105	1143	239	134	85	166	0	72	48	67	159	43
Vantör	53923	2804	0	138	1194	68	105	145	190	80	104	50	66	201	45
Bromma	35250	1974	0	68	1019	63	50	92	117	0	46	63	32	125	32
Hässelby	25609	1050	0	98	481	25	26	46	99	0	22	24	0	94	14
Kista	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spånga	40672	4962	0	100	2824	247	99	202	251	0	81	66	116	236	80
Vällingby	19000	665	0	58	300	15	6	16	59	0	16	19	0	42	16
Västerled	24533	1104	0	58	420	23	9	50	84	20	22	60	0	85	56

Tabell 11. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1971

	Totalt	Utl.m	(Chile)	Danm	Finl	Grek	Ital	Jugo	Norge	Polen	Span	Storb	Turk	Tysk	USA
Stockholm	730063	47759	0	1662	19359	2873	1785	2815	2293	339	1564	1150	1345	2733	1346
Storkyrko	5764	392	0	21	160	8	15	8	17	10	11	10	7	41	23
Essinge	6877	337	0	14	128	14	5	26	11	0	11	20	6	12	13
Kungsholm	16826	875	0	30	301	40	48	51	33	0	38	39	16	57	43
S.t Göran	29000	1276	0	35	520	67	41	82	56	0	55	19	23	65	37
Adolf Fredrik	7872	613	0	14	172	34	37	13	25	26	38	17	11	48	26
Gustav Vasa	11448	893	0	30	295	69	23	51	29	0	25	13	67	65	35
Jakob	691	105	0	2	29	2	2	13	2	0	3	2	2	12	2
Johannes	9968	1246	0	28	261	110	35	46	27	0	34	67	23	87	202
Klara	1372	193	0	4	79	23	3	12	4	0	5	3	12	9	3
Matteus	27714	1904	0	42	635	98	127	132	71	0	119	28	73	113	57
Engelbrekt	18232	1568	0	35	422	72	54	60	71	0	44	59	29	87	93
H. Eleonora	10606	700	0	16	166	45	45	41	27	0	38	34	30	45	10
Oscar	33170	1559	0	55	371	71	65	33	76	0	42	83	29	124	117
Högalid	28573	1943	0	70	809	96	74	122	81	0	102	60	60	86	29
Katarina	32022	2818	0	53	1045	426	96	276	92	0	132	42	82	124	58
Maria	12173	1193	0	35	411	81	70	152	45	31	87	18	22	50	32
Sofia	16437	1052	0	29	424	134	45	66	37	0	25	27	19	46	16
Brännkyrka	43542	2569	0	103	1282	71	85	137	123	71	70	38	71	163	60
Enskede	35378	1309	0	60	483	54	75	55	83	0	54	48	34	101	20
Farsta	58866	2649	0	168	1172	75	124	99	181	0	79	71	49	188	39
Hägersten	48878	3617	0	115	1348	239	140	401	163	0	86	53	106	194	54
Skarpnäck	35895	1723	0	74	702	73	106	97	103	0	47	64	32	109	49
Skärholmen	36527	2630	0	95	1080	274	130	107	160	0	59	39	58	150	39
Vantör	51634	2685	0	127	1123	84	94	167	178	77	86	40	79	174	40
Bromma	34280	1954	0	63	1011	68	49	96	101	0	54	55	36	106	29
Hässelby	24951	1023	0	85	499	16	31	28	92	17	23	15	19	77	19
Kista	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spånga	49794	7270	0	143	3782	487	136	389	275	107	159	107	319	282	108
Vällingby	17805	641	0	56	300	16	16	16	51	0	21	24	12	32	18
Västerled	23767	1022	0	60	349	26	15	38	79	0	17	57	19	86	75

Tabell 12. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1972

	Totalt	Utl.m	(Chile)	Danm	Finl	Grek	Ital	Jugo	Norge	Polen	Span	Storb	Turk	Tysk	USA
Stockholm	702303	45104	61	1542	17635	3190	1622	2761	2146	913	1351	1161	1478	2438	1229
Storkyrko	5505	343	0	20	121	1	7	9	18	6	8	7	4	37	25
Essinge	6630	301	0	7	114	1	6	8	16	5	7	6	4	19	8
Kungsholm	15960	796	1	28	267	41	45	44	36	14	29	37	10	52	33
S.t Göran	27773	1150	2	26	455	55	38	69	51	27	50	25	23	58	38
Adolf Fredrik	6918	565	1	13	156	44	34	15	22	32	23	12	7	43	30
Gustav Vasa	10732	759	1	26	229	57	23	40	35	13	25	29	30	52	35
Jakob	604	85	0	2	24	0	2	2	4	1	2	2	1	5	2
Johannes	9443	977	1	22	203	78	36	33	23	17	25	63	25	59	117
Klara	1233	154	0	3	56	0	3	4	8	3	4	3	2	10	4
Matteus	25843	1786	2	50	566	99	117	128	77	33	90	53	70	97	73
Engelbrekt	17400	1523	2	32	399	83	49	62	67	58	35	73	28	74	77
H. Eleonora	10069	593	1	22	133	40	36	36	24	10	31	27	23	40	25
Oscar	32310	1432	2	45	333	63	47	30	79	31	40	82	46	110	125
Högalid	27656	1792	2	62	719	116	56	143	74	32	86	54	52	76	45
Katarina	30319	2627	4	54	919	495	76	282	88	36	121	39	64	80	56
Maria	11306	1041	1	26	338	107	56	153	33	30	68	22	13	40	27
Sofia	15307	951	1	32	374	137	42	62	37	22	25	20	11	40	20
Brännkyrka	41696	2269	3	91	1063	87	73	151	124	39	50	37	52	161	58
Enskede	34032	1223	2	67	462	50	67	59	69	21	28	43	38	96	22
Farsta	55855	2571	3	152	1126	97	129	107	156	44	72	72	52	159	31
Hägersten	45865	3200	4	106	1108	281	116	365	164	72	65	57	92	174	57
Skarpnäck	35660	1638	2	80	664	74	88	86	88	34	45	58	50	102	45
Skärholmen	35333	2770	4	95	1051	323	131	157	142	31	74	41	89	149	51
Vantör	49559	2425	3	115	979	88	107	124	174	67	80	45	71	163	31
Bromma	32996	1830	2	64	915	71	34	87	92	25	66	56	28	102	40
Hässelby	24573	941	1	68	426	26	24	25	85	22	21	30	11	77	25
Kista	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spånga	51301	7986	11	129	3922	611	151	436	257	162	150	104	566	261	63
Vällingby	17243	567	1	49	258	41	12	15	29	10	13	21	7	27	15
Västerled	23182	809	1	56	257	24	17	28	74	14	18	41	10	75	50

Tabell 13. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1973

	Totalt	Utl.m	(Chile)	Danm	Finl	Grek	Ital	Jugo	Norge	Polen	Span	Storb	Turk	Tysk	USA
Stockholm	681318	42667	43	1390	16461	3223	1450	2570	2026	942	1164	1146	1559	2175	1107
Storkyrko	5414	294	0	20	93	12	5	5	13	6	6	7	4	28	8
Essinge	6341	258	0	6	95	10	5	5	11	5	5	6	4	12	7
Kungsholm	15335	719	1	28	237	50	42	35	32	15	22	31	10	39	21
S.t Göran	26862	1015	1	21	403	58	33	52	50	36	43	24	14	47	25
Adolf Fredrik	6510	482	0	12	136	42	24	9	22	33	9	11	7	25	27
Gustav Vasa	10325	659	1	16	196	46	12	39	35	13	25	30	9	39	37
Jakob	508	56	0	1	21	2	1	1	2	1	1	1	1	3	2
Johannes	9045	830	1	21	177	67	38	23	31	17	16	50	11	51	83
Klara	1111	105	0	3	45	4	2	2	5	2	2	2	1	5	3
Matteus	24521	1629	2	45	502	110	106	114	68	29	81	42	54	93	74
Engelbrekt	17073	1521	2	39	391	86	40	52	60	71	40	64	25	63	75
H. Eleonora	9839	544	1	21	126	38	33	28	25	11	10	28	20	32	26
Oscar	32446	1410	1	49	322	59	51	25	61	31	36	75	47	126	120
Högalid	27102	1727	2	59	663	118	50	145	74	27	60	61	45	75	36
Katarina	29191	2384	2	56	821	423	84	245	87	43	98	34	53	66	48
Maria	10643	894	1	20	282	101	47	134	30	27	48	21	12	38	24
Sofia	14710	842	1	25	292	171	29	55	31	17	16	25	35	38	27
Brännkyrka	40231	2149	2	86	994	79	69	161	118	34	53	34	46	142	57
Enskede	32552	1073	1	65	383	35	57	60	56	34	29	40	15	85	28
Farsta	53417	2457	2	132	1077	91	114	116	160	41	49	74	49	147	41
Hägersten	43618	2829	3	86	932	334	92	307	148	53	54	46	93	146	50
Skarpnäck	34503	1555	2	66	653	74	87	98	86	33	36	51	22	93	36
Skärholmen	34588	2888	3	76	1101	362	109	159	122	49	84	65	144	146	36
Vantör	47449	2215	2	96	912	69	100	117	167	64	77	41	51	142	28
Bromma	31329	1627	2	51	773	77	25	74	85	24	63	61	29	91	32
Hässelby	25738	939	1	53	428	20	24	17	92	19	18	42	13	76	26
Kista	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spånga	41833	7947	8	113	3852	642	141	443	210	174	144	91	723	201	62
Vällingby	26527	853	1	68	349	21	16	21	71	17	24	41	12	61	24
Västerled	22557	766	1	55	205	22	14	28	74	16	15	48	11	66	44

Tabell 14. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1974

	Totalt	Utl.m	(Chile)	Danm	Finl	Grek	Ital	Jugo	Norge	Polen	Span	Storb	Turk	Tysk	USA
Stockholm	671226	43520	190	1353	16191	3697	1387	2598	2013	972	1126	1198	1690	2073	1176
Storkyrko	5414	292	1	8	88	14	6	5	10	6	6	9	4	27	20
Essinge	6162	245	1	7	87	11	5	4	8	5	5	7	3	20	6
Kungsholm	14932	719	2	27	210	63	34	38	36	22	16	40	9	42	30
S.t Göran	26373	1068	3	24	383	56	33	52	53	37	46	21	13	46	28
Adolf Fredrik	6360	485	1	14	123	47	20	9	28	10	11	15	6	26	31
Gustav Vasa	10139	685	2	20	193	46	22	41	32	15	28	34	22	48	37
Jakob	492	55	0	2	16	3	1	1	2	1	1	2	1	4	1
Johannes	9031	835	29	20	178	75	30	29	33	18	18	31	10	46	71
Klara	1059	100	0	3	35	5	2	2	3	2	2	3	1	8	2
Matteus	23760	1511	4	44	452	94	91	121	71	24	69	47	35	85	73
Engelbrekt	16973	1655	5	37	405	116	39	50	59	74	40	70	35	55	91
H. Eleonora	9783	520	1	15	112	34	27	26	26	11	11	31	20	24	30
Oscar	32273	1459	4	51	310	58	45	28	59	37	35	85	41	123	125
Högalid	26623	1740	5	58	669	136	47	128	75	38	52	57	48	80	38
Katarina	28685	2358	7	50	764	414	83	266	90	35	104	42	36	68	62
Maria	10576	847	2	27	268	103	43	97	26	24	43	26	11	35	22
Sofia	14536	807	2	26	244	204	24	41	28	17	18	27	10	38	26
Brännkyrka	39073	2054	6	84	961	74	63	155	105	32	55	38	39	122	54
Enskede	31605	1052	3	67	368	32	55	73	56	30	27	38	25	69	25
Farsta	51592	2495	7	133	1076	114	109	111	149	57	54	69	63	138	46
Hägersten	42382	2835	8	80	925	376	95	289	138	57	54	46	96	139	44
Skarpnäck	33160	1514	4	61	635	79	86	97	79	27	33	54	19	87	35
Skärholmen	34322	3235	9	75	1194	430	102	210	117	55	92	77	172	128	42
Vantör	45460	2124	6	96	852	77	98	127	163	49	64	33	54	125	27
Bromma	30271	1536	4	44	725	79	32	77	71	29	41	55	28	84	33
Hässelby	27173	1021	3	51	423	25	29	19	101	22	24	45	13	98	25
Kista	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spånga	43782	8589	64	108	3943	885	134	457	225	202	135	100	856	178	74
Vällingby	27064	936	3	66	372	28	18	25	79	20	24	48	12	63	20
Västerled	22172	748	2	55	180	20	14	20	91	16	16	49	9	67	57

Tabell 15. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1975

	Totalt	Utl.m	Chile	Danm	Finl	Grek	Ital	Jugo	Norge	Polen	Span	Storb	Turk	Tysk	USA
Stockholm	665202	44822	321	1401	16303	4191	1387	2628	2006	1043	1103	1309	1842	1953	1223
Storkyrko	5531	298	1	9	86	8	7	5	10	7	5	26	3	22	7
Essinge	5921	242	1	7	82	6	5	4	8	5	4	6	3	16	6
Kungsholm	14460	691	2	31	208	52	29	40	40	16	11	39	8	39	25
S.t Göran	25880	1058	3	31	391	58	41	49	58	29	40	25	12	46	31
Adolf Fredrik	6292	480	1	15	115	35	11	20	27	11	8	11	5	26	35
Gustav Vasa	10016	636	2	19	180	39	25	34	34	14	24	39	7	38	25
Jakob	449	50	0	2	15	1	1	1	2	1	1	1	1	3	1
Johannes	9006	922	29	20	190	84	33	15	43	21	27	44	10	46	93
Klara	966	98	0	3	35	3	2	2	3	2	2	2	1	7	2
Matteus	22873	1386	4	48	452	75	85	72	55	26	58	56	27	73	88
Engelbrekt	16839	1730	26	31	399	142	50	36	67	76	42	68	46	55	92
H. Eleonora	9567	492	1	21	117	39	30	24	24	11	8	34	5	21	27
Oscar	31685	1408	4	48	299	61	42	24	60	30	38	87	32	111	134
Högalid	26259	1694	5	58	629	130	56	130	76	40	51	68	43	69	41
Katarina	28160	2312	7	60	698	388	85	259	91	36	100	56	50	72	63
Maria	10597	788	2	28	242	94	39	83	26	23	38	19	9	30	23
Sofia	14393	861	3	22	264	208	27	45	33	19	14	30	10	39	28
Brännkyrka	38027	2111	6	82	941	113	66	170	105	47	59	43	45	111	61
Enskede	30754	1074	3	65	380	28	57	78	56	30	28	33	20	62	32
Farsta	50113	2369	7	116	1026	107	102	130	142	52	35	67	58	133	39
Hägersten	41004	2832	9	80	910	425	99	295	122	61	51	48	107	125	43
Skarpnäck	31948	1498	5	65	601	81	77	98	82	35	26	55	25	80	38
Skärholmen	33684	3506	45	71	1239	537	89	248	112	68	102	74	211	109	39
Vantör	43928	2066	6	93	818	100	96	131	146	51	60	41	56	108	21
Bromma	29385	1494	5	49	680	75	29	82	71	29	38	65	20	81	37
Hässelby	28200	1116	3	58	465	21	29	19	98	24	27	46	12	110	27
Kista	8991	828	2	25	476	21	27	34	53	19	13	20	9	27	20
Spånga	41381	9124	132	114	3817	1216	105	464	195	222	147	116	989	163	69
Vällingby	27025	950	3	74	376	26	21	25	82	21	36	46	11	67	26
Västerled	21868	708	2	56	172	18	22	12	84	16	11	44	8	64	50

Tabell 16. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1976

	Totalt	Utl.m	Chile	Danm	Finl	Grek	Ital	Jugo	Norge	Polen	Span	Storb	Turk	Tysk	USA
Stockholm	661258	46932	420	1370	17073	4832	1320	2616	2017	1125	1140	1353	2137	1877	1170
Storkyrko	5527	321	1	21	95	9	5	6	15	8	5	20	3	23	29
Essinge	5874	247	1	5	80	7	4	5	11	6	4	10	3	14	4
Kungsholm	14322	695	3	29	221	42	32	42	43	20	11	40	7	33	20
S.t Göran	25366	1073	5	28	418	67	33	42	51	30	49	24	20	39	32
Adolf Fredrik	6184	447	2	8	105	38	20	24	21	11	7	17	5	20	30
Gustav Vasa	9938	634	3	12	173	27	25	46	34	15	10	44	7	43	10
Jakob	425	54	0	1	16	1	1	1	2	1	1	2	1	3	1
Johannes	8766	884	4	17	178	79	43	17	39	21	29	44	9	49	94
Klara	911	101	0	2	35	3	2	2	5	2	2	4	1	6	2
Matteus	22921	1370	6	47	466	87	77	62	62	25	51	65	25	57	83
Engelbrekt	16550	1641	22	30	391	147	46	39	56	83	42	59	43	55	81
H. Eleonora	9532	516	2	22	129	26	26	10	29	12	25	42	5	21	32
Oscar	31169	1360	6	47	260	71	44	20	68	32	34	97	30	103	113
Högalid	25811	1720	8	61	616	146	59	128	74	41	66	73	42	75	42
Katarina	27043	2084	9	61	711	300	71	221	94	21	79	57	36	66	56
Maria	10619	763	3	28	222	100	31	66	29	21	34	28	8	26	21
Sofia	14181	827	4	18	247	199	29	44	37	20	13	29	8	35	30
Brännkyrka	37251	2051	9	78	902	114	65	166	111	45	67	42	32	99	64
Enskede	29989	1053	5	61	390	30	50	66	55	27	33	30	22	59	29
Farsta	49031	2467	11	107	1032	127	117	153	130	52	50	67	48	134	46
Hägersten	40159	2785	12	79	894	458	87	281	105	61	59	55	112	113	45
Skarpnäck	31199	1554	7	64	646	72	77	108	75	43	39	46	33	78	31
Skårholmen	33133	3758	67	69	1302	621	77	269	123	87	94	77	250	101	30
Vantör	42543	2030	9	89	839	96	92	135	136	49	57	45	55	95	32
Bromma	28788	1432	6	57	667	81	23	72	69	25	28	56	22	78	36
Hässelby	29050	1171	5	55	502	28	29	25	103	22	22	49	12	122	18
Kista	14682	1498	7	37	882	36	30	38	68	47	23	25	15	40	24
Spånga	41980	10714	196	106	4088	1765	84	489	217	259	164	115	1266	153	65
Vällingby	26726	994	4	81	404	27	16	26	79	21	32	50	10	75	22
Västerled	21588	688	3	50	162	28	25	13	76	17	11	41	7	62	49

Tabell 17. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1977

	Totalt	Utl.m	Chile	Danm	Finl	Grek	Ital	Jugo	Norge	Polen	Span	Storb	Turk	Tysk	USA
Stockholm	658435	49761	714	1316	17957	5275	1279	2701	1971	1277	1141	1504	2429	1861	1241
Storkyrko	5249	314	2	7	82	13	5	7	3	3	5	22	4	23	33
Essinge	5812	267	2	6	89	11	4	6	3	2	4	16	3	13	12
Kungsholm	14396	757	5	29	246	44	33	42	48	23	12	45	9	35	31
S.t Göran	24941	1083	7	24	405	75	29	43	54	41	44	33	21	41	31
Adolf Fredrik	6105	420	3	9	114	27	22	10	21	4	6	26	5	21	28
Gustav Vasa	9806	637	4	14	180	35	26	39	30	6	22	39	8	43	22
Jakob	416	67	0	1	20	3	1	2	1	1	1	4	1	3	3
Johannes	8609	920	6	20	182	69	31	22	36	23	29	53	11	56	124
Klara	859	90	1	2	28	4	1	2	1	1	1	6	1	4	4
Matteus	22779	1446	9	48	479	84	80	66	75	25	54	73	24	59	79
Engelbrekt	16559	1817	26	36	460	168	42	40	52	79	41	65	43	50	80
H. Eleonora	9543	528	3	25	120	26	23	12	34	5	22	53	6	26	32
Oscar	30866	1373	9	37	294	92	46	21	62	31	33	111	32	93	104
Högalid	25455	1681	11	65	620	125	51	115	69	46	66	71	46	76	41
Katarina	26664	2088	13	65	722	252	66	202	90	43	85	73	33	61	51
Maria	10691	807	5	25	275	81	27	64	32	8	31	44	10	22	26
Sofia	13994	875	6	19	265	197	34	58	36	21	14	30	10	33	29
Brännkyrka	36681	2075	13	72	935	119	64	183	101	46	53	41	41	87	60
Enskede	29480	1089	7	65	383	51	52	65	54	30	34	38	13	58	33
Farsta	48093	2418	15	99	1014	149	108	154	115	48	43	56	46	122	54
Hägersten	39810	2895	18	77	932	522	86	272	188	55	64	64	122	108	43
Skarpnäck	30595	1609	10	59	668	80	77	119	68	47	40	43	40	76	40
Skärholmen	32839	3981	115	64	1302	664	70	280	122	100	88	81	289	105	32
Vantör	41735	2103	13	84	892	93	87	151	120	60	55	50	54	97	20
Bromma	28297	1506	10	52	690	85	23	83	71	35	31	59	23	69	42
Hässelby	29392	1198	8	55	529	33	23	25	100	22	19	49	14	118	22
Kista	18491	2091	21	37	1179	66	28	50	81	96	25	47	32	47	24
Spånga	42084	11858	362	100	4258	2062	87	526	199	285	187	128	1467	173	71
Vällingby	26631	1031	7	73	407	23	27	24	27	85	21	29	12	75	20
Västerled	21563	737	5	47	187	22	26	17	78	7	11	55	9	66	50

Tabell 18. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1978

	Totalt	Utl.m	Chile	Danm	Finl	Grek	Ital	Jugo	Norge	Polen	Span	Storb	Turk	Tysk	USA
Stockholm	653929	51844	949	1270	18579	5429	1238	2761	1940*	1475	1132	1526	2632	1779	1309
Storkyrko	5179	308	4	10	72	10	10	5	10	7	7	30	5	25	32
Essinge	5750	274	2	9	97	10	8	5	9	20	5	14	3	10	12
Kungsholm	14304	780	6	32	254	43	32	39	47	15	7	41	12	38	37
S.t Göran	24734	1193	10	24	474	78	25	51	58	47	41	33	20	40	37
Adolf Fredrik	5979	428	4	9	116	26	7	22	20	9	15	20	7	12	26
Gustav Vasa	9921	655	3	11	206	28	25	43	32	21	13	48	11	33	34
Jakob	423	92	2	0	32	5	2	5	1	0	2	2	4	23	4
Johannes	8429	877	5	18	168	38	36	20	38	23	21	31	15	44	150
Klara	845	80	1	1	28	5	2	5	4	1	2	1	4	4	4
Matteus	22132	1407	7	43	430	78	82	66	68	28	52	70	21	63	79
Engelbrekt	16462	1984	29	45	546	189	40	35	61	62	43	74	43	46	70
H. Eleonora	9502	538	3	21	118	37	25	10	38	22	21	55	8	18	35
Oscar	30629	1421	8	33	330	78	43	23	71	42	40	108	29	80	114
Högalid	25164	1726	9	59	630	134	46	144	80	54	55	79	49	73	43
Katarina	26678	2155	12	69	775	248	70	146	86	65	86	76	33	53	57
Maria	10502	777	4	25	277	45	34	60	30	21	27	42	13	24	35
Sofia	13733	884	6	18	261	200	29	77	37	23	16	29	15	32	27
Brännkyrka	35986	2087	22	71	928	129	62	193	88	55	48	46	37	91	59
Enskede	28998	1124	6	63	405	52	43	64	55	41	34	36	26	60	27
Farsta	47093	2521	16	95	1057	158	100	160	112	63	45	47	54	107	58
Hägersten	39436	2888	19	79	901	520	83	279	111	66	68	60	107	111	52
Skarpnäck	30167	1662	12	62	693	79	74	130	62	48	43	45	42	77	39
Skärholmen	32323	3959	134	57	1239	641	66	289	115	103	89	71	305	102	30
Vantör	40965	2089	12	77	891	98	80	162	109	61	65	51	48	91	24
Bromma	27765	1494	7	46	717	81	20	57	76	37	35	57	23	64	38
Hässelby	29141	1212	6	58	531	31	21	33	97	22	8	44	0	119	29
Kista	21175	2579	49	44	1352	91	39	73	78	157	36	70	47	53	34
Spånga	42308	12869	543	84	4397	2241	86	513	194	324	175	149	1640	161	67
Vällingby	26675	1079	5	66	451	32	29	43	78	23	26	44	8	64	20
Västerled	21531	702	3	41	203	24	19	9	71	15	7	53	3	61	36

* Av dessa har 4 personers församling inte kunnat lokaliseras

Tabell 19. Antalet medborgare efter medborgarskapsland församlingsvis i Stockholm 1980

	Totalt	Utl.m	Chile	Danm	Finl	Grek	Ital	Jugo	Norge	Polen	Span	Storb	Turk	Tysk	USA
Stockholm	647214	53464	1169	1194	19366	4880	1105	2799	1906	1597	1069	1474	3092	1608	1259
Storkyrko	2858	202	0	8	69	0	0	0	14	0	0	15	0	16	21
Essinge	5687	260	0	6	96	0	0	0	15	20	0	18	0	19	0
Kungsholm	14105	748	10	33	225	35	32	31	45	17	13	47	12	39	39
S.t Göran	24702	1339	13	33	548	82	29	61	60	51	30	50	16	46	35
Adolf Fredrik	5895	389	0	0	129	0	0	26	25	11	0	18	0	11	18
Gustav Vasa	10335	677	0	13	246	28	14	40	41	23	14	48	10	26	31
Jakob	351	43	0	0	22	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Johannes	8213	698	0	15	163	40	30	27	27	18	12	28	10	29	71
Klara	701	68	0	0	31	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Matteus	21967	1399	20	40	449	53	69	66	61	33	51	63	20	64	82
Engelbrekt	15890	2014	33	37	569	131	24	17	60	57	38	67	30	51	97
H. Eleonora	9444	536	0	22	131	28	23	13	40	17	17	35	0	10	48
Oscar	30923	1463	0	37	377	55	35	31	76	50	35	95	16	83	122
Högalid	24906	1696	15	57	664	111	47	120	76	47	46	78	37	65	47
Katarina	26206	2181	22	69	769	237	59	133	101	66	88	79	29	54	54
Maria	10397	774	13	29	298	25	26	53	35	23	26	43	15	21	34
Sofia	13360	829	0	18	247	138	28	83	39	30	14	23	11	23	27
Brännkyrka	35204	2047	35	54	908	124	59	183	104	62	50	44	35	82	58
Enskede	30524	1314	0	51	488	50	48	95	65	48	36	42	35	66	28
Farsta	45214	2457	18	88	1032	156	99	170	103	72	47	44	63	98	49
Hägersten	38532	2838	18	66	951	444	76	269	111	68	68	61	108	98	56
Skarpnäck	29081	1655	14	50	757	59	67	127	61	60	37	51	34	71	42
Skärholmen	31265	3697	142	53	1147	540	57	311	92	117	73	73	326	75	28
Vantör	39555	2191	10	72	985	79	67	180	94	71	65	58	49	80	27
Bromma	27368	1549	0	44	775	70	22	51	78	38	28	45	24	61	46
Hässelby	28722	1277	22	56	579	27	19	29	96	29	14	50	0	113	26
Kista	26237	3349	111	45	1626	68	54	94	61	196	47	76	130	51	37
Spånga	42225	13977	655	97	4365	2254	77	529	178	337	196	144	2068	137	78
Vällingby	26021	1118	18	66	486	26	29	47	73	24	24	37	14	62	22
Västerled	21326	679	0	35	234	20	15	13	75	12	0	42	0	57	36

Tabell 20. Antalet utomlands födda med utländskt medborgarskap efter födelseland församlingsvis (1980)

	Totalt	Danm	Finl	Grek	Ital	Jugo	Norge	Polen	Span	Storb	Turk	Tysk	USA
Stockholm	647214	838	16151	3638	767	2280	1405	1534	826	1120	2340	1256	934
Storkyrko	2858	3	62	0	0	0	12	4	0	12	0	13	16
Essinge	5687	5	99	7	0	0	15	20	5	13	0	15	8
Kungsholm	14105	11	207	26	22	29	33	18	11	35	10	34	29
S.t Göran	24702	26	521	61	23	51	41	52	28	41	14	39	26
Adolf Fredrik	5895	6	114	6	8	20	16	10	6	16	0	13	14
Gustav Vasa	10335	8	231	24	6	34	31	22	13	26	9	23	19
Jakob	351	3	22	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Johannes	8213	16	151	35	18	22	22	21	9	26	11	22	59
Klara	701	0	29	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0
Matteus	21967	26	416	44	53	59	46	35	47	48	20	54	55
Engelbrekt	15890	28	529	119	20	16	48	57	31	58	27	47	82
H. Eleonora	9444	20	118	23	18	12	36	18	11	26	0	9	16
Oscar	30923	29	340	54	26	32	62	49	29	69	14	84	121
Högalid	24906	20	606	87	31	107	62	47	41	59	28	43	41
Katarina	26206	55	704	172	44	122	32	61	69	61	25	46	39
Maria	10397	28	261	19	23	46	27	23	23	33	14	17	24
Sofia	13360	14	222	104	20	74	28	29	14	19	15	34	20
Brännkyrka	35204	31	741	99	42	144	71	55	35	34	26	61	34
Enskede	30524	29	435	41	36	78	48	49	26	35	24	44	20
Farsta	45214	63	851	118	53	136	80	72	35	30	51	71	37
Hägersten	38532	48	838	317	55	223	83	63	54	48	87	77	35
Skarpnäck	29081	38	646	42	56	106	50	105	27	34	30	50	28
Skärholmen	31265	36	870	369	35	236	62	114	52	54	243	46	21
Vantör	39555	51	804	61	45	148	68	65	40	36	29	62	21
Bromma	27368	30	670	54	18	41	73	36	18	40	18	43	31
Hässelby	28722	39	464	25	13	24	71	30	12	35	8	79	20
Kista	26237	32	1224	62	30	71	56	166	32	50	99	42	23
Spånga	42225	73	3361	1638	41	391	122	279	132	128	1528	107	52
Vällingby	26021	46	402	17	20	38	58	23	21	24	10	42	14
Västerled	21326	24	213	14	11	12	52	11	5	30	0	39	29

Tabell 21. Antalet utomlands födda med svenskt medborgarskap efter födelseland församlingsvis (1980)

	Totalt	Danm	Finl	Grek	Ital	Jugo	Norge	Polen	Span	Storb	Turk	Tysk	USA
Stockholm	647214	1295	11192	956	455	420	2474	1765	408	362	133	3661	932
Storkyrko	2858	8	49	0	0	0	10	9	0	5	0	23	18
Essinge	5687	11	99	4	0	0	18	16	7	2	0	36	23
Kungsholm	14105	25	189	8	16	3	60	65	10	12	4	112	23
S.t Göran	24702	49	373	14	17	15	91	67	20	15	2	119	46
Adolf Fredrik	5895	13	79	4	7	5	19	26	5	3	0	50	20
Gustav Vasa	10335	20	153	12	15	12	37	25	6	9	1	73	25
Jakob	351	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Johannes	8213	19	127	7	7	8	21	32	10	8	1	58	14
Klara	701	0	15	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
Matteus	21967	39	306	18	27	18	62	57	17	14	3	116	33
Engelbrekt	15890	23	235	51	13	12	42	56	10	22	3	114	35
H. Eleonora	9444	34	133	11	11	8	22	40	8	9	0	83	19
Oscar	30923	80	407	22	18	19	110	85	18	51	4	286	75
Högalid	24906	34	427	19	20	11	96	83	14	14	5	119	37
Katarina	26206	47	409	23	33	18	84	60	17	14	5	101	44
Maria	10397	23	175	7	15	4	34	27	6	8	2	50	17
Sofia	13360	22	209	10	9	2	39	37	8	9	2	64	22
Brännkyrka	35204	67	616	21	29	22	155	93	17	7	6	175	40
Enskede	30524	57	439	11	16	22	146	74	14	12	1	151	39
Farsta	45214	91	859	40	25	19	208	101	33	15	9	279	51
Hägersten	38532	80	738	45	18	35	173	106	24	13	7	208	50
Skarpnäck	29081	55	535	19	28	20	136	64	9	9	2	134	26
Skärholmen	31265	55	689	130	28	24	119	69	45	8	23	189	32
Vantör	39555	91	764	33	25	22	206	157	23	5	9	231	47
Bromma	27368	53	504	18	11	18	105	33	8	18	0	194	43
Hässelby	28722	75	492	9	15	16	104	47	6	14	4	162	33
Kista	26237	44	659	27	17	16	92	97	16	11	4	85	15
Spånga	42225	60	898	367	19	53	93	169	43	29	35	135	38
Vällingby	26021	60	410	13	9	13	115	53	8	9	1	159	28
Västerled	21326	60	201	13	7	3	77	17	6	17	0	155	39

Tabell 22 Församlingsuppgifter

Församling	Demografiska faktorn	Socioekonomiska faktorn	Problem index	Antal höginkomsttagare[x)]	Antal socialhjälptagare[xx)]
Storkyrko	-1.64	-0.62	0	317	113
Essinge	-1.53	-0.09	-0.54	141	88
Kungsholm	-1.92	-1.30	-0.61	469	273
S.t Göran	-2.05	-0.61	-0.35	518	483
Adolf Fredrik	-1.46	-1.19	-0.23	231	209
Gustav Vasa	-1.67	-0.99	-0.22	353	276
Jakob	-1.39	-0.86	1.13	15	14
Johannes	-1.48	-0.75	0.28	342	281
Klara	-1.83	0.08	0.91	15	18
Matteus	-1.94	-0.51	-0.21	580	690
Engelbrekt	-1.03	-1.52	-0.80	836	509
H. Eleonora	-1.46	-1.88	-1.31	585	159
Oscar	-1.25	-2.32	-1.46	1836	435
Högalid	-1.60	-0.32	-0.01	602	995
Katarina	-1.87	0.04	0.88	455	1124
Maria	-1.60	-0.12	0.88	287	585
Sofia	-1.81	-0.08	0.23	279	388
Brännkyrka	0.32	0.14	-0.22	1048	1613
Enskede	-0.57	-0.04	-0.37	626	1061
Farsta	0.54	0.08	1.50	1375	3477
Hägersten	-0.45	0.54	0.44	947	2258
Skarpnäck	-0.11	0.41	0.31	521	1883
Skärholmen	1.10	-0.15	0.87	953	3379
Vantör	0.32	-0.06	0.51	1212	2162
Bromma	-0.29	-0.28	-0.18	921	797
Hässelby	0.15	-0.44	-0.59	1406	950
Kista	0.15	0.40	0.75	140	1764
Spånga	0.97	-0.10	1.18	958	6195
Vällingby	0.17	-0.16	-0.77	1476	1067
Västerled	-0.44	-1.92	-1.60	1801	256

[x)] 1977 [xx)] 1978

Figurförteckning

Fig 5.1 En referensram för studier av etniska gruppers boendemönster i svenska städer

Fig 10.1 Utvecklingen av segregationen (s)* i Stockholm 1970-1980. Samtliga utländska medborgare församlingsvis

Fig 10.2 Utvecklingen av segregationen (s) 1970-1980. En jämförelse mellan de studerade nationalitetsgrupperna

Fig 10.3 Segregationsprofiler för alla utländska medborgare. En jämförelse mellan åren 1970, 1975, och 1980

Fig 10.4 Segregationsprofil för jugoslaviska medborgare. En jämförelse mellan åren 1970, 1975 och 1980

Fig 10.5 Utländska medborgares särboende. Segregationsindex (s) för alla församlingar respektive alla församlingar utom Spånga 1970-1980.

Fig 10.6 Utländska medborgares särboende. Segregationsindex (s) för alla församlingar utom Skärholmen respektive alla församlingar utom Spånga och Skärholmen 1970-1980.

Fig 10.7 Segregationen (s) för turkiska, grekiska och finska medborgare. Alla församlingar utom Spånga (a) respektive alla församlingar utom Spånga och Skärholmen (b) 1970-1980

Fig 11.1 Hela befolkningen respektive utländska medborgare fördelade över Stockholms församlingar (31.12.78)

Fig 11.2 Amerikanska, jugoslaviska och polska medborgare fördelade över Stockholms församlingar (31.12.78)

Fig 11.3 Boendelikheter mellan nationaliteter. Grafisk sammanfattning av dissimilaritetsindexmatris.

Fig 13.1 Vistelsetidsprofil. Invandrare med visst födelseland fördelade efter antal år i Sverige.

Fig 13.2.a Särboende (s) 1980 för invandrare födda i Turkiet, Grekland, Storbritannien och Finland. Invandrarna uppdelade efter ankomstår till Sverige.

Fig 13.2.b Särboende (s) 1980 för invandrare födda i USA, Jugoslavien och Polen. Invandrarna uppdelade efter ankomstår till Sverige.

Fig 14.1 Utländska medborgare i Stockholm 31.12.80 fördelade efter ålder.

Fig15.1 Vuxna män fördelade på inkomstklasser, födelseland och medborgarskap.

Fig 15.2 Särboende (s) för utomlandsfödda vuxna män (1979) fördelade på inkomst och födelseland.

Fig 16.1 Prickdiagram över församlingarna efter inslag (a) engelska, (b) jugoslaviska, (c) italienska, (d) chilenska medborgare och värdet på den socio-ekonomiska faktorn.

Fig 17.1 Ansamlingen av skilda nationalitetsgrupper till de mest och de minst attraktiva församlingarna (1978)

Fig 18.1 Inslaget av finländska, grekiska och turkiska medborgare i Spånga 1970-1980.

Fig 18.2 Ansamlingen till Spånga 1970-1980. Andel av respektive nationalitetsgrupp som bodde i Spånga vid viss tidpunkt (Medborgarskapsland).

Litteraturförteckning

Alpay, S. *Turkar i Stockholm.* Stockholm 1980.

Andersson, B., Arnman, G., & Jönsson, I. *Den nödvändiga särbehandlingen.* En studie av segregerade skolmiljöer. Sammanfattning. Lund, Lunds universitet, Sociologiska Institutionen 1980.

Andersson-Brolin, L. *Rumslig närhet. Några beteendevetenskapliga aspekter.* Byggforskningen 1976 (Rapport 1976:9).

Andersson-Brolin, L. *75 mulheres de São Vicente Cabo Verde.* Um estudo de entrevistas sobre planeamento familiar e condições medico-sociais. SIDA, Estocolmo 1979 (Meddelande från UTR).

Andersson-Brolin, L. & Lindén, A. *Var man känner sig hemma och vilka man kallar sina grannar.* Byggforskningen 1974 (Rapport 1974:59).

Andersson-Brolin, L., Ericsson, O., Hjärne, L., Kugelberg, C. *Bostadsområdets sociala struktur.* Statens Institut för Byggnadsforskning, Gävle. 1977. (Meddelande M 77:7).

Arnell-Gustafsson, U. *Om bostadssegregationens effekter.* (Diss.) Uppsala, Uppsala universitet 1975.

Arnell-Gustafsson, U. "On Strategies against Socio-economic Residential Segregation" I: *Acta Sociologica,* vol. 25 Supplement, 1982 (pp. 33-40).

Arnell-Gustafsson, U. *Blanda eller utjämna? Om strategier mot boendesegregation.* Statens Institut för Byggnadsforskning, Gävle 1983. (Meddelande M83:33).

Att leva med mångfalden. En antologi från diskrimineringsutredningen. Stockholm 1981.

Barth, F. (ed.) *Ethnic groups and boundaries. The social organization of culture difference.* Bergen 1969.

Belkert, A. m fl. *Invandrarnas situation på bostadsmarknaden.* Norrköping, Statens invandrarverk 1979. (Stencil).

Bell, D. "Ethnicity and social change", I: Glazer, N. & Moynihan, D.P. (ed.) *Ethnicity: theory and experience.* Cambridge, Mass 1975.

Biterman, D. & Toivanen, M. *Bostadssegregation och assimilering bland olika invandrargrupper i Stockholms kommun.* Stockholm, Stockholms Universitet, Sociologiska institutionen 1981. (Stencil)

Björnberg, U. *En 60-talsförort mot 80-talet. En studie av livsformer och samhällsliv mot bakgrund av regionala förändringar på arbetsmarknad och i bosättningsmönster.* Göteborg, Göteborgs Universitet, Sociologiska institutionen 1980. (Forskningsrapport, nr 66).

Björnberg, U. m fl. *Livsformer i en region.* En jämförande analys av familje- och samhällsliv i 1970-talets Sverige. Stockholm, 1980.

Boal, F.W. "The urban residential sub-community. A conflict interpretation". I: *Area,* vol. 4, nr. 3, 1972, (pp. 164-168).

Bodegård, A., & Gustavsson, S. "LO, ABF och de utländska arbetarna". I: *Häften för kritiska studier,* nr. 2, 1974, (s. 33-46).

Bogardus, E.S. "A social distance scale". I: *Sociology and social research,* vol. 17, nr 1, 1933, (pp. 265-271).

Bohm, K. "Staden som struktur och praktik. En presentation av den urbana frågan". I: *Häften för kritiska studier,* nr. 5, 1979, (s. 57-70).

Bonacich, E. "Advanced capitalism and black/white race relations in the United States: a split labour market interpretation". I: *American sociological review,* vol. 41, 1976, (pp. 34-51).

Bonacich, E. "A theory of ethnic antagonism. The split labour market". I: *American sociological review,* vol. 37, 1972, (pp. 547-559).

Brigham, J.C. "Racial stereotypes, attitudes and evaluations of and behavioral intentions toward negroes and whites". I: *Sociometry,* vol. 34, nr 3, 1971, (pp. 360-380).

Brox, O. *Strukturfascismen och andra essäer.* Stockholm 1972.

Burgess, E.W. "The growth of the city". I: Park, Burgess & McKenzie, (ed.), *The city*. Chicago 1925.
Burgess, E.W. Residential segregation in American cities". I: *Annals of the American academy of political and social science*, vol. 140, 1928. Även i Timms, The urban mosaic, London 1971.
Busch, K. *Om kulturkonfrontation*. (Diss.) Uppsala, Uppsala universitet, Sociologiska institutionen 1966.

Carreira, A. *Cabo Verde*. Classes sociais, estrutura familiar, migrações. Lisboa 1977.
Castells, M. *The urban question*. London 1977.
Castles, S & Kosack, G. *Immigrant workers and class structure in Western Eruope*. London 1973.

Danermark, B. *Klass, inkomst och boende*. (Diss.) Örebro, Högskolan,1983, Department of Sociology, (Örebro Studies 1, 1983)
Data om invandrare. Stockholm, Statistiska centralbyrån, 1981. (Levnadsförhållanden, 26).
Daun, Å. *Förortsliv. En etnologisk studie av kulturell förändring*. Stockholm 1974.
Deakin, N. & Cohen, B. "Dispersal and choice. Toward a strategy for ethnic minorities in England". I: *Environment and planning*, vol. 2, 1970, (pp. 193-201).
Duncan, D.D. & Duncan, B. "A methodological analysis of segregation indexes". I: *American sociological review*, vol. 20, 1955, (pp. 210-17).
Duncan, D.D. & Duncan, B. "Residential distribution and occupational stratification". I: *American journal of sociology*, vol. 60, 1955, (pp. 493-503).

Ekberg, J. *Inkomsteffekter av invandring*, Växjö. Acta Vexionensia, Serie 2, Economy & Politics, Högskolan Växjö 1983.
Ellis, R.H. *A behavioural residential location model*. Evanston 1966. (Stencil).
Engelbrektsson, U-B. *The force of tradition*. Turkish migrants at home and abroad. Göteborg, Göteborgs universitet 1978. (Gothemburg studies in social anthropology, nr 1).
Engelbrektsson, U-B. *Italienare i Västerstad*. Stockholm, Expertgruppen för invandringsforskning 1981. (Rapport nr 18).
Englund, O. & Hellstrand, J. *Utredning angående bostadsförmedlingens problem att bereda sökande bostad*. Stockholm, Stor-Stockholms bostadsförmedling 1977. (Stencil).
Eriksson, R. *Om socioekonomiska indelningar av hushåll*. Stockholm, Institutet för social forskning 1981. (Särtrycksserie, nr 68) Särtryck ur: *Statistisk tidskrift*, nr 1, 1981.

Farley, R. "Residential segregation in urbanized areas of the United States in 1970. An analysis of social class and racial differences". I: *Demography*, vol. 14, nr 4, 1977, (pp. 497-518).
Firey, W. "Sentiment and symbolism as ecological variables". I: *American sociological review*, vol. 10, 1945. Även i Lindberg, G. (red) Urbana processer, Lund 1971, (s. 100-112).
Flemström, C. & Ronnby, A. *Fallet Rosengård*. En studie i svensk planerings- och bostadspolitik. Stockholm 1972.
Frideres, J.S. "Discrimination in Western Canada". I: *Race*, vol. 15, nr 2, 1973, (pp. 213-222).

Galtung, J. *Theory and methods of social research*. London 1967.
Gans, H.J. "The balanced community. Homogenity or heterogeneity in residential areas". I: *The journal of the American institute of planners*, vol. 27, nr 3, 1961.
Gardner, R.C. et al. "Ethnic stereotypes. A crosscultural replication of their unitary dimensionality". I: *Journal of social psychology*, vol. 91, nr 12, 1973, (pp. 189-195).

Gillwik, L. *Småhuslyckan – finns den?* Stockholm, Byggforskningen 1979. (T 31:1979).
Glaser, D. "Dynamics of ethnic identification". I: *American sociological review*, vol. 23, nr 1, 1958, (pp. 31-40).
Glass, Ruth. "The evaluation of planning: Some sociological considerations" i Faludi, A. (ed). *Reader in Planning Theory*, Oxford 1973.
Gordon, H. & Grosin, L. *Den dubbla identiteten.* Stockholm 1973.

Hammar, T. "Invandringen och den svenska utlänningspolitiken". I: Schwarz, D. (red.) *Svenska minoriteter*, Stockholm 1966.
Hammar, T. *Det första invandrarvalet.* Stockholm 1979.
Harvey, D. *Social justice and the city.* London 1973.
Hawley, A.H. "Ecology and Human Ecology". I: *Social Forces*, vol. 22, maj 1944, (pp. 398-405).
Hawley, A.H. *Human ecology.* A theory of community structure. New York 1950.
Hechter, M. "Group formation and the cultural division of labor". I: *American journal of sociology*, vol. 84, nr 2, 1978. (pp. 293-318).
Hedman, E. *Fysisk miljö och socialt liv.* Stockholm, Byggforskningen 1976. (Rapport T 31:1976).
Heyman, A-G. "Identitet, språk och tolkning". I: *Invandrarproblem:* fem uppsatser om invandrar- och minoritetsproblem från IMFO-gruppen vid Stockholms universitet. Stockholm 1975.
Holter, H., Henrikson, H.V., Gjertsen, A. & Hjorth, H. *Familjen i klassesamfundet.* Oslo 1974.

Janson, C-G. "Om segregation". I: *Plan*, nr 2/3, 1977. (s 110-119).
Janson, C-G. "A preliminary report on Swedish urban spatial structure". I: *Economic geography*, vol. 47, nr 2, 1971, (pp. 249-257).
Janson, C-G. *Working-class segregation in Stockholm and some other Swedish cities.* Stockholm. Stockholms Universitet, Sociologiska Institutionen 1983. (Stencil).
Johnston, R.J. *Urban residential patterns.* London 1971.
Jonassen, C. "Cultural variables in the ecology of an ethnic group". I: *American sociological review*, vol. 14, 1949, (pp. 32-41).
Jones, E. *Staden.* Lund 1970. Orig:s titel: Towns and cities.
Jones, F.L. "Ethnic concentration and assimilation. An Australian case study". I: *Social forces*, vol. 45, 1965, (pp. 412-23).
Jonung, C. *Reports to OECD on the integration of migrant women into the labor market.* Stockholm, Commission for immigration research (EIFO) 1982. (Report 3).

Keller, S. "The role of social class in physical planning". I: *The international social science journal*, vol. 18, nr 4, 1966.
Keller, S. *The urban neighbourhood:* a sociological perspective. New York 1968.
Kemeny, J. *Is there an immigrant housing problem?* Gävle, Statens institut för byggnadsforskning 1982. (Working paper no. 1).
Kruskal, J.B. "Nonmetric multidimensional scaling: a numerical method". I: *Psychometrica*, vol. 29, nr 2, 1964, (pp. 115-129).
Kurokawa, M. "Mutual perceptions of racial images: white, black and Japanese Americans". I: *Journal of social issues*, vol. 27, no 4, 1971, (pp. 213-235).

Lange, A. & Westin, C. *Etnisk diskriminering och social identitet.* Stockholm 1981.
Lee, T.R. "Race and residence. The concentration and dispersal of immigrants in London". (Refererad i *Percivall & Percivall. Isolering eller gemenskap?* Stockholm, Socialstyrelsen 1980.)
Leiniö, T-L. *Invandraren i den officiella statistiken i Sverige.* Stockholm, Institutet för social forskning 1975. (Stencil)

Lenski, G. *Makt och privilegium.* Stockholm 1969. Orig:s titel: Power and privilege (1966).
Levnadsförhållanden, Rapport 9. Invandrarnas levnadsförhållanden 1975 (SOS), SCB, Stockholm 1977.
Lieberson, S. "The impact of residential segregation on ethnic assimilation". I: *Social forces,* vol. 40, nr 1. 1961. Även i Lindberg, G. (red). Urbana Processer, Lund 1971 (s. 213-223).
Lindberg, G. *Social omgivning. En social-ekologisk undersökning av tjugo bostadsområden i Malmö.* Lund, Lunds Universitet, Sociologiska Institutionen, 1967.
Lindberg, G. "Segregationsprocesser". I: Lindberg, G. (red.) *Urbana processer.* Studier i social ekologi. Lund 1971.
Lindberg, G. (red.) *Urbana processer.* Studier i social ekologi. Lund 1971.
Lundberg, S. *Latinamerikanska flyktingar i Sverige.* Norrköping, Invandrarverket 1977. (Rapport).
Lynch, K.R. *The image of the city.* Cambridge, Mass. 1960.

Majoritet och minoritet. En studie i etnisk tolerans i 80-talets Sverige. Diskrimineringsutredningen. Stockholm 1984. (Ännu ej publ.).
Markopoulou, C. *Sociocultural effects of intraeuropean migration.* A cyclic research study in Greece and Sweden. Göteborg, Göteborgs universitet. Sociologiska institutionen, 1981. (Monograph no 22).
Marshall, A. "The role of labour migrations in the labour market and the economic growth of the immigration countries". I: *International migration.* Proceedings of a Seminar on demographic research in relation to international migration. Buenos Aires, CICRED 1974.
McElrath. D.C. "The social areas of Rome. A comparative analysis". I: *American sociological review.* vol. 17. 1962. (pp. 376-91).
McKenzie, N. "Centre and periphery: the marriage of two minds". I: *Acta sociologica,* no 1, 1977.
McKenzie, R.D. "Humanekologins ämnesområden". (Original: The scope of human ecology, publ. 1926). I: Lindberg, G. (red.) *Urbana processer.* Lund 1971. (s. 90-100).
McKenzie, R.D. "The neighbourhood". I: *American journal of sociology,* vol. 27, 1921.
Mehta, S.K. "Patterns of residence in Poona" I: *Journal of sociology,* vol. 73, 1968, (pp. 496-508).
Memórias do exílio. Brasil 1964-19. Obra colectiva, dirigida e coordenada por Celso Uchôa Cavalcanti e Jovelino Ramos, Lisboa 1976.
Merton, R.K. "Discrimination and the American creed". (Original publ. 1949). I: Rose, P.I. (ed.) *The study of society.* New York 1970.
Michelson, W. *Man and his urban environment.* London 1970.
Michelson, W. *"Residential choice, human behavior and residential satisfaction",* New York, 1977.
Modig, A. *Sociala kontakter i bostadsområden med många problemhushåll.* Stockholm, Stockholms universitet, Sociologiska institutionen 1981. (Stencil).
Mårtensson, M. och Peralta, C. *Några invandrargruppers användning av offentliga rum i Stockholm.* Uppsats för nordiska sociologkongressen i Åbo 1979. Tekniska Högskolan, Stockholm 1979.

Park, R.E. "The city. Suggestions for the investigation of human behavior in the urban environment". I: Park, Burgess & McKenzie, *The city.* Chicago 1925.
Park, R.E. & Burgess, E.W. *Introduction to the science of sociology.* Chicago 1921.
Park, R.E., Burgess, E.W. & McKenzie, R.D. *The city.* Chicago 1925.
Peach, Ceri. "Introduction. The Spatial Analysis of Ethnicity and Class". I: Peach, (ed.) *Urban Social Segregation.* New York 1975.
Percivall, B. & Percivall, M. *Isolering eller gemenskap?* Etniska minoriteter och bostadssegregation. Stockholm 1980. (Socialstyrelsen redovisar 1980:1).

Persson, G. "Invandrarna och arbetarklassen i Sverige". I: *Zenit*, nr 27, 1972 (s. 4-14).
Piore, M.J. *Birds of passage.* Migrant labour and industrial societies. New York 1979.
Popenoe, D. "Urban residential differentiation – an overview of patterns, trends and problems". I: *Sociological inquiry*, vol. 43, no. 3-4, 1973, (pp. 35-36).

Quinn, J.A. "The nature of human ecology: reexamination and redefinition". I: *Social forces*, vol. 18, 1939, (pp. 161-168).
Quinn, J.A. *Human Ecology*, New York 1950.

Reinans, S.A. "Minoriteter i statistisk belysning". I: Schwarz (red.) *Svenska minoriteter*, Stockholm 1966.
Reinans, S.A. *Utlänningar på arbetsmarknaden.* Stockholm, EIFO 1982. (Rapport nr 19).
Rex, J. & Moore, R. *Race community and conflict:* A study of Sparkbrook, Oxford 1969.
Rex, J. *Urban segregation and the inner city policy in Great Britain:* Paper presented at the Conference on Urban Ethnic Segregation at St. Antony's college, Oxford March 1980, Birmingham 1980.
Richter, H. *Solidaritet.* Ett alternativ till prestation-konkurrens-utslagning. Stockholm 1975. Orig:s titel: Lernziel Solidarität (Hamburg 1974).
Rose, P. "*They and we:* racial and ethnic relations in the United States". I: Rose (ed.) *The study of society*, New York 1970.

Schermerhorn, R.A. *Comparative ethnic relations:* a framework for theory and research. New York 1970.
Schnore, L.F. *The urban scene.* New York 1965.
Schwarz, D. (red.) *Svenska minoriteter.* Stockholm 1966.
Shevky, E. & Bell, W. *Social area analysis:* theory, illustrative application and computational procedures. Stanford 1955.
Shevky, E. & Williams, M. *The social areas of Los Angeles.* Berkeley 1949.
Singer, P. "International migration and development". I: *International migration.* Proceedings of a seminar on demographic research in relation to international migration. Buenos Aires, CICRED 1974.
SIV (Statens Invandrarverk) informerar. Nr 1, 2 och 4 (1977-1979).
SIV. Statistik om invandring och invandrare. 1980. (Dokumentation).
Sjoberg, G. *The preindustrial city.* New York 1960.
Sjoberg, G. "Theory and research in urban sociology". I: Hauser & Schnore (ed.), *The study of urbanization.* New York 1965.
SOU 1974:69 Invandrarna och minoriteterna.
SOU 1974:70 Bilagedel (till Invandrarutredningen).
Strachal, G. "Hyresvärdar är rädda för utlänningar". I: *Forskning och framsteg*, nr 3, 1979.
Sulkunen, P. "Society made visible – on the cultural sociology of Pierre Bordieu". I: *Acta sociologica*, vol. 25, no. 2, 1982, (pp. 103-115).
Stiver Lie, S. *Immigrant women in Norway.* Immigrant women and their work: a study of British, Yugoslavian and Chilean immigrant women. Hong Kong, Asian research service 1983. (International affairs monograph series.).
Stiver Lie, S. "Immigrant women and their work". I: *Scandinavian journal of development alternatives*, vol. 2, no. 3, 1983.

Taeuber, K.E. "The effect of income redistribution on racial residential segregation". I: Johnston, R.J. (ed.) *Urban residential patterns*, London 1971.
Taeuber, K.E. & Taeuber, A.F. *Negroes in cities.* Chicago 1965.
Tengvald, K. "Fattigdom – inkomst och utkomst". I: Daun, Börjeson och Åhs (red.) *Samhällsförändring och brottslighet.* Stockholm 1974.
Theodorson, G.A. (ed.) *Studies in human ecology.* Evanston, Ill. 1961.

Timms, D.W.G. *The urban mosaic.* London 1971.
Trankell, A. "Svenskars fördomar mot invandrare". I: *Invandrarproblem.* Fem uppsatser om invandrar- och minoritetsproblem från IMFO-gruppen vid Stockholms universitet. Stockholm 1975.
Turner, B. (red.) *Boendesegregation.* Stockholm 1980.

Udry, J.R. "Increasing scale and spatial differentation: new tests of two theories from Shevky and Bell". I: *Social forces,* vol. 42, 1964, (pp. 403-413).

Wadensjö, E. *Arbetsmarknad, invandring och ekonomi.* Stockholm, Institutet för social forskning 1981. (Särtrycksserie, nr 82). Särtryck ur: Hamberg & Hammar (red.) Invandringen och framtiden. Stockholm 1981.
Wadensjö, E. "Ekonomiska teorier om bostadssegregation och deras relevans för studiet av förslumningsprocessen". I: *Byggnadsvård och ekonomi,* rapport nr 7, 1975.
Walldén, M. *Inomregional variation i vårdkonsumtionen i Stockholms län.* Stockholms läns landsting, Planeringskontoret 1976. (Stencil).
Walldén, M. *Bostadssegregation – socioekonomi -arbetsplatsläge.* En studie av ett antal yrkesgruppers bostadslägen i Storstockholm. Stockholm, Byggforskningen 1981. (Rapport R111:1981).
Walldén, M. & Modig, A. *Boendesegregation* -underlag för diskussion om framtida forskning. Stockholm, Byggforskningsrådet 1981. (G 18:1981).
Walldén, M. & Öhlund, B. *Kommunegenskaper.* Stockholm, Stockholms läns landsting 1978. (Rapport från regionplanekontoret).
Van Arsdol et al. "The generality of the Shevky social area indexes". I: *American sociological review,* no 23, 1958. Även i: Theodorson (ed.) Studies in human ecology, 1961.
Ward, D. "The emergence of central immigrant ghettoes in American cities: 1840-1920. I: *Annals of the Association of American geographers,* vol. 58, 1968, (pp. 343-359). Även i: Schwirian (ed.) Comparative urban structure, 1974.
Werner, C. *Egen härd är guld värd.* Stockholm 1981.
Vestbro, D.U. "Kan boendesegregationen avskaffas?". I: *Att bo,* nr 4, 1972. Även i: Turner (red.) Boendesegregation, 1980.
Westin, C. *Existens och identitet.* Invandrares problem belysta av invandrare i svårigheter. Rapport från IMFO-gruppen vid Stockholms universitet. Stockholm 1973. (Rapport 1973:1).
Wiktorin, M. *Bostad åt alla?* Om svaga grupper på bostadsmarknaden. Gävle, Byggforskningen 1980.
Wirth, L. "Urbanism as a way of life". I: *The American journal of sociology,* vol. 44, 1938.
Åhlund, A. *Migration och sociala förändringsprocesser:* om samtida jugoslaviska arbetsemigranter. Umeå, Umeå universitet, Sociologiska Institutionen 1978. (Research report no 44/1978).
Åhlund, A. "Från stad eller land avgörande för omställningen". I: *Forskning och framsteg,* nr 3, 1979.
Åhlund, A. "Med olika kulturer från samma land". I: *Invandrare och minoriteter,* 5-6, 1979.

Summary

1. Ethnic segregation as a topic of social debate

As large-scale migration gained momentum at the turn of the century there grew up residential areas and urban districts like the well-known Chinatown, Deutschland, and Little Sicily. The common denominator for such "ethnic districts" is that one or several immigrant groups are heavily overrepresented, but in other respects there are many differences between them. This is true, for example, of the socio-economic and the demographic composition of the immigrant group and, with respect to the city district as a whole, of the physical features of the buildings and the residential areas.

To the extent ethnic segregation has been the object of social debate internationally, it has most often been associated with the creation of slums, ethnic discrimination, and ethnic conflicts. Segregation has thus had a pejorative connotation and been regarded as something undesirable, as a social problem.

In Sweden, however, hardly any attention has been paid to ethnic residential segregation, probably because large-scale immigration to Sweden is a relatively new phenomenon. Before World War II the number of immigrants arriving each year was low (less than 10,000). After the war, the number rose to about 30,000 a year, and during the 1960s there was a further increase, a culmination being reached in 1970 with about 77,000 immigrants. Then during the 1970s the annual number of arrivals again fell to the same level as that of the late 1940s (about 30-45,000).

At the time of the great increase in immigration in the 1960s, there was a general housing shortage. For this reason, immigrants tended to move into the older buildings of lower standard, something the authorities considered a problem. In 1968 the Government presented a bill to get rid of the "slum-like immigrant ghettos" in the larger cities.

At about the same time the housing policy usually known as the million homes program was in the process of being carried out. This meant that within a period of ten years so much housing was con-

structed that the shortage was no longer a serious problem. Instead there came to be quite a lot of vacant apartments in many Swedish towns. The embryonic concentrations of immigrants in the older parts of the cities could be dissolved, and during the 1970s there followed an increasingly evident concentration of immigrants to certain of the new suburbs created as part of the million-program.

This increasing concentration was the cause of some concern among local authorities and politicians, and the issue of limiting the proportion of immigrants in residential areas was raised. The matter was not taken up in the media during the 1970s, however, and it was not until 1980 that residential segregation became a matter of public debate. On this occasion the more particular issue concerned the concentration of immigrants to specific municipalities and to particular residential areas.

2. The first broader study in Sweden

Ethnic segregation as a scientific problem drew the attention of urban sociologists as early as the beginning of the present century, an interest that has been kept alive since then, particularly by American researchers. A considerable number of descriptions of the living patterns of ethnic groups have been written, and several approaches to explaining the emergence and growth of these patterns have been put forward.

Within Swedish urban sociology no major work on ethnic residential segregation has been written, however, a fact that has had a great influence on the content and approach of the present study.

3. The purpose and arrangement of the study

The principal aim of the study is to describe ethnic residential segregation in a Swedish city and to try to test certain explanatory models of segregation.

The study is divided into four parts. The first comprises a conceptual analysis and survey of theoretical approaches within urban sociology and migration research. The second part contains a frame

of reference that is mainly intended as a theoretical tool for studying ethnic residential segregation in Swedish cities. The third part is devoted to an empirical study of the living patterns of thirteen immigrant groups in Stockholm. This investigation is built on statistical data from the parish registers and various other sources. The fourth part consists of interviews of immigrants from Latin America in the suburbs of Stockholm with the highest concentration of immigrants. The interviews are intended to provide an illustrative example of the statistical descriptions of the thirteen groups presented in the foregoing part.

4. Theoretical approaches

The review of theoretical approaches to ethnic residential segregation shows there to be a considerable number of both contradictory and supplementary theoretical fragments. Although one or two attempts have been made to combine microlevel and macrolevel fragments, most theories explain ethnic residential segregation in terms of socio-psychological factors.

One general conclusion that can be drawn is that theoretical development has not kept pace with the quantity of empirical data that has been collected for descriptive purposes from various countries, the United States in particular.

Another conclusion is that concepts are often used uncritically without further consideration of their relation to the theoretical assumptions they are presumed to reflect.

Yet another conclusion is that there does not exist any theory that can be adopted without modification and used to clarify ethnic residential segregation in Swedish cities.

A theoretical frame of reference adapted to Swedish conditions is therefore sketched out on the bases of various theoretical fragments. In large measure it is this frame of reference that is then used to interpret the empirical results of the research project. It is considered to be important to differentiate structural factors from those pertaining to households. A concept central to the study is *ethnic distance*. Moreover, I assume that the composition of a household in demographic terms as well as its socio-economic posi-

tion influences the choice of residential area. To shed light on the connection between ethnic origin, these variables, and segregation is therefore an important function of the frame of reference. It is also considered fruitful to take into consideration the nature of the housing supply and housing policy.

5. The statistical study

By *ethnic segregation* is meant in this study the fact that the pattern of residence of an immigrant nationality differs from the general pattern. In other words, the immigrant group is over-represented in certain residential areas and under-represented in others. The aim of the statistical study is to describe the residential pattern for a number of immigrant groups from such a perspective. A comparison of the immigrant groups included is also carried out throughout the investigation.

The main criterion by which the groups have been selected is that they should constitute as broad a spectrum as possible of ethnic and cultural differences compared with Sweden.

Data have mainly been collected from existing open registers. Information is in some cases based on citizenship, in other country of birth. The locus of the study is Stockholm and its aim is to describe the present situation with respect to ethnic residential segregation. The information used mainly dates from 1978-1980, the most up-to-date information at the time the study was begun in 1980. A look is also taken at the development of ethnic residential segregation in the 1970s.

A summery of some of the most important results is given below.

6. Ethnic Distance

A fundamental concept in the theoretical framework is *ethnic distance,* by which I mean to denote differences in language, religion, norms, and value-systems. If the ethnic distance between an immigrant group and Sweden is large, I presume that the members of the group have a special need and desire to live near each other

and to live near their "own" cultural institutions. I have also assumed that there is a tendency for Swedes to treat deviating ethnic groups differently from others and that this fact reinforces ethnic residential segregation amongst immigrant groups – both directly and indirectly.

The degree to which an immigrant group lives segregated from the rest of society is thus presumed to vary directly with its ethnic distance.

Which of the separate components of ethnic distance that have effect I have only been able to determine in a few exceptional cases. My results suggest, for example, that there exists a correlation between ethnic discrimination and ethnic segregation inasmuch as Swedes avoid and move out of the urban areas with the highest concentration of immigrants. Furthermore, there is a correlation between ethnic residential segregation and indicators of a wish to preserve ethnic identity. Whether or not these correlations reflect *causal connections* cannot be answered in this type of study, however.

6.1 The degree of segregation and ethnic distance are connected to each other

The national groups studied can be ordered according to the degree of segregation (from lowest to highest) as follows:

Scandinavians (Danes and Norwegians)
West Germans
Italians
Englishmen
Spaniards
Finns
Americans
Yugoslavs
Poles
Greeks
Chileans
Turks

The order corresponds fairly closely with an ordering of the groups by any of several indicators of ethnic distance.

While those immigrant groups which only differ slightly from the Swedes in language and other cultural respects show insignificant deviations in residential patterns, groups with great cultural differences show sharply deviating residential patterns. The degree of segregation thus correlates with ethnic differences.

British and Americans citizens are two exceptions to this rule: they live more segregated than one would expect on the bases of cultural distance. Part of the explanation for this can be that there are within these two groups individuals who stay a comparatively short time in Sweden and that the families of these people are anxious to maintain contact with their own institutions – schools, for example. Other conceivable explanations are that these two immigrant groups are more homogeneous than for example the Italians, Spaniards, or Finns when it comes to household composition or occupation. Part of the ethnic segregation would thus be dependent on demographic variables or class. These partial explanations are further discussed later on.

Immigrants from Chile are also a group that live more segregated than one might expect from presumed cultural differences. This discrepancy can likely be explained by the fact that a large number of Chileans are political refugees who hope to be able to return to Chile. The need to preserve their cultural identity can therefore be presumed to be particularly strong in this group. Another partial explanation of the high concentration of Chileans in particular areas is the fact that many families lack sufficient resources to remove to a better dwelling or to a more attractive area. Both the results of the interviews with Chilean families and the income analysis, which is presented below, support such an explanation.

6.2 The length of stay affects but does not determine the degree of segregation

There is a correlation between *a group's length of stay* in Sweden and the degree to which it lives segregated. The larger the number of members in the group who have been here a short time, the more segregated the group lives as a whole. However, this does not mean

that segregation to any great extent can be explained by the length of stay. The degree of segregation varies with ethnic distance even when comparison is made between categories with approximately the same length of stay.

Furthermore, the results suggest that length of stay has a different effect on different ethnic groups. For Yugoslav, British, and American immigrants there is a certain tendency for segregation to correlate with length of stay: the longer their stay, the less segregated they live. For Greek and Turkish immigrants, however, no such clear linear correlation can be discerned if comparison is made between groups arriving in the 1970s. These results might be interpreted to reveal that cultural differences of a more fundamental nature take a longer time to be eradicated, and that it takes a long time for ethnic concentration to become dissolved. How meaningful such an interpretation is can only be answered a decade or two from now.

That one's motive for staying in Sweden plays a role as an important partial explanation of one's choice of residence is supported by the study. Those immigrants of a particular national origin who have become naturalized generally live less segregated than their countrymen who have lived here just as long but who have kept their citizenship. This difference is clearest among the more markedly segregated national groups (and the only exception to the rule are the British, which seems however to have something to do with factors other than ethnic distance).

To sum up one can say that concepts like ethnic distance are fruitful theoretical tools if one wishes to study how divergently an immigrant group lives from the rest of the population. A methodological consequence of this is that ethnic residential segregation can only be understood if the various ethnic groups are studied and that the information one gathers when immigrants are considered as a single category conceals many significant variations.

To distinguish the importance of *an immigrant group's need and desire to preserve its cultural ties* from *ethnic discrimination* as explanations of ethnic residential segregation is felt to be an important task for future research, a conclusion which also finds support in the interviews conducted within the research project.

7 Other explanatory factors

Many earlier studies of ethnic residential segregation do not go further than to ascertain that ethnic groups live more or less separated from the rest of the population; no attempt is made to analyse the character of the residential areas in which concentration occurs. As the urban researcher Peach points out, what is studied is "space rather than place".

Such studies can be criticized for being superficial. They do not take into consideration other conceivable causes of ethnic residential segregation besides ethnic distance. Nor do they say anything about which groups or categories in the population an ethnic group lives separated from or which groups it shares a residential area with. As far as possible questions like these have been addressed in the present study.

7.1 Differences in income explain a small part of segregation

In only a few cases has it been possible to separate individual explanatory factors from the rest. One such example is *income*. The extent to which ethnic segregation can be explained in terms of differences in income is therefore a question I have been able to cast some light on.

The results indicate that ethnic segregation would be considerably less pronounced if income were the only factor affecting a family's choice of residence. At an aggregate level there exists a fairly strong correlation between income and degree of segregation, but in those cases in which an immigrant group shows a sharply deviant residential pattern, this is also exhibited by all members except those in the highest income strata. The groups for which income generally seems to play the most important role in the choice of residential area are also those which are least segregated.

A general conclusion is that income makes some difference but that it can only partially explain ethnic residential segregation for most immigrant groups.

7.2 Segregation is hardly conditioned by demographic factors

The connection between ethnic and *so-called demographic segregation* is studied from two different perspectives. Firstly, the residential patterns for Swedish and non-Swedish households with the same composition are compared. Secondly, I examine the distribution of the national groups to parishes with comparatively many or comparatively few children.

Neither of these analyses suggests that the concentration of ethnic groups to particular areas is in any general sense conditioned by demographic factors. Swedish and non-Swedish households with approximately the same composition live in different parishes. This is truer of families with children than of families without children.

No national group shows any systematic tendency to settle in parishes with many children and only three nationalities tend to favour parishes with few children. The three nationalities that tend to choose parishes with few children are the British, and to a lesser extent, the Americans and Italians; all three are characterized by a fairly large number of families with children, which suggests that only a slight part of the tendency to choose parishes with few children can be explained by the composition of the households.

8 With which socio-economic groups do the immigrants share their residential areas?

One researcher has formulated the hypothesis that immigrants are generally at disadvantage compared with the rest of the population when it comes to the choice of residential area. Clear ethnic markers tend to magnify this difference. To give a concrete example, an immigrant doctor is not likely to live in the same area as a native doctor, but rather in an area with lower status. Similarly, an industrial worker who has immigrated would probably settle in the less attractive workers' quarters.

This hypothesis could be further developed since there is much to indicate that residential opportunities vary not only between immigrants and the rest of the population but also between the

various immigrant nationalities themselves.

In the framework for this study I have presumed that *other types of resources besides income* can make a difference as to whether the needs and desires of an immigrant can be realized.

If there exist differences in resources – taken broadly –, one can thus expect that all the requirements and desires a family has concerning its residence are fulfilled to different degrees. If a household has a strong need to live near its countrymen, it may for example have to give up such other needs as to live near social peers, or to live in an attractive area, if it belongs to an immigrant group weak in resources.

Hypotheses about the resources (in the broad sense) available to different immigrant nationalities in their new homecountry can be derived from theories concerning the character of international migration.

In a simplified form these might be expressed as follows: the more dominant the role played by the country of origin in the international division of labour which is by and large equivalent to the degree of technological development the greater will be the share of immigrants from that country among those with a favourable resource situation, and vice versa. Of the immigrant groups studied, the American, British, and West German immigrants should thus be expected to have the largest relative number of households with many resources, more than the Scandinavian groups, for example. Apart from these groups, there is a correlation between the degree of technological development of the country of origin and ethnic distance between that country and Sweden. Those immigrants who have the greatest need to live nearby their contrymen thus belong to groups that are most subject to restrictions when they attempt to realize their needs and desires concerning residence and location. One should expect to find them over-represented in the least attractive residential areas.

Data concerning occupation or the general resource position of the nationalities studied have not been available. The interpretations put on the results in the following sections are thus based on assumptions about the relevance of migration theories, although data on occupational structure for certain immigrant groups supports the theory.

Supplementary interpretations, which have not been considered as fruitful, however, include tendencies towards ethnic discrimination on the housing market, the possibility that immigrant nationalities strive for prestige to varying degrees, or that residential patterns are affected by an aspiration to live near social peers, regardless of national origin. The latter hypothesis can possibly be relevant for a couple of the immigrant nationalities.

8.1 Only exceptionally equivalent to socio-economic segregation in a general sense

The results indicate that only a few nationalities show any strong correlation with the socio-economic segregation characteristic of Swedish households. The British citizens show a rather strong tendency to settle in parishes with a small proportion of working-class members and a large proportion of persons with high income. A similar tendency, although weaker, can be found among American citizens. For a large part of the Yugoslav group and for comparatively many Finnish citizens as well, the opposite condition holds true: these show a tendency to settle in working-class, low-income parishes. As far as concerns the British and American immigrants, it might thus be presumed that their pattern could be explained by their favourable resource position and perhaps also by a striving for prestige. As to the Yugoslavs, the pattern they show could be a reflection of their resource position but also, judging from data on the occupational structure of Yugoslav immigrants, of a desire to live near their social peers.

To test these hypotheses I compare the extent to which the pattern of settlement of the various immigrant nationalities implies a selection to parishes with other particular socio-economic characteristics.

8.2 Selection to so-called problem-parishes

For all of the foreign citizens taken as an aggregate category and for practically all of the nationalities studied here, there is a systematic selection to parishes with a large number of social problems. The immigrants have thus made their choice of parish in which to live under the same conditions as households with social problems. The

causes for this cannot be determined in this study. However, if it is assumed that there is both a need and desire within most immigrant groups to live nearby one's countrymen and one's "own institutions", which gradually develop in certain residential areas, the pattern of settlement can be seen as the price immigrants pay to be able to satisfy their needs and preferences. Even amongst those nationalities that mainly live in parishes lacking socio-economi peculiarities or in which the working-class is underrepresented, there is also a tendency towards settlement in the least attractive parishes (i.e. those with relatively many social problems), a fact which lends support to such an interpretation.

8.3 The various immigrant groups concentrate in socio-economically disparate parishes

A comparison between the settlement patterns of the various immigrant groups shows that they concentrate in different types of parishes to varying degrees. For example, there is a certain correlation between ethnic distance and the degree of concentration to parishes with the lowest and highest social status. The greater the ethnic distance, the larger is the share of an immigrant group that lives in parishes with the lowest social status, and the smaller is the share of the group that lives in parishes with the highest social status.

British, American, and to some extent West German immigrants constitute an exception, however. It is these nationalities that show the greatest concentration to parishes with the highest social status. At the same time, they show the least concentration to parishes with the lowest social status. One explanation for this could be that these immigrants expend more of their resources than other immigrants to be able to live in high-status parishes. But this is probably true only of a small proportion of the immigrants.

Considering the fact that Swedes in general probably have favourable attitudes towards these nationalities, a better explanation might be that these groups are subjected to positive discrimination on the housing market. Another partial explanation, which moreover coincides with my theoretical assumptions, is that these groups are better equipped with resources than other

immigrants. There is reason to believe, for example, that they do not use the same channels as other immigrants in obtaining their residence.

When one turns to interpret these results in terms of the theoretical premises of the study, it becomes apparent, firstly, that it is not enough to study the relation between ethnic segregation and socio-economic segregation in a general sense. If one does no more than this, it is quite likely that, for most of the immigrant nationalities, one will come to incorrect conclusions concerning the socio-economic implications of residential segregation. Secondly, it can be concluded that ethnic distance together with the "status" of the country of origin with respect to the international division of labour leads to a better understanding of the conditions necessary for residential segregation than ethnic distance does alone.

9 Housing policy decisions

One of the points of departure for the study is that the housing policy known as the "million homes program" was very important for the growth of ethnic residential segregation during the 1970s. To focus on the suburbs constructed as part of the million homes program was consequently regarded as an important task.

9.1 The increased segregation is connected with an increased concentration to two of the million homes program's suburbs

For foreign citizens as a whole, residential segregation has increased during the whole of the 1970s. It is above all Turkish and Greek citizens who have contributed to this increase. For both foreign citizens in general and these two immigrant groups in particular, the increase in segregation is connected with an increased concentration to two of the suburbs (Tensta and Rinkeby) constructed as part of the million-program.

9.2 The degree of concentration to the two suburbs varies with nationality

Firstly, a very large proportion of *all children* with foreign citizenship live in these two suburbs of the city. The amount of variation between the various nationalities is however large (the highest figure is that for Turkish children who constitute 70% of all Turkish children in Stockholm). It seems therefore that the concentration to these suburbs cannot have occurred simply as a consequence of family composition but rather as a result of the fact of being a family with children together with a particular ethnic origin.

Further there is a correlation between residing in these two suburbs and having a low income. The differences in income between national groups can however only explain a small part of the variation in concentration in these suburbs. With the exception of Greek immigrants, immigrants with high-level incomes seem generally to choose Tensta or Rinkeby to a lesser extent than those in other income categories, regardless of ethnic origin.

There is nothing to indicate that the two suburbs serve as temporary residential areas for particular immigrant groups and as more permanent residential areas for others. For example, the immigrant groups that were heavily concentrated in Tensta and Rinkeby in 1980 moved there directly upon arrival in Stockholm to a much higher degree than did other nationalities.

The realization of the million homes program has thus played an important role in the ethnic segregation of immigrant groups with large cultural differences. There exists some correlation between living in these suburbs and maintaining one's citizenship, a fact which supports the hypothesis that selection to particular sections of the city is related to the need to preserve one's cultural identity, and probably to cultural distance as well.

10 The concentration to Tensta and Rinkeby – a reflection of general patterns of living

Since the aim of the study has been to discover general trends in residential segregation among the ethnic groups examined, Tensta and Rinkeby have been excluded in the calculation of overall statis-

tics. However, it has generally proved to be the case that whereas for example the strength of a correlation with socio-economic segregation may thereby be weakened, *the character of the correlation* does not change. Furthermore, although the degree of segregation – in relation to the total population – becomes more accentuated for some of the groups, the order in which they stand is only marginally changed. The extent to which an immigrant group lives in Tensta and Rinkeby does not therefore change but only strengthens the general pattern.

One general conclusion that may be drawn is that an analysis based on structural factors contributes to our understanding of ethnic residential segregation at several significant points.

11 Overall conclusions

It can be asserted that ethnic segregation has increased during the 1970s, and that this increase can be accounted for by the tendency for Turkish and Greek immigrants to live concentrated in particular areas.

If one wishes to shed light upon the causes of the strength of ethnic residential segregation – i.e. *the degree* to which the residential pattern of an ethnic group deviates from the rest of the population – the concepts of ethnic difference and ethnic distance seem to be fruitful. It is fairly safe to assume that the need and desire to live close to one's own countrymen and cultural institutions are especially strong among those groups whose cultural patterns most sharply deviate from Swedish patterns. A certain amount of the residential segregation of these particular groups can additionally be explained in part by ethnic discrimination and relative lack of resources.

If one were to characterize the residential areas in which immigrant groups predominantly live, one could say that they are distinguished by a large number of readily available and unattractive dwellings. This can probably be interpreted in part as the price immigrants must pay in order to live near their contrymen, in part as a form of discrimination of immigrants. For certain immigrant nationalities, a comparative lack of resources is a further partial explanation.

When one focuses on the differences between the living patterns of the immigrant groups studied, their overall resource situation and the position of their country of origin in the international division of labour constitute more fruitful explanatory variables than ethnic distance, although the variables are as a rule related to each other.

One fact that stands out quite clearly is that the so-called million homes program led to increased ethnic segregation; how the pattern of segregation would have looked if the suburbs constructed as part of the million-program had never been constructed must remain a matter of speculation.

Resumen

Segregación habitacional por grupos étnicos

El objetivo principal de este estudio es describir la segregación habitacional por grupos étnicos en la capital de Suecia, Estocolmo. También tiene por objetivo examinar ciertos modelos teóricos de segregación étnica. El estudio está dividido en cuatro partes: La primera parte analiza conceptos y teorías de la sociología de urbanización y migración. La segunda parte presenta la elaboración de un marco de referencia adecuado, para estudios de segregación habitacional por grupos étnicos en cuidades suecas. La tercera parte del estudio es una investigación estadística de 13 nacionalidades inmigrantes en Estocolmo, y una comparación entre estos grupos de inmigrantes en cuanto a estructuras habitacionales. La cuarta parte del estudio consiste en entrevistas a familias latinoamericanas que viven en los barrios más cosmopolitas de Estocolmo.

Lo esencial del estudio es el análisis comparativo entre los 13 grupos inmigrantes. Las entrevistas deben ser consideradas como una ilustración del estudio estadístico.

Los grupos estudiados son: Daneses, Noruegos, Chilenos, Alemanes, Españoles, Italianos, Yugoeslavos, Turcos, Griegos, Ingleses, Norteamericanos y Finlandeses. Los datos provienen de informes del Registro Civil como de sueldos y salarios.

El estudio se centra en la segregación habitacional a fines de la década del 70, como también analiza el desarrollo que tuvo durante la década. El grado de segregación está evaluado por un index de segregación y de disimilación.

El estudio muestra que la segregación ha aumentado fuertemente, y que este está en relación directa con algunos grupos de inmigrantes recién llegados.

El programa estatal de construcción cuyo objetivo fue construir un millón de viviendas en un período de diez años, ha influido notablemente en el desarrollo de la segregación. Las nacionalidades inmigrantes que muestran una segregación habitacional más intensiva en la última década están fuertemente concentradas en algunos de los barrios del programa estatal.

Los resultados muestran también que es importante estudiar los

diferentes grupos de inmigrantes y no los inmigrantes como una categoría absoluta, ya que las distintas nacionalidades tienen modelos de vivienda muy diferentes, una información que se pierde al estudiar los inmigrantes en su conjunto.

Un concepto que se puede llamar *distancia cultural* parece estar relacionado con el grado de segregación habitacional. El concepto implica diferencias de normas, de tradiciones, educación de los niños, roles de los sexos, religión, idioma, etc. Cuanto más significativas estas diferencias son, tanto más segregada vive un grupo y viceversa.

El grado de segregación está relacionado con el ingreso y la composición de la familia inmigrante. Sin embargo, casi todas las nacionalidades inmigrantes muestran una selección a los Municipios menos atractivos, un fenómeno que no puede ser explicado solamente por diferencias de remuneraciones.

Así, existe una diferencia entre familias inmigrantes y familias suecas en cuanto a las condiciones de elegir vivienda. Esta diferencia puede ser interpretada como el precio que los inmigrantes pagan por vivir cerca de sus compatriotas. Sin embargo, refleja también la situación total de recursos de un grupo de inmigrante, cuestión que a su vez está relacionada con la posición del país de origen en la división de trabajo internacional y en el círculo del poder mundial. Cierta discriminación étnica es también parte de la explicación.

Con respecto a las entrevistas con las familias lationamericanas en Tensta – Rinkeby encontramos que la mayoría no habían tenido ninguna posibilidad de elegir vivienda, que se habían mudado a Tensta-Rinkeby porque no conocían los otros barrios de Estocolmo a su llegada. Algunas familias habían solicitado apartamentos cerca de sus compatriotas. Casi sin excepción las familias inmigrantes entrevistadas creen que los suecos, en general, estiman que los barrios de Tensta-Rinkeby están considerados entre los peores de Estocolmo. Muchos quisieran mudarse de barrio y casi un 50% de las familias entrevistadas también han hecho esfuerzos.

El motivo más comun de querer mudarse es que se sienten fuera de la sociedad sueca, y que el ambiente es malo para los niños cuando crecen. Las familias también encuentran cosas positivas en Tensta-Rinkeby. Primero es la posibilidad de mantener el idioma materno en los niños, el contacto con amigos, compañeros y parientes.

Byggforskningsrådet